РІЧНИЙ ЗВІТ

2014

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

Шановні пані та панове!

Відійшов в історію 2014 рік, сповнений драматичними подіями в усіх сферах суспільного й економічного життя держави. Вже на його старті яскраво проявилися наслідки задавнених нерозв'язаних економічних проблем – хронічний подвійний дефіцит бюджету і платіжного балансу, слабкість фіскальної політики, роками не реформований енергетичний сектор, істотне погіршення стану банків через прискорений відплив депозитів та інше.

Отже Національний банк постав перед серйозними викликами за всіма пріоритетами своєї діяльності – монетарній сфері, банківському регулюванні та нагляді, забезпеченні функціонування банківських установ, готівкового обігу іа фінансової інфраструктури в умовах зовнішньої агресії. Тому дії Національного банку були радикальними і комплексними.

Насамперед докорінних змін потребувала монетарна політика. Національний банк уже на початку року зважився на болісний, але безальтернативно необхідний перехід до гнучкого обмінного курсу. Обмінний курс, що визначається виключно ринковими чинниками, тепер страхує економіку від зовнішніх шоків і сприяє поліпшенню стану поточного рахунку платіжного балансу. Разом із тим платою за небажання ухвалювати в більш сприятливі попередні роки непопулярне рішення щодо відмови від штучної стабільності обмінного курсу гривні, гальмування синхронних реформ в інших секторах економіки, наслідки збройного конфлікту стали дві хвилі девальвації, які пережила держава упродовж звітного року. Задля протидії високому інфляційному та девальваційному тиску Національний банк змушений був вдатися до тимчасового застосування інструментів з арсеналу адміністративного регулювання, підвищення ставки рефінансування та інших активних монетарних засобів.

Глибока фінансово-економічна криза, каталізатором якої стала анексія АР Крим та розгортання воєнних дій на сході держави, спричинила спочатку напругу

в банківському секторі, а потім стимулювала поширення кризових явищ у банківській системі. Населення відреагувало масовим зняттям своїх коштів з рахунків у банках і як наслідок загалом за 2014 рік банківська система України втратила майже третину депозитних вкладів. Національний банк оперативно реагував на кризу ліквідності та забезпечував фінансову підтримку банків як традиційними, так і екстреними інструментами рефінансування. В таких складних умовах політика Національного банку зі зміцнення банківського сектору передовсім спрямовувалася на стимулювання його капіталізації та «очищення» від неплатоспроможних банків та банків, які порушують банківське законодавство. Водночас Національний банк України тісно співпрацював і підтримував Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Упродовж року Національний банк відчував значну напругу і в сегменті забезпечення економіки готівковими коштами та стабільного функціонування платіжних систем в окремих регіонах України. Попри численні збройні напади бойовиків терористичних організацій на банки, розташовані в Луганській та Донецькій областях, Національному банку вдалося розв’язати складні проблеми із регулярним надходженням готівки в регіони України та налагодити стабільну роботу системи електронних платежів.

У 2014 році Національний банк розпочав власне радикальне реформування. Було проведено фундаментальний реінжиніринг основних функцій та процесів, оптимізовано чисельність персоналу, ліквідовувались непрофільні активи. Тепер ми стали ближче до своєї мети – розбудувати сучасний центральний банк та підвищити ефективність прийнятих рішень.

Валерія Гонтарева

ЗМІСТ

Склад Ради Національного банку України 6
Склад Правління Національного банку України 7
Структура Національного банку України 8
ГОЛОВНЕ 9

КАЛЕНДАР ОСНОВНИХ ПОДІЙ, ЯКІ ВІДБУЛИСЯ В 2014 РОЦІ 15

МАКРОЕКОНОМІЧНІ УМОВИ 22
ОГЛЯД МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ РИНКІВ 23
ОГЛЯД ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 25
1. **РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР** 25
1.1. ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ 26
1.2. РИНОК ПРАЦІ ТА ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ 27
1.3. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 27
1.4. ДІЛОВІ ОЧІКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ 29
2. **ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР** 30
2.1. ГРОШОВИЙ ТА ГОТІВКОВИЙ ОБІГ 30
2.2. БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР 31
2.3. ФІНАНСОВІ РИНКИ ТА ІНФРАСТРУКТУРА 38
Депозитний та кредитний ринок 38
Валютний ринок 41
Фондовий ринок 43
Ринок платіжних карток 45
Системи переказу коштів 48
3. **ФІСКАЛЬНИЙ СЕКТОР** 51
4. **ЗОВНІШНІЙ СЕКТОР** 53
Ключові виклики в діяльності Національного банку України 58

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ 60
1. **ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ** 61
1.1. ПРОВЕДЕННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В 2014 РОЦІ 61
Критерії грошово-кредитної політики в середньостроковій перспективі 62
1.2. АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ 62
1.3. РИНКОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ 66

1.4. УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ РЕЗЕРВАМИ 72
Реформування банківської системи України 73
2. **РЕГУЛЯТОРНА ТА НАГЛЯДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ** 75
2.1. РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ 75
2.2. РЕЄСТРАЦІЯ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ 77
2.3. НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ 81
2.4. ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ 87
Особливості діяльності банківської системи України в умовах зовнішньої агресії 90
3. **РЕГУЛЮВАННЯ ГОТІВКОВОГО ОБІГУ ТА БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ** 94
3.1. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГОТІВКОВОГО ОБІГУ 94
3.2. РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ ТА РОЗВИТОК БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ 98
4. **ІНШІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ** 105
4.1. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ 105
4.2. УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БАНКІВ 107
4.3. СТАТИСТИКА ТА ЗВІТНІСТЬ 108
4.4. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ, ПРОГНОЗУВАННЯ, НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ 109
4.5. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО 112
4.6. КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА 117
Трансформація Національного банку України 121
4.7. КАДРОВА ПОЛІТИКА 123
Підвищення рівня фінансової грамотності населення 126
4.8. АУДИТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ 129

КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ за рік, що закінчився 31 грудня 2014 року 131

СКЛАД РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Буковинський Станіслав Альбінович

Голова Ради Національного банку України

Постанова Верховної Ради України від 01.04.2014 №1181-VII

Полунєєв Юрій Володимирович

Заступник Голови Ради Національного банку України

Постанова Верховної Ради України від 05.09.2008 №504-VI

Акімова Ірина Михайлівна

Указ Президента України від 16.04.2010 №545/2010

Біланенко Олександр Георгійович

Постанова Верховної Ради України від 01.04.2014 №1181-VII

Гайдуцький Павло Іванович

Указ Президента України від 16.04.2010 №545/2010

Гонтарева Валерія Олексіївна

Входить до складу Ради НБУ за посадою Голови НБУ

Кандибка Ольга Михайлівна

Постанова Верховної Ради України від 01.04.2014 №1181-VII

Ковальчук Трохим Тихонович

Постанова Верховної Ради України від 01.04.2014 №1181-VII

Лютий Ігор Олексійович

Постанова Верховної Ради України від 01.04.2014 №1181-VII

Ломакович Віталій Афанасійович

Постанова Верховної Ради України від 01.04.2014 №1181-VII

Федосов Віктор Михайлович

Указ Президента України від 16.04.2010 №545/2010

Шпек Роман Васильович

Указ Президента України від 16.04.2010 №545/2010

СКЛАД ПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

(станом на 31.03.2015)

Гонтарева Валерія Олексіївна
Голова Національного банку України

Писарук Олександр Володимирович
Перший заступник Голови

Смолій Яків Васильович
Заступник Голови

Рашкован Владислав Леонідович
Виконуючий обов'язки заступника Голови

Сологуб Дмитро Романович
Виконуючий обов'язки заступника Голови

Борисенко Роман Миколайович
Директор Департаменту персоналу

Лукасевич Богдан Володимирович
Головний бухгалтер – директор Департаменту бухгалтерського обліку

Новіков Віктор Володимирович
Директор Юридичного департаменту

Чурій Олег Євгенович
Директор Департаменту відкритих ринків

Шульга Алла Анатоліївна
Директор Генерального департаменту банківського нагляду

СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

(станом на 01.03.2015)

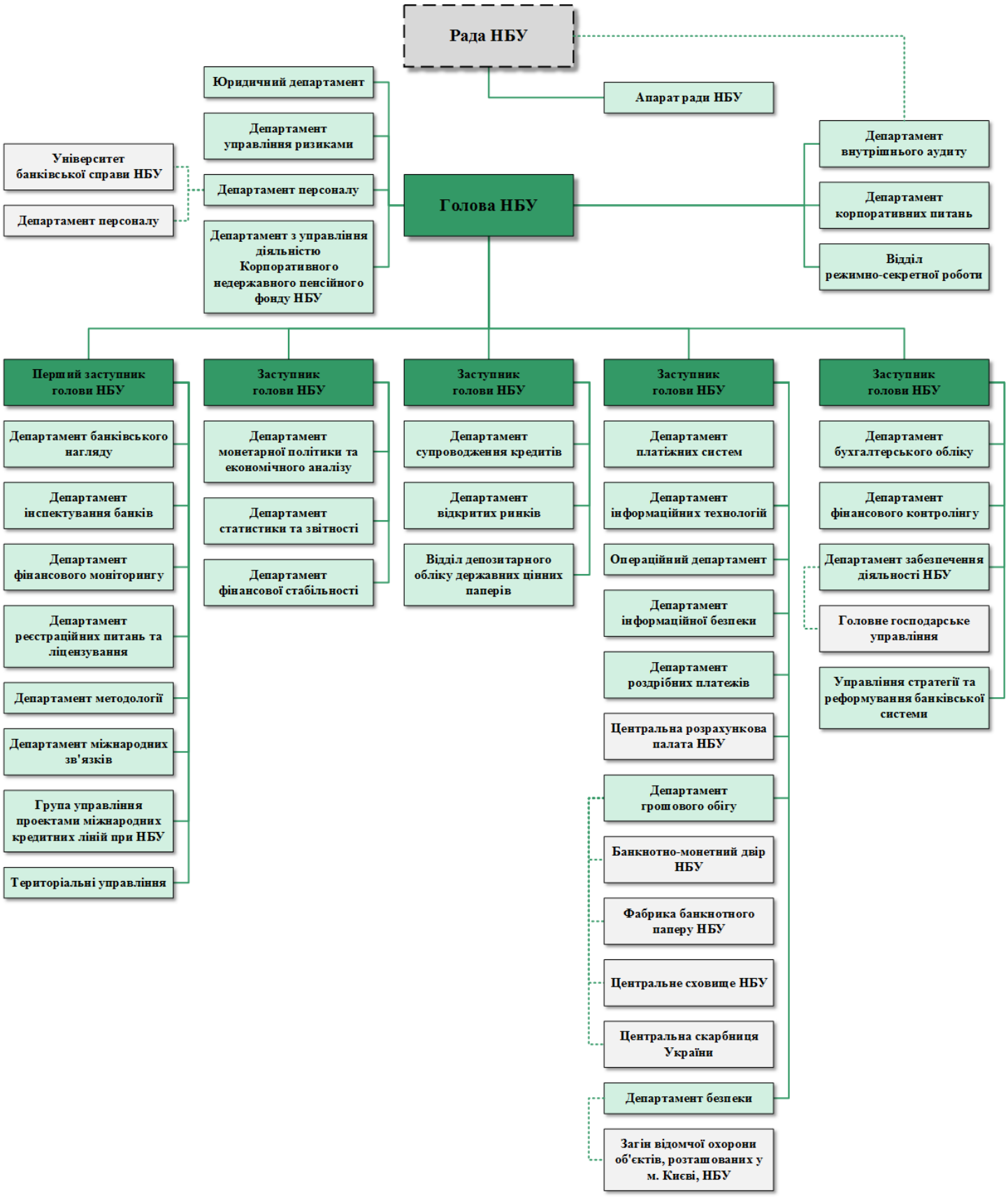

ГОЛОВНЕ

1. У Річному звіті розкрито результати виконання Національним банком України своєї основної функції та завдань за такими напрямами: грошово-кредитна політика, регуляторна та наглядова діяльність, регулювання готівкового обігу та безготівкових розрахунків, економічний аналіз, звітність та статистика, міжнародне співробітництво. Також у Річному звіті представлено результати законотворчої діяльності Національного банку України, перебігу процесів реформування банківської системи, а також кадрова політика Національного банку в 2014 році.

2. Діяльність Національного банку України в 2014 році здійснювалася у надзвичайно складних політичних та макроекономічних умовах – Україна пережила безпрецедентне поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської криз.

3. Підґрунтям повномасштабної фінансової кризи 2014 року стала економічна політика попередніх років, яка призвела до накопичення значних макроекономічних дисбалансів. Унаслідок штучного утримання фіксованого валютного курсу економіка України втрачала зовнішню конкурентоспроможність, результатом чого стало зростання дефіциту платіжного балансу та скорочення золотовалютних резервів. Невідповідна бюджетно-податкова політика, відсутність реформ в енергетичному секторі та доларизація боргу (активні запозичення в іноземній валюті на внутрішньому ринку та емісія індексованих ОВДП) призвели до збільшення квазіфіскальної складової дефіциту та підвищеної вразливості боргу до валютного ризику. Анексія Криму та ведення воєнних дій на сході країни разом із накопиченими дисбалансами суттєво порушили макрофінансову стабільність держави.

4. Економічну активність упродовж 2014 року стримували несприятлива кон’юнктура на зовнішніх ринках, зниження внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, розрив міжрегіональних зв’язків, скорочення державного фінансування, звуження кредитної активності тощо. Події на сході України призвели до зупинки значної кількості металургійних, хімічних, машинобудівних підприємств та вугільних шахт у цьому регіоні, на які традиційно припадало 20–25% українського експорту. Водночас рекордний урожай зернових культур та лібералізація доступу українських товарів на ринки ЄС виступили стимулюючим чинником для економіки. Як результат – у 2014 році реальний ВВП скоротився на 6.8%, експорт товарів – на 15.0%, дефіцит зведеного платіжного балансу сягнув 13.3 млрд. дол. США, а золотовалютні резерви знизилися до критично низького рівня –

7.5 млрд. дол. США. Скорочення експорту супроводжувалось падінням інвестиційної привабливості країни в умовах зростаючої невизначеності та високих політико-економічних ризиків і відпливу капіталу. Спостерігалося суттєве погіршення ринкових очікувань з одночасним підвищенням попиту на іноземну валюту, збільшенням її дефіциту та надмірною волатильністю обмінного курсу гривні. Як наслідок – чистий попит на безготівкову іноземну валюту в 2014 році становив майже 10 млрд. дол. США в еквіваленті (в 2013 році зафіксовано чисту пропозицію в обсязі 1.6 млрд. дол. США), а гривня відносно долара США за офіційним курсом послабила свої позиції на 97.3%.

5. Накопичені дисбаланси та суттєві шоки для банківської системи вимагали від Національного банку проведення негайних, непопулярних, проте необхідних реформ фінансового сектору економіки та застосування комплексу оперативних рішучих стабілізаційних рішень, часто вдаватися до адміністративних рішень. Побудова стабільної банківської системи, яка слугувала б двигуном економічного зростання, залишалась однією з основних цілей для Національного банку України та передбачала структурні зміни в банківській системі, посилення її системної стійкості та ефективності.

6. Монетарна політика держави потребувала негайного оновлення. Тому Національним банком України було розпочато реалізацію підготовчих заходів щодо переходу до режиму інфляційного таргетування як найуспішнішої нині монетарної стратегії в світі. Передумовою для зміни монетарного режиму грошово-кредитної політики Національного банку України мала бути відмова від фіксованого обмінного курсу.

7. Зважаючи на це, Національний банк України перейшов до встановлення офіційного курсу гривні до долара США на рівні його середньозважених ринкових котирувань. Було прийнято рішення[1], відповідно до якого офіційний курс гривні до долара США визначається як середньозважений курс продавців і покупців, що склався протягом поточного дня на міжбанківському валютному ринку України.

8. Перехід до гнучкого курсоутворення також став однією з ключових передумов, що дало змогу Україні отримати доступ до підтримки з боку міжнародних фінансових організацій та ухвалення Радою Директорів МВФ нової дворічної програми “Стенд-бай”. Для нашої держави та для світу в цілому це стало потужним сигналом підтримки як з політичної, так і з економічної точки зору. Завдяки цьому в 2014 році Україна отримала від МВФ кредитні ресурси майже на 4.6 млрд. дол. США (в еквіваленті) та додатково залучила на

[1] Постанова Правління Національного банку України від 31.03.2014 № 180.

зовнішніх ринках і за двосторонніми фінансовими угодами ще майже 5.5 млрд. дол. США (в еквіваленті). Це дало можливість Україні вчасно та в повному обсязі виконати свої суверенні зобов'язання в непростих умовах скорочення виробництва і зовнішньоекономічної діяльності.

9. З метою підвищення власної інституційної спроможності Національним банком України було створено Комітет з монетарної політики – колегіальний орган, відповідальний за внесення пропозицій щодо формулювання та реалізації грошово-кредитної політики, які надаватимуться Правлінню Національного банку для затвердження. Діяльність Комітету з монетарної політики зосереджуватиметься на визначенні змін параметрів монетарних інструментів, узгоджених із досягненням цілей грошово-кредитної політики Національного банку. Зокрема Комітет з монетарної політики на підставі розгляду стану фінансових ринків, макроекономічних показників і результатів прогнозних сценаріїв розроблятиме пропозиції щодо встановлення і зміни облікової і інших процентних ставок Національного банку, параметрів проведення активних та пасивних операцій з регулювання ліквідності банківської системи, визначення та здійснення валютно-курсової політики, розміру та порядку формування обов'язкових резервів для банків, координації грошово-кредитної і фіскальної політики.

10. Суттєві негативні тенденції в усіх секторах економіки України об'єктивно не можна було нівелювати за допомогою тактичних заходів грошово-кредитної політики, адже більшість факторів перебували поза сферою впливу Національного банку – фактичний стан грошово-кредитного ринку відхилявся від параметрів, визначених Основними засадами грошово-кредитної політики на 2014 рік. Можливість відхилення фактичного показника інфляції від орієнтира допускалась у випадку значного впливу внутрішніх та зовнішніх шоків.

11. Задля стримування інфляційних та девальваційних процесів, що супроводжували початок економічних реформ та посилювалися панічними настроями економічних агентів, процентна політика Національного банку України в 2014 році спрямовувалася на підвищення внутрішньої вартості гривні. Упродовж року Національний банк України тричі збільшував розмір облікової ставки, яка є базовою щодо інших процентних ставок Національного банку України, – з 6.5% до 14.0% річних на кінець року. Відповідно збільшувались і процентні ставки за інструментами рефінансування постійної дії.

12. Для стабілізації ситуації на валютному ринку, а також для згладжування надмірних коливань обмінного курсу та заспокоєння ажіотажних настроїв,

Національний банк проводив валютні аукціони та цільові інтервенції для наповнення кас банків іноземною валютою та задоволення потреб клієнтів банків. Також було запроваджено додаткові тимчасові регулятивні заходи щодо операцій з іноземною валютою. Для запобігання формуванню додаткового валютного тиску Національний банк фактично вивів з міжбанківського валютного ринку України найкрупнішого покупця іноземної валюти – НАК "Нафтогаз України", забезпечивши компанії доступ до іноземної валюти шляхом проведення адресних інтервенцій.

13. В умовах складної економічної та політичної ситуації в країні, погіршення ринкових очікувань та різкого зменшення банківських депозитів (банківська система за 2014 рік втратила третину депозитної бази) увага Національного банку спрямовувалася на підтримку стабільної роботи банків, сприянню безперебійному здійсненню платежів та вчасному виконанню банками зобов'язань перед вкладниками. З цією метою Національний банк України підтримував ліквідність банків, сконцентрувавши свої зусилля на найбільш прозорих та зрозумілих стандартних інструментах рефінансування банків. Також було лібералізовано вимоги до формування банками обов'язкових резервів. Водночас операції Національного банку з регулювання ліквідності банківської системи носили переважно мобілізаційну спрямованість. Для удосконалення нагляду за діяльністю банків, підвищення контролю за наданим рефінансуванням та відповідно до сучасної міжнародної практики банківського нагляду Національним банком України в 2014 році було впроваджено в практику "інститут кураторів".

14. Задля збереження довіри до банківської системи Національний банк України значну увагу приділяв підтримці Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Зокрема, було пом'якшено умови щодо можливого прийняття забезпечення за кредитом, розширено його перелік, передбачено можливість надання кредитів шляхом відкриття кредитної лінії, збільшено строки надання кредитів з одного до трьох років тощо.

15. Для зміцнення банківської системи Національний банк України виводив з ринку проблемні неплатоспроможні банки, а також банки, які займалися незаконною діяльністю, зокрема щодо відмивання коштів. Національним банком України було виконано всі заходи, передбачені спільним з Урядом Планом заходів на 2014 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, завдяки чому три несумлінні банки було виведено з ринку. В цілому за 2014 рік з ринку було виведено 33 банки та передано до Фонду гарантування вкладів фізичних

осіб. “Очищення” банківської системи супроводжувалося скороченням основних показників діяльності банків.

16. Порушення роботи банківської системи внаслідок окупації території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя унеможливило виконання банками та їхніми відокремленими підрозділами вимог законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку в цьому регіоні. Численні збройні напади бойовиків терористичних угруповань на інкасаторські машини, банкомати, банківські установи і територіальні управління Національного банку України з метою заволодіння грошовими коштами, зброєю та транспортними засобами, вибухи та підпали загрожували життю та здоров’ю банківських працівників та призводили до втрати майна банків. У таких умовах діяльність Національного банку України була спрямована на створення належних умов для безперебійного функціонування готівкового обігу, платіжної системи та систем переказу коштів, попередження або зменшення ризиків для банків, захист життя та здоров’я працівників, а також збереження банківського майна.

17. З метою надання структурним реформам банківського сектору системного характеру у звітному році Національним банком України спільно з представниками 35 найбільших банків було розпочато розробку Комплексної програми розвитку банківської системи України на 2015 – 2020 роки. Розробка здійснювалась відповідно до основних засад Меморандуму про економічну та фінансову політику МВФ щодо реформування фінансового сектору, а реалізація повинна відбуватися за трьома основними напрямами, які забезпечать цінову і фінансову стабільність, розбудову інституційної спроможності Національного банку України в наглядових і регуляторних функціях та підвищення ефективності його діяльності як державної інституції. Напрацювання було покладено в основу Комплексної програми розвитку фінансового ринку України на 2015–2020 роки, робота над якою триває.

18. Задля формування передумов реформування банківського сектору в середньостроковій перспективі у звітному році Національним банком проведено стрес-тестування 35 найбільших банків. За його результатами банками розроблено програми капіталізації/плани реструктуризації. Підвищено вимоги до мінімального розміру статутного капіталу нових банків до 500 млн. грн. та затверджено графік приведення статутного капіталу діючих банків у відповідність до нових вимог протягом 10 років; поліпшено процедури виведення банків з ринку та процедуру моніторингу пов’язаних осіб, також запроваджено жорстку процедуру розкриття кінцевих власників банків. Розроблено та подано на розгляд Верховної Ради України законопроект, норми

якого суттєво посилять відповідальність власників та керівництва банків за маніпулювання фінансовою звітністю та доведення банків до банкрутства2.

19. Превентивним заходом щодо відпливу депозитів із банківської системи була активна робота Національного банку з підвищення рівня фінансової грамотності українців: у звітному році розпочато роботу з розроблення стратегії та національного веб-сайту з фінансової грамотності. У звітному періоді Національний банк провів ряд заходів із підвищення рівня фінансової грамотності, до яких долучалися центральні та місцеві органи влади, банківські та фінансові установи, комерційні компанії, громадські організації, викладачі шкіл і вищих навчальних закладів. Основна увага приділялася вихованню навичок до заощаджень та інвестицій, а також умінню ведення сімейного бюджету.

20. Національний банк України продовжував роботу із забезпечення двостороннього міжнародного співробітництва з метою представлення інтересів України в центральних банках інших країн, впровадження передового світового досвіду для забезпечення розвитку банківського сектору України, формування позитивного іміджу України у світовій спільноті та посилення її інвестиційної привабливості. У 2014 році Національний банк брав активну участь у переговорному процесі стосовно отримання фінансової та технічної підтримки для здійснення в Україні економічних реформ.

21. Реформу банківської системи Національний банк розпочав із себе – упродовж звітного року було ліквідовано непрофільні активи, розпочато процес оптимізації кадрового потенціалу Національного банку та запроваджено нові підходи до його залучення, проаналізовано та перебудовано основні процеси діяльності НБУта суттєво скорочено витрати на власне утримання.

22. Основними пріоритетами діяльності Національного банку й надалі залишатимуться завдання реформування банківської системи з метою посилення її стабільності, прогнозованості та ефективності. Національний банк і надалі посилюватиме технічні та операційні передумови для впровадження режиму інфляційного таргетування за умов сприятливого макрофінансового середовища.

[2] Прийнятий Верховною Радою України 02.03.2015 № 218-VIII.

КАЛЕНДАР ОСНОВНИХ ПОДІЙ, ЯКІ ВІДБУЛИСЯ В 2014 РОЦІ

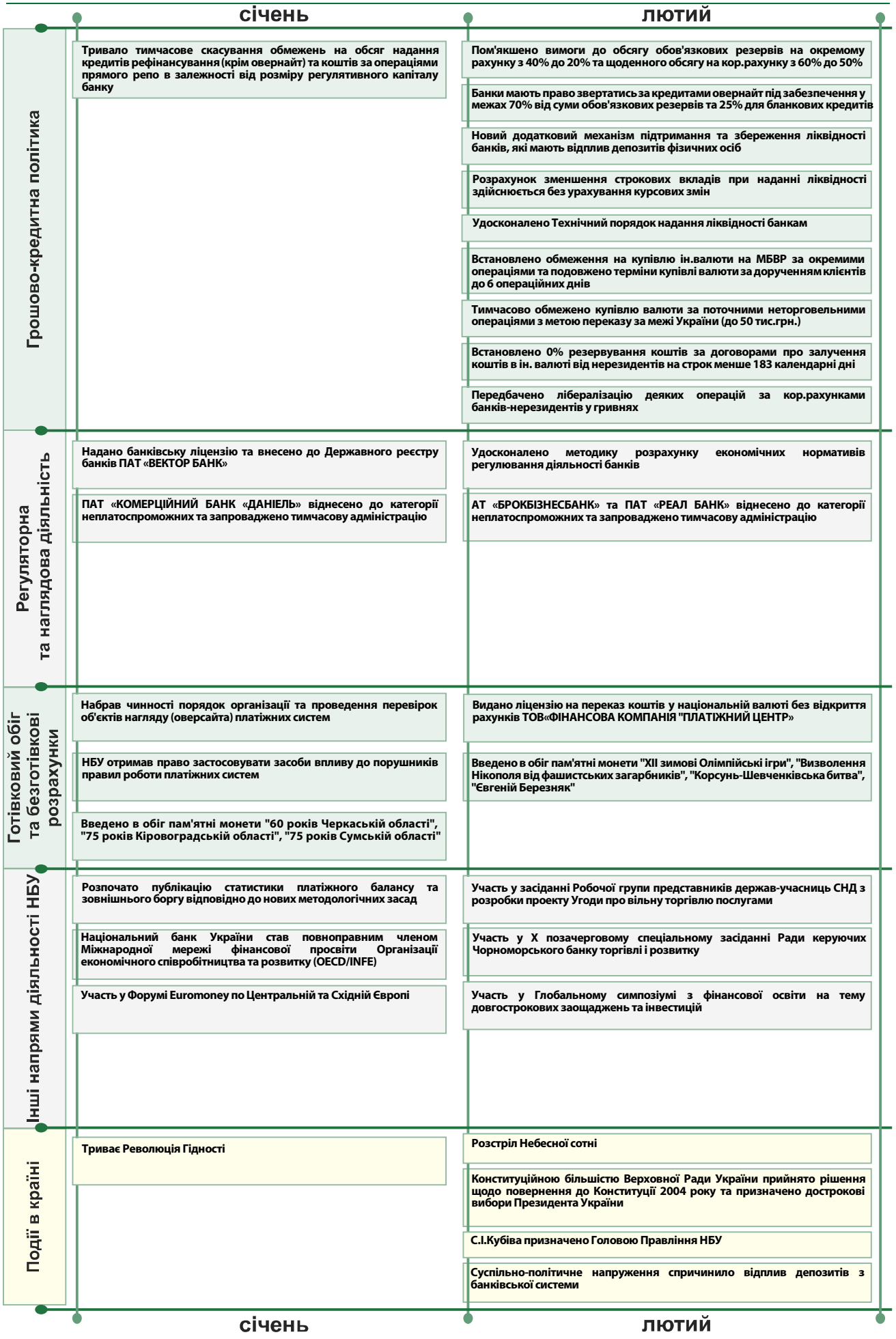
січень
лютий
Грошово-кредитна політика
Тривало тимчасове скасування обмежень на обсяг надання кредитів рефінансування (крім овернайт) та коштів за операціями прямого репо в залежності від розміру регулятивного капіталу банку
Пом'якшено вимоги до обсягу обов'язкових резервів на окремому рахунку з 40% до 20% та щоденного обсягу на кор.рахунку з 60% до 50%
Банки мають право звертатись за кредитами овернайт під забезпечення у межах 70% від суми обов'язкових резервів та 25% для бланкових кредитів
Новий додатковий механізм підтримання та збереження ліквідності банків, які мають відплив депозитів фізичних осіб
Розрахунок зменшення строкових вкладів при наданні ліквідності здійснюється без урахування курсових змін
Удосконалено Технічний порядок надання ліквідності банкам
Встановлено обмеження на купівлю ін.валюти на МБВР за окремими операціями та подовжено терміни купівлі валюти за дорученням клієнтів до 6 операційних днів
Тимчасово обмежено купівлю валюти за поточними неторговельними операціями з метою переказу за межі України (до 50 тис.грн.)
Встановлено 0% резервування коштів за договорами про залучення коштів в ін. валюті від нерезидентів на строк менше 183 календарні дні
Передбачено лібералізацію деяких операцій за кор.рахунками банків-нерезидентів у гривнях
Регуляторна та наглядова діяльність
Надано банківську ліцензію та внесено до Державного реєстру банків ПАТ «ВЕКТОР БАНК»
Удосконалено методику розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків
ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ДАНІЄЛЬ» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
АТ «БРОКБІЗНЕСБАНК» та ПАТ «РЕАЛ БАНК» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
Готівковий обіг та безготівкові розрахунки
Набрав чинності порядок організації та проведення перевірок об'єктів нагляду (оверсайта) платіжних систем
Видано ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків ТОВ«ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ "ПЛАТІЖНИЙ ЦЕНТР»
НБУ отримав право застосовувати засоби впливу до порушників правил роботи платіжних систем
Введено в обіг пам'ятні монети "XII зимові Олімпійські ігри", "Визволення Нікополя від фашистських загарбників", "Корсунь-Шевченківська битва", "Євгеній Березняк"
Введено в обіг пам'ятні монети "60 років Черкаській області", "75 років Кіровоградській області", "75 років Сумській області"
Інші напрями діяльності НБУ
Розпочато публікацію статистики платіжного балансу та зовнішнього боргу відповідно до нових методологічних засад
Участь у засіданні Робочої групи представників держав-учасниць СНД з розробки проекту Угоди про вільну торгівлю послугами
Національний банк України став повноправним членом Міжнародної мережі фінансової просвіти Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD/INFE)
Участь у X позачерговому спеціальному засіданні Ради керуючих Чорноморського банку торгівлі і розвитку
Участь у Форумі Euromoney по Центральній та Східній Європі
Участь у Глобальному симпозіумі з фінансової освіти на тему довгострокових заощаджень та інвестицій
Події в країні
Триває Революція Гідності
Розстріл Небесної сотні
Конституційною більшістю Верховної Ради України прийнято рішення щодо повернення до Конституції 2004 року та призначено дострокові вибори Президента України
С.І.Кубіва призначено Головою Правління НБУ
Суспільно-політичне напруження спричинило відплив депозитів з банківської системи
січень
лютий

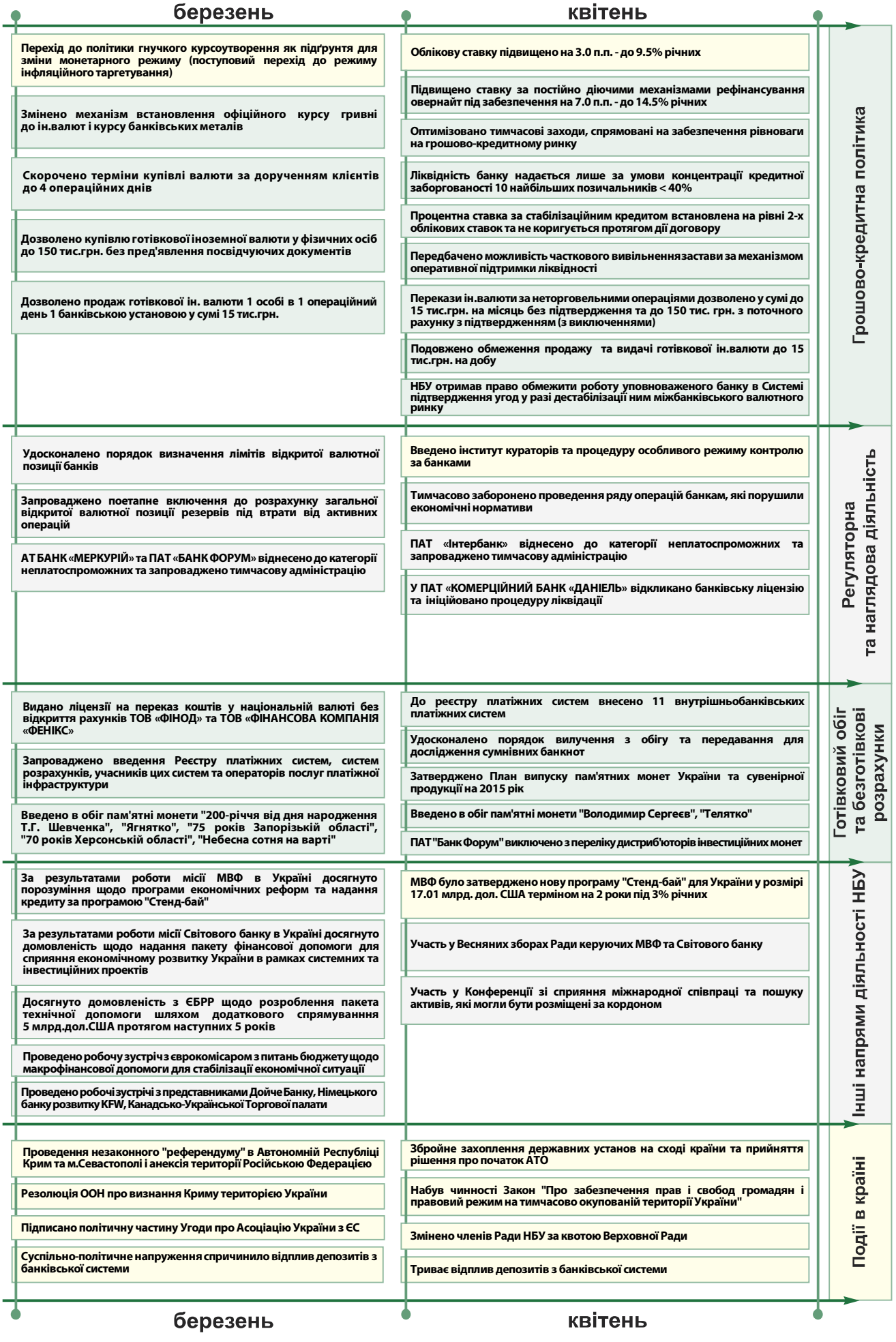
березень
квітень
Перехід до політики гнучкого курсоутворення як підґрунтя для зміни монетарного режиму (поступовий перехід до режиму інфляційного таргетування)
Змінено механізм встановлення офіційного курсу гривні до ін.валют і курсу банківських металів
Скорочено терміни купівлі валюти за дорученням клієнтів до 4 операційних днів
Дозволено купівлю готівкової іноземної валюти у фізичних осіб до 150 тис.грн. без пред'явлення посвідчуючих документів
Дозволено продаж готівкової ін. валюти 1 особі в 1 операційний день 1 банківською установою у сумі 15 тис.грн.
Облікову ставку підвищено на 3.0 п.п. - до 9.5% річних
Підвищено ставку за постійно діючими механізмами рефінансування овернайт під забезпечення на 7.0 п.п. - до 14.5% річних
Оптимізовано тимчасові заходи, спрямовані на забезпечення рівноваги на грошово-кредитному ринку
Ліквідність банку надається лише за умови концентрації кредитної заборгованості 10 найбільших позичальників < 40%
Процентна ставка за стабілізаційним кредитом встановлена на рівні 2-х облікових ставок та не коригується протягом дії договору
Передбачено можливість часткового вивільнення застави за механізмом оперативної підтримки ліквідності
Перекази ін.валюти за неторговельними операціями дозволено у сумі до 15 тис.грн. на місяць без підтвердження та до 150 тис. грн. з поточного рахунку з підтвердженням (з виключеннями)
Подовжено обмеження продажу та видачі готівкової ін.валюти до 15 тис.грн. на добу
НБУ отримав право обмежити роботу уповноваженого банку в Системі підтвердження угод у разі дестабілізації ним міжбанківського валютного ринку
Грошово-кредитна політика
Удосконалено порядок визначення лімітів відкритої валютної позиції банків
Запроваджено поетапне включення до розрахунку загальної відкритої валютної позиції резервів під втрати від активних операцій
АТ БАНК «МЕРКУРІЙ» та ПАТ «БАНК ФОРУМ» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
Введено інститут кураторів та процедуру особливого режиму контролю за банками
Тимчасово заборонено проведення ряду операцій банкам, які порушили економічні нормативи
ПАТ «Інтербанк» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
У ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ДАНІЄЛЬ» відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації
Регуляторна та наглядова діяльність
Видано ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків ТОВ «ФІНОД» та ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ «ФЕНІКС»
Запроваджено введення Реєстру платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури
Введено в обіг пам'ятні монети "200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка", "Ягнятко", "75 років Запорізькій області", "70 років Херсонській області", "Небесна сотня на варті"
До реєстру платіжних систем внесено 11 внутрішньобанківських платіжних систем
Удосконалено порядок вилучення з обігу та передавання для дослідження сумнівних банкнот
Затверджено План випуску пам'ятних монет України та сувенірної продукції на 2015 рік
Введено в обіг пам'ятні монети "Володимир Сергеєв", "Телятко"
ПАТ "Банк Форум" виключено з переліку дистриб'юторів інвестиційних монет
Готівковий обіг та безготівкові розрахунки
За результатами роботи місії МВФ в Україні досягнуто порозуміння щодо програми економічних реформ та надання кредиту за програмою "Стенд-бай"
За результатами роботи місії Світового банку в Україні досягнуто домовленість щодо надання пакету фінансової допомоги для сприяння економічному розвитку України в рамках системних та інвестиційних проектів
Досягнуто домовленість з ЄБРР щодо розроблення пакета технічної допомоги шляхом додаткового спрямування 5 млрд.дол.США протягом наступних 5 років
Проведено робочу зустріч з єврокомісаром з питань бюджету щодо макрофінансової допомоги для стабілізації економічної ситуації
Проведено робочі зустрічі з представниками Дойче Банку, Німецького банку розвитку KFW, Канадсько-Української Торгової палати
МВФ було затверджено нову програму "Стенд-бай" для України у розмірі 17.01 млрд. дол. США терміном на 2 роки під 3% річних
Участь у Весняних зборах Ради керуючих МВФ та Світового банку
Участь у Конференції зі сприяння міжнародної співпраці та пошуку активів, які могли бути розміщені за кордоном
Інші напрями діяльності НБУ
Проведення незаконного "референдуму" в Автономній Республіці Крим та м.Севастополі і анексія території Російською Федерацією
Резолюція ООН про визнання Криму територією України
Підписано політичну частину Угоди про Асоціацію України з ЄС
Суспільно-політичне напруження спричинило відплив депозитів з банківської системи
Збройне захоплення державних установ на сході країни та прийняття рішення про початок АТО
Набув чинності Закон "Про забезпечення прав і свобод громадян і правовий режим на тимчасово окупованій території України"
Змінено членів Ради НБУ за квотою Верховної Ради
Триває відплив депозитів з банківської системи
Події в країні
березень
квітень

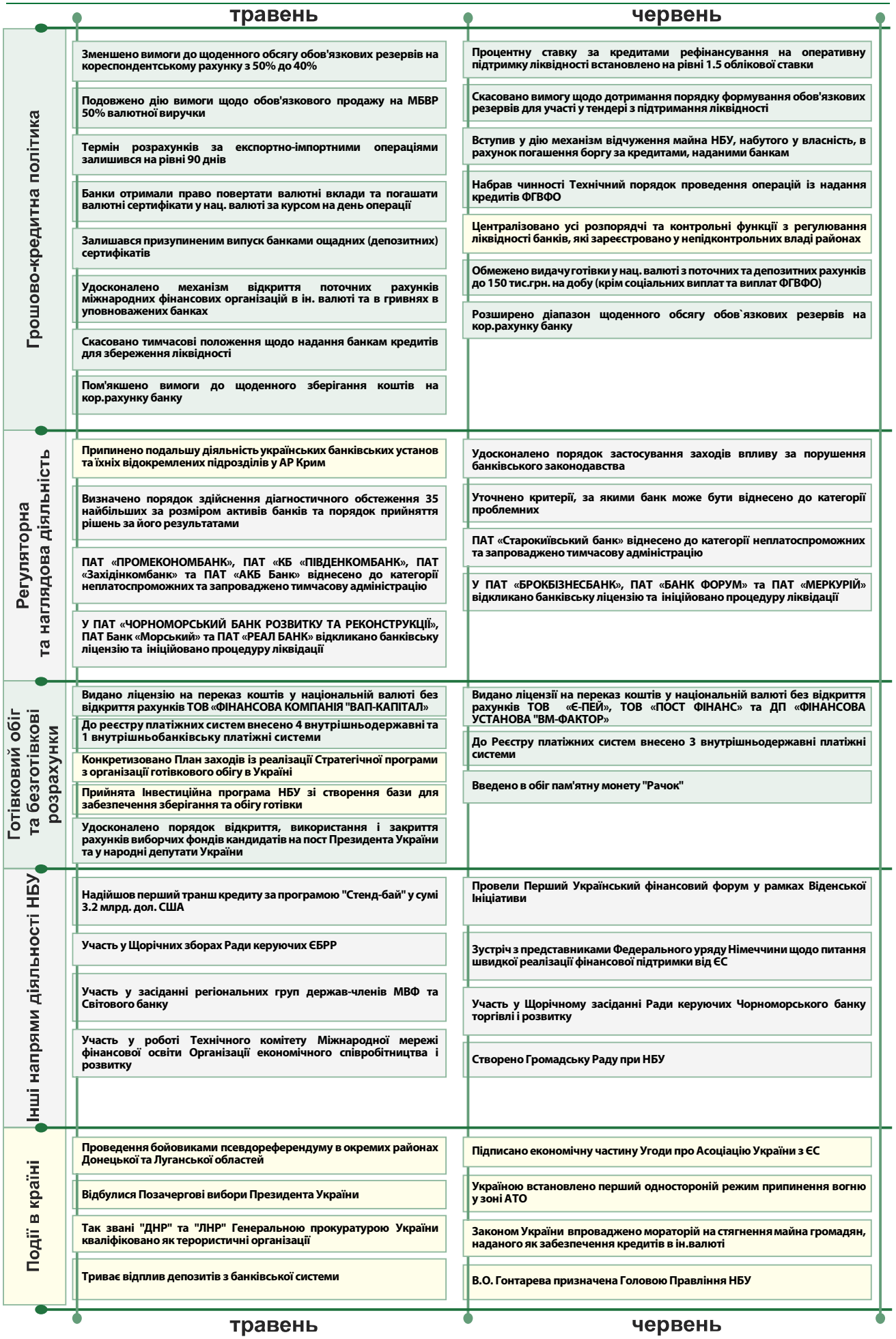
травень
червень
Грошово-кредитна політика
Зменшено вимоги до щоденного обсягу обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку з 50% до 40%
Подовжено дію вимоги щодо обов'язкового продажу на МБВР 50% валютної виручки
Термін розрахунків за експортно-імпортними операціями залишився на рівні 90 днів
Банки отримали право повертати валютні вклади та погашати валютні сертифікати у нац. валюті за курсом на день операції
Залишався призупиненим випуск банками ощадних (депозитних) сертифікатів
Удосконалено механізм відкриття поточних рахунків міжнародних фінансових організацій в ін. валюті та в гривнях в уповноважених банках
Скасовано тимчасові положення щодо надання банкам кредитів для збереження ліквідності
Пом'якшено вимоги до щоденного зберігання коштів на кор.рахунку банку
Процентну ставку за кредитами рефінансування на оперативну підтримку ліквідності встановлено на рівні 1.5 облікової ставки
Скасовано вимогу щодо дотримання порядку формування обов'язкових резервів для участі у тендері з підтримання ліквідності
Вступив у дію механізм відчуження майна НБУ, набутого у власність, в рахунок погашення боргу за кредитами, наданими банкам
Набрав чинності Технічний порядок проведення операцій із надання кредитів ФГВФО
Централізовано усі розпорядчі та контрольні функції з регулювання ліквідності банків, які зареєстровано у непідконтрольних владі районах
Обмежено видачу готівки у нац. валюті з поточних та депозитних рахунків до 150 тис.грн. на добу (крім соціальних виплат та виплат ФГВФО)
Розширено діапазон щоденного обсягу обов`язкових резервів на кор.рахунку банку
Регуляторна та наглядова діяльність
Припинено подальшу діяльність українських банківських установ та їхніх відокремлених підрозділів у АР Крим
Визначено порядок здійснення діагностичного обстеження 35 найбільших за розміром активів банків та порядок прийняття рішень за його результатами
ПАТ «ПРОМЕКОНОМБАНК», ПАТ «КБ «ПІВДЕНКОМБАНК», ПАТ «Західінкомбанк» та ПАТ «АКБ Банк» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
У ПАТ «ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ», ПАТ Банк «Морський» та ПАТ «РЕАЛ БАНК» відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації
Удосконалено порядок застосування заходів впливу за порушення банківського законодавства
Уточнено критерії, за якими банк може бути віднесено до категорії проблемних
ПАТ «Старокиївський банк» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
У ПАТ «БРОКБІЗНЕСБАНК», ПАТ «БАНК ФОРУМ» та ПАТ «МЕРКУРІЙ» відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації
Готівковий обіг та безготівкові розрахунки
Видано ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ "ВАП-КАПІТАЛ»
До реєстру платіжних систем внесено 4 внутрішньобанківську платіжні системи
Конкретизовано План заходів із реалізації Стратегічної програми з організації готівкового обігу в Україні
Прийнята Інвестиційна програма НБУ зі створення бази для забезпечення зберігання та обігу готівки
Удосконалено порядок відкриття, використання і закриття рахунків виборчих фондів кандидатів на пост Президента України та у народні депутати України
Видано ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків ТОВ «Є-ПЕЙ», ТОВ «ПОСТ ФІНАНС» та ДП «ФІНАНСОВА УСТАНОВА "ВМ-ФАКТОР»
До Реєстру платіжних систем внесено 3 внутрішньодержавні платіжні системи
Введено в обіг пам'ятну монету "Рачок"
Інші напрями діяльності НБУ
Надійшов перший транш кредиту за програмою "Стенд-бай" у сумі 3.2 млрд. дол. США
Участь у Щорічних зборах Ради керуючих ЄБРР
Участь у засіданні регіональних груп держав-членів МВФ та Світового банку
Участь у роботі Технічного комітету Міжнародної мережі фінансової освіти Організації економічного співробітництва і розвитку
Провели Перший Український фінансовий форум у рамках Віденської Ініціативи
Зустріч з представниками Федерального уряду Німеччини щодо питання швидкої реалізації фінансової підтримки від ЄС
Участь у Щорічному засіданні Ради керуючих Чорноморського банку торгівлі і розвитку
Створено Громадську Раду при НБУ
Події в країні
Проведення бойовиками псевдореферендуму в окремих районах Донецької та Луганської областей
Відбулися Позачергові вибори Президента України
Так звані "ДНР" та "ЛНР" Генеральною прокуратурою України кваліфіковано як терористичні організації
Триває відплив депозитів з банківської системи
Підписано економічну частину Угоди про Асоціацію України з ЄС
Україною встановлено перший одностороній режим припинення вогню у зоні АТО
Законом України впроваджено мораторій на стягнення майна громадян, наданого як забезпечення кредитів в ін.валюті
В.О. Гонтарева призначена Головою Правління НБУ
травень
червень

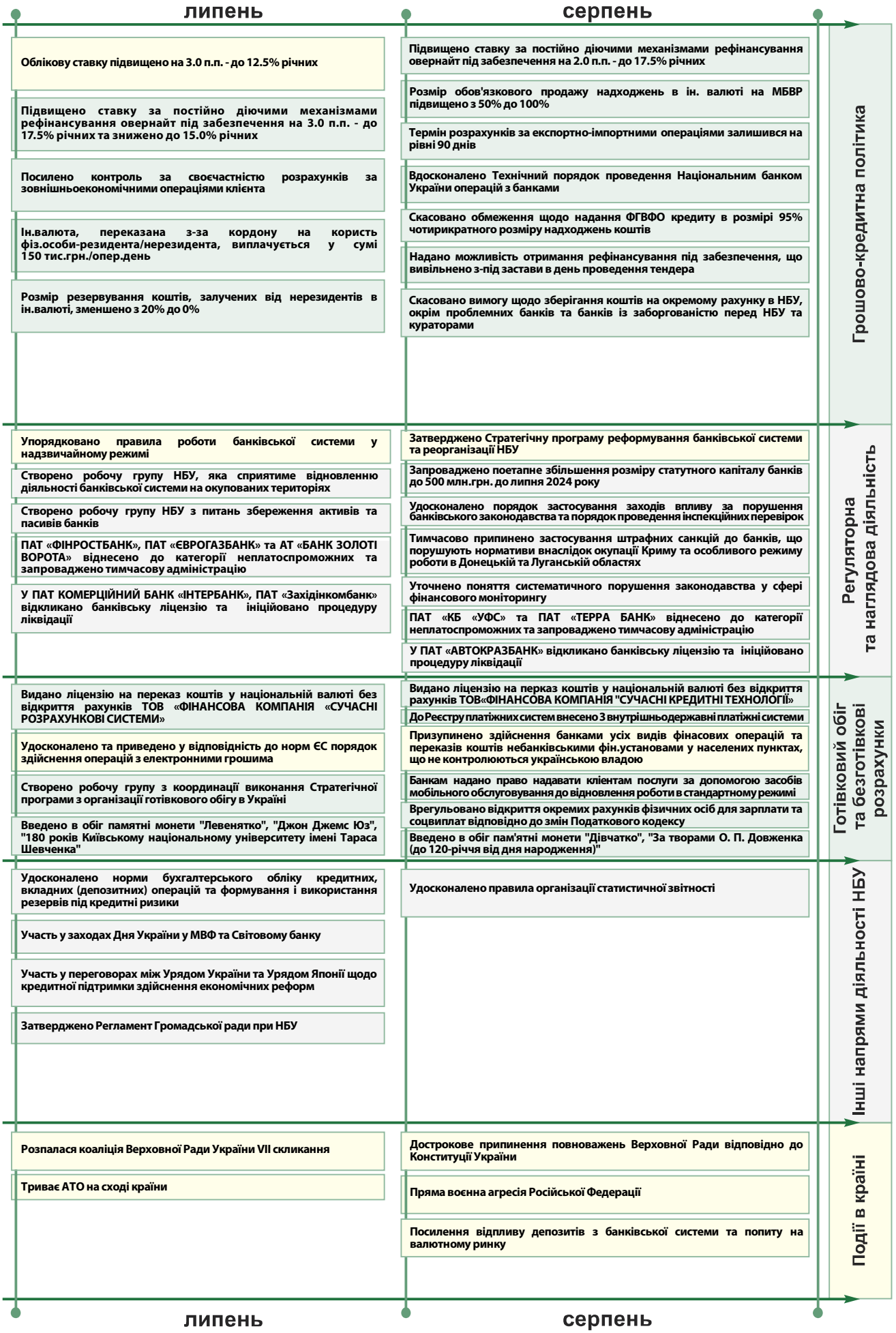
липень
серпень
Облікову ставку підвищено на 3.0 п.п. - до 12.5% річних
Підвищено ставку за постійно діючими механізмами рефінансування овернайт під забезпечення на 3.0 п.п. - до 17.5% річних та знижено до 15.0% річних
Посилено контроль за своєчастністю розрахунків за зовнішньоекономічними операціями клієнта
Ін.валюта, переказана з-за кордону на користь фіз.особи-резидента/нерезидента, виплачується у сумі 150 тис.грн./опер.день
Розмір резервування коштів, залучених від нерезидентів в ін.валюті, зменшено з 20% до 0%
Підвищено ставку за постійно діючими механізмами рефінансування овернайт під забезпечення на 2.0 п.п. - до 17.5% річних
Розмір обов'язкового продажу надходжень в ін. валюті на МБВР підвищено з 50% до 100%
Термін розрахунків за експортно-імпортними операціями залишився на рівні 90 днів
Вдосконалено Технічний порядок проведення Національним банком України операцій з банками
Скасовано обмеження щодо надання ФГВФО кредиту в розмірі 95% чотирикратного розміру надходжень коштів
Надано можливість отримання рефінансування під забезпечення, що вивільнено з-під застави в день проведення тендера
Скасовано вимогу щодо зберігання коштів на окремому рахунку в НБУ, окрім проблемних банків та банків із заборгованістю перед НБУ та кураторами
Грошово-кредитна політика
Упорядковано правила роботи банківської системи у надзвичайному режимі
Створено робочу групу НБУ, яка сприятиме відновленню діяльності банківської системи на окупованих територіях
Створено робочу групу НБУ з питань збереження активів та пасивів банків
ПАТ «ФІНРОСТБАНК», ПАТ «ЄВРОГАЗБАНК» та АТ «БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
У ПАТ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ІНТЕРБАНК», ПАТ «Західінкомбанк» відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації
Затверджено Стратегічну програму реформування банківської системи та реорганізації НБУ
Запроваджено поетапне збільшення розміру статутного капіталу банків до 500 млн.грн. до липня 2024 року
Удосконалено порядок застосування заходів впливу за порушення банківського законодавства та порядок проведення інспекційних перевірок
Тимчасово припинено застосування штрафних санкцій до банків, що порушують нормативи внаслідок окупації Криму та особливого режиму роботи в Донецькій та Луганській областях
Уточнено поняття систематичного порушення законодавства у сфері фінансового моніторингу
ПАТ «КБ «УФС» та ПАТ «ТЕРРА БАНК» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
У ПАТ «АВТОКРАЗБАНК» відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації
Регуляторна та наглядова діяльність
Видано ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ «СУЧАСНІ РОЗРАХУНКОВІ СИСТЕМИ»
Удосконалено та приведено у відповідність до норм ЄС порядок здійснення операцій з електронними грошима
Створено робочу групу з координації виконання Стратегічної програми з організації готівкового обігу в Україні
Введено в обіг памятні монети "Левенятко", "Джон Джемс Юз", "180 років Київському національному університету імені Тараса Шевченка"
Видано ліцензію на перказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків ТОВ«ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ "СУЧАСНІ КРЕДИТНІ ТЕХНОЛОГІЇ»
До Реєстру платіжних систем внесено 3 внутрішньодержавні платіжні системи
Призупинено здійснення банками усіх видів фінасових операцій та переказів коштів небанківськими фін.установами у населених пунктах, що не контролюються українською владою
Банкам надано право надавати клієнтам послуги за допомогою засобів мобільного обслуговування до відновлення роботи в стандартному режимі
Врегульовано відкриття окремих рахунків фізичних осіб для зарплати та соцвиплат відповідно до змін Податкового кодексу
Введено в обіг пам'ятні монети "Дівчатко", "За творами О. П. Довженка (до 120-річчя від дня народження)"
Готівковий обіг та безготівкові розрахунки
Удосконалено норми бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики
Участь у заходах Дня України у МВФ та Світовому банку
Участь у переговорах між Урядом України та Урядом Японії щодо кредитної підтримки здійснення економічних реформ
Затверджено Регламент Громадської ради при НБУ
Удосконалено правила організації статистичної звітності
Інші напрями діяльності НБУ
Розпалася коаліція Верховної Ради України VII скликання
Триває АТО на сході країни
Дострокове припинення повноважень Верховної Ради відповідно до Конституції України
Пряма воєнна агресія Російської Федерації
Посилення відпливу депозитів з банківської системи та попиту на валютному ринку
Події в країні
липень
серпень

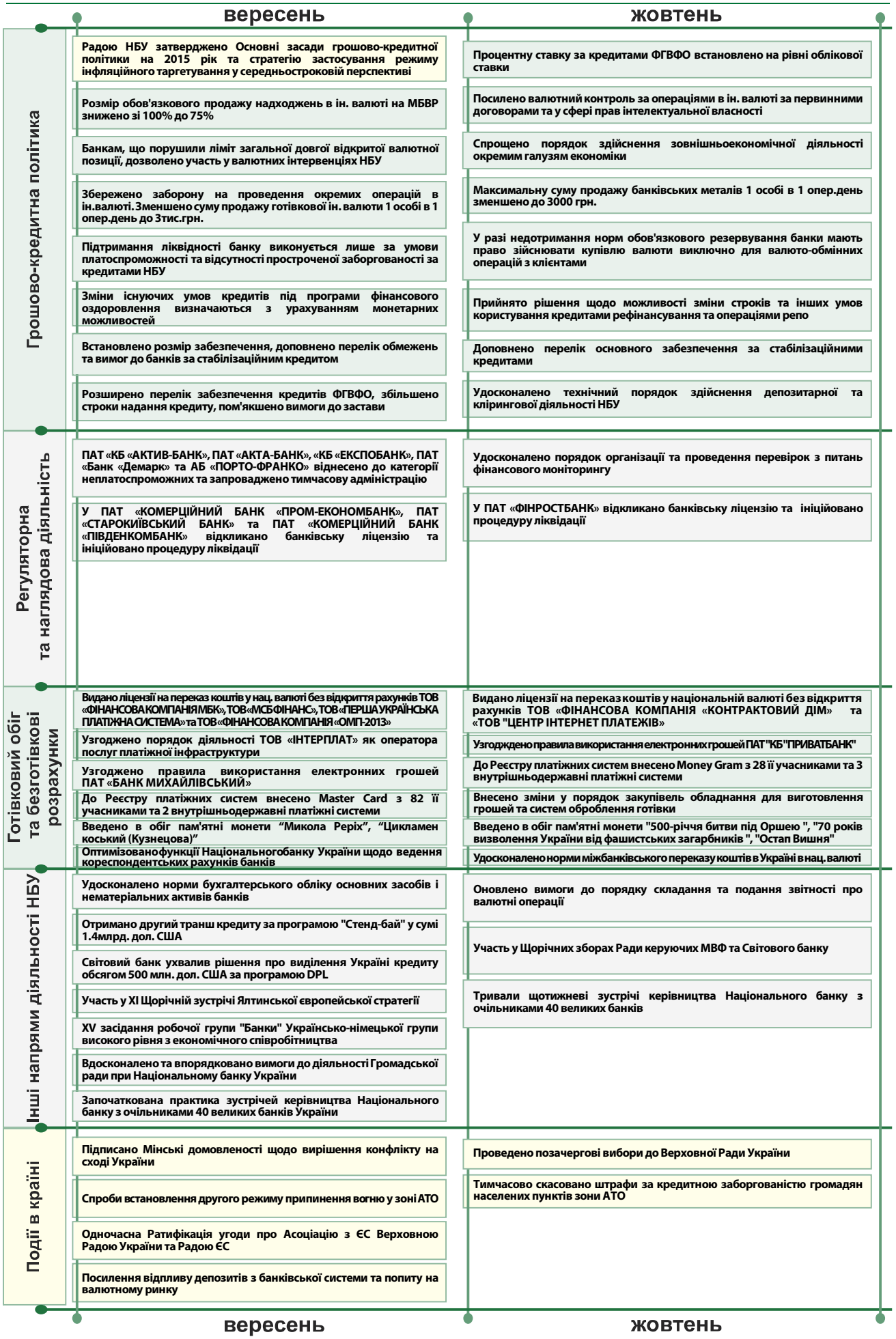
вересень
жовтень
Грошово-кредитна політика
Радою НБУ затверджено Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік та стратегію застосування режиму інфляційного таргетування у середньостроковій перспективі
Розмір обов'язкового продажу надходжень в ін. валюті на МБВР знижено зі 100% до 75%
Банкам, що порушили ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції, дозволено участь у валютних інтервенціях НБУ
Збережено заборону на проведення окремих операцій в ін.валюті. Зменшено суму продажу готівкової ін. валюти 1 особі в 1 опер.день до 3тис.грн.
Підтримання ліквідності банку виконується лише за умови платоспроможності та відсутності простроченої заборгованості за кредитами НБУ
Зміни існуючих умов кредитів під програми фінансового оздоровлення визначаються з урахуванням монетарних можливостей
Встановлено розмір забезпечення, доповнено перелік обмежень та вимог до банків за стабілізаційним кредитом
Розширено перелік забезпечення кредитів ФГВФО, збільшено строки надання кредиту, пом'якшено вимоги до застави
Процентну ставку за кредитами ФГВФО встановлено на рівні облікової ставки
Посилено валютний контроль за операціями в ін. валюті за первинними договорами та у сфері прав інтелектуальної власності
Спрощено порядок здійснення зовнішньоекономічної діяльності окремим галузям економіки
Максимальну суму продажу банківських металів 1 особі в 1 опер.день зменшено до 3000 грн.
У разі недотримання норм обов'язкового резервування банки мають право зійснювати купівлю валюти виключно для валюто-обмінних операцій з клієнтами
Прийнято рішення щодо можливості зміни строків та інших умов користування кредитами рефінансування та операціями репо
Доповнено перелік основного забезпечення за стабілізаційними кредитами
Удосконалено технічний порядок здійснення депозитарної та клірингової діяльності НБУ
Регуляторна та наглядова діяльність
ПАТ «КБ «АКТИВ-БАНК», ПАТ «АКТА-БАНК», «КБ «ЕКСПОБАНК», ПАТ «Банк «Демарк» та АБ «ПОРТО-ФРАНКО» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
У ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ПРОМ-ЕКОНОМБАНК», ПАТ «СТАРОКИЇВСЬКИЙ БАНК» та ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ПІВДЕНКОМБАНК» відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації
Удосконалено порядок організації та проведення перевірок з питань фінансового моніторингу
У ПАТ «ФІНРОСТБАНК» відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації
Готівковий обіг та безготівкові розрахунки
Видано ліцензії на переказ коштів у нац. валюті без відкриття рахунків ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ МБК», ТОВ «МСБ ФІНАНС», ТОВ «ПЕРША УКРАЇНСЬКА ПЛАТІЖНА СИСТЕМА» та ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ «ОМП-2013»
Узгоджено порядок діяльності ТОВ «ІНТЕРПЛАТ» як оператора послуг платіжної інфраструктури
Узгоджено правила використання електронних грошей ПАТ «БАНК МИХАЙЛІВСЬКИЙ»
До Реєстру платіжних систем внесено Master Card з 82 її учасниками та 2 внутрішньодержавні платіжні системи
Введено в обіг пам'ятні монети "Микола Реріх", "Цикламен коський (Кузнецова)"
Оптимізовано функції Національного банку України щодо ведення кореспондентських рахунків банків
Видано ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ «КОНТРАКТОВИЙ ДІМ» та «ТОВ "ЦЕНТР ІНТЕРНЕТ ПЛАТЕЖІВ»
Узгоджено правила використання електронних грошей ПАТ "КБ "ПРИВАТБАНК"
До Реєстру платіжних систем внесено Money Gram з 28 її учасниками та 3 внутрішньодержавні платіжні системи
Внесено зміни у порядок закупівель обладнання для виготовлення грошей та систем оброблення готівки
Введено в обіг пам'ятні монети "500-річчя битви під Оршею ", "70 років визволення України від фашистських загарбників ", "Остап Вишня"
Удосконалено норми міжбанківського переказу коштів в Україні в нац. валюті
Інші напрями діяльності НБУ
Удосконалено норми бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків
Отримано другий транш кредиту за програмою "Стенд-бай" у сумі 1.4млрд. дол. США
Світовий банк ухвалив рішення про виділення Україні кредиту обсягом 500 млн. дол. США за програмою DPL
Участь у XI Щорічній зустрічі Ялтинської європейської стратегії
XV засідання робочої групи "Банки" Українсько-німецької групи високого рівня з економічного співробітництва
Вдосконалено та впорядковано вимоги до діяльності Громадської ради при Національному банку України
Започаткована практика зустрічей керівництва Національного банку з очільниками 40 великих банків України
Оновлено вимоги до порядку складання та подання звітності про валютні операції
Участь у Щорічних зборах Ради керуючих МВФ та Світового банку
Тривали щотижневі зустрічі керівництва Національного банку з очільниками 40 великих банків
Події в країні
Підписано Мінські домовленості щодо вирішення конфлікту на сході України
Спроби встановлення другого режиму припинення вогню у зоні АТО
Одночасна Ратифікація угоди про Асоціацію з ЄС Верховною Радою України та Радою ЄС
Посилення відпливу депозитів з банківської системи та попиту на валютному ринку
Проведено позачергові вибори до Верховної Ради України
Тимчасово скасовано штрафи за кредитною заборгованістю громадян населених пунктів зони АТО
вересень
жовтень

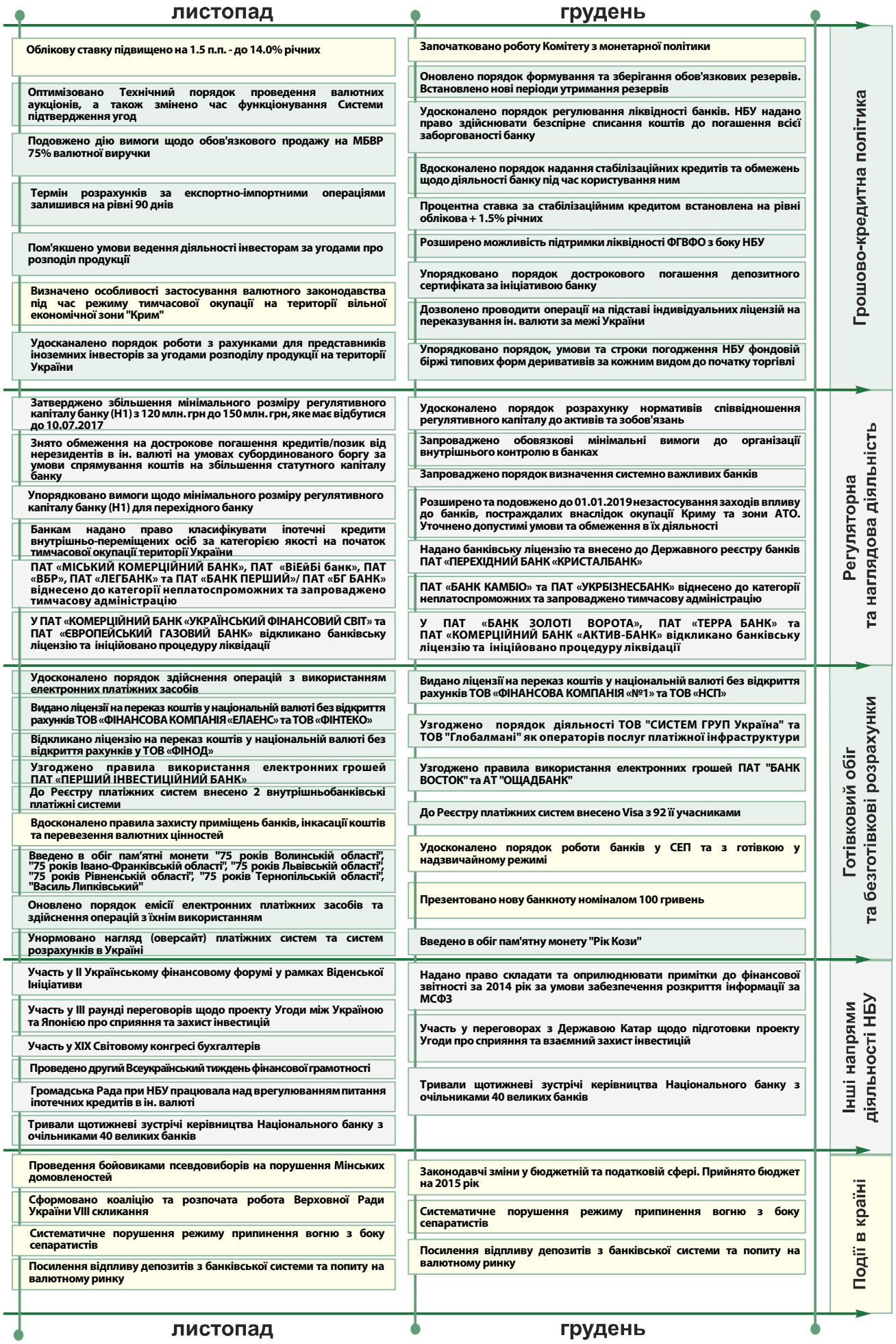
листопад
грудень
Облікову ставку підвищено на 1.5 п.п. - до 14.0% річних
Оптимізовано Технічний порядок проведення валютних аукціонів, а також змінено час функціонування Системи підтвердження угод
Подовжено дію вимоги щодо обов'язкового продажу на МБВР 75% валютної виручки
Термін розрахунків за експортно-імпортними операціями залишився на рівні 90 днів
Пом'якшено умови ведення діяльності інвесторам за угодами про розподіл продукції
Визначено особливості застосування валютного законодавства під час режиму тимчасової окупації на території вільної економічної зони "Крим"
Удосканалено порядок роботи з рахунками для представників іноземних інвесторів за угодами розподілу продукції на території України
Започатковано роботу Комітету з монетарної політики
Оновлено порядок формування та зберігання обов'язкових резервів. Встановлено нові періоди утримання резервів
Удосконалено порядок регулювання ліквідності банків. НБУ надано право здійснювати безспірне списання коштів до погашення всієї заборгованості банку
Вдосконалено порядок надання стабілізаційних кредитів та обмежень щодо діяльності банку під час користування ним
Процентна ставка за стабілізаційним кредитом встановлена на рівні облікова + 1.5% річних
Розширено можливість підтримки ліквідності ФГВФО з боку НБУ
Упорядковано порядок дострокового погашення депозитного сертифіката за ініціативою банку
Дозволено проводити операції на підставі індивідуальних ліцензій на переказування ін. валюти за межі України
Упорядковано порядок, умови та строки погодження НБУ фондовій біржі типових форм деривативів за кожним видом до початку торгівлі
Грошово-кредитна політика
Затверджено збільшення мінімального розміру регулятивного капіталу банку (Н1) з 120 млн. грн до 150 млн. грн, яке має відбутися до 10.07.2017
Знято обмеження на дострокове погашення кредитів/позик від нерезидентів в ін. валюті на умовах субординованого боргу за умови спрямування коштів на збільшення статутного капіталу банку
Упорядковано вимоги щодо мінімального розміру регулятивного капіталу банку (Н1) для перехідного банку
Банкам надано право класифікувати іпотечні кредити внутрішньо-переміщених осіб за категорією якості на початок тимчасової окупації території України
ПАТ «МІСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК», ПАТ «ВіЕйБі банк», ПАТ «ВБР», ПАТ «ЛЕГБАНК» та ПАТ «БАНК ПЕРШИЙ»/ ПАТ «БГ БАНК» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
У ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ ФІНАНСОВИЙ СВІТ» та ПАТ «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ГАЗОВИЙ БАНК» відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації
Удосконалено порядок розрахунку нормативів співвідношення регулятивного капіталу до активів та зобов'язань
Запроваджено обовязкові мінімальні вимоги до організації внутрішнього контролю в банках
Запроваджено порядок визначення системно важливих банків
Розширено та подовжено до 01.01.2019 незастосування заходів впливу до банків, постраждалих внаслідок окупації Криму та зони АТО. Уточнено допустимі умови та обмеження в їх діяльності
Надано банківську ліцензію та внесено до Державного реєстру банків ПАТ «ПЕРЕХІДНИЙ БАНК «КРИСТАЛБАНК»
ПАТ «БАНК КАМБІО» та ПАТ «УКРБІЗНЕСБАНК» віднесено до категорії неплатоспроможних та запроваджено тимчасову адміністрацію
У ПАТ «БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА», ПАТ «ТЕРРА БАНК» та ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «АКТИВ-БАНК» відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації
Регуляторна та наглядова діяльність
Удосконалено порядок здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів
Видано ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ «ЕЛАЕНС» та ТОВ «ФІНТЕКО»
Відкликано ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків у ТОВ «ФІНОД»
Узгоджено правила використання електронних грошей ПАТ «ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК»
До Реєстру платіжних систем внесено 2 внутрішньобанківські платіжні системи
Вдосконалено правила захисту приміщень банків, інкасації коштів та перевезення валютних цінностей
Введено в обіг пам'ятні монети "75 років Волинській області", "75 років Івано-Франківській області", "75 років Львівській області", "75 років Рівненській області", "75 років Тернопільській області", "Василь Липківський"
Оновлено порядок емісії електронних платіжних засобів та здійснення операцій з їхнім використанням
Унормовано нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні
Видано ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ «№1» та ТОВ «НСП»
Узгоджено порядок діяльності ТОВ "СИСТЕМ ГРУП Україна" та ТОВ "Глобалмані" як операторів послуг платіжної інфраструктури
Узгоджено правила використання електронних грошей ПАТ "БАНК ВОСТОК" та АТ "ОЩАДБАНК"
До Реєстру платіжних систем внесено Visa з 92 її учасниками
Удосконалено порядок роботи банків у СЕП та з готівкою у надзвичайному режимі
Презентовано нову банкноту номіналом 100 гривень
Введено в обіг пам'ятну монету "Рік Кози"
Готівковий обіг та безготівкові розрахунки
Участь у II Українському фінансовому форумі у рамках Віденської Ініціативи
Участь у III раунді переговорів щодо проекту Угоди між Україною та Японією про сприяння та захист інвестицій
Участь у XIX Світовому конгресі бухгалтерів
Проведено другий Всеукраїнський тиждень фінансової грамотності
Громадська Рада при НБУ працювала над врегулюванням питання іпотечних кредитів в ін. валюті
Тривали щотижневі зустрічі керівництва Національного банку з очільниками 40 великих банків
Надано право складати та оприлюднювати примітки до фінансової звітності за 2014 рік за умови забезпечення розкриття інформації за МСФЗ
Участь у переговорах з Державою Катар щодо підготовки проекту Угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій
Тривали щотижневі зустрічі керівництва Національного банку з очільниками 40 великих банків
Інші напрями діяльності НБУ
Проведення бойовиками псевдовиборів на порушення Мінських домовленостей
Сформовано коаліцію та розпочата робота Верховної Ради України VIII скликання
Систематичне порушення режиму припинення вогню з боку сепаратистів
Посилення відпливу депозитів з банківської системи та попиту на валютному ринку
Законодавчі зміни у бюджетній та податковій сфері. Прийнято бюджет на 2015 рік
Систематичне порушення режиму припинення вогню з боку сепаратистів
Посилення відпливу депозитів з банківської системи та попиту на валютному ринку
Події в країні
листопад
грудень

МАКРОЕКОНОМІЧНІ УМОВИ

ОГЛЯД СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ РИНКІВ

Темпи приросту світової економіки були нестійкими та залишились на рівні 2013 року – 3.3%[3]. Серед основних чинників, що зумовили таку динаміку, – помірне зростання економічної активності в розвинутих країнах та уповільнення темпів економічного зростання країн з ринками, що розвиваються, на тлі посилення світових геополітичних конфліктів.

Графік 1. **Динаміка світового ВВП**

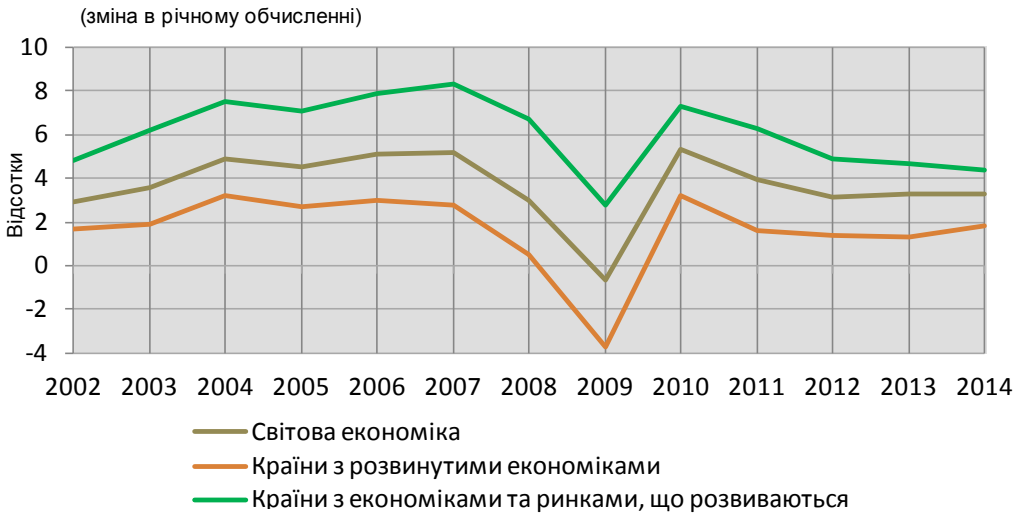

Джерело: Міжнародний валютний фонд.

Тривало відновлення економіки США. Реальний ВВП країни за 2014 рік зріс на 2.4% (2.2% у 2013 році). Економічне зростання країн єврозони було нестабільним. Приріст реального ВВП країн єврозони у звітному році становив 0.9% (“мінус” 0.5% у 2013 році). В 2014 році темпи приросту економічного зростання Росії та Китаю були найнижчими за останні 5 та 24 роки відповідно і становили 0.6 та 7.4% (1.3 та 7.7% у 2013 році відповідно).

Стримане зростання імпортного попиту з боку провідних розвинутих країн та його зниження з боку країн з ринками, що розвиваються, позначились на темпах приросту обсягів світової торгівлі товарами та послугами, які в 2014 році зменшились до 3.1% порівняно з 3.4% у 2013 році.

Слабкий зовнішній попит, стрімке зниження світових цін на нафту та інші сировинні товари зумовлювали уповільнення інфляційних процесів у більшості економік розвинутих країн та країн, що розвиваються. Середньорічна споживча інфляція в 2014 році в розвинутих країнах була стриманою та в цілому не змінилась порівняно з попереднім роком – 1.4%. У країнах з економіками, що

[3] Міжнародний валютний фонд “World economic outlook” (січень 2015 року).

розвиваються, середньорічна споживча інфляція в 2014 році знизилась на 0.5 процентного пункту – до 5.4%.

Динаміка світових цін на сировинні товари на міжнародних товарних ринках упродовж звітного року була переважно низхідною, що зумовлювалось надмірною пропозицією, зміцненням курсу долара США до основних валют та зниженням світового попиту, зокрема з боку Китаю.

У середньому за 2014 рік біржові ціни[4] на нафту знизилися. Зокрема, ціна бареля нафти "U.K. Brent" знизилась до 98.8 дол. США порівняно з 108.8 дол. США у 2013 році, що зумовлювалося стрімким падінням ціни на дану марку нафти упродовж другого півріччя, коли ціна одного бареля знизилась більш ніж на 44.0% – до 62.2 дол. США на кінець 2014 року. Ціни на неенергетичні товари упродовж звітного року також знижувалися, зокрема на сталь – на 17.0% та зернові культури – на 9.0%, у тому числі на пшеницю та кукурудзу – на 7.5 та 9.5% відповідно.

Упродовж звітного року спостерігалася тенденція до продовження центральними банками стимулюючої монетарної політики з метою прискорення економічного зростання на фоні уповільнення інфляційних процесів. Разом із тим ФРС США завершила програму кількісного пом'якшення з огляду на відновлення економіки та поліпшення ситуації на ринку праці, хоча продовжила політику реінвестування доходів від погашення казначейських облігацій, які є у її власності. В результаті на світових валютних ринках долар США за 2014 рік укріпився на 12.8% до кошика провідних валют, зокрема на 12.2% до євро.

Графік 2. **Динаміка ключових процентних ставок центральних банків провідних країн світу, % річні**

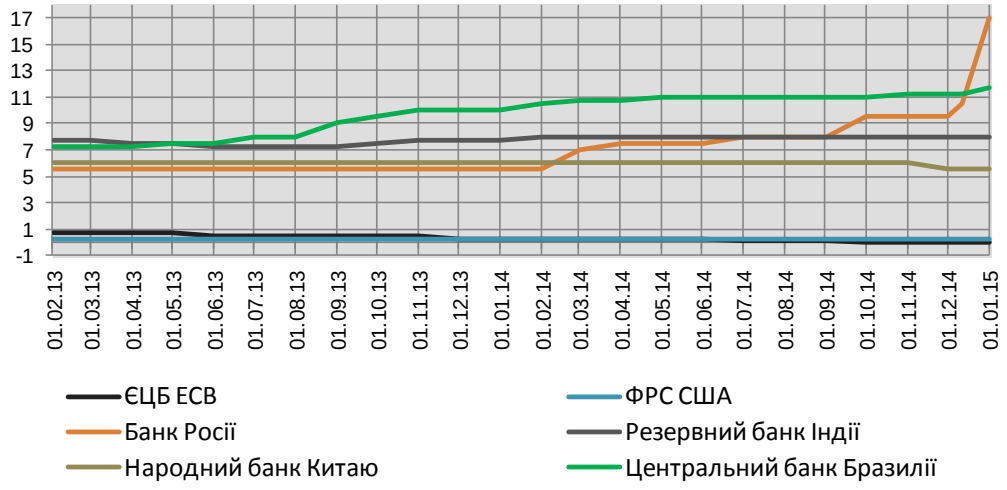

Джерело: Центральні банки країн.

[4] Ціни на нафту, сталь та обсяги торгівлі наведено у середньорічному обчисленні. Джерело: МВФ.

ОГЛЯД ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

1. РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР*

Економічна ситуація в Україні в 2014 році значно погіршилася. Спостерігалося стрімке падіння обсягів виробництва всіх основних видів економічної діяльності, крім сільського господарства. Відбувалося зростання інфляційного тиску на економіку, що супроводжувалося падінням реальних доходів населення та відповідно зниженням його купівельної спроможності.

Серед основних факторів, що зумовлювали негативні економічні тенденції в 2014 році, були анексія АР Крим та воєнні дії на сході країни, розрив міжрегіональних зв'язків, звуження як зовнішнього, так і внутрішнього попиту на продукцію вітчизняних виробників, скорочення державного фінансування, погіршення фінансових результатів підприємств тощо. Водночас високий урожай зернових, зібраний аграріями в звітному році, та лібералізація умов доступу вітчизняних товарів на ринки ЄС мали позитивний вплив на економіку країни.

Таблиця 1. **Основні макроекономічні показники України**

Показники	темпи приросту (зниження), %				
	2010	2011	2012	2013	2014*
Номінальний ВВП (у фактичних цінах), млрд. грн.	1 082.6	1 302.1	1 411.2	1 465.2*	1 566.7
Реальний ВВП (у постійних цінах 2007 року)	4.1	5.2	0.3	0.0*	–6.8
Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року)	9.1	4.6	–0.2	0.5	24.9
Індекс цін виробників промислової продукції (до грудня попереднього року)	18.7	14.2	0.3	1.7	31.8
Рівень безробіття населення працездатного віку за методологією МОП, %	8.8	8.6	8.1	7.7	9.7
Реальна заробітна плата	10.2	8.7	14.4	8.2	–6.5
Реальний наявний дохід	17.1	8.0	13.9	6.1	–8.4
Сальдо поточного рахунку платіжного балансу (у % до ВВП)	–2.2	–6.2	–8.1	–8.6	–4.0

*Макроекономічні показники за 2014 рік і окремі дані за 2013 рік надано без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя.

1.1. ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ

У 2014 році відбулося погіршення показників майже усіх галузей економіки України. Як результат – реальний ВВП знизився за підсумками року на 6.8%. Номінальний ВВП у звітному періоді дорівнював 1 566.7 млрд. грн. і порівняно з 2013 роком збільшився на 6.9%.

Найскладніша ситуація в 2014 році спостерігалась у промисловості. Руйнування виробничих потужностей та транспортної інфраструктури, розрив виробничих міжрегіональних зв'язків через воєнне протистояння на сході країни призвели до падіння обсягів промислового виробництва за рік на 10.1%. Зокрема зменшення обсягів виробництва хімічних речовин і хімічної продукції становило 14.2%, металургії – 14.5%, машинобудування – 20.6%.

Зниження реальної заробітної плати в умовах погіршення споживчих настроїв населення та високої інфляції спричинило звуження внутрішнього споживчого попиту, внаслідок чого оборот роздрібної торгівлі за рік знизився на 8.6%.

Зменшення протягом року внутрішнього інвестиційного попиту внаслідок суттєвого погіршення фінансових результатів підприємств, скорочення державного фінансування та зниження кредитної активності банків визначило скорочення обсягів будівельних робіт у 2014 році на 20.4%.

Підтримували економічну активність в Україні в 2014 році високі показники аграрного сектору. Сприятливі погодні умови вирощування та збирання зернових культур у 2014 році забезпечили збільшення їхньої врожайності. Як результат – за рік було зібрано 63.9 млн. тонн зернових

Графік 3. **Реальний ВВП України, промислове та сільськогосподарське виробництво в 2010 - 2014 роках**

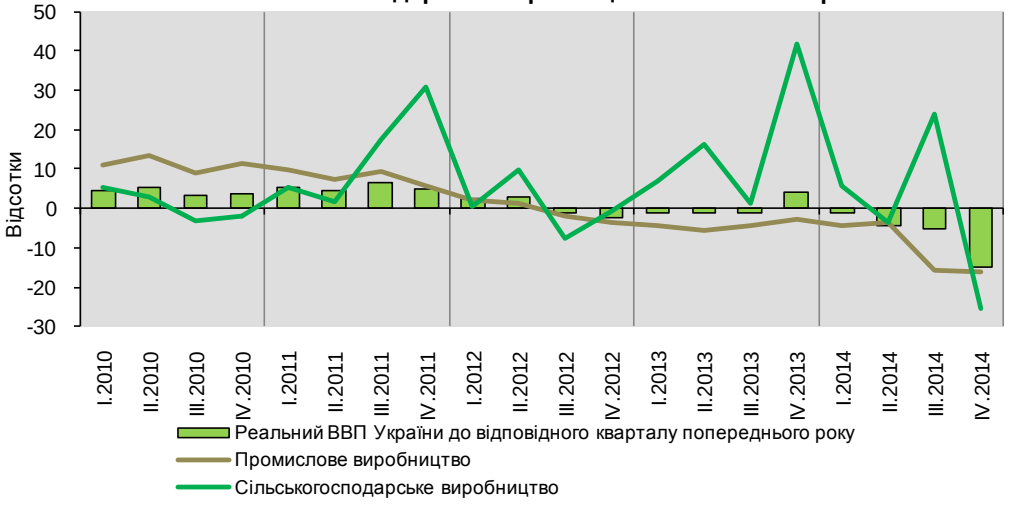

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

культур, що на 2.5% перевищило рекордний урожай 2013 року. Збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва за 2014 рік становило 2.8%.

1.2. РИНОК ПРАЦІ ТА ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ

Рецесивні тенденції в економіці України відповідним чином позначилися на показниках ринку праці.

Станом на 01.01.2015 чисельність зареєстрованих безробітних зросла до 512.2 тис. осіб, тоді як кількість вільних робочих місць (вакантних посад) знизилася до 35.3 тис. Відповідно навантаження на 10 вільних робочих місць збільшилося до 145 осіб на 01.01.2015 (103 особи на відповідну дату 2014 року).

Особливістю звітного року стала велика кількість переселенців із зони проведення АТО (із Донецької та Луганської областей). Проте істотного впливу на офіційний рівень безробіття це не мало – на 01.01.2015 він становив 1.9% населення працездатного віку (1.8% у 2013 році). Водночас рівень безробіття населення, розрахований за методологією МОП, збільшився для населення працездатного віку до 9.7% (7.7% у 2013 році).

За підсумками 2014 року номінальні доходи населення зросли порівняно з попереднім роком на 3.6% і дорівнювали 1 531.1 млрд. грн. Водночас реальний наявний дохід за 2014 рік зменшився на 8.4%.

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника за 2014 рік зросла порівняно з 2013 роком на 6.0% – до 3 480 грн. Проте на фоні швидкого зростання споживчих цін відбулося зменшення реальної заробітної плати на 6.5% за рік.

Упродовж 2014 року спостерігалося зростання заборгованості з виплати заробітної плати в 3.2 раза за рік – до 2.4 млрд. грн. станом на 01.01.2015 переважно за рахунок стрімкого її накопичення в Донецькій та Луганській областях.

1.3. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Після дворічної тенденції утримання споживчої інфляції на низькому рівні в 2014 році відбувався стрімкий розвиток інфляційних процесів, що супроводжував початок економічних реформ. За підсумками року споживчі ціни зросли на 24.9% унаслідок девальвації гривні, підвищення адміністративно регульованих цін і стрімкого зростання інфляційних очікувань.

Зниження обмінного курсу гривні перш за все вплинуло на динаміку базового ІСЦ, який упродовж року збільшився на 22.8%. Зростання базової інфляції в 2014 році відбувалося під впливом підвищення цін на продукти харчування з високим ступенем оброблення та подорожчання непродовольчих товарів, значна частка яких є імпортованими.

Істотний вплив на загальний інфляційний фон в Україні мало підвищення цін на товари та послуги, що регулюються адміністративно. Протягом 2014 року вони зросли на 30.4% переважно внаслідок підвищення тарифів у сфері ЖКГ з метою приведення їх до економічно обґрунтованого рівня.

Вперше за останні чотири роки відбулося зростання цін на сирі продукти харчування (на 22.3%) зокрема через подорожчання їхнього імпорту, а також через збільшення витрат на вітчизняне виробництво.

Попри значне зниження доларових цін на нафту на світових ринках основний вплив на вартість палива в Україні зумовив курсовий чинник. У результаті ціни на паливо підвищилися протягом року на 60.7%.

У 2014 році відновилося зростання індексу цін виробників, яке за підсумком року становило 31.8%. Вагомий вплив на динаміку цін у промисловості мало підвищення цін на імпортовані сировину та енергоносії, зокрема на газ, зумовлене девальвацією гривні. Також курсовий чинник стимулював зростання цін в експортоорієнтованих галузях, які визначаються гривневим еквівалентом цін на зовнішньому ринку.

Графік 4. **Зміна індексів споживчих цін та цін виробників**

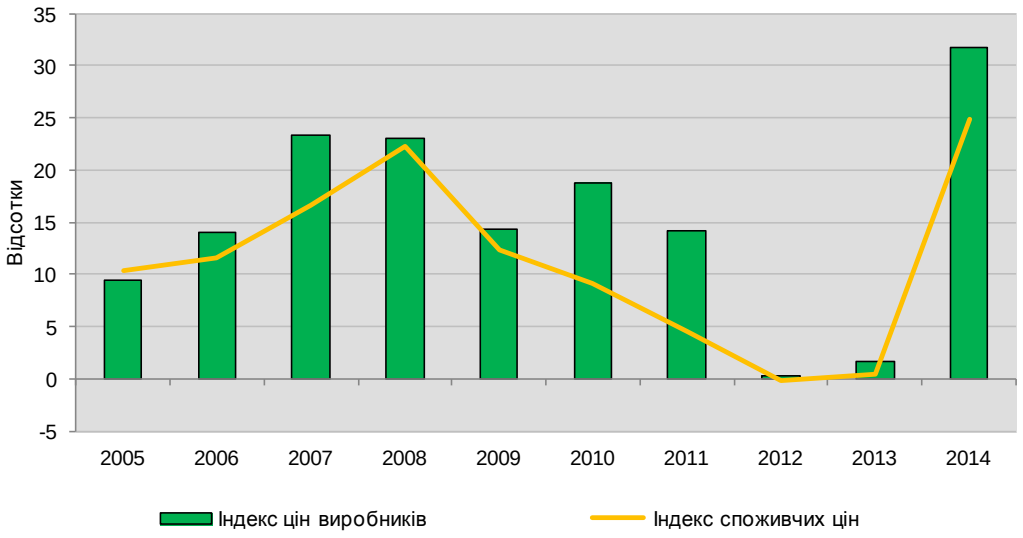

1.4. ДІЛОВІ ОЧІКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

У 2014 році Національний банк України продовжував проведення опитувань керівників підприємств щодо їхніх ділових очікувань. Отримані результати відображали складну ситуацію в економіці країни.

Упродовж року респонденти очікували погіршення перспектив розвитку своїх підприємств. Зокрема, вони знизили оцінки щодо фінансово-економічного стану, інвестиційних видатків, обсягів реалізації та чисельності працівників на своїх підприємствах. Унаслідок цього індекс ділових очікувань[5] на кінець року знизився до 96.1% (на кінець 2013 року він становив 111.5%).

Песимістичні настрої переважали і в очікуваннях респондентів щодо макроекономічної ситуації: підприємства продовжували прогнозувати зменшення обсягів виробництва товарів і послуг та посилення інфляційних і девальваційних очікувань.

Протягом 2014 року респонденти відзначали суттєве посилення жорсткості умов кредитування, що впливало на їхні плани щодо майбутніх запозичень: частка респондентів, які планували брати банківські кредити, зменшилася до 36.7% (на кінець 2013 року вона становила 43.3%).

Результати опитувань свідчили про збереження високого інтересу представників бізнесу до діяльності центрального банку – цікавилися 90.1% респондентів.

Графік 5. **Індекс ділових очікувань підприємств України в наступні 12 місяців у 2010 - 2014 роках***

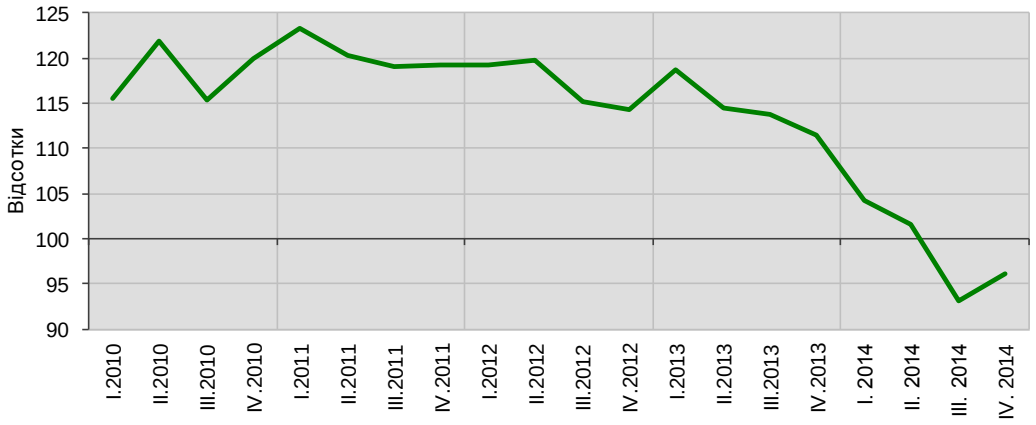

* Починаючи з I кварталу 2013 року дані без урахування Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а з II кварталу 2014 року - також без Донецької і Луганської областей.

Джерело: Розрахунки НБУ за результатами опитувань підприємств.

[5] Індекс ділових очікувань – агрегований показник щодо очікуваного розвитку підприємств у наступні 12 місяців, розрахований за балансами відповідей респондентів стосовно змін фінансово-економічного стану підприємств та майбутньої економічної активності.

2. ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР

2.1. ГРОШОВИЙ ТА ГОТІВКОВИЙ ОБІГ

Надзвичайно складна макроекономічна та соціально-політична ситуація в країні позначилася на стані грошового та готівкового обігу.

На кінець грудня 2014 року залишки за грошовим агрегатом М3 становили 956.7 млрд. грн. і збільшилися за рік на 5.3%, або на 47.7 млрд. грн., порівняно зі зростанням на 17.6% у 2013 році.

Графік 6. **Динаміка зміни грошового агрегату М3**

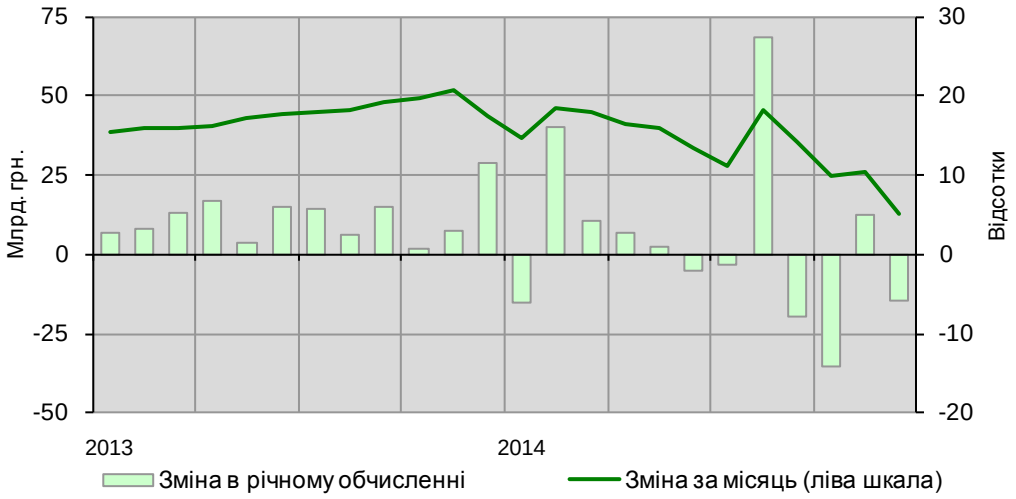

Основною складовою зростання грошової маси у звітному році були готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями переважно через відплив коштів з депозитних рахунків та їхню трансформацію в готівку.

Готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями збільшилися за 2014 рік на 19.0%, або на 45.2 млрд. грн., і на кінець грудня становили

Графік 7. **Динаміка готівки поза банками (М0) та її частки у грошовій масі (М3) у 2013 – 2014 роках**

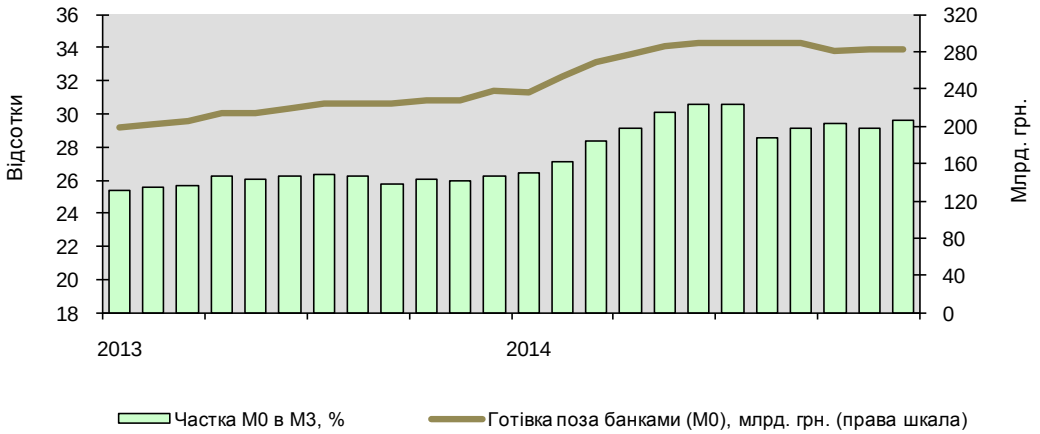

282.9 млрд. грн. (за 2013 рік – на 17.0%, або на 34.5 млрд. грн.).

Відсоток осідання готівки в позабанківському обігу за 2014 рік порівняно з 2013 роком зріс на 1.0 процентного пункту – до 3.1%.

Питома вага готівкових коштів поза банками у структурі грошової маси збільшилася за рік на 3.4 процентного пункту і на 01.01.2015 становила 29.6%. Готівка залишалась основним інструментом роздрібних розрахунків.

У цілому в готівковому обігу країни на початок 2015 року знаходилося 2 918 млн. шт. банкнот на суму 303.0 млрд. грн., 11 746 млн. шт. розмінних та обігових монет на суму 1.8 млрд. грн., 9.1 млн. шт. пам'ятних та інвестиційних монет на суму 48.9 млн. гривень. Загальний обсяг банкнот і монет станом на 01.01.2015 порівняно з 01.01.2014 збільшився на 42.9 млрд. грн. – до 304.8 млрд. грн.

На одну особу станом на 01.01.2015 припадало 64 шт. банкнот (торік – 62 шт.) і 249 шт. розмінних монет (на 10 шт. більше, ніж на 01.01.2014).

За кількістю у структурі банкнот в обігу найбільшу питому вагу становили банкноти номіналами 100 грн. (19.7%), 200 грн. (18.9%), 50 грн. (11.6%) та 1 грн. (14.7%). Серед монет в обігу найбільші частки традиційно припадали на монети номіналами 10 коп. (28.7%), 1 коп. (20.8%), 5 коп. (13.5%) та 25 коп. (12.2%).

Протягом 2014 року грошова маса залишалась основним компонентом фінансування вимог до інших секторів економіки. За підсумками 2014 року внутрішній кредит збільшився на 25.4%, або на 306.9 млрд. грн., – до 1 512.7 млрд. грн., а його динаміка упродовж року була різноспрямованою. Обсяги коливалися в межах від 1 204.4 млрд. грн. до 1 512.7 млрд. грн.

2.2. БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР

Станом на 01.01.2015 у Державному реєстрі банків зареєстровано 182 банки, з яких 162 банки мали банківську ліцензію (в тому числі три державні – АТ "Ощадбанк", АТ "Укрексімбанк", ПАТ "Держзембанк") та один (АТ "РОДОВІД БАНК") – ліцензію санаційного банку. Кількість банків за участю іноземного капіталу, які діяли в Україні, збільшилася на два банки і становила 51 банк, з яких 19 банків – зі 100% іноземним капіталом. Банки мали 133 діючі філії (із 141 зареєстрованих), 15 245 відділень банків та 14 представництв українських банків, із яких сім – на території України. На кінець року в Україні діяло 14 банківських груп, у тому числі дві з них було визнано в 2014 році.

Найбільше банків було розташовано в розвинутих промислових регіонах України. У м. Києві та Київській області було зосереджено 71% від загальної кількості банківських установ. У Дніпропетровській, Донецькій, Одеській областях у цілому діяло майже 16% від загальної кількості банків. Така концентрація пояснювалася насамперед тим, що зазначені регіони є найбільш розвинутим промисловими регіонами України і мають досить високий інвестиційний рейтинг.

Графік 8. **Темпи приросту загальних активів, зобов'язань, капіталу банківського сектору України**

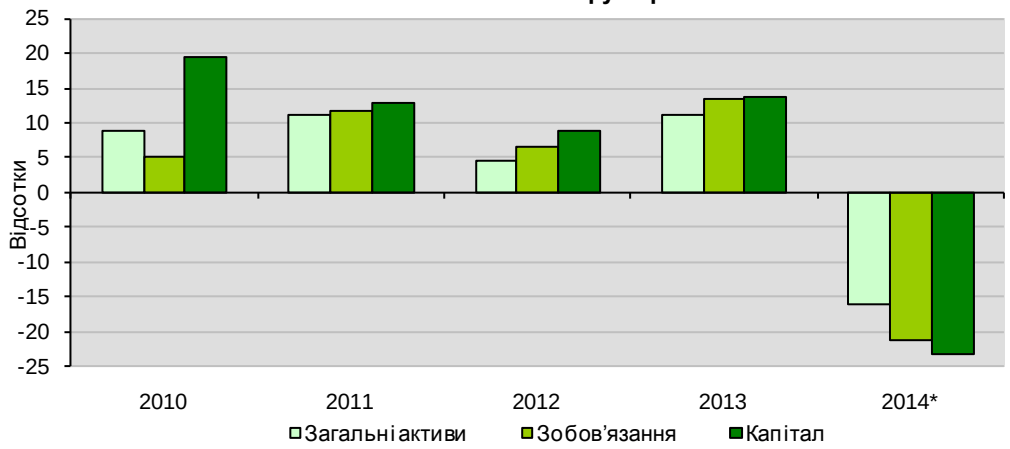

**Загальні активи та зобов'язання без врахування курсових різниць.*

Основними проблемами банківського сектору України протягом звітного року були значний відплив ресурсів з банківської системи, погіршення якості кредитних портфелів банків та збиткова діяльність. Зростання основних показників діяльності банківського сектору за підсумками 2014 року відбулося лише за рахунок курсової переоцінки активів та зобов'язань банків через зниження курсу гривні до основних іноземних валют.

Таблиця 2. **Концентрація загальних активів, капіталу та зобов'язань за групами банків**

(у відсотках)

Група	Загальні активи		Зобов'язання		Капітал	
	01.01.2015	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2014
Група I	73.3	64.9	72.8	65.3	74.5	58.4
Група II	14.3	17.4	15.0	16.5	10.2	22.0
Група III	7.3	7.8	7.4	8.4	6.9	6.7
Група IV	5.1	9.9	4.8	9.8	8.4	12.9

За даними щорічного групування банків за розміром активів у 2014 році до I групи віднесено 15 банків, до II групи – 20 банків, до III групи – 23 банки та до IV групи – 122 банки.

У 2014 році тривав процес концентрації активів, капіталу та зобов'язань у банках I групи, де на 01.01.2015 було сконцентровано 73.3% загальних активів банків України, 74.5% капіталу та 72.8% загального обсягу зобов'язань.

Активи

За 2014 рік загальні активи банків України (не скориговані на резерви під активні операції) у гривневому еквіваленті зросли на 8.0% (за 2013 рік – на 11.1%) – до 1 520.8 млрд. грн. за рахунок зростання активів в іноземній валюті на 32.7%. Питома вага активів в іноземній валюті в загальних активах збільшилася до 44.7% на 01.01.2015 порівняно з 36.4% на 01.01.2014. Водночас загальні активи в національній валюті скоротились на 6.2% (на 55.5 млрд. грн.) – до 840.6 млрд. грн.

Активи банківського сектору зросли на 3.0% – до 1 316.9 млрд. грн. (за 2013 рік – на 13.4%).

Основною складовою зростання заборгованості за кредитами протягом року були кредити, надані суб'єктам господарювання та небанківським фінансовим установам. Їхні залишки збільшилися за рік на 14.7% (на 103.1 млрд. грн.) – до 802.6 млрд. грн. Зростання загального обсягу кредитів, наданих в економіку, відбулося за рахунок збільшення кредитів в іноземній валюті, викликане зміною обмінного курсу гривні. Їхній обсяг збільшився на 58.4% (на 142.1 млрд. грн.) – до 385.3 млрд. грн., а обсяг кредитів, наданих у національній валюті, скоротився на 8.5% (на 39.0 млрд. грн.) – до 417.3 млрд. грн.

Серед кредитів, наданих фізичним особам, залишки кредитної заборгованості в національній валюті скоротилися на 11.9% (або на 13.6 млрд. грн.) – до 101.2 млрд. грн. Водночас в цілому спостерігалося зростання кредитів фізичних осіб на 6.7% (або на 11.3 млрд. грн.) – до 179.0 млрд. грн.

У 2014 році в позичальників виникли значні труднощі з обслуговуванням кредитів, що суттєво посилило ризиковість банківського бізнесу. Частка негативно класифікованої заборгованості в загальному обсязі кредитної заборгованості банків за рік зросла з 12.9 до 19.0%. Зокрема прострочена заборгованість за наданими кредитами збільшилась на 92.5% (на 65.3 млрд. грн.) – до 135.9 млрд. грн. (13.5% від загального обсягу кредитів).

Обмежені можливості кредитування (через значні ризики реального сектору) спонукали банки нарощувати вкладення в цінні папери, обсяг яких збільшився на 22.2% (на 30.6 млрд. грн.) – до 168.9 млрд. грн.

На фоні стриманого кредитування кошти на кореспондентських рахунках, що відкриті в інших банках, збільшилися за рік на 27.7% – до 99.8 млрд. грн.

Готівкові кошти та банківські метали впродовж року знизилися на 22.1% – до 28.3 млрд. грн. Зокрема залишки готівки в касах банків за 2014 рік зменшилися на 9.3% – до 21.9 млрд. грн. Надходження готівки до кас банків за рік зменшились на 10.0% – до 1 418.4 млрд. грн. (за 2013 рік зросли на 9.5%). Найбільше скоротилися надходження на рахунки за вкладами фізичних осіб (на 30.6 % – до 212.4 млрд. грн.), а також надходження виручки від усіх видів послуг (на 12.2% – до 115.5 млрд. гривень). Видача готівки із кас банків протягом року зменшилася на 9.2% – до 1 463.0 млрд. грн. (за 2013 рік збільшилася на 11.1%). Найбільше скоротилися видачі з рахунків за вкладами фізичних осіб (на 23.2% – до 304.1 млрд. грн.) та видачі на закупівлю сільськогосподарської продукції (на 40.1% – до 36.9 млрд. грн.). Сальдо валютно-обмінних операцій (перевищення надходжень готівки над видачами за придбану іноземну валюту) збільшилося на 2.0 млрд. грн. – до 25.6 млрд. гривень.

Зобов'язання

Загальний обсяг зобов'язань банків за звітний рік збільшився на 7.7% (або на 83.3 млрд. грн.) і на 01.01.2015 становив 1 168.8 млрд. грн. (за 2013 рік зростання становило 13.3%). Зобов'язання в іноземній валюті збільшилися за рік на 27.2% (на 135.8 млрд. грн.) – до 634.5 млрд. грн., тоді як у національній валюті скоротилися на 8.9% (на 52.5 млрд. грн.).

Основною складовою зобов'язань банків залишалися залучені депозити: на 01.01.2015 кошти фізичних осіб становили 35.6% від загальної суми зобов'язань, кошти суб'єктів господарювання – 24.6%. Загальна кількість відкритих клієнтами рахунків станом на 01.01.2015 становила 117.5 млн. шт., 86.0% яких були поточними рахунками.

Основний відплив депозитів протягом звітного року спостерігався на рахунках фізичних осіб – кошти фізичних осіб скоротилися на 4.0% (на 17.4 млрд. грн.) – до 416.4 млрд. грн. (за 2013 рік збільшилися на 19.2%). Серед них кошти в національній валюті скоротилися на 21.4% (на 53.2 млрд. грн.) – до 195.0 млрд. грн.

Натомість кошти суб'єктів господарювання протягом року зросли на 12.1%, або на 31.1 млрд. грн., – до 287.7 млрд. грн. Більшу частину коштів суб'єктів господарювання (59.8%) становили кошти в національній валюті. За рік обсяг цих коштів зменшився на 2.5% (на 4.4 млрд. грн.) – до 172.0 млрд. грн., а обсяг коштів в іноземній валюті зріс на 44.3% (на 35.5 млрд. грн.).

Протягом року в кредитних ресурсах банків зросла частка міжбанківських коштів – на 12.0% порівняно з 10.1% на 01.01.2014.

Капітал

Капітал банків України за 2014 рік збільшився на 13.7%, або на 23.3 млрд. грн. (за 2013 рік – на 8.9%), і на кінець року становив 192.6 млрд. грн. Питома вага капіталу в пасивах банків на 01.01.2015 становила 15.1% (на 01.01.2014 – 15.0%). *Статутний капітал* за 2014 рік зріс на 5.7% (на 10.3 млрд. грн.) – до 185.2 млрд. грн., що підвищило рівень капіталізації банківського сектору.

За 2014 рік *частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків* України зменшилася на 5.5 процентного пункту – до 34.0%. На 01.01.2015 іноземний капітал в Україні було представлено 26 країнами. Найбільші частки в загальній сумі іноземного капіталу мали: Кіпр – 31.8%, Російська Федерація – 30.7%, Австрія – 12.3%.

Таблиця 3. **Структура банків за розміром капіталу**

№ з/п	Розмір капіталу банку	01.01.2015		Довідково: 01.01.2014	
		Кількість банків	Відсоток	Кількість банків	Відсоток
1.	До 50 млн. грн.	17*	10.4	-	-
2.	Від 50 до 120 млн. грн.	14	8.6	1	0.5
3.	Від 120 до 180 млн. грн.	42	25.8	63	35.0
4.	Від 180 до 240 млн. грн.	16	9.8	23	12.8
5.	Більше 240 млн. грн.	74	45.4	93	51.7
Усього діючих банків		163	100.0	180	100.0

* У 14 банках було призначено тимчасові адміністрації, 2 банки не надали звітність та 1 банк було зареєстровано як перехідний.

Регулятивний капітал банків зменшився за 2014 рік на 7.8% (на 16.0 млрд. грн.) – до 188.9 млрд. грн. Таке скорочення зумовлено перш за все

переведенням 17 банків у стан ліквідації[6] та збитками, отриманими внаслідок формування резервів.

Протягом 2014 року відбулися зміни у *структурі регулятивного капіталу*. Зокрема частка статутного капіталу (складова основного капіталу) в структурі регулятивного капіталу зменшилася до 59.2 з 65.7% на 01.01.2014 р. Натомість частка субординованого боргу (складова додаткового капіталу) у регулятивному капіталі зросла з 11.4% до 17.6 на 01.01.2014, а частка внесків за незареєстрованим статутним капіталом (складова основного капіталу) – до 9.1% (на 01.01.2014 – 5.5%).

Рівень *адекватності регулятивного капіталу* банківського сектору за 2014 рік зменшився до 15.60% (станом на 01.01.2014 – 18.26%), що пов'язано насамперед зі зменшенням регулятивного капіталу.

Доходи

За 2014 рік *доходи банків* збільшилися порівняно з 2013 роком на 24.5% (на 41.3 млрд. грн.) і на 01.01.2015 становили 210.2 млрд. грн.

Як і раніше, основною статтею доходів були *процентні доходи*, хоча їхня частка в загальному обсязі доходів зменшилася за рік на 4.9 процентного пункту – до 72.0%. Обсяги процентних доходів порівняно з попереднім роком зросли на 16.4% (на 21.3 млрд. грн.) – до 151.3 млрд. грн. Переважну частку серед процентних доходів становили доходи від кредитування суб'єктів господарської діяльності (101.0 млрд. грн., або 48.0%).

Комісійні доходи банків зросли порівняно з попереднім роком на 13.2% (на 3.3 млрд. грн.), а їхня частка зменшилась на 1.4 процентного пункту – до 13.4%. *Результат від торговельних операцій* порівняно з 2013 роком збільшився на 12.2% і становив 15.5 млрд. грн. (7.4% доходів банків).

Витрати

Витрати банків порівняно з попереднім роком збільшилися на 57.2% (на 95.7 млрд. грн.) – до 263.2 млрд. грн.

Зростання витрат протягом звітного періоду насамперед було зумовлено збільшенням обсягів відрахувань у резерви на можливі втрати від активних операцій через погіршення якості кредитного портфеля банків. Обсяги відрахувань на формування резервів порівняно з відповідним періодом попереднього року зросли у 3.7 раза і на 01.01.2015 становили 103.3 млрд. грн., або 39.3% від усіх витрат банків (порівняно з 16.7% у 2013 році). Динаміка

[6] На 01.01.2014 загальна сума регулятивних капіталів цих банків становила 22.1 млрд. грн., сума статутних капіталів – 11.9 млрд. грн.

відрахувань у резерви протягом року коливалася відповідно до загальної суспільно-політичної та воєнної ситуації в країні.

Процентні витрати порівняно з 2013 роком збільшилися на 20.1% (на 16.3 млрд. грн.) – до 97.2 млрд. грн., а їхня частка знизилася з 48.3 до 36.9%.

Загальні адміністративні витрати зросли на 9.7% (на 3.9 млрд. грн.) – до 44.6 млрд. грн., що становило 17.0% витрат.

Фінансовий результат діяльності банків

Діяльність банківського сектору була збитковою. За 2014 рік *збиток банківського сектору* становив 53.0 млрд. грн. (за 2013 рік прибуток – 1.4 млрд. грн.).

Графік 9. **Динаміка доходів, витрат і результату діяльності банківського сектору України**

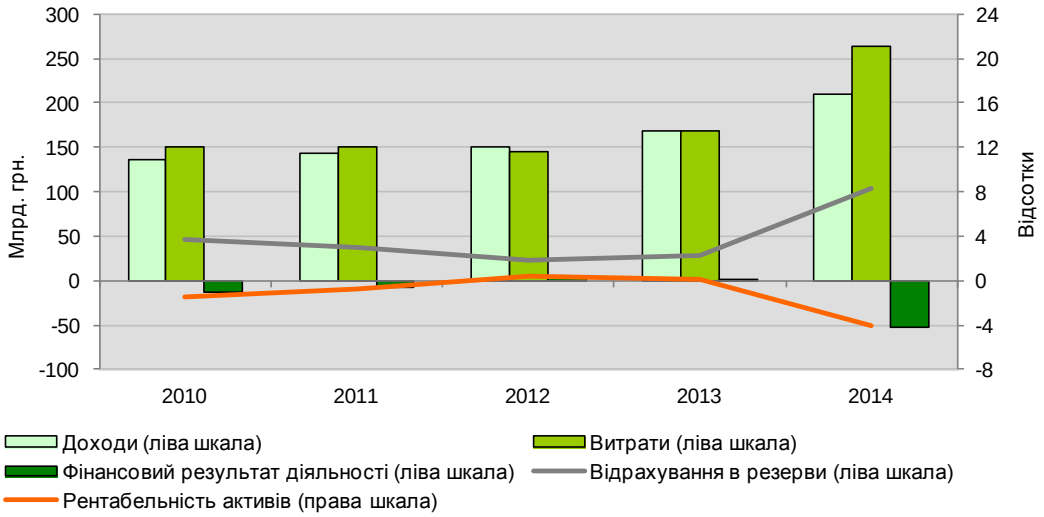

Від'ємний фінансовий результат діяльності банків переважно було сформовано банками І групи, що кредитували масштабні проекти та понесли значні втрати від окупації АР Крим та ситуації на сході України.

Таблиця 4. **Концентрація доходів, витрат та результату діяльності за групами банків**

Група	Доходи, у % до загальних доходів		Витрати, у % до загальних витрат		Результат діяльності, млрд. грн.	
	01.01.2015	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2014
Група I	71.2	64.3	69.0	63.0	–31.9	3.1
Група II	14.6	16.0	15.4	16.4	–9.9	−0.4
Група III	8.7	8.7	9.4	8.3	–6.4	0.8
Група IV	5.5	11.0	6.2	12.3	–4.8	−2.1

Співвідношення витрат банків до їхніх доходів за підсумками 2014 року становило 125.2% (порівняно зі 99.1% у 2013 році), *рентабельність активів* – "мінус" 4.07% (0.12% у 2013 році), *рентабельність капіталу* – "мінус" 4.07% (0.81% у 2013 році).

2.3. ФІНАНСОВІ РИНКИ ТА ІНФРАСТРУКТУРА

Депозитний та кредитний ринок

Соціально-політична напруга в країні та несприятливі макроекономічні тренди, які підсилювалися воєнними діями на сході країни визначали динаміку ринку позичкових ресурсів протягом 2014 року.

Процентні ставки за операціями з клієнтами

Середньомісячні обсяги депозитів, залучених протягом 2014 року за новими депозитними договорами, зросли порівняно з попереднім роком з 124.2 млрд. грн. до 150.9 млрд. грн., що в основному було зумовлено девальваційним чинником, а також збільшенням кількості договорів строком до одного місяця (характерно для періоду невизначеності економічних агентів). За результатами 2014 року *загальний обсяг нових депозитів* становив 1 811.3 млрд. грн., збільшившись відносно 2013 року на 21.5%.

Для запобігання відпливу депозитів банки збільшували вартість залучення клієнтських коштів. *Середньозважена процентна ставка за новими депозитами* в 2014 році порівняно з 2013 роком зросла на 1.0 процентного пункту – до 10.5% річних, що було зумовлено її збільшенням протягом перших семи місяців. Водночас підвищення процентних ставок за депозитами клієнтів стримувалось обсягами та вартістю активних операцій банків. Із серпня процентна ставка за депозитами знизилась і коливалась на рівні близькому до 10% річних. Зміна вартості депозитів упродовж року визначалася динамікою процентних ставок у національній валюті. Середньозважена процентна ставка за новими депозитами, залученими в національній валюті, в 2014 році становила 11.9% річних, в іноземній – 6.7%.

Обсяг кредитів, наданих протягом року за новими договорами, скоротився через зміну платоспроможного попиту на кредити (кількість надійних позичальників в умовах зниження економічної активності зменшилася) та зниження ресурсної бази банків. Так, середньомісячні обсяги наданих нових кредитів у 2014 році зменшилися до 122.7 млрд. грн. з 136.8 млрд. грн. у 2013 році, в тому числі без урахування овердрафту – до 107.8 млрд. грн. з

119.6 млрд. грн. Загальний обсяг нових кредитів зменшився на 10.3% – до 1 472.8 млрд. грн., у тому числі без урахування овердрафту – на 9.8% – до 1 294.0 млрд. грн.

Динаміка ринкових *процентних ставок за новими кредитами* на фоні різних фаз соціально-політичної напруги впродовж 2014 року була різноспрямованою. Вартість кредитів за укладеними договорами обмежувалася

Графік 10. **Середньозважені процентні ставки за наданими кредитами та залученими депозитами**

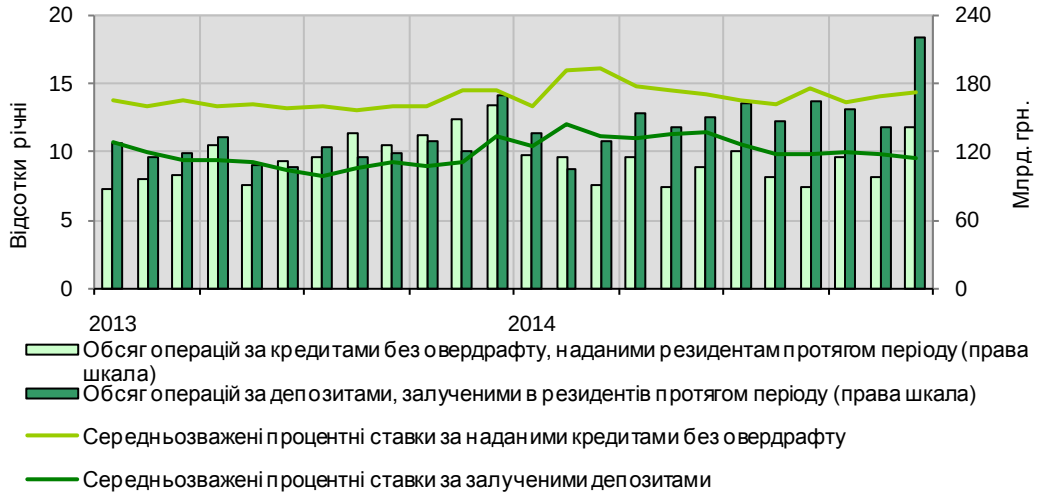

кредитоспроможністю позичальників та дохідністю інших активних операцій банків і не повною мірою відображала об'єктивну вартість залучення коштів (через зростання домінування якісних параметрів при прийнятті кредитного рішення). Банки посилювали жорсткість стандартів та критерії щодо відбору як самих контрагентів, так і можливої застави. Так, у лютому–березні було зафіксовано пікове зростання середньозваженої процентної ставки за новими кредитами (без урахування овердрафту) – до 16.1% річних за рахунок збільшення її в національній валюті (до 20.3% річних у лютому). Починаючи з квітня вартість нових кредитів поступово знижувалася – до 13.4% річних у серпні, а в подальшому перебувала в діапазоні 13.6 – 14.6% річних. Натомість середньозважена процентна ставка за новими кредитами, наданими в іноземній валюті, коливалась у вужчому діапазоні – 8.5 – 9.5% річних, а її пікові значення припадали на квітень та вересень – періоди після значної девальвації гривні по відношенню до іноземних валют. За результатами року середньозважена процентна ставка за новими кредитами (без урахування овердрафту) становила 14.4% річних, збільшившись порівняно із попереднім роком лише на 0.8 процентного пункту. Це відбулося за рахунок зростання її гривневої складової на 1.3 процентного пункту – до 17.1% річних. Середньозважена вартість

кредитів в іноземній валюті знизилася на 0.4 процентного пункту – до 9.0% річних.

Процентні ставки на міжбанківському ринку

У 2014 році спостерігалося звуження міжбанківського кредитного та депозитного ринку. Порівняно із 2013 роком відбулося зниження загальних *обсягів міжбанківських кредитів* на 1.6% – до 1 067.1 млрд. грн. та *міжбанківських депозитів* – на 36.6% – до 83.2 млрд. грн. Частка міжбанківських договорів у національній валюті впродовж року суттєво збільшилася – до 90.2% за кредитами та до 60.6% за депозитами у грудні порівняно з 54.8 та 16.0% у січні відповідно.

Збереження попиту на міжбанківські кошти на фоні відпливу депозитів клієнтів та послідовні дії Національного банку України щодо підвищення внутрішньої вартості гривні зумовлювали зростання *вартості ресурсів на міжбанківському кредитному ринку*, переважно у його гривневому сегменті. Так, якщо протягом І півріччя вартість міжбанківських кредитів мала різноспрямовану динаміку, то починаючи з липня постійно зростала, досягши свого максимуму в грудні – 23.0% річних. Середньозважена процентна ставка за новими кредитами, наданими банкам-резидентам у 2014 році, порівняно з попереднім роком зросла майже у 2.7 раза – до 10.8% річних. Підвищення ставок спостерігалось як за кредитами в національній валюті – до 13.1% річних (з 4.9% річних у 2013 році), так і в іноземній валюті – до 4.9% річних (до 2.5% річних у 2013 році). Також за результатами 2014 року зросла середньозважена процентна ставка за новими депозитами, залученими від банків-резидентів на 1.3 процентного пункту – до 4.1% річних, у тому числі в національній валюті – до 6.3% річних (порівняно з 5.2% річних у попередньому році).

Графік 11. **Середньозважені процентні ставки за наданими кредитами та залученими депозитами на міжбанківському ринку**

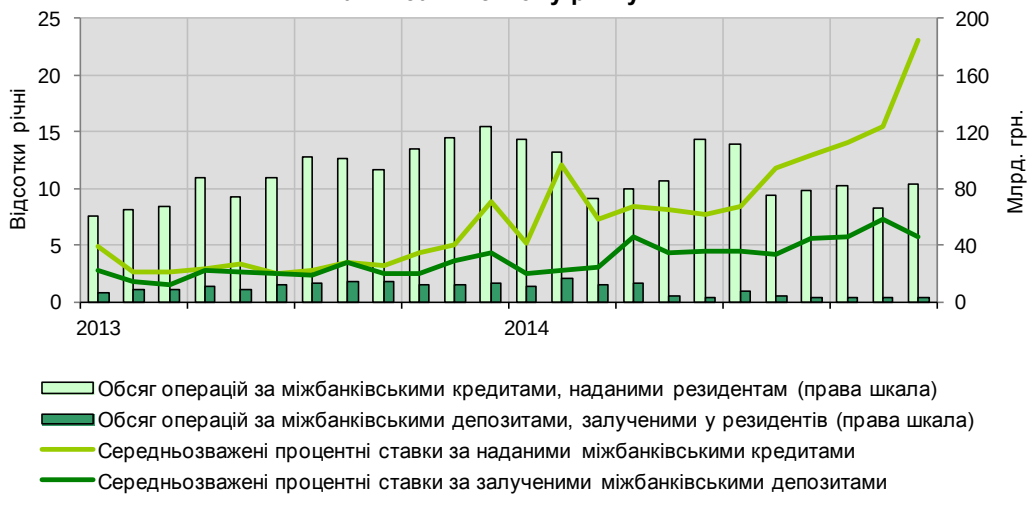

Валютний ринок

Динаміка показників міжбанківського валютного ринку України (далі – валютний ринок) у 2014 році формувалася під впливом складної політичної ситуації в країні та розгортання воєнного конфлікту в східних її областях, на які традиційно припадало понад 20% вітчизняного експорту. В результаті сформувалися несприятливі макроекономічні тренди, суттєво погіршилися ринкові очікування з одночасним підвищенням на внутрішньому ринку України попиту на іноземну валюту, поглибленням її дефіциту та надмірною курсовою волатильністю гривні.

Так, за підсумками 2014 року спостерігався чистий відплив іноземної валюти на користь нерезидентів – 125.8 млн. дол. США (в еквіваленті), що мало місце вперше з 2009 року (в 2013 році обсяг нетто-надходжень іноземної валюти становив майже 9.4 млрд. дол. США).

У цілому в 2014 році чистий попит на безготівкову іноземну валюту становив майже 10 млрд. дол. США (в еквіваленті), тоді як у 2013 році спостерігалася чиста пропозиція безготівкової іноземної валюти, яка становила 1.6 млрд. дол. США.

Графік 12. **Окремі показники безготівкового сегмента валютного ринку**

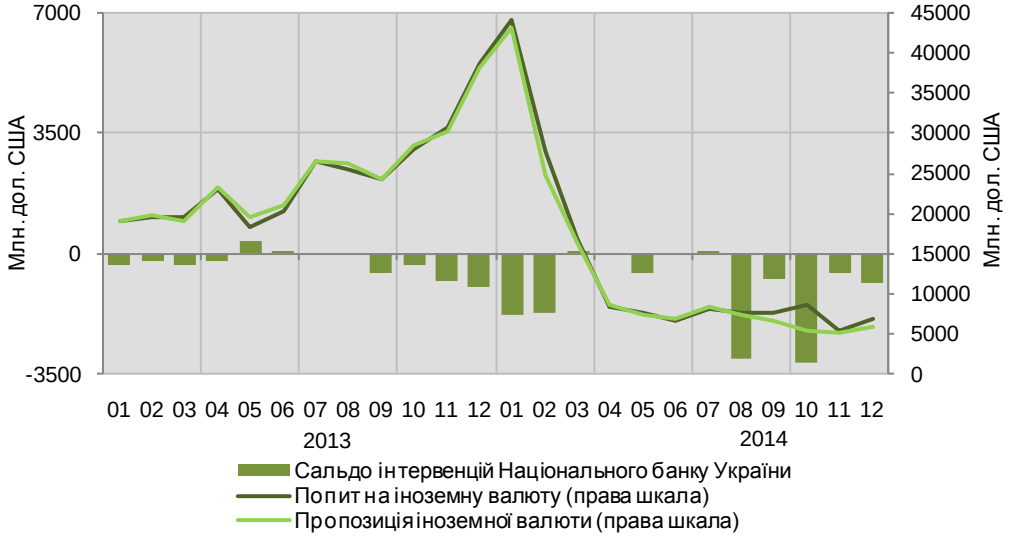

Як і в попередні роки, в 2014 році переважна більшість операцій із купівлі та продажу іноземної валюти здійснювалась у безготівковій формі. При цьому частка операцій з безготівковою іноземною валютою в загальному обсязі операцій на валютному ринку збільшилася порівняно з 2013 роком на 1.4 процентного пункту – до 95.7%.

На безготівковому сегменті валютного ринку порівняно з 2013 роком відбулося збільшення частки операцій із доларами США на 3.0 процентного пункту – до 80.6%. Натомість зменшилася питома вага операцій з євро на 1.3 процентного пункту – до 13.4% та російськими рублями – на 1.8 процентного пункту – до 4.3%.

Графік 13. **Операції з готівковою іноземною валютою**
(у середньоденному обчисленні)

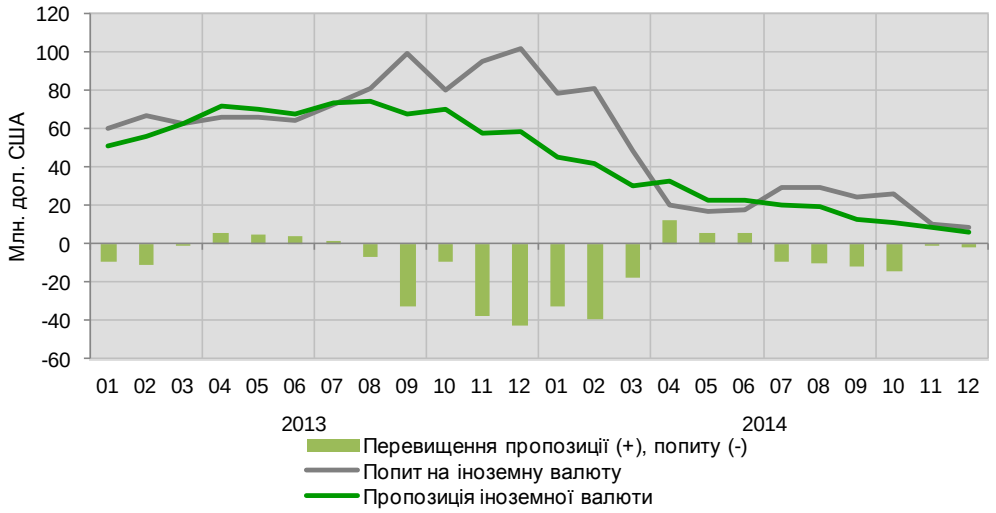

На готівковому сегменті валютного ринку чистий попит з боку населення на іноземну готівку становив 2.4 млрд. дол. США (в еквіваленті), дещо зменшившись порівняно з 2013 роком (2.9 млрд. дол. США).

За операціями з готівковою іноземною валютою збільшилася частка операцій з євро на 2.0 процентного пункту – до 14.9%, з іншими валютами на 1.0 процентного пункту – до 2.3%. Відповідно питома вага операцій з доларами США зменшилася на 1.7 процентного пункту – до 72.0%, з російськими рублями – на 1.3 процентного пункту – до 10.9%.

Динаміка офіційного обмінного курсу гривні

За 2014 рік гривня за офіційним курсом знецінилася до долара США на 97.3%. Динаміка курсу гривні до інших світових валют віддзеркалювала кон'юнктуру міжнародних ринків, на яких зокрема спостерігалися коливання пари євро – долар США. За підсумками 2014 року мало місце послаблення євро відносно долара США. У зв'язку з цим гривня за офіційним курсом за рік знецінилася відносно євро на 74.2%.

Графік 14. **Динаміка курсу гривні до долара США в 2014 році**

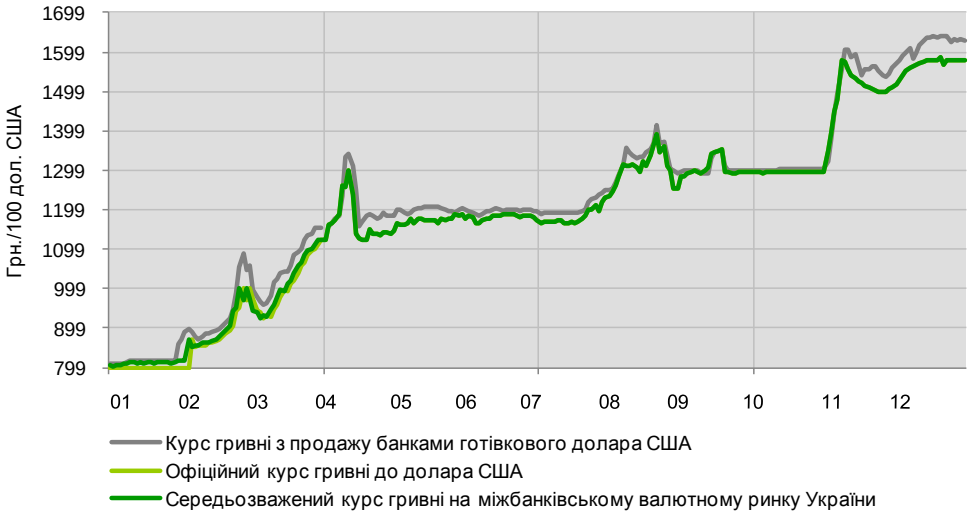

Фондовий ринок

У 2014 році фондовий ринок України характеризувався швидким зростанням операцій, здійснених на його біржовому сегменті. Активізацію біржової торгівлі стимулювала, крім іншого, проведена наприкінці 2013 року депозитарна реформа, відповідно до якої всі розрахунки за операціями з ОВДП та муніципальними облігаціями почали здійснюватися через ПАТ "Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках". У зв'язку з цим проведення таких операцій поза біржами стало достатньо проблематичним. Як результат – обсяг біржових контрактів із цінними паперами на організованому ринку в 2014 році збільшився на 35.8% порівняно з попереднім роком і становив 629.4 млрд. грн.

У структурі операцій організаторів торгів домінували операції з державними облігаціями України, частка яких протягом 2014 року зросла до 87.9% від загального обігу цінних паперів у біржовому сегменті фондового ринку.

На біржовому ринку цінних паперів України в 2014 році діяли 10 організаторів торгів. При цьому 94.7% біржових контрактів (договорів) з цінними паперами було зосереджено на двох фондових біржах: "Перспективі" (78.8%) і "ПФТС" (15.9%).

Таблиця 5. **Структура операцій організаторів торгів за видами цінних паперів**

частка, %

Показники	2010	2011	2012	2013	2014
Акції	33.3	29.1	8.2	9.6	4.2
Державні облігації	46.4	42.1	67.8	74.0	87.9
Облігації підприємств	5.1	9.1	10.0	10.4	5.4
Облігації місцевих позик	0.1	0.2	2.4	0.2	0.1
Деривативи	2.8	10.1	9.4	4.5	1.5
Інші	12.3	9.4	2.2	1.3	0.9

Ринок державних цінних паперів

У 2014 році Міністерством фінансів України на первинному ринку було розміщено ОВДП у національній валюті на суму 218.05 млрд. грн. із середньозваженою дохідністю 13.44% річних, у доларах США – 0.79 млрд. дол. США із середньозваженою дохідністю 5.80% річних та в євро – 0.04 млрд. євро із середньозваженою дохідністю 7.50 % річних.

Частину з них було випущено для збільшення статутного капіталу, в тому числі:

– НАК "Нафтогаз України" на загальну суму 96.6 млрд. грн. із дохідністю 13.50% річних[7];

– ПАТ "Ощадбанк" на загальну суму 11.6 млрд. грн. з дохідністю 6.00% річних[8];

– ПАТ "Державний експортно-імпортний банк України" на загальну суму 5.0 млрд. грн. із середньозваженою дохідністю 9.50% річних[9].

Крім того в 2014 році Міністерство фінансів України здійснювало випуск ОВДП-ПДВ для відшкодування сум податку на додану вартість на загальну суму 6.9 млрд. грн. із дохідністю 9.50 % річних[10].

Також упродовж звітного періоду було випущено ОВДП з метою надання кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на загальну суму 10.1 млрд. грн. із середньозваженою дохідністю 12.50% річних[11].

[7] Постанови Кабінету Міністрів України від 12.02.2014 № 40, від 29.05.2014 № 151 та від 04.08.2014 № 302 "Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України".
[8] Постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2014 № 633 "Про збільшення статутного капіталу публічного акціонерного товариства "Державний ощадний банк України" та внесення змін до його Статуту".
[9] Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2014 № 713 "Про збільшення статутного капіталу публічного акціонерного товариства "Державний експортно-імпортний банк України" та внесення змін до його Статуту".
[10] Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 139 "Про випуск облігацій внутрішньої державної позики для відшкодування сум податку на додану вартість".

З метою переоформлення заборгованості Міністерства фінансів України перед Національним банком України щодо здійснених платежів із погашення (сплати основної суми) траншу Уряду, призначеного для здійснення розрахунків з Міжнародним валютним фондом у рамках програми "Стенд-бай", у 2014 році було випущено ОВДП на загальну суму 20.7 млрд. грн. із середньозваженою дохідністю 14.25 % річних.

Обсяг операцій з купівлі-продажу державних цінних паперів *на вторинному ринку* в 2014 році склав 539.3 млрд. грн., з них на біржовому ринку – 482.4 млрд. грн., на позабіржовому – 56.9 млрд. грн.

У 2014 році збереглася тенденція останніх років щодо збільшення загального обсягу ОВДП, що перебувають в обігу, забезпечена швидким зростанням обсягу державних облігацій у власності Національного банку України.

Упродовж звітного періоду обсяг ОВДП, що перебувають в обігу, збільшився на 205.3 млрд. грн. і станом на 01.01.2015 сягнув 457.7 млрд. грн. (у 2013 році – 252.4 млрд. грн.). При цьому обсяг ОВДП у власності Національного банку України збільшився за рік на 171.1 млрд. грн., або на 116.3%, – до 318.1 млрд. грн. за номінальною вартістю. Обсяг ОВДП у власності банків зріс на 12.4 млрд. грн., або на 15.3%, і на 01.01.2015 становив 93.4 млрд. грн.

Ринок платіжних карток

Упродовж 2014 року спостерігалося збільшення кількості платіжних карток та обсягів безготівкових платежів, незважаючи на складні випробування, які переживала українська платіжна система.

Платіжна інфраструктура

Станом на 01.01.2015 кількість банків – членів карткових платіжних систем становила 128 банків (78.5% від загальної кількості), що обслуговували понад 51 млн. клієнтів[12] банків.

У 2014 році порівняно з 2013 роком кількість банкоматів, що обслуговували держателів платіжних карток, зменшилась на 3 754 од., або на 9.3% – до 36 596 од., кількість платіжних терміналів – на 17 412 од., або на 7.9%, – до 203 810 од., з яких 178 875 од. були торговельними (зменшилися на 7.0%) та 24 935 од. – банківськими (скорочення на 13.7%).

[11] Постанова Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 № 456 "Про забезпечення надання кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб".
[12] Загальна чисельність клієнтів за даними банків України (одна особа може бути клієнтом кількох банків).

Кількість підприємств торгівлі та сфери послуг, в яких установлено торговельні платіжні термінали, збільшилась у 2014 році на 1 202 од., або на 1.0%, і становила 123 505 од.

Загальна кількість платіжних карток, термін дії яких не закінчився, на 01.01.2015 становила 70.6 млн. шт. Кількість платіжних карток, за якими було здійснено хоча б одну операцію за останні три місяці, в 2014 році зменшилась на 7.2% – до 33.1 млн. шт.

Графік 15. **Випуск платіжних карток та кількість їхніх держателів**

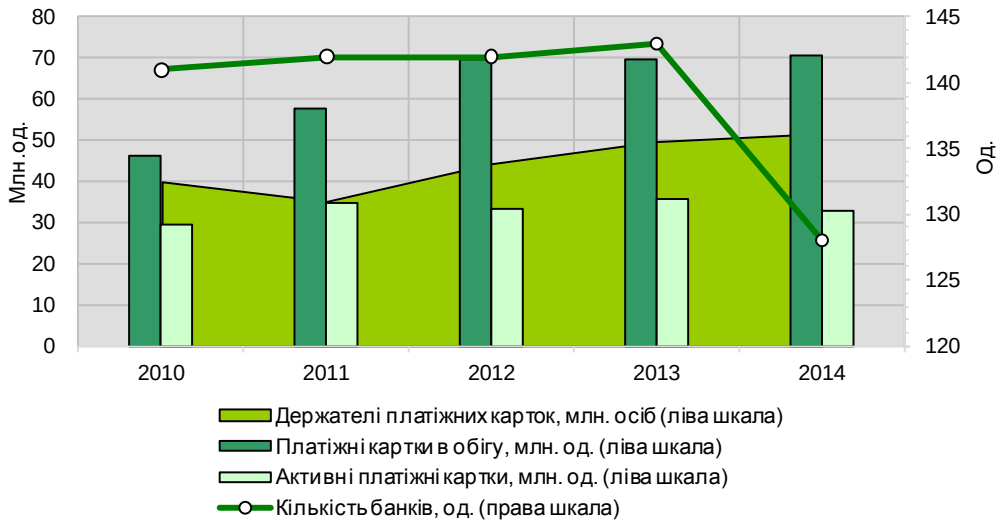

Кількість, обсяги та структура операцій

Порівняно з попереднім роком у 2014 році кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, збільшилась на 17.4% – до 1.6 млрд. шт.

Переважну більшість операцій держателі платіжних карток, емітованих українськими банками, здійснювали у власній мережі банку-емітента – 71.1%, у мережі інших банків-резидентів – 26.9%, за кордоном – лише 2.0% операцій.

Обсяги операцій, які було здійснено з використанням платіжних карток, зросли на 11.2% і становили понад 1.0 млрд. грн. Обсяг операцій з використанням платіжних карток із дебетовою функцією збільшився на 11.7%, кредитною функцією – на 7.8%.

Безготівкові платежі

Упродовж 2014 року тривала позитивна динаміка до збільшення безготівкових платежів. Так, їхня кількість збільшилась більш ніж на 295 млн. операцій, або на 50.6% (торік – на 67.9%), – до 879 млн. операцій, а їхня частка – до 55.9% порівняно з 43.6% у 2013 році. Обсяг безготівкових

платежів зріс порівняно з 2013 роком більш ніж на 96 млрд. грн. і становив майже 255 млрд. грн. (25.0% від загальної суми операцій за платіжними картками).

Кількість операцій з отримання готівки у 2014 році зменшилась майже на 62 млн. операцій, або на 8.2%, – до 693 млн. операцій, а їхня частка – до 44.1% порівняно з 56.4% у 2013 році. Обсяг операцій з отримання готівки збільшився порівняно з минулим роком майже на 7 млрд. грн., або на 0.9%, і становив майже 764 млрд. грн. (75.0% від загальної суми операцій за платіжними картками).

Графік 16. **Кількість та сума операцій за платіжними картками, емітованими банками України**

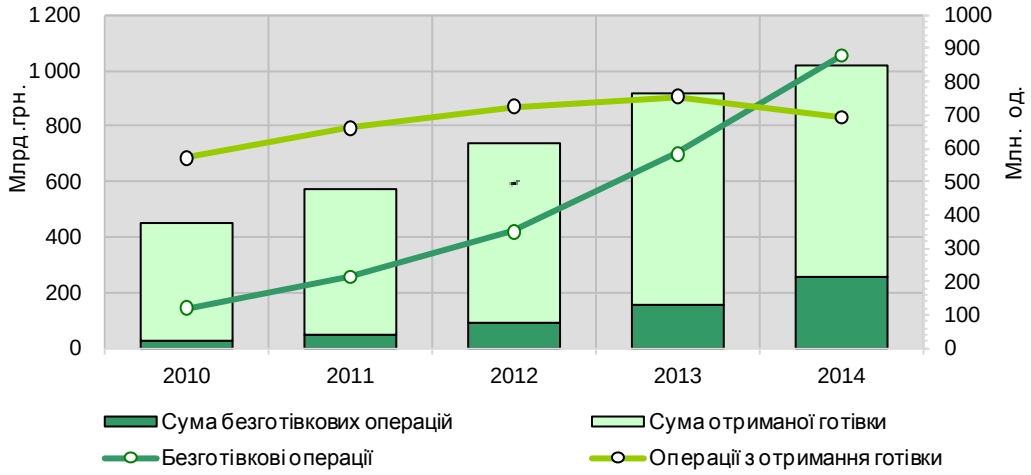

Станом на 01.01.2015 учасниками НСМЕП був 61 банк (включаючи Національний банк України), 19 небанківських установ, у тому числі Державна податкова служба України і УДППЗ "Укрпошта" та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, що на дев'ять установ більше порівняно з 2013 роком. Протягом 2014 року 15 банків уклали нові договори приєднання до НСМЕП, ще сім існуючих банків-учасників уклали додаткові договори для роботи з модернізованою НСМЕП на базі відкритих міжнародних стандартів, 15 банківських установ – вийшли зі складу учасників, в тому числі через припинення своєї діяльності на банківському ринку.

Загальна кількість емітованих платіжних карток НСМЕП станом на 01.01.2015 становить майже 9 млн. шт. Загальна кількість банкоматів і платіжних терміналів НСМЕП становить майже 30 тис. одиниць.

Упродовж року із застосуванням карток НСМЕП було виконано майже 14 млн. операцій на суму 18 млрд. грн.

Системи переказу коштів

Системи переказу коштів, створені резидентами

Станом на 01.01.2015 до Реєстру платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури Національним банком внесено 26 систем переказу коштів, створених резидентами.

Серед них 20 систем було створено банками України, з яких три системи міжнародні: "AVERS" (АТ "БАНК "ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ" – 92 учасники, з них 20 – нерезиденти), "PrivatMoney" (ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" – 25 учасників, з них 24 – нерезиденти), "Welsend" (АБ "Укргазбанк" – 21 учасник, з них три – нерезиденти); чотири – внутрішньодержавні ("Аваль-Експрес" (АТ "Райффайзен Банк Аваль" — сім учасників-резидентів), "СОФТ" (ПАТ "УКРСОЦБАНК), "FLASHPAY" (ПАТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ") та "The Money" (ПАТ "КБ "ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА"); 13 – внутрішньобанківські системи (з них 11 систем були діючі, а дві – повідомили Національний банк про намір розпочати свою діяльність).

У 2014 році з використанням міжнародних та внутрішньодержавних систем переказу коштів, створених банками, було отримано транскордонні перекази на суму 295.9 млн. дол. США (в еквіваленті); за межі України відправлено 81.6 млн. дол. США (в еквіваленті); в межах України здійснено перекази на суму 7 642.7 млн. грн.

Транскордонні перекази здійснювалися такими шляхами:

– через учасників-нерезидентів міжнародних платіжних систем "AVERS", "PrivatMoney" та "Welsend";

– завдяки співпраці платіжних систем "AVERS" та "СОФТ" із системами, створеними нерезидентами;

– за допомогою банків-нерезидентів, які виступали кореспондентами платіжних організацій внутрішньодержавних платіжних систем.

З використанням 11 внутрішньобанківських систем переказу коштів протягом 2014 року, які надавали послуги в Україні, було оброблено більше мільйона переказів на загальну суму 9 336.7 млн. грн.

Небанківськими установами України було створено шість систем переказу коштів: "Поштовий переказ" (УДППЗ "Укрпошта"), "Фінансовий світ" (ТОВ "Українська платіжна система"), "24NONSTOP" (ТОВ "АЙ

ТІ ФІНАНС"), "ГлобалМані" (ТОВ "ГЛОБАЛМАНІ"), "ІнтерПейСервіс" (ПАТ "Запоріжзв'язоксервіс") та "ОМП" (ТОВ "ФК "ОМП-2013").

З використанням систем переказу коштів, створених небанківськими установами, за 2014 рік в межах України здійснено перекази на суму 32 870. 3 млн. грн. Крім внутрішньодержавних переказів платіжна система "Поштовий переказ" (УДППЗ "Укрпошта") на підставі Угоди про поштові платіжні послуги Всесвітнього поштового союзу та угод з поштовими службами інших країн здійснювала транскордонні перекази: з України через неї було переказано 64 млн. дол. США, в Україну – 143 млн. дол. США.

Системи переказу коштів, створені нерезидентами

У 2014 році в Україні здійснювали діяльність 20 систем переказу коштів, створених нерезидентами, а саме:

– дев'ять систем переказу коштів Російської Федерації ("Золотая Корона-Денежные переводы", "Юнистрим", "Блиц", "CONTACT", "Международные Денежные Переводы ЛИДЕР", "Анелик", "BLIZKO", "Interexpress", "Migom");

– три системи-резиденти Сполучених Штатів Америки ("Western Union", "MoneyGram", "RIA Financial Services");

– дві системи-резиденти Азербайджану ("ХАЗРИ", "Caspian Money Transfer");

– дві системи-резиденти Великобританії ("Coinstar Money Transfer", "Xpress Money");

– по одній системі-резиденту Грузії ("IntelExpress"), Іспанії ("MONEY EXCHANGE"), Казахстану ("Faster") та Канади ("MEEST").

У 2014 році через системи переказу коштів, створені нерезидентами, було переказано в Україну 3 445.9 млн. дол. США та відправлено за кордон 498.6 млн. дол. США. В межах України в 2014 році здійснено перекази на суму 249.2 млн. грн. Середня сума переказу в Україну в 2014 році порівняно з попереднім роком зменшилася на 40 дол. США та склала 396 дол. США (в еквіваленті).

Найбільші суми коштів в Україну в 2014 році було переказано з використанням міжнародних систем переказу коштів "Western Union" (33%), "Золотая Корона" (31%), "MoneyGram" (10%), "Юнистрим" (10%) та "CONTACT" (6%). Грошові кошти надходили в Україну переважно з Російської Федерації (55.42%), США (9.22%), Італії (5.65%), Ізраїлю (2.54%) та Іспанії (2.11%).

За підсумками діяльності в Україні внутрішньобанківських, внутрішньодержавних і міжнародних систем переказу коштів, створених як резидентами, так і нерезидентами, в 2014 році було переказано:

у межах України – 50 099.3 млн. грн.;

в Україну – 3 884.9 млн. дол. США (в еквіваленті);

за межі України – 644.6 млн. дол. США (в еквіваленті).

Україна залишається країною-реципієнтом транскордонних переказів: сума коштів, отриманих в Україні з використанням систем переказу коштів, у сім разів перевищує суму коштів, відправлених за її межі.

3. ФІСКАЛЬНИЙ СЕКТОР

Фіскальна політика в 2014 році залишалася помірно жорсткою. Доходи Зведеного бюджету України, на відміну від 2013 року, зросли на 3% і становили 456.1 млрд. грн. Надходження від основних бюджетоутворюючих податків мали різноспрямовану динаміку. Зокрема, зросли надходження від податку на доходи фізичних осіб на 4.2% та ПДВ – на 8.4%, а від податку на прибуток підприємств та міжнародну торгівлю скоротилися на 26.9 та 5.5% відповідно.

Видатки Зведеного бюджету України (включаючи кредитування за вирахуванням погашення) становили майже 528 млрд. грн. та збільшилися порівняно з 2013 роком на 4.3%. Перед усім це відбулося за рахунок зростання видатків на оборону та обслуговування боргу. Водночас видатки соціального спрямування, такі як оплата праці та соціальне забезпечення, зменшилися. Капітальні видатки також скоротилися на 31.2%.

Перевищення темпів зростання видатків над доходами наприкінці 2014 року призвело до збільшення дефіциту Зведеного бюджету України до 72 млрд. грн. (63.6 млрд. грн. у 2013 році). Його фінансування відбувалося переважно за рахунок боргових джерел. Зокрема внутрішні запозичення становили майже 230 млрд. грн., а зовнішні – 95 млрд. грн.

Законом України "Про Державний бюджет України на 2014 рік" було передбачено випуск ОВДП на загальну сумі 109.10 млрд. грн. (у 2013 році – 107.68 млрд. грн.).

Упродовж 2014 року було проведено 226 аукціонів із розміщення ОВДП, з яких відбулося 113. За їхніми результатами до Державного бюджету України

Графік 17. **Виконання Зведеного бюджету України**

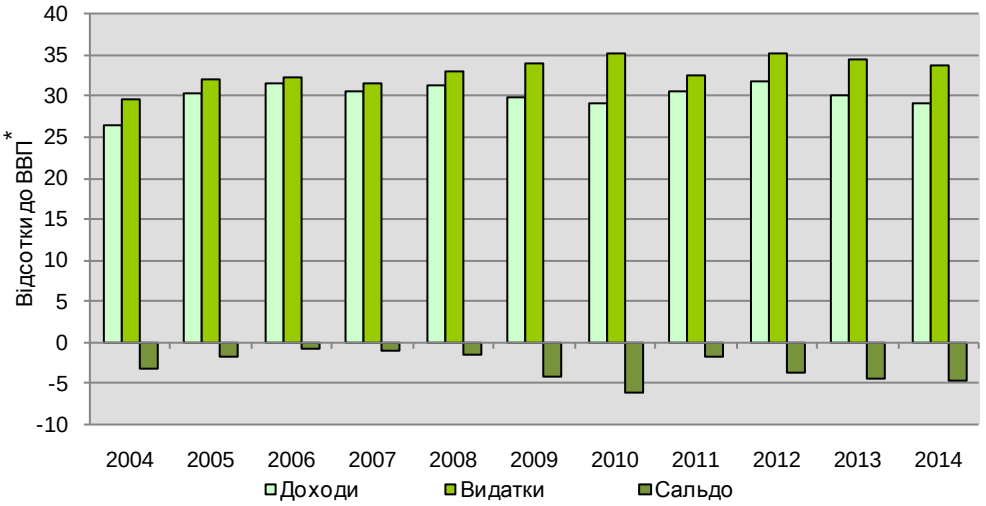

*ВВП: 2004 -2009 роки - СНР-1993, 2010-2014 роки - СНР-2008,

протягом 2014 року надійшло: в національній валюті – 67.12 млрд. грн., в іноземній – 0.79 млрд. дол. США та 0.04 млрд. євро.

Протягом 2014 року Міністерство фінансів України виконало усі свої зобов'язання за різними видами державних облігацій на загальну суму 97.23 млрд. грн., у тому числі погашення номінальної вартості – 65.30 млрд. грн., сплата купонного доходу – 31.96 млрд. грн.

За підсумками року державний та гарантований державою борг зріс на 88.2% і становив 1 100.8 млрд. грн. Основним чинником його зростання стало зниження обмінного курсу гривні, враховуючи істотну валютну складову боргу (протягом року коливалася на рівні 62%).

Державний борг зріс упродовж року до 947 млрд. грн. (480.2 млрд. грн. наприкінці 2013 року) насамперед унаслідок збільшення зовнішнього державного боргу до 486 млрд. грн. Внутрішня складова державного боргу зросла на 79.4% унаслідок істотного дефіциту сектору ЗДУ. Гарантований державою борг за 2014 рік під впливом валютно-курсового чинника збільшився на 47% та становив 153.8 млрд. грн.

4. ЗОВНІШНІЙ СЕКТОР

Платіжний баланс

Поточний рахунок

Дефіцит поточного рахунку в 2014 році скоротився до 5.3 млрд. дол. США, або 4.0% від ВВП (порівняно з 16.5 млрд. дол. США, або 9.0% від ВВП у 2013 році).

Графік 18. **Рахунок поточних операцій**

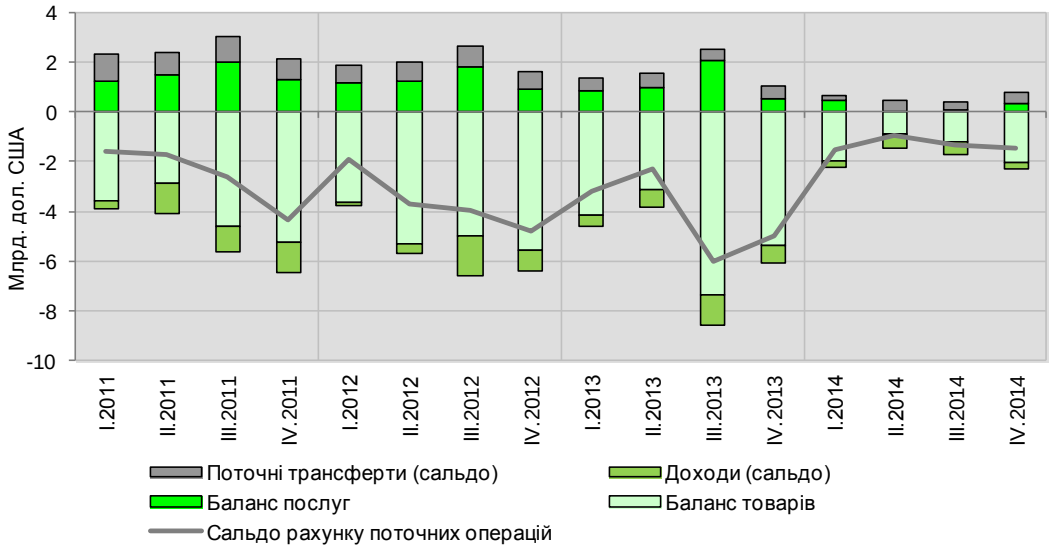

Експорт товарів. У 2014 році скорочення експорту товарів на 15.0% – до 55.3 млрд. дол. США було зумовлено призупиненням виробничих потужностей та руйнуванням транспортної інфраструктури на сході держави, зниженням цін на світових товарних ринках та погіршенням торговельних відносин із Росією.

Експорт скоротився за всіма товарними групами, зокрема: продукції машинобудування − на 30.6%, значна частина такого зниження припадала на скорочення поставок залізничних локомотивів (майже в три рази) переважно до Росії; металургійної продукції – на 13.3% як через зниження експортних цін на чорні метали (в середньому на 2.9%), так і через зменшення обсягів виробництва в зоні воєнного конфлікту; хімічної продукції – на 26.9% через скорочення поставок добрив на 40.7% та продукції неорганічної хімії на 32.5%. Експорт продовольчих товарів скоротився на 2.2%, зокрема до Росії через запровадження санкцій до українських виробників – майже вдвічі. Завдяки лібералізації доступу українських товарів на ринки ЄС та рекордному врожаю експорт зернових зріс на 2.7% (фізичні обсяги – на 20.3%), а олії та жирів – на 9.0%.

Імпорт товарів. Імпорт товарів зменшився на 27.8% – до 61.3 млрд. дол. США, що було зумовлено зниженням РЕОКу гривні на 19.2% та скороченням внутрішнього попиту: оборот роздрібної торгівлі знизився на 8.6%, а промислове виробництво скоротилося на 10.1%. Найбільше скоротилися поставки товарів із Росії (на 45.4%) насамперед через зниження імпорту газу на 50.6%. Частка імпорту з Росії зменшилася до 20.7 з 27.5% у 2013 році, водночас частка імпорту з країн ЄС зросла до 34.3% з 32.0% у 2013 році. Енергетичний імпорт скоротився на 28.2% за рахунок зниження поставок природного газу як російського, так і з Європи майже в два рази та за рунок зменшення імпорту нафти в 4.3 раза через зупинку всіх нафтопереробних заводів. Неенергетичний імпорт скоротився на 27.7%, зниження відбулося за всіма товарними групами: машинобудування – на 38.2%; продукції хімічної промисловості – на 20.3%; продовольчих товарів – на 26.0%.

Доходи (сальдо). Від'ємне сальдо за доходами скоротилося до 1.5 млрд. дол. США (порівняно з 3 млрд. дол. США в 2013 році) через зниження виплат дивідендів від прямих іноземних інвестицій (на 66.6%). Додатне сальдо трансфертів скоротилося до 1.5 млрд. дол. США з 2.1 млрд. дол. США в 2013 році внаслідок зменшення приватних трансфертів в Україну на 24.7%.

Фінансовий рахунок

Дефіцит рахунку капіталу та фінансових операцій у 2014 році становив 8.0 млрд. дол. США (в 2013 році додатне сальдо становило 18.5 млрд. дол. США). Формування дефіциту насамперед було зумовлено погіршенням інвестиційного клімату внаслідок ведення бойових дій на сході країни та накопичення низки макроекономічних дисбалансів. Це обмежувало залучення приватним сектором як інвестиційних, так і кредитних ресурсів для рефінансування поточних виплат за попередніми позиками.

Графік 19. **Рахунок операцій з капіталом та фінансових операцій**

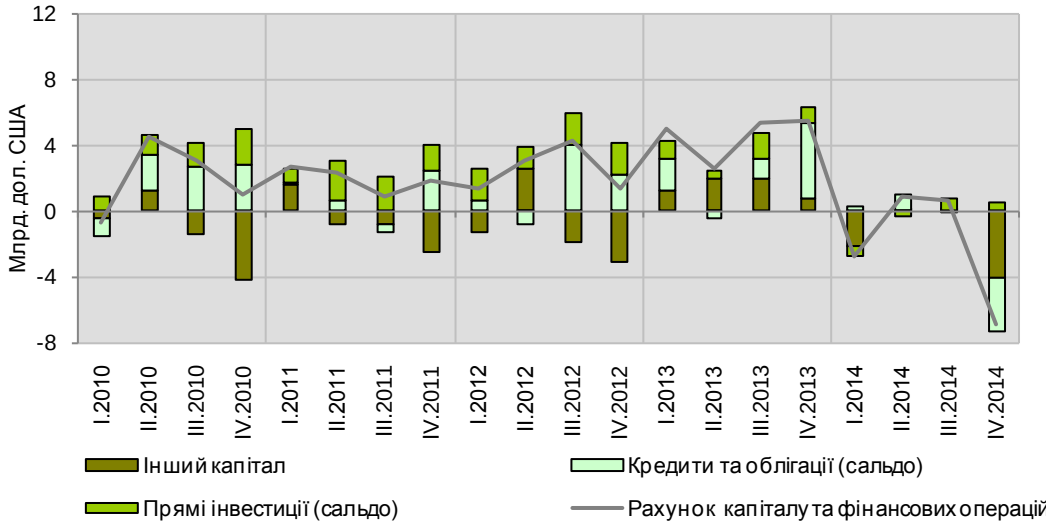

Кредити й облігації сектору державного управління та приватного сектору. Державний сектор залучив кредити та макрофінансову допомогу від ЄС (1.6 млрд. євро), Світового банку (1.3 млрд. дол. США), Канади (0.2 млрд. дол. США), Японії (0.1 млрд. дол. США) і розмістив єврооблігації під гарантії уряду США на 1 млрд. дол. США.

Водночас дефіцит за кредитами та облігаціями приватного сектору становив 5.5 млрд. дол. США (в 2013 році сальдо було додатним – 2.6 млрд. дол. США). Роловер за зовнішніми зобов'язаннями приватного сектору становив 86% переважно через низький роловер реального сектору – 64%.

Прямі інвестиції. Обсяг чистих надходжень за прямими іноземними інвестиціями становив 410 млн. дол. США. В січні – травні спостерігався чистий відплив інвестицій, але в червні – грудні чисті надходження становили 1.5 млрд. дол. США переважно до реального сектору.

Готівкова валюта поза банками. Приріст готівкової валюти поза банками майже не змінився порівняно з попереднім роком і становив 2.7 млрд. дол. США. Найбільший відплив валюти поза банки відбувся в I кварталі (2.6 млрд. дол. США) внаслідок високих девальваційних очікувань.

Дефіцит зведеного платіжного балансу в розмірі 13.3 млрд. дол. США фінансувався переважно за рахунок резервних активів (12.4 млрд. дол. США).

Міжнародні резерви

Міжнародні (золотовалютні) резерви України (далі – міжнародні резерви) станом на 01.01.2015 становили 7.5 млрд. дол. США, зменшившись за рік на 12.9 млрд. дол. США, або на 63.2%.

Зменшення обсягу міжнародних резервів відбулося за рахунок продажу Національним банком України іноземної валюти на міжбанківському

Графік 20. **Міжнародні резерви та інтервенції Національного банку України**
(за поточним курсом)

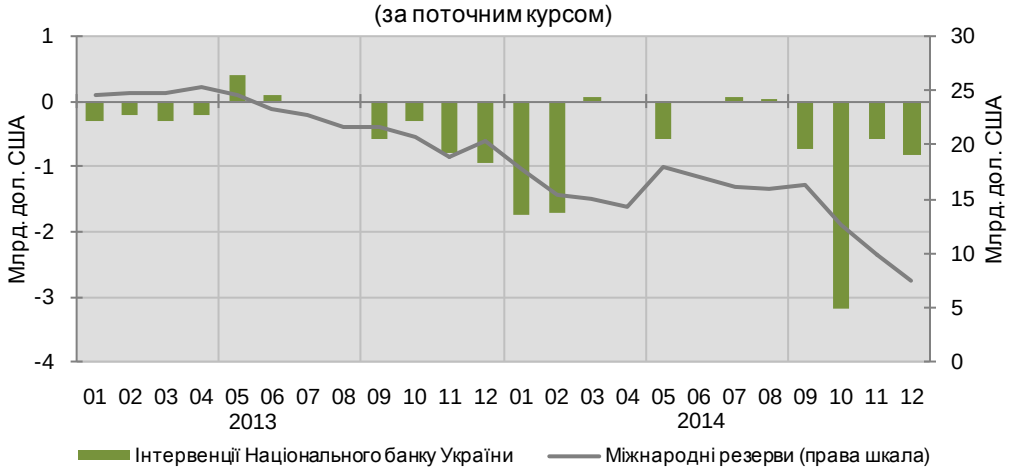

валютному ринку України на суму еквівалентну 10.1 млрд. дол. США, платежів Уряду України з погашення та обслуговування державного та гарантованого державою боргу в іноземній валюті на загальну суму еквівалентну 6.6 млрд. дол. США, в тому числі платежів з погашення зобов'язань перед МВФ на суму еквівалентну 3.8 млрд. дол. США, платежів раніше зарезервованих коштів для НАК "Нафтогаз України" у розмірі 3.1 млрд. дол. США.

Основними джерелами поповнення міжнародних резервів у 2014 році були надходження на рахунки Уряду України від міжнародних організацій на суму еквівалентну 5.5 млрд. дол. США, отримання коштів від МВФ за програмою "Стенд-бай" 2014 року на загальну суму еквівалентну 4.6 млрд. дол. США та купівля іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України в обсязі 1.0 млрд. дол. США.

Зовнішній борг

Валовий зовнішній борг України на кінець 2014 року становив 126.3 млрд. дол. США, скоротившись з початку року на 15.8 млрд. дол. США.

Основним чинником такого скорочення у звітному періоді стало зменшення обсягу зовнішніх зобов'язань приватного сектору на 19.1 млрд. дол. США, тоді як державний борг збільшився за рахунок залучення Урядом позик від міжнародних фінансових організацій. Відносно ВВП борг збільшився за рік з 75.4 до 95.1% від ВВП.

Зовнішні зобов'язання секторів загального державного управління та органів грошово-кредитного регулювання (далі – ЗДУ та ОГКР відповідно) в 2014 році зросли до 35.1 млрд. дол. США. Відносно ВВП борг секторів ЗДУ та ОГКР зріс з 16.8 до 26.4%.

Зовнішній борг банківського сектору України на кінець 2014 року становив 18.7 млрд. дол. США (14.1% від ВВП). Борг українських банків скоротився за рік на 3.8 млрд. дол. США (на 16.9%).

Обсяг зовнішнього боргу інших секторів економіки (разом із міжфірмовим боргом) скоротився на 15.3 млрд. дол. США – до 72.5 млрд. дол. США в результаті зменшення зобов'язань за довгостроковими кредитами (на 7.0 млрд. дол. США) та облігаціями (на 1.6 млрд. дол. США) і кредиторською заборгованістю за зовнішньоторговельними операціями (на 10 млрд. дол. США).

Графік 21. **Динаміка валового зовнішнього боргу України**

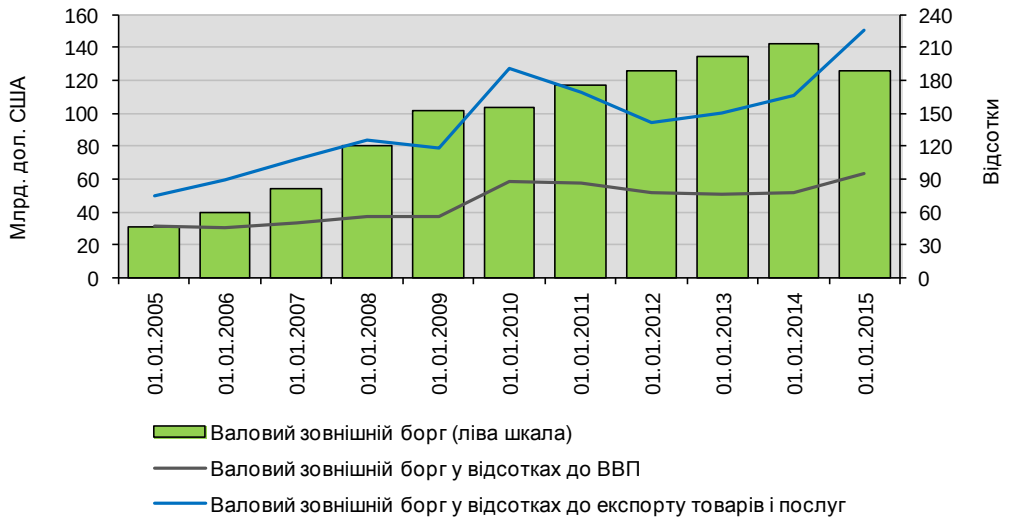

Ключові виклики в діяльності Національного банку України

Загострення суспільного протистояння в грудні 2013 – лютому 2014 років призвело до суттєвого відпливу капіталу та зростання попиту на іноземну валюту на обох сегментах валютного ринку. Спроба втримати валютний курс упродовж перших двох місяців 2014 року коштувала 3.46 млрд. дол. США міжнародних резервів, що стало одним із факторів відмови від політики фіксованого валютного курсу.

Починаючи з II квартал 2014 року в Україні поступово посилювались інші системні ризики, зокрема:

– погіршення відносин з Росією, що призвело до скорочення товарообороту як між Україною та РФ (її частка в експорті зменшилась з 23.2% до 17.7%, так і з іншими країнами Митного союзу – ЄврАзЕС. Відкриття доступу до ринків ЄС та підвищення конкурентоспроможності внаслідок зниження РЕОК дозволили лише частково компенсувати таке погіршення – за підсумками 2014 року експорт з України знизився на 15.0%;

– ускладненість доступу до ринків капіталу, яка проявлялась через скорочення роловеру за зовнішніми зобов'язаннями реального сектору (з 106 до 62%), що негативно вплинуло на фінансовий стан позичальників та поглибило дефіцит фінансового рахунку платіжного балансу;

– значний квазіфіскальний дефіцит[13] і фіскальне домінування, що проявлялись через суттєві перерахування НБУ до державного бюджету та монетизацію внутрішнього боргу (частка ОВДП в портфелі НБУ збільшилась на 171 млрд. грн., або зросла з 58.3 до 69.5% від ОВДП, які знаходяться в обігу) і призводять до подальшого розгортання інфляційних процесів та обмежують можливості НБУ щодо підтримки банків;

– зростання вартості обслуговування валютних кредитів унаслідок стрімкої девальвації національної валюти на 49.3% упродовж 2014 року, що на фоні суттєвого погіршення фінансового стану підприємств та населення негативно вплинуло на їхню можливість обслуговувати борги;

– збільшення частки недіючих кредитів (NPL) – рівень NPL у 2014 році зріс на 6.1 процентного пункту. та досяг 19%. Це зумовило необхідність формування значних резервів (103.3 млрд. грн.) і як наслідок – зростання збитковості банківської системи (53 млрд. грн. за підсумками 2014 р.);

– скорочення ресурсної бази банків через значний відплив депозитів

[13] НАК "Нафтогаз України", ФГВФО, рекапіталізація банків.

домогосподарств, який був зумовлений як об'єктивними (скорочення реальних доходів), так і суб'єктивними факторами (очікування населення щодо подальшої фінансової та геополітичної невизначеності в держав, введення адміністративних обмежень на зняття депозитів, існування альтернативних варіантів заощаджень тощо). Депозити нефінансових корпорацій скорочувались під впливом зниження економічної активності та зовнішньоекономічної діяльності. За звітний рік банки втратили третину депозитного портфеля;

– скорочення ресурсної бази та зростання ризиків негативно позначилось на банківському кредитуванні (порівняно з попереднім роком у 2014 році обсяг наданих нових кредитів у національній валюті зменшився на 13%, а в іноземній[14] – на 46%);

– втрата платоспроможності окремими банками зумовила необхідність запровадження тимчасової адміністрації та ліквідації 33 банків (10.1% загальних активів банківської системи на початок 2014 року);

– формування суттєвого негативного результату діяльності банків – збитки становили майже 53 млрд. грн. та були сформовані насамперед за рахунок суттєвого збільшення обсягів відрахувань до резервів на можливі втрати від активних операцій. У цілому по системі відрахування до резервів зросли в 3.7 раза порівняно з 2013 роком, а їхня частка в загальних витратах збільшилася з 16.7 до 39.3%. Майже 40% збитків по системі було сформовано банками, які віднесено до категорії неплатоспроможних і в яких функціонують введені Фондом гарантування вкладів фізичних осіб тимчасові адміністрації.

[14] Розрахунок здійснено в доларовому еквіваленті. Використано місячні дані наданих нових кредитів в іноземній валюті (без врахування пролонгованих кредитів та кредитів за якими було змінено відсоткову ставку або валюту кредиту) та середній за місяць офіційний курс гривні щодо долара США).

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

1. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

1.1. ПРОВЕДЕННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В 2014 РОЦІ

Грошово-кредитна політика в 2014 році проводилася за умов стрімких змін в економіці України, передусім зумовлених реалізацією макроекономічних дисбалансів, накопичених у попередні роки з огляду на проведення економічної політики, орієнтованої на споживання. Розвиток негативних процесів в економіці посилився внаслідок зростання суспільно-політичного напруження та втрати частини економічного потенціалу через економічну та воєнну агресію з боку Російської Федерації. Скорочення експорту супроводжувалось відпливом капіталу та падінням інвестиційної привабливості країни в умовах зростаючої невизначеності та високих політико-економічних ризиків.

Як наслідок – відбулося суттєве погіршення ринкових очікувань, підвищення попиту на іноземну валюту та зростання волатильності обмінного курсу гривні. Так, чистий попит на безготівкову іноземну валюту в 2014 році становив майже 10 млрд. дол. США в еквіваленті (у 2013 році зафіксовано чисту пропозицію в обсязі 1.6 млрд. дол. США).

Знецінення гривні, адміністративне підвищення окремих цін і тарифів унаслідок проведення непопулярних, але необхідних економічних реформ, а також високі девальваційні очікування населення та бізнесу не могли не позначитися на ціновій динаміці. За таких умов попри те, що приріст грошової бази у 2014 році (8.5%) був у межах, визначених Основними засадами грошово-кредитної політики (до 28.0%), приріст індексу споживчих цін за 2014 рік (24.9%) перевищив визначений орієнтир (19.0%).

Разом з цим слід зазначити, що положеннями Основних засад грошово-кредитної політики на 2014 рік допускалась можливість відхилення фактичного показника інфляції від орієнтиру у випадку значного впливу на цінову динаміку структурних зрушень в економіці, адміністративного регулювання цін та тарифів, а також низки внутрішніх та зовнішніх шоків.

У період підвищеної напруги на грошово-кредитному ринку основні зусилля Національного банку України спрямовувались на підтримку ліквідності банків з метою забезпечення вчасного виконання ними всіх своїх зобов'язань перед клієнтами. Це, з одного боку, забезпечувало вчасне проведення розрахунків в економіці, а з іншого – сприяло підтримці довіри до банківської

системи та створенню сприятливих умов для подальшого повернення вкладниками коштів на банківські рахунки.

З цією метою Національний банк України підтримував ліквідність банків як через надання нових кредитів рефінансування, так і шляхом перегляду графіків їхнього повернення. Також було лібералізовано вимоги до формування банками обов'язкових резервів, у тому числі через повне вивільнення коштів з окремого рахунку. Крім того з метою збереження довіри до банківської системи Національний банк України значну увагу приділяв підтримці Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

У результаті середньоденний обсяг коррахунків банків у Національному банку України в 2014 році становив 29.2 млрд. грн. порівняно з 25.3 млрд. грн. у 2013 році.

Обсяг грошової бази збільшився за рік на 26.1 млрд. грн. – до 333.2 млрд. грн., а її динаміка впродовж року визначалася переважно зростанням готівкових коштів, випущених в обіг. У цілому за рік вони збільшилися на 16.4%, або на 42.9 млрд. грн., – до 304.8 млрд. грн.

Критерії грошово-кредитної політики в середньостроковій перспективі

Проведення грошово-кредитної політики упродовж найближчих років виходитиме з необхідності сприяння поступовому зниженню темпів інфляції, маючи на меті зниження її темпів у середньостроковій перспективі (3 – 5 років) до 5 % на рік із допустимим відхиленням ±1 процентний пункт.

Як операційні орієнтири грошово-кредитної політики розглядатимуться кількісні критерії ефективності та індикативні цільові показники програми співпраці з МВФ за чистими міжнародними резервами, чистими внутрішніми активами та монетарною базою.

1.2. АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ

Упродовж 2014 року складна економічна ситуація продовжувала тиснути на грошово-кредитний ринок та вимагала від Національного банку України відповідної гнучкості та оперативності у проведенні монетарної політики і формування комплексу заходів антикризового регулювання.

У період найбільшого загострення ситуації застосовувалися додаткові спеціальні механізми з підтримки ліквідності банків, що мали суттєвий відплив депозитів. У цілому за допомогою таких механізмів було надано кредитів на загальну суму 32.6 млрд. грн.

Так, з 06.02.2014 було введено в дію механізм оперативного підтримання ліквідності банків, які мали відплив строкових вкладів фізичних осіб, шляхом проведення позачергових тендерів з підтримання ліквідності банків строком до 360 днів. Усього було проведено 10 таких тендерів. Заборгованість за цими кредитами станом на 01.01.2015 становила 1.8 млрд. грн. Розмір процентної ставки за зазначеними кредитами було встановлено: з лютого 2014 року – на рівні потрійної облікової ставки, з квітня 2014 року – на рівні подвійної облікової ставки, з червня 2014 року – на рівні півтори облікової ставки Національного банку України. Процентна ставка за цими кредитами у вересні 2014 року становила 18.75% річних порівняно з 19.50% річних у лютому 2014 року.

З метою оперативного реагування на негативні тенденції ринку з 24.02.2014 було прийнято рішення щодо застосування нового інструменту рефінансування для збереження ліквідності банків[15]. З 26.02.2014 набрало чинності Положення про надання Національним банком України кредитів банкам України для збереження їхньої ліквідності, згідно з яким банкам, що мали значне зменшення вкладів юридичних та фізичних осіб, було надано кредити на строк до 360 днів (з 31.05.2014 втратило чинність). Протягом 2014 року Національний банк України надав банкам України кредити для збереження ліквідності на загальну суму 23.0 млрд. грн., з них було погашено у звітному році 5.7 млрд. грн., заборгованість на 01.01.2015 становила 17.3 млрд. грн. Кредити надавалися банкам під такі процентні ставки: з лютого 2014 року – на рівні потрійної облікової ставки, а з травня 2014 року – на рівні подвійної облікової ставки Національного банку України. Процентна ставка за цими кредитами в травні 2014 року становила 28.50% річних порівняно з 19.50% річних у лютому 2014 року.

Враховуючи інші ризики, що негативно впливали на фінансовий і банківський ринок, Національним банком України здійснювалася підтримка ліквідності банків шляхом надання стабілізаційних кредитів. З цією ж метою було внесено низку змін до Положення про надання Національним банком

[15] Постанова Правління НБУ від 24.02.2014 № 91.

України стабілізаційних кредитів банкам України[16], серед яких розширення переліку забезпечення за стабілізаційним кредитом, внесення змін до порядку надання тощо[17]. Протягом 2014 року Національний банк України надав банкам України стабілізаційні кредити на суму 28.2 млрд. грн., 5.4 млрд. грн. з яких було погашено впродовж звітного року. Майже третину погашеної заборгованості було повернуто достроково.

Крім того, для підтримки ліквідності банків Національним банком України було скасовано обмеження щодо:

– кількості звернень банків за підтримкою ліквідності шляхом отримання кредитів овернайт – з 21.02.2014;

– максимального обсягу наданих Національним банком України окремому банку кредитів рефінансування (крім кредиту овернайт) та коштів за операціями прямого репо – з 13.12.2013 до 01.03.2014 та з 13.03.2014 до 01.05.2014.

Також з 18.09.2014 було розширено можливості доступу банків до кредитів овернайт та тендерних кредитів шляхом надання їх тим банкам, які не мають простроченої заборгованості за кредитами Національного банку України.

Водночас починаючи з березня 2014 року чергові тендери з рефінансування банків проводилися без оголошення процентної ставки. Процентна ставка за кредитами, наданими банкам під програми фінансового оздоровлення, у звітному році була суттєво вищою, ніж у 2013 році (у грудні 2014 року – 21.0% річних порівняно з 8.5% річних у грудні 2013 року).

З метою створення умов для стабільної діяльності банків, вчасного виконання ними своїх зобов'язань перед вкладниками, а також надання банкам додаткової гнучкості в управлінні ліквідністю Національний банк України протягом 2014 року змінював вимоги щодо формування банками обов'язкових резервів:

– зменшував частку обов'язкових резервів, яка має формуватися банками на окремому рахунку в Національному банку України та поступово встановив порядок формування та зберігання всіма банками обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку в Національному банку України;

[16] Затверджено постановою Правління Національного банку України від 13.07.2010 № 327.
[17] Постанови Правління НБУ від 30.10.2014 № 691 та від 25.12.2014 № 860.

– зменшував частку мінімального обсягу обов'язкових резервів, який має зберігатися щоденно на початок операційного дня на кореспондентському рахунку банків;

– уніфікував залежно від строку залучення коштів нормативи обов'язкового резервування та замість восьми нормативів обов'язкового резервування встановив два нормативи;

– дозволив банкам зараховувати в покриття обов'язкових резервів, що формуються та зберігаються на кореспондентському рахунку, частину залишків готівки в касі банку в національній валюті.

Задля збереження довіри до банківської системи Національний банк України здійснював підтримку ліквідності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб шляхом надання кредитів. Водночас було поліпшено та удосконалено умови отримання Фондом гарантування вкладів фізичних осіб кредитів Національного банку, в тому числі пом'якшено умови щодо можливого прийняття забезпечення, розширено його перелік, передбачено можливість надання кредитів шляхом відкриття кредитної лінії, збільшено строки надання кредитів з одного до трьох років.

З метою посилення стійкості грошово-кредитного та валютного ринку Національний банк України був змушений у 2014 році поєднувати застосовування адміністративних та ринкових заходів впливу на валютний ринок України. Так, продовжено використання таких інструментів впливу на внутрішній валютний ринок, як обов'язковий продаж частини надходжень в іноземній валюті та вимоги щодо строків розрахунків за операціями з експорту й імпорту товарів.

У 2014 році вимоги щодо строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і обов'язкового продажу надходжень із-за меж України в іноземній валюті запроваджувалися й постійно переглядалися (в тому числі розмір обов'язкового продажу) Національним банком України відповідно до ситуації. Зокрема з 03.12.2014[18] встановлено вимоги щодо обов'язкового продажу в розмірі 75% надходжень в іноземній валюті та 90-денний граничний строк розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів.

Вимога щодо 90-денного терміну завершення розрахунків резидентів за операціями з експорту та імпорту товарів має на меті насамперед запобігти непродуктивному відпливу капіталу за межі України в умовах напруженої

[18] Постанова Правління Національного банку України від 01.12.2014 № 758 (зі змінами).

ситуації на грошово-кредитному і валютному ринках України та нецільовому використанню іноземної валюти.

Вимога щодо обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності спрямована на забезпечення гарантованої пропозиції іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України.

Також з метою забезпечення стабільності грошової одиниці України, захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банків, виходячи із пріоритетності підтримки цінової стабільності в державі, сприяння стабільності банківської системи України Національним банком України в 2014 році прийнято ряд постанов, якими було запроваджено комплекс антикризових заходів.

Ці заходи сприяли зниженню напруги на грошово-кредитному ринку, що знайшло своє відображення в поступовому гальмуванні негативних тенденцій.

1.3. РИНКОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ

Процентна політика

Процентна політика Національного банку України в 2014 році спрямовувалася на підвищення внутрішньої вартості гривні й сприяння зменшенню девальваційного та інфляційного тиску.

З цією метою Національний банк України упродовж 2014 року тричі збільшував розмір облікової ставки, яка є базовою щодо інших процентних ставок Національного банку України. Так, з 15.04.2014 її було збільшено з 6.5 до 9.5% річних, з 17.07.2014 – до 12.5% річних, з 13.11.2014 – до 14.0% річних. Відповідно збільшувались і процентні ставки за інструментами рефінансування постійної дії. Зокрема процентну ставку за забезпеченими кредитами рефінансування овернайт було збільшено з 7.50 до 17.50% річних.

Середньозважені процентні ставки за тендерними кредитами та операціями прямого репо зросли до 19.08 і 19.16% річних у грудні 2014 року порівняно з 6.50 та 6.52% річних у грудні 2013 року відповідно. При проведенні тендерів перевага надавалася процентним тендерам, під час яких банки самостійно пропонували процентні ставки.

У цілому середньозважена ставка за всіма інструментами рефінансування збільшилася з 6.84% річних у січні до 17.95% річних у грудні 2014 року.

Для посилення дієвості коридору процентних ставок овернайт Національний банк України внаслідок збільшення облікової ставки відповідно збільшував і процентну ставку за депозитними сертифікатами Національного банку овернайт. Так, процентна ставка за депозитними сертифікатами овернайт збільшилася до 7.50% річних у грудні порівняно з 2.00% річних у січні 2014 року.

Обов'язкові резерви

З метою гнучкішого управління банками власною ліквідністю Національний банк України упродовж звітного року змінював вимоги до формування та зберігання банками обов'язкових резервів.

Із 24.02.2014 частку обов'язкових резервів, яку банки мали формувати та зберігати на окремому рахунку в Національному банку України, було зменшено з 40 до 20% від суми обов'язкових резервів, сформованих за попередній звітний період резервування. Частку обов'язкових резервів, яка мала зберігатися банками на початок операційного дня на кореспондентському рахунку в Національному банку України, протягом 2014 року було змінено двічі: з 24.02.2014 зменшено з 60 до 50% від суми обов'язкових резервів, сформованих за попередній звітний період резервування, а з 31.05.2014 – до 40% від суми обов'язкових резервів, сформованих за попередній звітний період резервування.

Із 19.08.2014 скасовано вимогу щодо формування банками частини обов'язкових резервів на окремому рахунку в Національному банку України та встановлено, що банки мають формувати та зберігати увесь обсяг обов'язкових резервів на кореспондентських рахунках у Національному банку України.

Водночас для банків, які віднесені до категорії проблемних, а також банків, які мали заборгованість перед Національним банком України (за кредитами для підтримки ліквідності/стабілізаційними кредитами під програми фінансового оздоровлення, кредитами для збереження ліквідності) та до яких застосовано процедуру особливого режиму контролю шляхом призначення куратора банку, з метою збереження додаткових джерел підтримання ліквідності та платоспроможності було збережено вимогу щодо формування обов'язкових резервів на окремому рахунку в Національному банку України.

Крім того, з 19.08.2014 скасовано преференційний порядок формування обов'язкових резервів за коштами, залученими в російських рублях, а саме нульову ставку резервування, та встановлено норматив обов'язкового резервування за коштами, залученими банками від банків-нерезидентів,

міжнародних та інших організацій-нерезидентів в російських рублях на рівні 5%.

Задля сприяння спрощення порядку формування та зберігання банками обов'язкових резервів, його адаптації до норм європейського законодавства Національним банком України з 31.12.2014 було введено в дію Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні, яким затверджено нові принципи та підходи щодо визначення та формування банками обов'язкових резервів, а саме:

– всі банки України резервують і зберігають кошти обов'язкових резервів на своєму кореспондентському рахунку в Національному банку України;

– для зменшення навантаження на банківську систему при проведенні обов'язкових платежів до бюджету на початку/в кінці місяця та прогнозованішого здійснення банками формування та зберігання обов'язкових резервів встановлено період утримання банками обов'язкових резервів з 11 числа кожного місяця до 10 числа наступного місяця (включно), а період визначення резервної бази – це період, що передує періоду утримання обов'язкових резервів;

– уніфіковано нормативи обов'язкового резервування за строками залучення коштів: за коштами вкладів (депозитів) юридичних та фізичних осіб на вимогу і на поточних рахунках у національній та іноземній валюті – 6.5%, за строковими коштами і вкладами (депозитами) юридичних та фізичних осіб у національній та іноземній валюті – 3.0%;

– з метою зниження ризику невиконання вимог щодо формування та зберігання обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку в Національному банку України банкам дозволено зараховувати в покриття обов'язкових резервів залишки коштів на рахунках 1500 "Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках" та 1502 "Кошти банків у розрахунках", відкритих у ПАТ "Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках", у розмірі 100%, залишки готівки в касі банку в національній валюті (балансові рахунки 1001 "Банкноти та монети в касі банку", 1002 "Банкноти та монети в касі відділень банку", 1003 "Банкноти та монети в обмінних пунктах" та 1004 "Банкноти та монети в банкоматах") – у розмірі 50%.

– з переліку активів, які дозволялося зараховувати для покриття обов'язкових резервів, виведено облігації внутрішніх державних позик (далі –

ОВДП), номіновані в іноземній валюті, та довгострокові ОВДП у національній валюті з терміном обігу (відповідно до умов первинного випуску) понад 3600 днів.

Середньоарифметичні залишки коштів, які перебували на рахунках банків 1500 "Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках" та 1502 "Кошти банків у розрахунках", відкритих у ПАТ "Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках", у грудні 2014 року складали 421.2 млн. грн. порівняно з 398.8 млн. грн. у грудні 2013 року. Середньоарифметичний обсяг ОВДП, які дозволялося зараховувати в покриття обов'язкових резервів, у грудні 2014 року становив 15.6 млрд. грн. порівняно з 5.0 млрд. грн. у грудні 2013 року.

Середній розрахунковий норматив обов'язкового резервування за 2014 рік становив 4.0%, збільшившись з 3.3% у січні до 4.3% у грудні 2014 року (за 2013 рік – 3.0%, збільшившись з 2.7% у січні до 3.4% у грудні).

Нормативний обсяг обов'язкових резервів у 2014 році збільшився з 27.1 млрд. грн. у січні до 39.4 млрд. грн. у грудні. Сума коштів обов'язкових резервів на окремому рахунку в Національному банку України протягом 2014 року коливалася в межах від 0.2 млрд. грн. до 10.8 млрд. грн., а середньомісячні залишки коштів на кореспондентських рахунках банків – від 23.4 млрд. грн. до 32.3 млрд. грн.

Упродовж 2014 року на залишки коштів обов'язкових резервів, перерахованих банками на окремий рахунок у Національному банку України, нараховувались і сплачувалися проценти в розмірі 30% від облікової ставки Національного банку України за умови дотримання банком порядку формування та зберігання обов'язкових резервів.

Операції з рефінансування банків

В умовах складної економічної та політичної ситуації в країні, погіршення ринкових очікувань і різкого зменшення банківських депозитів Національний банк України з метою сприяння стабільності банківської системи активно проводив операції з підтримання ліквідності банків, сконцентрувавши свої зусилля на найбільш прозорих та зрозумілих стандартних інструментах рефінансування банків.

У 2014 році сальдо (різниця) між обсягами наданих Національним банком України банкам України кредитів та обсягами повернення раніше наданих їм кредитів становило 32.8 млрд. грн.

Таблиця 6. **Сальдо (різниця) між обсягами наданих Національним банком України банкам України кредитів та обсягами повернення раніше наданих їм кредитів у 2013–2014 рр.**

(млн. грн.)[19]

Показники	2014	Довідково: 2013
Усього за всіма операціями,	32 824.8	1 024.3
з них:		
– за постійно діючою кредитною лінією рефінансування овернайт	–478.0	373.0
– за кредитами, наданими шляхом проведення тендера	3 336.1	2 819.1
– за стабілізаційними кредитами	24 731.9	–4 266.1
– за операціями прямого репо	–12 105.7	2 098.4
– за іншими короткостроковими кредитами	17 340.5	–

Депозитні операції

У зв'язку з сегментованістю грошово-кредитного ринку, Національний банк України протягом 2014 року активно проводив операції з мобілізації коштів шляхом розміщення своїх депозитних сертифікатів.

Упродовж 2014 року було оголошено 1 469 тендерів, за результатами яких було розміщено депозитні сертифікати на загальну суму 1 472.7 млрд. грн. (у 2013 році – 270.4 млрд. грн.). Номінальна вартість одного депозитного сертифіката дорівнювала 1 000 тис. грн. Середньозважена процентна ставка за випущеними в обіг депозитними сертифікатами у 2014 році становила 5.68% річних (у 2013 році – 2.05% річних).

У 2014 році достроково погашено депозитні сертифікати на суму 775.0 млн. грн. порівняно з 6 млн. грн. у 2013 році.

Валютні інтервенції

У 2014 році Національний банк України серед інших інструментів регулювання валютного сегмента грошово-кредитного ринку використовував валютні інтервенції, здійснюючи переважно операції з продажу іноземної валюти. Частка участі регулятора на міжбанківському валютному ринку України становила 3.5% від загального обсягу операцій порівняно з 0.9% у 2013 році.

[19] З урахуванням заокруглень до одного знаку після коми.

У першому півріччі 2014 року Національний банк України продав на міжбанківському валютному ринку 4.4 млрд. дол. США в еквіваленті (з них понад 51% для підтримки платежів НАК "Нафтогаз України"), а в другому – у 2 рази більше – 8.8 млрд. дол. (з них 75% для підтримки платежів НАК "Нафтогаз України").

На фоні загострення валютних дисбалансів на внутрішньому ринку в ІІ півріччі 2014 року Національний банк України для зменшення девальваційного тиску на гривню був змушений відновити практику проведення валютних аукціонів та цільових інтервенцій для підкріплення кас банків іноземною валютою та задоволення потреб клієнтів банків. На зазначені цілі було спрямовано понад 1.8 млрд. дол. США. Крім того, регулятор фактично вивів з валютного ринку найкрупнішого покупця іноземної валюти – НАК "Нафтогаз України", забезпечивши компанії доступ до іноземної валюти шляхом проведення адресних інтервенцій.

Упродовж 2014 року регулятор також здійснював операції з купівлі іноземної валюти для поповнення обсягу міжнародних резервів (майже 1 млрд. дол. США в еквіваленті).

У цілому за звітний рік від'ємне сальдо валютних інтервенцій Національного банку України становило майже 12.3 млрд. дол. США (в еквіваленті) порівняно з 3.1 млрд. дол. США у 2013 році.

Операції з цінними паперами на відкритому ринку

Упродовж 2014 року Національний банк України активно підтримував ліквідність банків шляхом проведення операцій на відкритому ринку. Національним банком України було придбано у власність цінні папери України, за номінальною вартістю на загальну суму 181.90 млрд. грн. та 0.094 млрд. дол. США. Продаж цінних паперів України зі свого портфеля Національний банк України у звітному році не проводив.

Таблиця 7. **Цінні папери у власності Національного банку України за номінальною вартістю станом на 01.01.2015**

(млн. у валюті випуску)

Державні цінні папери				Недержавні цінні папери	
ОВДП		ОЗДП		облігації підприємств, номіновані в гривні, в тому числі:	
номіновані у валюті випуску, в тому числі:					
гривня	дол. США	дол. США	євро	облігації ДІУ	облігації "Укравтодор"
316 806.4	93.5	130.0	83.05	1 000.0	4 030.0

Крім того Національний банк України здійснював операції з купівлі та продажу державних облігацій України через механізм двостороннього котирування. Номінальна вартість придбаних цінних паперів становила 1.03 млрд. грн., проданих – 1.00 млрд. грн.

1.4. УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ РЕЗЕРВАМИ

Основною метою управління міжнародними резервами було забезпечення оптимального співвідношення рівнів захищеності, ліквідності та дохідності, яке забезпечувало виконання функцій Національного банку України, визначених чинним законодавством України.

У звітному році управління міжнародними резервами здійснювалось відповідно до Інвестиційної декларації міжнародних (золотовалютних) резервів України на 2014 рік.

Основними складовими міжнародних резервів були іноземна валюта (87.9% на 01.01.2015) та монетарне золото (12.1%).

У 2014 році міжнародні резерви зберігались на рахунках банків-кореспондентів, а також у фінансових інструментах з довгостроковим кредитним рейтингом не нижчим, ніж рівень “А”. Контроль за кредитним ризиком забезпечувався шляхом встановлення кредитних лімітів банкам-контрагентам. Оптимальний рівень валютного та процентного ризиків забезпечувався шляхом диверсифікації міжнародних резервів.

У процесі управління міжнародними резервами Національним банком України використовувались такі основні фінансові інструменти, як цінні папери нерезидентів з фіксованою дохідністю та короткострокові депозити в іноземних банках.

Всі зобов'язання банків-контрагентів перед Національним банком України за депозитами та борговими фінансовими інструментами було виконано вчасно та в повному обсязі.

За 2014 рік Національним банком України від управління міжнародними резервами отримано доходи в розмірі 212.7 млн. дол. США.

Реформування банківської системи України

З урахуванням дворівневої структури банківської системи України проведення структурних змін вимагає здійснення комплексних реформ на двох її рівнях:

– на рівні Національного банку України, зміцнивши тим самим його спроможність щодо створення відповідних монетарних умов для сталого економічного зростання та посилення регуляторного впливу на зміцнення стійкості банківської системи країни, зростання її кредитного та інвестиційного потенціалу;

– на рівні банків України з метою забезпечення передумов ефективного розвитку банківського сектору на засадах високої довіри і дотримання інтересів держави, банків та споживачів фінансових послуг.

Проведення комплексних реформ здійснюватиметься за трьома основними напрямами, які забезпечать цінову стабільність, фінансову стабільність та розбудову інституційної спроможності Національного банку України в наглядових і регуляторних функціях, підвищення ефективності його діяльності як державної інституції.

За напрямом забезпечення цінової стабільності основними завданнями реформи є:

– розбудова сучасного інструментарію та операційної системи монетарної політики відповідно до найкращих практик центральних банків;

– зниження інфляції та її волатильності, а також інфляційних очікувань економічних агентів;

– проведення незалежної монетарної політики, що спирається на середньостроковий прогноз інфляції;

– удосконалення процесу прийняття рішень з грошово-кредитної політики в тому числі шляхом підвищення якості макроекономічного аналізу та прогнозування в Національному банку України;

– забезпечення прозорості та підзвітності діяльності Національного банку України згідно зі стандартами транспарентності центральних банків країн світу;

– розвиток безготівкових розрахунків та збільшення прозорості платіжних операцій банків;

– зниження валютних ризиків та мінімізація наслідків змін валютного курсу для економіки країни;

– створення довгострокових ресурсів у національній валюті та розвиток фінансових ринків.

За напрямом забезпечення фінансової стабільності основні завдання реформування банківської системи полягатимуть у:

– підвищенні рівня капіталізації банківської системи;

– збільшенні захисту прав кредиторів та вирішенні проблеми неякісних активів банків;

– зниженні ризиків і підвищенні довіри до банківської системи;

– підвищенні стандартів діяльності та корпоративного управління банків на основі кращого світового досвіду;

– захист прав споживачів фінансових послуг і підвищенні фінансової грамотності населення.

За напрямом розбудови інституційної спроможності Національного банку України вирішуватимуться наступні завдання:

– проведення реформи системи регулювання фінансових ринків;

– підвищення ефективності виконання регуляторної та наглядової функції Національного банку;

– вдосконалення організаційної структури, спрощення внутрішніх процесів і оптимізації роботи Національного банку України на основі запровадження передових підходів з управління діяльністю центральних банків;

– підвищення прозорості фінансових операцій та протидії використанню банківської системи з метою відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму;

– удосконалення законодавчо-нормативної бази банківської системи;

– стимулювання застосування новітніх технологій у банківській системі.

2. РЕГУЛЯТОРНА ТА НАГЛЯДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

2.1. РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Протягом 2014 року Національний банк України брав активну участь у реалізації заходів, покладених в основу програми реформ у фінансовому секторі. Ця програма здійснювалась у тісній співпраці з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, Європейським Союзом, ЄБРР, іншими міжнародними фінансовими організаціями та фінансовими донорами. Метою цих заходів було підтримання стабільності та належного функціонування вітчизняної банківської системи, підвищення її спроможності протистояти існуючим викликам. Реалізація заходів здійснювалася за напрямками рекапіталізації банків, визначення системно важливих банків, посилення корпоративного управління в банках, збереження їхньої ліквідності.

Національним банком України разом з Міністерством фінансів України розроблено критерії та умови участі держави в рекапіталізації банків, власники яких неспроможні або не бажають здійснювати потрібну капіталізацію.

На початку липня 2014 року Верховною Радою України було прийнято Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи", розроблений за ініціативою Національного банку України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Цей закон зокрема передбачав особливості виведення з ринку за участю держави (в особі Міністерства фінансів України або державного банку) неплатоспроможних банків, які відповідали встановленим критеріям.

Цим же Законом серед іншого було збільшено мінімальний розмір статутного капіталу новостворюваних банків до 500 млн. грн.

В рамках реалізації положень Закону Національним банком України затверджено графік приведення статутного капіталу діючих банків у відповідність до вимог Закону протягом 10 років (у термін до 11.07.2024)[20].

Крім того збільшено нормативне значення мінімального розміру регулятивного капіталу банку (Н1) з 120 млн. грн. до 500 млн. грн.[21]. Для банків, які розпочали діяльність до 11 липня 2014 року, передбачено поетапне

[20] Постанова Правління Національного банку України від 06.08.2014 № 464.
[21] Зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, внесені постановою Правління НБУ від 17.11.2014 № 723.

упродовж десяти років приведення розміру регулятивного капіталу до встановленого рівня.

Для посилення фінансової спроможності банківської системи України та підвищення рівня довіри до неї Верховною Радою України наприкінці грудня 2014 року прийнято розроблений Національним банком України Закон України "Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків". Цим Законом серед іншого запроваджено спрощені процедури капіталізації та реорганізації банків, а також визначено особливості капіталізації банків за участю держави.

У 2014 році на законодавчому рівні[22] запроваджено порядок ***визначення системно важливих банків***. Критеріями визначення таких банків є розмір банку, ступінь фінансових взаємозв'язків, напрями діяльності.

В рамках реалізації Закону Національний банк України затвердив методику визначення системно важливих банків, діяльність яких впливає на стабільність банківської системи[23]. Відповідно до постанови визначення таких банків здійснюватиметься щороку із застосуванням багатофакторної моделі, яка ґрунтується на критеріях системної важливості.

Методологічні засади визначення системно важливих банків розроблено з урахуванням рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду щодо принципів роботи з вітчизняними системно важливими банками, а також відповідних положень законодавства ЄС.

Верховною Радою України за ініціативою Національного банку України прийнято зміни до Закону України "Про банки і банківську діяльність" щодо визначення особливостей ***корпоративного управління в банках***, якими:

– посилено вимоги щодо організації корпоративного управління в банках;

– підвищено відповідальність керівників банку, зокрема ради банку, за результати його діяльності;

– встановлено вимоги щодо побудови адекватних і дієвих систем управління ризиками та внутрішнього контролю.

В рамках реалізації цього Закону Національним банком України за участю представників банківської спільноти розроблено і затверджено Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України[24], яке

[22] Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи".
[23] Постанова Правління НБУ від 25.12.2014 № 863 "Про затвердження Положення про порядок визначення системно важливих банків".
[24] Постанова Правління НБУ від 29.12.2014 № 867.

встановлює обов'язкові мінімальні вимоги щодо організації внутрішнього контролю в банках.

Окрім зазначеного Національним банком України було виконано всі заходи, передбачені спільним з Урядом Планом заходів на 2014 рік із ***запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.***

Національний банк України брав активну участь у підготовці проекту Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», яким зокрема внесено зміни до Закону України "Про Національний банк України", а також до Закону України "Про банки і банківську діяльність". У рамках підготовки до імплементації вимог вказаних вище законів Національним банком України було розпочато роботу по розробці нової редакції положення про здійснення банками фінансового моніторингу.

Регуляторна діяльність Національного банку України в 2014 році здійснювалась відповідно до Плану підготовки проектів регуляторних актів Національного банку України на 2014 рік[25], згідно з яким було заплановано розроблення 15 проектів нормативно-правових актів, що відповідають ознакам регуляторного акту.

З метою забезпечення виконання на належному рівні регуляторної діяльності Національним банком України проводились заходи як з підготовки проектів регуляторних актів, так і для відстеження результативності регуляторних нормативно-правових актів, які було прийнято у попередні роки.

2.2. РЕЄСТРАЦІЯ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ

Національним банком України в 2014 році не погоджувалися статути юридичних осіб, які мали намір здійснювати банківську діяльність. Зокрема 16.09.2014 Національним банком було відмовлено в погодженні статуту ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "АЛЛО БАНК".

Водночас протягом 2014 року Національним банком України погоджено зміни до статутів 56 банків та внесено відповідні записи до Державного реєстру банків. Також у звітному році внесено 17 змін до структури власності банківських груп.

[25] Затверджено розпорядженням Національного банку України від 13.12.2013 № 649-р.

Упродовж року було надано дозвіл на проведення реорганізації одного банку ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “БАНК РЕНЕСАНС КАПІТАЛ” шляхом його приєднання до ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК”.

Акредитація представництв іноземних банків в Україні Національним банком України в 2014 році не здійснювалась.

Національним банком України було скасовано акредитацію п’яти представництв іноземних банків в Україні, а саме: Балкан Інвестмент Банк АД Баня - Лука – Представництво у м. Києві (24.03.2014), Представництва АС “СМП Банк” у м. Києві (03.07.2014), Представництва “КРЕДІ СВІСС АГ” в Україні (30.09.2014), Представництва Ландесбанк Берлін АГ в Україні (23.12.2014) та Представництва банку Ю-Бі-Ес А-Ге (Швейцарія) у м. Києві (30.12.2014) та внесено відповідні записи до Державного реєстру банків.

Протягом 2014 року Національним банком України надано банківську ліцензію на право надання банківських послуг ПУБЛІЧНОМУ АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВУ “ВЕКТОР БАНК” та ПУБЛІЧНОМУ АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВУ “ПЕРЕХІДНИЙ БАНК “КРИСТАЛБАНК” і внесено відомості про ці два банки до Державного реєстру банків.

У зв’язку з ліквідацією повернуто банківську ліцензію на право надання банківських послуг 19 банків:

– Публічного акціонерного товариства “Комерційний банк “Даніель”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ”;

– Публічного акціонерного товариства Банку “Морський”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “РЕАЛ БАНК”;

– Публічного акціонерного товариства “БРОКБІЗНЕСБАНК”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “БАНК ФОРУМ”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “МЕРКУРІЙ”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ “ІНТЕРБАНК”;

– Публічного акціонерного товариства “Західінкомбанк”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “АВТОКРАЗБАНК”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК “ПРОМЕКОНОМБАНК”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “СТАРОКИЇВСЬКИЙ БАНК”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК “ПІВДЕНКОМБАНК”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “ФІНРОСТБАНК”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ГАЗОВИЙ БАНК”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “УКРАЇНСЬКИЙ ФІНАНСОВИЙ СВІТ”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “ТЕРРА БАНК”;

– ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК “АКТИВ-БАНК”.

Крім того, упродовж 2014 року Національним банком України:

– замінено банківську ліцензію у зв`язку із зміною назви чотирьом банкам;

– розглянуто повідомлення 24 банків про початок нового виду діяльності;

– розглянуто повідомлення 9 банків щодо початку нового виду діяльності та надіслано листи з повідомленнями про недотримання банками умов, за яких вони мають право розпочати новий вид діяльності.

За 2014 рік Національний банк України надав банкам 24 генеральні ліцензії та 16 індивідуальних ліцензій на здійснення операцій з валютними цінностями, небанківським фінансовим установам, юридичним особам та фізичним особам – 431 індивідуальну ліцензію, генеральну ліцензію, погодження та спеціальний дозвіл на здійснення операцій з валютними цінностями.

Упродовж року було внесено 139 змін до індивідуальних ліцензій, анульовано 33 індивідуальні ліцензії, відкликано чотири генеральні ліцензії на здійснення банками валютних операцій та 13 генеральних ліцензій на здійснення небанківськими фінансовими установами валютних операцій.

Протягом звітного року до Національного банку надійшли для реєстрації документи 13 операторів послуг платіжної інфраструктури, з яких три оператори було зареєстровано.

Крім того, в 2014 році Національним банком України було узгоджено правила трьох нових систем переказу коштів, створених резидентами, та зареєстровано 34 нові учасники міжнародних платіжних систем, створених нерезидентами.

Таблиця 8. **Індивідуальні ліцензії, генеральні ліцензії, спеціальні дозволи та погодження Національного банку України на здійснення операцій з валютними цінностями, надані банківським установам, небанківським фінансовим установам, юридичним і фізичним особам**

	2014, од.	Довідково: 2013, од.
Банківським установам	**40**	**46**
у тому числі:		
генеральні ліцензії на здійснення операцій з валютними цінностями	24	32
індивідуальні ліцензії на здійснення операцій з валютними цінностями, з них:	16	14
на право переказування за межі України іноземної валюти для оплати банківських металів	…	…
на переказування за межі України валютних цінностей	6	6
на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу	...	…
на здійснення інвестицій за кордон	5	4
на розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України	5	4
Небанківським фінансовим установам, юридичним та фізичним особам	**431**	**512**
з них:		
індивідуальні ліцензії на використання іноземної валюти як засобу платежу на території України	10	11
індивідуальні ліцензії на вивезення, пересилання, переказування іноземної валюти за межі України	7	18
індивідуальні ліцензії на розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України	215	230
індивідуальні ліцензії на здійснення інвестицій за кордон	171	209
індивідуальні ліцензії на переміщення цінних паперів через митний кордон України	…	1
генеральні ліцензії на здійснення небанківськими фінансовими установами валютних операцій	20	25
погодження на переказування резидентами коштів за межі України за договорами, які передбачають виконання робіт та надання послуг нерезидентами	4	9
спеціальні дозволи на ввезення в Україну банківських металів, платіжних документів, іноземної валюти	4	9

2.3. НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ

Відповідно до визначених функцій та завдань упродовж 2014 року Національний банк України організовував і забезпечував нагляд за діяльністю 147[26] банків, які мали ліцензію на здійснення банківських операцій.

У процесі здійснення нагляду за діяльністю банків було поєднано пруденційну та інспекційну форми нагляду.

Пруденційний (дистанційний) нагляд

Дистанційний нагляд за діяльністю банків здійснювався на підставі статистичної звітності банків, звітів про інспектування, висновків територіальних управлінь, аудиторських висновків, інформації банків про виконання планів заходів щодо поліпшення фінансового стану та усунення недоліків і порушень у діяльності банків для забезпечення дотримання банками вимог чинного законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України, а також виконання прийнятих банками на себе зобов'язань щодо поліпшення їхньої діяльності та зменшення наявних ризиків.

З метою запобігання виникненню нестабільної ситуації в банківській системі, спричиненої впливом складної політичної та економічної ситуації, упродовж року проводився щоденний аналіз показників діяльності банків, аналіз динаміки коштів клієнтів (у тому числі фізичних осіб та клієнтів – нерезидентів), контроль за дотриманням банками пруденційних вимог банківського законодавства та у разі допущення порушень банківського законодавства до банків та їх керівників застосовувались адекватні заходи впливу.

Особлива увага у звітному році приділялася нагляду за найбільшими системоутворюючими державними банками АТ "Ощадбанк" та АТ "Укрексімбанк" (які обслуговують державні програми, зокрема з кредитування пріоритетних напрямів економіки, визначених державою, в тому числі паливно-енергетичного комплексу), а також банків, які рекапіталізовані за участю держави (АТ "РОДОВІД БАНК", ПАТ "АКБ "КИЇВ" та АБ "Укргазбанк").

Зважаючи на нагальну потребу підвищення ефективності державного підсектору банківської системи за результатами аналізу діяльності державних та рекапіталізованих за участю держави банків було встановлено, що діяльність банків АТ "РОДОВІД БАНК", ПАТ "АКБ "КИЇВ", ПАТ "Державний земельний

[26] Кількість банків визначено з урахуванням АТ "СП БАНК", ПАТ "УКРКОМУНБАНК", ПАТ "Державний земельний банк" та ПАТ "ПЕРЕХІДНИЙ БАНК "КРИСТАЛБАНК".

банк", ПАТ "УБРР" у 2014 році не відповідала реалізації їхніх стратегій та меті створення їх державою. У зв'язку з цим нині власником –Міністерством фінансів України вирішується питання подальшої діяльності зазначених вище банків та здатності їхнього функціонування як банківських установ з метою збереження коштів вкладників цих банків, мінімізації ризиків у діяльності банків та економії державних коштів. Наразі розглядається питання консолідації активів таких банків, що збільшить ефективність їхньої роботи та зменшить витрати на їхнє адміністрування.

Посилений нагляд Національний банк України також здійснював за діяльністю банків, яким було надано рефінансування, зокрема щодо виконання ними заходів фінансового оздоровлення згідно з розробленими програмами фінансового оздоровлення.

З метою підвищення стійкості банківської системи України та захисту інтересів вкладників та кредиторів, а також на виконання взятих Україною зобов'язань перед МВФ Національним банком у звітному році здійснено діагностичне обстеження 35 найбільших банків України задля оцінки якості активів, достатності (адекватності) регулятивного капіталу, визначення необхідних обсягів докапіталізації банків на період до кінця 2016 року. Діагностичне обстеження проводилось у два етапи: до 31.07.2014 – щодо 15 банків І групи та до 30.09.2014 – щодо 20 наступних найбільших за розміром активів банків. За його результатами визначено необхідність докапіталізації 17 банків на загальну суму 57.9 млрд. грн.

У рамках реформування банківської системи України та впровадження сучасних міжнародних підходів у процедуру нагляду, Національним банком України в 2014 році запроваджено "інститут кураторів". Перебуваючи безпосередньо в банку куратор здійснював посилений контроль за його діяльністю шляхом проведення аналізу фінансової, статистичної звітності та іншої інформації щодо діяльності банку. Протягом звітного року було прийнято рішення про введення кураторів до 51 банку (як до банків загального режиму нагляду, які мають заборгованість за кредитами, наданими Національним банком України, так і до банків, віднесених до категорії проблемних).

Для забезпечення належного нагляду за дотриманням банками вимог законодавства, що регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, протягом 2014 року фахівцями Національного банку України було складено 39 актів безвиїзного нагляду.

Також у 2014 році Національним банком України здійснювався контроль за якістю проведеного аудиторськими фірмами аудиту річної фінансової звітності банків. Розглянуто і проаналізовано аудиторські звіти річної фінансової та консолідованої звітності банків за 2013 рік на предмет визначення їхньої відповідності вимогам нормативно-правових актів Національного банку України та міжнародним стандартам аудиту, а також проведено аналіз договорів про аудиторську перевірку фінансової звітності за 2014 рік, укладених банками.

За результатами перевірки якості зовнішнього аудиту фінансової звітності направлено листи до аудиторських фірм, Аудиторської палати України та до банків щодо виявлених недоліків під час надання аудиторських послуг з метою попередження недопущення зазначених помилок у майбутньому. Відповідно до Положення про порядок ведення Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків[27], за результатами прийнятого Комітетом з питань аудиту банків Національного банку України рішення у звітному році з Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, виключено одну аудиторську фірму.

Інспекційна форма нагляду

Однією з важливих форм банківського нагляду залишались інспекційні перевірки банків, які здійснювались відповідно до Плану інспекційних перевірок банків та їхніх відокремлених підрозділів на 2014 рік та позапланово, за наявності обґрунтованих підстав згідно з розпорядженнями уповноважених посадових осіб Національного банку України.

Протягом 2014 року Національним банком України було проведено 585 інспекційних перевірок 98 банків–юридичних осіб та 127 інспекційних перевірок їхніх відокремлених підрозділів. З них – 184 планові перевірки та 72 – позапланові, а також 329 перевірок стану об'єктів застави (нерухомого майна) за кредитами, наданими Національним банком України. Також упродовж року було здійснено 5 967 перевірок банків, фінансових установ, національного оператора поштового зв'язку з питань дотримання вимог валютного законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України, в тому числі 2 147 планових та 3 820 позапланових перевірок. У сфері фінансового моніторингу фахівцями Національного банку України проведено 204 виїзні перевірки банківських установ (162 планові та 42 позапланові).

[27] Положення затверджено постановою Правління Національного банку України від 17.11.2011 № 410.

Основними тематичними напрямами перевірок були:

– оцінка діяльності банків за компонентами рейтингової системи CAMELS (якість активів, менеджменту, ліквідність, надходження і прибутковість, достатність капіталу) та якість управління операційним ризиком;

– виконання банками програм фінансового оздоровлення та зобов'язань за кредитними договорами з Національним банком України, якості застави, наданої для забезпечення за кредитами рефінансування і стабілізаційними кредитами[28];

– дотримання банками законодавства з питань зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці;

– якість системи управління інформаційною безпекою банку;

– окремі питання діяльності банків (якість активів, скарги та звернення клієнтів тощо);

– дотримання банками вимог банківського законодавства щодо інформування позичальників про умови кредитування і сукупну вартість кредитів;

– виконання зобов'язань перед кредиторами і вкладниками банку;

– окремі питання формування статутного капіталу;

– дотримання вимог валютного законодавства;

– дотримання банками вимог законодавства, що регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

Удосконалення процедур інспектування банків здійснювалось за такими напрямами:

– розробка методичних рекомендацій щодо оцінки якості управління ризиком ліквідності;

– притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб банку за результатами інспекційних перевірок.

За результатами інспекційних перевірок банкам надавались рекомендації щодо доформування резервів за активними операціями (на 35.9 млрд. грн.), збільшення капіталу (на 64.8 млрд. грн.) та заміни забезпечення за кредитами, наданими Національним банком (на 47.2 млрд. грн.), а також було підготовлено

[28] Перевірки, які проводяться відповідно до вимог пункту 4 постанови Правління Національного банку України від 13.07.2012 № 327 та пункту 5.2 Положення про надання стабілізаційних кредитів банкам України, яке затверджено постанови Правління Національного банку України від 13.07.2012 № 327.

пропозиції щодо застосування до банків адекватних виявленим порушенням заходів впливу.

Протягом 2014 року у зв'язку з виявленими порушеннями в діяльності банків вимог банківського законодавства та здійсненням банками ризикових операцій Національним банком України було ініційовано та застосовано такі заходи впливу[29]:

– направлено 97 письмових застережень до 65 банків, забезпечено контроль за виконанням цими банками заходів щодо усунення порушень;

– укладено дев'ять письмових угод із 12 банками, спрямованих на поліпшення їхнього фінансового стану, усунення порушень банківського законодавства;

– прийнято 18 рішень по 12 банках щодо обмеження або/та зупинення окремих видів здійснюваних банком операцій;

– застосовано заходи впливу у вигляді штрафів до 34 банків (39 рішень);

– накладено адміністративні стягнення у вигляді штрафу на посадових осіб 46 банків (77 постанов);

– прийнято одне рішення по одному банку щодо тимчасового, до усунення порушення, відсторонення посадової особи банку від посади;

– прийнято рішення про віднесення 33 банків до категорії проблемних;

– прийнято рішення про віднесення 28 банків до категорії неплатоспроможних;

– прийнято постанови про відкликання банківської ліцензії та ініціювання процедури ліквідації в 17 банків[30].

За фактами порушень валютного законодавства, виявленими в результаті перевірок, було винесено 920 постанов про притягнення порушників до відповідальності на загальну суму 3.6 млн. грн. Найбільше таких постанов винесено банкам за несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції.

Також було прийнято:

– 189 письмових застережень до 83 банків із вимогами щодо усунення порушень нормативно-правових актів Національного банку України та вжиття заходів щодо недопущення таких порушень у подальшій діяльності;

[29] Без урахування заходів впливу/санкцій, застосованих за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу та валютного законодавства.

[30] Процедура ліквідації зазначених банків здійснюється Фондом відповідно до вимог Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", який набрав чинності 22.09.2012.

– п’ять рішень Комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків Національного банку (далі – Комісія) про обмеження п’ятьом банкам проведення операцій з готівковою іноземною валютою (продаж, обмін), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти;

– два рішення Комісії про накладення штрафу на два банки на загальну суму 67 890.04 грн. за невиконання (неналежне виконання) вимог нормативно-правових актів Національного банку України.

Таблиця 9. **Винесені постанови про притягнення уповноважених банків до відповідальності за порушення вимог валютного законодавства**

	2014		Довідково: 2013	
Види порушень	кількість постанов,одиниць	сума, тис. грн.	кількість постанов, одиниць	сума, тис. грн.
Несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції	712	1 604.8	975	1 703.4
Невиконання функцій агента валютного контролю	129	883.4	167	2 290.7
Порушення порядку та умов торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України	8	135.5	16	715.6
Невиконання умов та порядку декларування валютних цінностей, що належать резиденту України та знаходяться за її межами	1	0.2	8	2.1
Використання іноземної валюти як засобу платежу на території України без наявності індивідуальної ліцензії	70	995.1	112	437.6
Розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України без наявності індивідуальної ліцензії	…	…	13	17.7
Усього	920	3 619	1 291	5 167.1

Результати перевірок надали можливість банкам своєчасно звертати увагу на слабкі сторони в системі управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму з метою недопущення та попередження в

майбутньому виявлених недоліків. За результатами виявлених порушень було застосовано адекватні заходи впливу/санкції, в тому числі у вигляді віднесення банків до категорії проблемних/неплатоспроможних.

Основними підставами для накладення штрафів на банки були:

– невиконання вимог нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання діяльності банків;

– подання Національному банку України недостовірної звітності та звітності, яка містила перекручені дані;

– порушення банками вимог нормативно-правових актів Національного банку щодо правил надання інформації споживачу про умови кредитування і сукупну вартість кредиту та правил зберігання, захисту, використання і розкриття банківської таємниці;

– недотримання зобов'язань за кредитними договорами, укладеними з Національним банком України.

План[31] інспекційних перевірок банків на 2014 рік повністю виконано.

Протягом 2014 року на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму в 2014 році банки України забезпечили надання до Спеціально уповноваженого органу більше 1.1 млн. повідомлень про фінансові операції, які стали об'єктом фінансового моніторингу. В рамках взаємодії виїзного банківського нагляду з правоохоронними органами до спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ та Служби безпеки України відповідно до статті 18 Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" було направлено вісім повідомлень. На виконання постанов суду було підготовлено матеріали для проведення виїмки по 12 банківських установах.

2.4. ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Протягом 2014 року Національний банк України плідно співпрацював з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд) у рамках Договору про співпрацю та координацію діяльності від 09.07.2012 (зі змінами), укладеним між Національним банком України та Фондом. Зокрема відбувалися зустрічі, обмін інформацією та досвідом.

[31] Із урахуванням змін, внесених протягом року.

Станом на 01.01.2015 відповідно до законодавства, що діяло до 22.09.2012 (дата набуття чинності Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб"), у стадії ліквідації перебувало 22 банки, з них щодо 12 банків Національний банк України прийняв рішення про затвердження ліквідаційних балансів та ухвалення остаточних звітів ліквідаторів. Ліквідаторами банків вживаються заходи щодо виключення їх з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

Протягом року до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців внесено запис про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи КАБ "Слов'янський".

Крім того, станом на 01.01.2015 Національний банк України здійснює контроль за діяльністю 11 юридичних осіб, яким за відповідними договорами передано в управління непродані активи 13 банків (АБ "Аллонж", АКАБ "Україна", ВАБ "ЄБРЗ", АКБ "Європейський", ВАТ КБ "Національний стандарт", АБ "БРР", ТОВ "Укрпромбанк", АКБ "СЄБ", ВАТ "СКБ "Дністер", ПАТ АБ "Синтез", ВАТ Банк "БІГ Енергія", ПАТ "ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК" та АКБ "Трансбанк"), за рахунок яких мають погашатись незадоволені вимоги кредиторів.

Таблиця 10. **Динаміка основних показників банків, що перебували у стадії ліквідації**

(млн. грн.)

Показники	Станом на 01.01.2015	Станом на 01.01.2014	Відхилення
Кількість банків, одиниць	22	23	-1
Активи банків	2 155.3	5 689.3	-3 534.0
Залишок непогашених вимог кредиторів, які включено до переліку вимог кредиторів банку	2 356.6	4 268.8	-1 912.2
Визнані вимоги вкладників – фізичних осіб	315.4	420.2	-104.8
Задоволення вимог кредиторів ліквідаторами, у тому числі за рахунок застави	78.1	179.9	-101.8
Задоволення вимог вкладників – фізичних осіб ліквідаторами	0.9	4.3	-3.4

Протягом 2014 року для детального вивчення проблемних питань та ознайомлення з первинними документами відповідальними особами

Національного банку України з виїздом на місця здійснено 10 перевірок діяльності ліквідаторів банків та чотири перевірки діяльності управителів непроданими активами банків.

Питання погашення кредитів рефінансування вирішувалося ліквідаторами банків шляхом продажу майна (активів) банків, які перебувало в заставі Національного банку.

Упродовж року вживалися заходи щодо поліпшення стану задоволення кредиторських вимог до банків, що ліквідувались, і насамперед задоволення вимог вкладників – фізичних осіб. Фондом гарантування вкладів фізичних осіб у 2014 році фізичним особам виплачено гарантоване відшкодування за вкладами на загальну суму 6 199.8 млн. грн.

Таблиця 11. **Показники переданих в управління непроданих активів та незадоволених вимог кредиторів банків станом на 01.01.2015**

(млн. грн.)

Показник	Значення
Кількість управителів непроданими активами банків, одиниць	11
Передані в управління активи	8 944.5
Залишок переданих незадоволених вимог кредиторів	14 926.0
Передані непогашені вимоги вкладників – фізичних осіб	211.1
Задоволені управителями вимоги вкладників – фізичних осіб	4.8

Особливості діяльності банківської системи України в умовах зовнішньої агресії

У зв'язку з неможливістю здійснювати банківське регулювання та нагляд, валютний контроль і державний фінансовий моніторинг за діяльністю банків у Криму, а також на виконання Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" Національний банк України у травні був змушений припинити подальшу діяльність українських банківських установ та їхніх відокремлених підрозділів у АР Крим. З 06.05.2014 заборонено встановлювати кореспондентські відносини з банками України та/або іноземними банками, іншими кредитними або фінансовими установами, які розташовані та/або здійснюють свою діяльність на території АР Крим і м. Севастополя. Відтак з 06.05.2014 ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ" та ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО БАНК "МОРСЬКИЙ" було виключено з Державного реєстру банків. Крім того, відбулося закриття відокремлених підрозділів 67 українських банків, а саме: трьох представництв, дев'ятьох філій та 1 425 відділень.

Після відкликання та анулювання банківських ліцензій та генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій участь ПАТ "ЧБРР" і ПАТ Банк "МОРСЬКИЙ" у СЕП було припинено. До розрахунку показників грошово-кредитної статистики дані статистичної звітності вказаних банків не включаються з квітня 2014 року.

Внаслідок анексії АР Крим та розгортання воєнних дій на частині території Донецької та Луганської областей склалася ситуація, яка унеможливлювала роботу банківської системи у звичайному порядку. У зв'язку з цим Національний банк України вжив всі необхідні заходи для налагодження стабільної роботи СЕП у зазначених регіонах та в червні 2014 року забезпечив роботу СЕП на резервному вузлі. Також тимчасово було централізовано усі розпорядчі, контрольні та інші функції стосовно регулювання ліквідності та проведення операцій з банками тих територіальних управлінь Національного банку, які не мали можливості здійснювати свої функції з технічних або спричинених фізичною загрозою життю працівників причин. Уже в липні Національний банк України упорядкував правила роботи банківської системи в надзвичайному режимі[32].

З метою забезпечення стабільності фінансової системи України та

[32] Постанова Правління Національного банку України від 23.07.2014 № 436.

недопущення потрапляння державних коштів, коштів банків та інших установ до терористичних угрупувань було призупинено здійснення всіх видів фінансових операцій у населених пунктах, які контролюються терористами на території Донецької та Луганської областей. Також Національний банк України врегулював питання обмеження здійснення фінансових операцій банками та небанківськими установами і національним оператором поштового зв'язку, які є платіжними організаціями внутрішньодержавних/ міжнародних платіжних систем та/або їхніми учасниками, в населених пунктах, які не контролюються українською владою[33]. Після переходу району/міста обласного значення Донецької та/або Луганської областей під контроль української влади банками відновлюються фінансові операції.

У разі неможливості вивезення готівки та інших цінностей банки отримали право пошкоджувати готівку унормованими способами, які забезпечують втрату грошовими знаками платіжних ознак. Було створено робочу групу Національного банку України, яка сприятиме відновленню діяльності банківської системи на цих територіях.

Після запровадження надзвичайного режиму ПАТ "УКРКОМУНБАНК" та АТ "СП БАНК" повідомили Національний банк України про неможливість функціонування банків та в липні 2014 року роботу цих банків у СЕП було заблоковано, банки було тимчасово виключено з Довідника учасників СЕП. Підкріплення банків готівкою для підрозділів у Донецькій області здійснювалося територіальними управліннями інших областей на загальну суму 1.9 млрд. грн.

На клопотання банків, підрозділи яких розташовувались в Донецькій та Луганській областях, територія яких не контролюється українською владою, Національним банком України за 2014 рік підготовлено 26 розпорядчих документів, з них – 18 розпоряджень НБУ для 14 банків на пошкодження банкнот та вісім розпоряджень НБУ для шістьох банків на знищення зразків банкнот національної валюти.

У подальшому відповідно до ситуації, яка склалась у непідконтрольних владі населених пунктах, Національний банк України удосконалив порядок організації роботи банківської системи в надзвичайному режимі. Зміни торкнулись як організації роботи з готівкою, так і режиму роботи СЕП в умовах, що загрожують їхньому нормальному функціонуванню. Зокрема, деталізовано правила організації захисту приміщень банків України, інкасації коштів та перевезення валютних цінностей, знищення/пошкодження грошових

[33] Постанова Правління Національного банку України від 06.08.2014 № 466.

знаків національної валюти в разі неможливості вивезення готівки, методи захисту інформації тощо.

Відповідно до прийнятих Верховною Радою України законодавчих норм Національним банком України було визначено особливості застосування окремих норм валютного законодавства під час режиму тимчасової окупації на території вільної економічної зони "Крим".[34] Визначено, що особа, місцезнаходженням якої є територія Криму, прирівнюється до нерезидента, а за інвестиційними операціями – до іноземного інвестора. Фізична особа, яка є внутрішньо переміщеною особою та отримала передбачену законодавством України довідку, що засвідчує її проживання на материковій частині України, є резидентом України. Резидентам України заборонено здійснювати інвестиції в об'єкти, розташовані чи зареєстровані на території Криму. Договори, укладені між суб'єктами Криму та суб'єктами материкової території України, прирівнюються до зовнішньоекономічних договорів. Визначено, що валютою проведення розрахунків між юридичними особами, фізичними особами-підприємцями, які зареєстровані на материковій території України, та суб'єктами Криму за поточними торговельними операціями може виступати іноземна валюта та/або гривня. Переказ коштів з метою оплати зобов'язань, пов'язаних з розташованим на території Криму майном, резиденти здійснюють з власних поточних рахунків, відкритих в уповноважених банках. Якщо такий переказ здійснюється резидентом у гривнях, то уповноважені банки перераховують кошти в гривнях через кореспондентські рахунки банків-нерезидентів у гривнях. Установлено, що документи, рішення, видані органами Російської Федерації та незаконними органами, створеними на території вільної економічної зони "Крим", щодо суб'єктів Криму та їхньої діяльності є недійсними та не можуть використовуватися банками під час проведення операцій суб'єктів Криму, здійснення заходів валютного контролю та фінансового моніторингу. Також цим рішенням було заборонено проведення на материковій території України залучення депозитів, у тому числі за раніше укладеними та пролонгованими договорами, та надання і пролонгація кредитів, у тому числі за кредитами овердрафт, у російських рублях. СЕП на тимчасово окупованій території України не застосовується.

З метою зменшення впливу на діяльність банківської системи обставин, що спричинені тимчасовою окупацією території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, запровадженням надзвичайного режиму роботи банківської

[34] Постанови Правління Національного банку України від 03.11.2014 № 699 та від 16.12.2014 № 810.

системи на території Донецької та Луганської областей та девальвацією національної валюти, Національним банком було прийнято рішення не застосовувати до банків заходи впливу за порушення окремих економічних нормативів, збільшення частки негативно класифікованих активів, порушення порядку формування та зберігання обов'язкових резервів. При цьому банкам було встановлено допустимі умови та обмеження щодо здійснення окремих операцій, які можуть наразити їх на додаткові ризики.[35]

Упродовж строку тимчасової окупації території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя банки отримали право класифікувати іпотечний кредит, наданий примусово переміщеній особі, яка не здійснює погашення основної суми іпотечного кредиту та відсотків за ним, а забезпеченням за яким є майно, розташоване (зареєстроване) на тимчасово окупованій території, за категорією якості, визначеною банком на дату початку тимчасової окупації[36]*.*

Зазначені зміни спрямовані на пом'якшення негативного впливу тимчасової окупації частини території України на фінансовий стан банків-кредиторів.

Довідково: В жовтні набув чинності Закон України від 02.09.2014 № 1669-VII "Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції", нормами якого тимчасово скасовано пеню та/або штрафи, нараховані на основну суму заборгованості із зобов'язань за кредитними договорами і договорами позики в період проведення антитерористичної операції. Норми Закону стосуються громадян України з населених пунктів, визначених у затвердженому Кабінетом Міністрів України переліку, де проводиться антитерористична операція.

[35] Постанови Правління Національного банку України від 26.08.2014 № 529 та від 25.12.2014 № 859.
[36] Постанова Правління Національного банку України від 19.11.2014 № 727.

3. РЕГУЛЮВАННЯ ГОТІВКОВОГО ОБІГУ ТА БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

3.1. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГОТІВКОВОГО ОБІГУ

Протягом 2014 року Національний банк України забезпечував безперебійне та своєчасне задоволення потреб готівкового обігу в банкнотах і монетах усіх номіналів.

Забезпечення потреб готівкового обігу банкнотами та монетами

Здійснювався щоденний моніторинг стану готівкового обігу, залишків банкнот і монет у запасах готівки територіальних управлінь Національного банку України, проводилося своєчасне підкріплення готівкою. З резервних фондів Національного банку України упродовж 2014 року видано банкнот і монет в сумі 110.3 млрд. грн. (у 2013 році – 83.5 млрд. грн.).

Упродовж звітного року територіальні управління задовольнили потреби банків готівкою в сумі 121.3 млрд. грн., у тому числі підкріплення на виплату пенсій через підприємства зв'язку за пільговим тарифом становили 72.0 млрд. грн. Загальний рівень підкріплень за всіма пільговими тарифами становив 97.7 млрд. грн.

Враховуючи складну ситуацію на сході України, численні збройні напади на банки, підкріплення готівкою установ у Донецькій області здійснювали управління Національного банку України в Дніпропетровській (на загальну суму 0.3 млрд. грн.), в Запорізькій (1.7 млрд. грн.) та в Харківській (1.0 млрд. грн.) областях. Крім того управлінням Національного банку України в Харківській області надано підкріплень банкам для підрозділів у Луганській області на суму 1.5 млрд. грн.

Оброблення готівки та вилучення не придатних до обігу банкнот

За 2014 рік до територіальних управлінь та Центрального сховища надійшло до перерахування майже 3.0 млрд. шт. банкнот, у тому числі від банків – 2.2 млрд. шт. банкнот, що було на рівні 2013 року.

Упродовж звітного року перераховано 2.6 млрд. шт. банкнот, у тому числі автоматизованими системами оброблено 2.4 млрд. шт. банкнот. З обігу було вилучено зношених банкнот у кількості 889.26 млн. шт.

Дослідження грошових знаків

За результатами досліджень, проведених експертами системи Національного банку України протягом 2014 року, визнано підробленими та

вилучено з обігу 7 501 шт. банкнот національної валюти на суму 781 594 грн., що відповідно на 3.9 та 26.3% більше, ніж у 2013 році.

За підсумками 2014 року на 1 млн. шт. справжніх банкнот гривні припадало приблизно 3 шт. підроблених банкнот (у 2013 році – 3.5 шт.).

Переважно вилучені із обігу підроблені банкноти були номіналом 50 грн. (3 650 шт.), 100 грн. (1 628 шт.) та 20 грн. (723 шт.).

Майже всі (99.5%) вилучені підроблені банкноти гривні виготовлені за допомогою комп'ютерної та копіювальної техніки.

Крім того, у звітному році визнано підробленими та вилучено з обігу банкноти іноземної валюти: долари США – 357 шт. (у 2013 році – 438 шт.); євро – 323 шт. (у 2013 році – 113 шт.); російські рублі – 106 шт. (у 2013 році – 368 шт.).

Переважну кількість вилучених з обігу підроблених банкнот іноземної валюти становили банкноти номіналами 100 доларів США (94.7% від загальної кількості вилучених підроблених доларів США), 200 євро (85.4% від загальної кількості вилучених підроблених євро) та 5 000 російських рублів (83.0% від загальної кількості вилучених підроблених російських рублів).

Більшість вилучених підроблених доларів США (92.2%) та євро (98.1%) було виготовлено друкарським способом. Вилучені підроблені російські рублі виготовлено за допомогою комп'ютерної та копіювальної техніки.

Випуск та реалізація пам'ятних та інвестиційних монет

Відповідно до Плану випуску пам'ятних монет України та сувенірної продукції в 2014 році введено в обіг 43 пам'ятні монети (35 найменувань), з яких 16 срібні, та монети з недорогоцінного металу (17 монет з нейзильберу та 10 – біметалеві). Загальний тираж монет склав 700.5 тис. шт., у тому числі з дорогоцінних металів – 100.5 тис. шт.

Національний банк України випуском монет відзначив такі знакові події, як 200-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка, 120-річчя від дня народження Олександра Довженка, 70-річчя визволення України від фашистських загарбників, серед яких монета "Корсунь-Шевченківська битва", продовжено серію "Області України", відзначено 180-річний ювілей утворення Національного університету імені Т. Г. Шевченка тощо.

У 2014 році Національним банком України реалізовано 707.7 тис. шт. пам'ятних монет на загальну суму 52.1 млн. грн., у тому числі монет із золота – 2.0 тис. шт., із срібла – 58.6 тис. шт., із нейзильберу – 647.1 тис. шт. Реалізація

монет здійснювалась територіальними управліннями Національного банку України та банками-дистриб'юторами.

У 2014 році відбувся конкурс "Краща монета року України" серед пам'ятних монет, випущених в обіг у 2013 році. Визначено переможців у трьох номінаціях:

– "Краща монета року України" – пам'ятна монета "Українська вишиванка";

– "Унікальне ідейне рішення" – пам'ятна монета "Материнство";

– "Найкраще художнє рішення" – монета "Дрохва".

Протягом 2014 року реалізовано 43.2 тис. шт. інвестиційних монет на загальну суму 186.0 млн. грн. (або в 1.4 раза більше, ніж у 2013 році), в тому числі із золота – 25.6 тис. шт., із срібла – 17.6 тис. шт. Такі обсяги реалізації свідчать про зацікавленість населення в такій монетній продукції, яка є надійним засобом заощаджень коштів та інвестування.

У 2014 році 33 уповноважені банки здійснювали реалізацію інвестиційних монет юридичним та фізичним особам за самостійно встановленими цінами відповідно до укладених договорів з Національним банком України.

Банкнотно-монетний двір та Фабрика банкнотного паперу

Виробнича діяльність Банкнотно-монетного двору та Фабрики банкнотного паперу в 2014 році здійснювалася відповідно до встановлених виробничих потужностей, завдань Національного банку України та укладених договорів з іншими замовниками.

У 2014 році Фабрика банкнотного паперу виготовила 2 611 тонн паперу, або 73 263 млн. аркушів, що на 68.9% більше, ніж у 2013 році. Банкнотно-монетному двору Національного банку України в затверджених Правлінням Національного банку України обсягах, було відвантажено папір для банкнот – 1 216.1 тонни, або 28.6 млн. аркушів та папір для дослідних та технологічних робіт – 19.3 тонни, папір для виборчих бюлетенів – 150.7 тонни, для чекових книжок – 29 тонн.

Крім того, Фабрикою банкнотного паперу на договірних засадах поставлено 10 видів захищеного паперу в обсязі 1 140 тонн на замовлення інших державних установ та 82.9 тонн паперу – на замовлення компанії CRANE AB (Швеція).

У межах затверджених завдань та укладених договорів Банкнотно-монетний двір у звітному році виготовив: банкнот різних номіналів –

1 217.5 млн. шт., розмінних монет різних номіналів – 895 млн. шт., пам'ятних та ювілейних монет – 700.7 тис. шт., інвестиційних монет – 43.7 тис. шт., сувенірної продукції на замовлення Національного банку України – 110.2 тис. шт.; цінних паперів на замовлення Національного банку України – 30 597.8 тис. шт., медалей, орденів, нагрудних знаків та іншої продукції – 12.4 тис. шт., у тому числі на замовлення Державного управління справами – 8.1 тис. шт.

Загальний обсяг виготовленої продукції та наданих послуг у звітному році становив 879.5 млн. грн., у тому числі на замовлення Національного банку – 832.3 млн. грн. Порявняно з 2013 роком загальні обсяги продукції на замовлення Національного банку України зросли на 154.3 млн. грн., державних установ та організацій – на 29.9 млн. грн.

Загальний валовий прибуток Банкнотно-монетному двору в 2014 році становив 15.3 млн. грн., що на 670.1 тис. грн. менше, ніж у 2013 році, через коливання вартості дорогоцінних металів, зміну курсу валют, який впливав на вартість матеріалів.

Відповідно до Стратегічної програми діяльності Національного банку України щодо розвитку та вдосконалення виробництва банкнот і монет на 2012 – 2015 роки, Інвестиційної програми Національного банку України на 2012 – 2013 роки за напрямом інвестицій – створення матеріальної бази для забезпечення виготовлення грошей та іншої супутньої продукції Банкнотно-монетним двором проводилася заміна фізично та морально зношеного обладнання для виготовлення банкнот та монет.

У результаті впровадження прогресивних технологій Фабрикою банкнотного паперу освоєно виробництво паперу для банкнот гривні номіналом 100 гривень зразка 2014 року та виготовлено партію банкнотного паперу на експорт.

Державне підприємство "Поліграфічний комбінат "Україна" по виготовленню цінних паперів"

Упродовж 2014 року Державним підприємством "Поліграфічний комбінат "Україна" по виготовленню цінних паперів" (далі – Поліграфкомбінат "Україна"), що входить до сфери управління Національного банку України, було забезпечено потребу органів державної влади в захищених від підробки бланків документів, зокрема цінних паперів, марок акцизного податку, паспортних документів, виборчих бюлетенів для позачергових виборів

Президента України 25 травня 2014 року та народних депутатів України 26 жовтня 2014 року тощо.

На виконання Плану дій з лібералізації візового режиму між Україною та Європейським Союзом та згідно з Планом заходів із запровадження документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, в які імплантовано безконтактний електронний носій, і створення національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства на 2014 – 2017 роки[37] Національним банком України виконано заходи щодо виготовлення та персоналізації на Поліграфкомбінаті "Україна" бланків документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, в які імплантовано безконтактний електронний носій.

З метою забезпечення персоналізації бланків паспортних документів на Поліграфкомбінаті "Україна" "Державний центр персоналізації документів" передано зі сфери управління Державної міграційної служби України до сфери управління Національного банку України[38] шляхом приєднання до Поліграфкомбінату "Україна"[39].

З урахуванням зазначеного січні 2015 року Поліграфкомбінат "Україна" розпочав виготовлення та персоналізацію бланків біометричних паспортних документів.

3.2. РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ ТА РОЗВИТОК БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

Система електронних платежів Національного банку України

Система електронних платежів Національного банку України (далі – СЕП) являє собою державну систему міжбанківських розрахунків, для якої Національний банк є платіжною організацією та розрахунковим банком. Протягом 2014 року через СЕП було здійснено 92.0% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України, решту – через кореспондентські рахунки, які відкрито банками в інших банках.

[37] Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 780-р.
[38] Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.05.2014 № 525-р.
[39] Постанова Правління Національного банку України від 04.07.2014 № 392.

Станом на 01.01.2015 СЕП налічувала 359 учасників, з них 163 банки України, 134 філії банків України, 26 органів Державної казначейської служби України, 36 установ Національного банку України[40].

Упродовж 2014 року учасниками СЕП здійснено 313.0 млн. початкових платежів на загальну суму 14.4 трлн. грн., що на 10.0% менше за кількістю та на 14.0% більше за сумою, ніж у попередньому році.

У звітному році кількість трансакцій за початковими платежами, виконаними банками, становила 93.0%, Державною казначейською службою України – 6.9%, іншими учасниками – 0.1% від загальної кількості таких трансакцій, виконаних через СЕП.

Середньоденний залишок коштів за рахунками учасників СЕП за 2014 рік становив 34.3 млрд. грн. У середньому за день оброблялося 1.3 млн. платежів на суму 57.4 млрд. грн. Коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЕП за рік становив 1.67 (порівняно з 1.81 у 2013 році).

Таблиця 12. **Показники роботи СЕП**

Період	Обсяг початкових платежів		Середньодобові показники			Коефіцієнт обігу коштів у СЕП
	Кількість платежів (млн. шт.)	Сума початкових платежів (млрд. грн.)	Кількість платежів (млн. шт.)	Сума початкових платежів (млрд.грн.)	Залишок коштів за рахунками учасників СЕП (млрд. грн.)	
2010	337.0	7 909.0	1.3	31.5	25.9	1.21
2011	332.9	10 319.7	1.3	41.3	24.2	1.70
2012	335.5	11 723.1	1.3	46.9	22.9	2.03
2013	347.6	12 685.4	1.4	50.5	27.8	1.81
2014	313.0	14 409.8	1.2	57.4	34.3	1.67

Розвиток безготівкових розрахунків

Протягом 2014 року Національний банк України спрямовував свої зусилля на створення належних умов для подальшого розвитку безготівкових розрахунків.

Порядок реєстрації платіжних систем

З метою забезпечення надійного та стабільного проходження платежів і захисту прав осіб, які користуватимуться послугами щодо переказу коштів,

40 Станом на 01.01.2015 банківських установ - учасників СЕП на території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя немає.

Національний банк України унормував порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури[41], згідно з яким запроваджено реєстрацію Національним банком України операторів послуг платіжної інфраструктури – клірингових установ, процесингових установ та інших осіб, уповноважених надавати окремі види послуг у платіжній системі або здійснювати операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів.

Удосконалення порядку відкриття рахунків

У зв'язку зі змінами в законодавчому полі України, внесеними протягом 2014 року, та з метою справедливого оподаткування процентного доходу громадян, а також забезпечення проведення фінансової діяльності під час дострокових виборів Президента України та виборів до Верховної Ради України було внесено ряд змін до Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах[42], а саме врегульовано:

– порядок відкриття окремих рахунків виключно для зарахування заробітної плати, стипендії, пенсії, соціальної допомоги та інших передбачених законом соціальних виплат, дохід у вигляді процентів від яких не оподатковується;

– порядок закриття рахунків виборчих фондів для забезпечення виконання вимог законів України "Про вибори Президента України" та "Про вибори народних депутатів України".

Удосконалення системи міжбанківських переказів в Україні

У 2014 році з метою оптимізації функції Національного банку України щодо ведення кореспондентських рахунків банків забезпечено переведення банків–учасників СЕП на обслуговування за кореспондентським рахунком з територіальних управлінь до Головного управління НБУ по м. Києву і Київській області.

Крім того, було внесено зміни до Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті[43], згідно з якими:

– виключено норми, які стосуються порядку виконання примусового списання та арешту коштів банку під час роботи тимчасової адміністрації в банку;

[41] Постанова Правління Національного банку України від 04.02.2014 № 43.
[42] Постанова Правління Національного банку України від 12.11.2003 № 492.
[43] Постанова Правління Національного банку України від 28.10.2014 № 682.

– визначено технологію списання територіальним управлінням Національного банку у безспірному порядку заборгованості банку з його кореспондентського рахунку за кредитом овернайт бланковим.

Випуск та використання електронних грошей

З метою приведення норм Положення про електронні гроші в Україні[44] у відповідність до вимог статті 15 Закону України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні", статті 47 "Про банки і банківську діяльність", а також посилення контролю за здійсненням операцій з електронними грошима Правління Національного банку України прийняло постанову "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань здійснення операцій з електронними грошима" від 19.06.2014 № 378.

Упродовж 2014 року Національним банком України узгоджено правила використання електронних грошей та змін до них у шістьої банках.

За інформацією про діяльність, пов'язану з випуском та використанням електронних грошей, яку надають банки-емітенти, загальна кількість електронних грошей в обігу збільшилась протягом 2014 року на 70% (з 7.3 млн. грн. до 12.5 млн. грн.).

Гранична сума розрахунків готівкою

У червні 2014 року проходило громадське обговорення проекту постанови Правління Національного банку України "Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 6 червня 2013 року № 210" стосовно зниження граничної суми розрахунків готівкою за участю фізичних осіб зі 150 000 гривень до 100 000 гривень. Остаточне рішення щодо прийняття цього проекту постанови керівництвом Національного банку України було відкладено у зв'язку із проектами Кабінету Міністрів України щодо законодавчого врегулювання.

Довідково. Нині діють норми постанови Правління Національного банку України від 6 травня 2013 року № 210 "Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою", пунктом 1 якої встановлено граничні суми розрахунків готівкою, зокрема підприємств (підприємців) між собою, в розмірі 10 000 грн.; фізичної особи з підприємством (підприємцем) – у розмірі 150 000 грн.; фізичних осіб між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають нотаріальному посвідченн, в розмірі 150 000 гривень.

[44] Положення затверджено постановою Правління Національного банку України від 04.11.2010 № 481.

Дії Національного банку України щодо розвитку НСМЕП

Національний банк України як платіжна організація Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП) докладає максимум зусиль щодо сприяння створенню в Україні привабливого платіжного простору для масового використання платіжних карток та інших електронних платіжних засобів під час здійснення безготівкових роздрібних платежів на території України.

На виконання Стратегічної програми розвитку безготівкових роздрібних платежів в Україні на 2012 – 2015 роки Національним банком України в 2014 році:

– проведено модернізацію НСМЕП і забезпечено перехід платіжної системи на відкриті міжнародні стандарти;

– забезпечено умови для здійснення емісії та обслуговування банками – учасниками НСМЕП платіжних карток НСМЕП з магнітною смугою та магнітною смугою і чипом;

– розроблено і впроваджено специфікації для платіжних карток НСМЕП з магнітною смугою та магнітною смугою і чипом на базі відкритого міжнародного стандарту EMV;

– в модернізованій НСМЕП забезпечено ризик-моніторинг карткових операцій та запроваджено сучасну систему оброблення претензійних операцій (диспутів) та супроводження діяльності арбітражної комісії;

– забезпечено функціонування в промисловому режимі Центрального маршрутизатора та розрахунково-клірингового центру Національного банку України на базі відкритих міжнародних стандартів, який є технологічним підґрунтям для створення національного платіжного простору та забезпечує здійснення розрахунків і обробку міжбанківських операцій з використанням платіжних карток НСМЕП;

– у рамках пілотного проекту запроваджено емісію та обслуговування модернізованих платіжних карток на базі відкритих міжнародних стандартів у Національному банку засобами Процесингового центру Національного банку з чипом стандарту EMV. Успішно пройшли тестування та здійснюються в міжбанківському режимі операції з використанням платіжних карток НСМЕП, які дають змогу обслуговуватись у термінальній мережі банків–учасників НСМЕП, підключених до Центрального маршрутизатора.

Центральний маршрутизатор забезпечував приймання, оброблення та здійснення клірингу за операціями з використанням платіжних карток, підключених до нього банків-учасників НСМЕП. Станом на 01.01.2015 в системі НСМЕП забезпечено роботу в міжбанківському режимі на базі відкритих міжнародних стандартів таких банків, як АТ "Ощадбанк", АТ "Укрексімбанк", ПАТ АБ "Укргазбанк", ПАТ "КБ "Хрещатик", АТ "Дельта Банк", ПуАТ "Фідобанк", ПАТ "Банк "Михайлівський" та ПАТ "Імексбанк". Успішно закінчив тестування операцій з використанням платіжних карток НСМЕП з магнітною смугою на базі відкритих міжнародних стандартів у міжбанківському режимі ПАТ КБ "Приватбанк".

Процесинговий центр Національного банку здатний забезпечувати емісію та обслуговування операцій за платіжними картками НСМЕП на базі відкритих міжнародних стандартів для банків, які не мають власних процесингових центрів та виявили бажання підключитися до нього.

Протягом 2014 року Національний банк України продовжував роботу з банками України щодо їхнього вступу до НСМЕП.

Перспективними перевагами вступу в НСМЕП є:

– відсутність необхідності модернізації термінальної мережі банків для приймання карток НСМЕП на базі відкритих міжнародних стандартів;

– менша середньозважена вартість трансакції порівняно з вартістю в будь-якій міжнародній платіжній системі;

– менший розмір страхового депозиту в розрахунковому банку НСМЕП порівняно з міжнародними платіжними системами;

– прозора та спрощена тарифна політика, яка дає можливість швидко розрахувати вартість будь-якого банківського продукту (зменшена кількість послуг, що тарифікуються порівняно з міжнародними платіжними системами).

– спрощена процедура випуску електронних грошей НСМЕП для банків-учасників.

Модернізована НСМЕП орієнтована на впровадження нових типів операцій, а саме – безконтактних технологій та мобільних платежів, що є необхідною складовою сучасної платіжної системи та покликана підвищувати привабливість НСМЕП для учасників ринку та користувачів платіжних послуг.

Нагляд (оверсайт) за платіжними системами та системами розрахунків

З метою реалізації Законів України Національний банк у 2014 році продовжував роботу над створенням нормативно-правової бази з питань здійснення нагляду (оверсайта) платіжних систем та систем розрахунків.

Так, постановою Правління Національного банку від 28.11.2014 № 755 затверджено Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні (далі – Положення про оверсайт платіжних систем), яким визначено:

– організаційні засади та порядок здійснення Національним банком безвиїзного нагляду (оверсайта) платіжних систем, що включає моніторинг платіжних систем, їхнє оцінювання на відповідність законодавству України та міжнародним стандартам нагляду (оверсайта) платіжних систем, а також у разі необхідності надання вказівок та рекомендацій щодо удосконалення діяльності платіжних систем;

– критерії та порядок визначення важливості платіжних систем;

– вимоги до платіжних організацій платіжних систем, які здійснюють діяльність на території України, у тому числі, вимоги щодо управління та організації діяльності, доступу та участі у платіжній системі, системі управління ризиками (правовим, кредитним, ліквідності, загальним комерційним, депозитарним, інвестиційним, розрахунковим, операційним та системним) та забезпечення безперервності діяльності, а також вимоги до платіжних систем щодо оприлюднення і надання інформації та захисту прав користувачів.

Застосування на практиці зазначеного нормативно-правового акта дозволить наблизити діяльність платіжних систем в Україні до міжнародних стандартів, що сприятиме підвищенню прозорості, надійності та ефективності діяльності платіжних систем в Україні, мінімізації ризиків, властивих платіжним системам, а також підвищенню рівня захисту прав користувачів платіжних систем.

4. ІНШІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

4.1. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Законопроектна робота

У 2014 році законопроектна робота Національного банку України здійснювалася шляхом підготовки законодавчих пропозицій, які покладено в основу законопроектів, внесених на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи, а також опрацювання законопроектів, розроблених народними депутатами, Кабінетом Міністрів України та іншими державними органами, та підготовка пропозицій до них.

Відповідно до статей 7, 51 та 52 Закону України "Про Національний банк України" Національний банк України в 2014 році подавав пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань, спрямованих на виконання його функцій, через народних депутатів України.

Так, у 2014 році за ініціативою Національного банку України на розгляд Верховної Ради України було подано проект закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи" (№1586-VII), внесений групою народних депутатів України. Закон України прийнятий 04.07.2014 та передбачає:

– розширення джерел формування коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, у тому числі шляхом відкриття кредитної лінії в НБУ;

– запровадження терміну системно важливий банк та надання НБУ право визначати такі банки, виходячи з розміру, ступеня фінансових взаємозв'язків та напрямів діяльності банку;

– збільшення мінімального розміру статутного капіталу банку до 500 млн. грн.;

– наділення НБУ правом запроваджувати спрощений порядок проведення процедур, пов'язаних з терміновою капіталізацією банків, у разі зменшення загального обсягу вкладів (депозитів) у банківській системі на п'ять і більше відсотків у строк до шести календарних місяців;

– надання НБУ права на застосування заходів впливу до банків чи власників істотної участі в банку в разі застосування до них санкцій іноземними державами/міжнародними організаціями;

– доповнення Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" нормами щодо виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави. Державі в особі Міністерства фінансів України або в особі банку, в якому держава володіє часткою понад 75 відсотків (крім санаційного банку), надається право брати участь у виведенні з ринку неплатоспроможного банку, якій відповідає критеріям, визначеним Кабінетом Міністрів України за погодженням з Національним банком України.

Також у 2014 році Національний банк України опрацював та надав пропозиції та зауваження до 90 законопроектів, розроблених народними депутатами, Кабінетом Міністрів України та іншими державними органами.

Регуляторна діяльність

Регуляторна діяльність Національного банку України в 2014 році здійснювалась відповідно до Плану підготовки проектів регуляторних актів Національного банку України на 2014 рік, затвердженого розпорядженням Національного банку України від 13.12.2013 № 649-р. Згідно з Планом підготовки проектів регуляторних актів у 2014 році Національним банком України було заплановано розроблення 15 проектів нормативно-правових актів, що відповідають ознакам регуляторного акта.

З метою забезпечення виконання на належному рівні регуляторної діяльності Національним банком України протягом 2014 року проводились заходи, виконання яких вимагається при підготовці проектів регуляторних актів, здійснювалися заходи щодо відповідного відстеження результативності нормативно-правових актів, які є регуляторними і були прийняті Національним банком у попередні роки.

Претензійно-позовна робота

У 2014 році продовжувалося забезпечення претензійно-позовної роботи. Зокрема Національним банком, його територіальними управліннями і структурними одиницями упродовж року направлено до суду 66 позовів на загальну суму 2.9 млрд. грн., з них залишено без розгляду один позов, інші вирішено на користь Національного банку України або знаходяться на розгляді.

До Національного банку України, його територіальних управлінь і структурних одиниць у 2014 році пред'явлено 129 позовів на загальну суму 4.1 млрд. грн., з них задоволено 14 позовів на суму 0.3 тис. грн., інші вирішено на користь Національного банку України або знаходяться на розгляді.

Національний банк України залучався судами у 163 справах як третя особа в основному з приводу позовів клієнтів до банків про визнання

недійсними кредитних договорів та договорів забезпечення, повернення вкладів.

4.2. УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БАНКІВ

Упродовж 2014 року Національний банк України проводив роботу щодо подальшого удосконалення методологічних засад бухгалтерського обліку і фінансової звітності банків відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ). Основним завданням залишалося забезпечення користувачів фінансової звітності повною, зрозумілою, достовірною та неупередженою інформацією про фінансовий стан, фінансові результати діяльності, рух грошових потоків та зміни у власному капіталі банків України.

Проведена робота спрямовувалась на гармонізацію методологічних засад бухгалтерського обліку з основними положеннями законодавства Європейського Союзу, врегулювання бухгалтерського обліку банківських операцій відповідно до вимог законодавства України і запроваджених змін до МСФЗ, вдосконалення вимог щодо розкриття інформації у фінансовій звітності.

У 2014 році з метою удосконалення діючих процедур бухгалтерського обліку банківських операцій та забезпечення складання фінансової звітності відповідно до МСФЗ було визначено перелік витрат на реалізацію застави під час формування резервів під кредитні операції банків для врахування до майбутніх грошових потоків вартості застави. Врегульовано питання відображення в бухгалтерському обліку проблемних активів, які банк набув у власність шляхом реалізації права заставодержателя з метою подальшого продажу, а також питання вартісної оцінки для обліку майна, що перейшло у власність банку як заставодержателя та утримується з метою подальшого продажу.

Банкам, які складали та оприлюднювали фінансову звітність до 2012 року за МСФЗ, надано право складати примітки до фінансової звітності в тому форматі, який перевірений зовнішнім аудитором та відповідає вимогам розкриття інформації за МСФЗ.

Також Національний банк України брав активну участь в опрацюванні концептуальних змін до Податкового кодексу України щодо нового порядку розрахунку об’єкта оподаткування на підставі фінансового результату (прибутку/збитку) до оподаткування, визначеного банками у фінансовій звітності згідно з вимогами МСФЗ.

4.3. СТАТИСТИКА ТА ЗВІТНІСТЬ

Протягом 2014 року на виконання функцій, визначених Законом України "Про Національний банк України", здійснювалися роботи з питань методологічного забезпечення і складання грошово-кредитної та фінансової статистики, а також організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, відповідно до міжнародних стандартів статистики та з урахуванням кращої практики центральних банків країн світу.

У звітному році Національний банк України приділив увагу удосконаленню методології складання статистичних показників грошово-кредитної статистики. Зокрема було удосконалено розрахунки показників балансових звітів у розрізі секторів економіки за фінансовими операціями (потоками) відповідно до методології МВФ з грошово-кредитної та фінансової статистики.

У тісній співпраці з банками та асоціаціями банків проводилися роботи з удосконалення системи організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України. Зокрема, з метою скорочення навантаження на постачальників статистичної звітності було здійснено перегляд переліку форм, їхньої структури, порядку складання та подання інформації.

Забезпечувалася співпраця з Державною службою статистики України, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, і Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку з питань обміну інформацією та удосконалення складання показників грошово-кредитної та фінансової статистики.

На підставі даних Національного банку України, банків та інших фінансових корпорацій забезпечувалося складання показників грошово-кредитної, фінансової статистики та статистики індикаторів фінансової стійкості. Зокрема, здійснювалося складання балансових звітів за секторами економіки та оглядів сектору фінансових корпорацій і його підсекторів (Національного банку України, інших депозитних корпорацій (банків), інших фінансових корпорацій), грошових агрегатів, показників щодо кредитів, депозитів, цінних паперів і процентних ставок у розрізі секторів економіки, видів економічної діяльності, строків погашення, валют, регіонів.

Продовжено складання даних щодо цінних паперів, крім акцій, випущених резидентами, в розрізі секторів економіки емітентів, видів цінних паперів та видів валют з урахуванням методології МВФ та ЄЦБ, а також фінансових рахунків сектору фінансових корпорацій і його підсекторів для

надання Державній службі статистики України згідно з Планом державних статистичних спостережень з метою забезпечення складання національних рахунків.

Упродовж року забезпечувалося дотримання Спеціального стандарту поширення даних МВФ в частині підготовки і поширення даних та метаданих за показниками фінансового і зовнішнього секторів економіки.

Здійснювалося поширення статистичної інформації в Бюлетені Національного банку України та на сторінках Офіційного інтернет-представництва Національного банку України, а також надання до МВФ звітності з грошово-кредитної та фінансової статистики, статистики індикаторів фінансової стійкості для поширення у статистичному збірнику "Міжнародна фінансова статистика", на сайті МВФ "Індикатори фінансової стійкості" та Дошці об'яв стандарту поширення даних МВФ.

4.4. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ, ПРОГНОЗУВАННЯ, НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Прогнозування

У 2014 році Національний банк продовжував розвивати систему аналізу та прогнозування, зокрема було суттєво поліпшено як організаційні підходи, так і технічні інструменти (методи та моделі), що використовуються для розробки прогнозів.

Система прогнозування в НБУ, що також властиво й багатьом провідним центральним банкам, базується на основній для процесу прогнозу середньостроковій макроекономічній моделі та наборі додаткових моделей, серед яких найбільшу частку займають моделі для короткострокового прогнозування.

Нині базовою моделлю для середньострокового прогнозування в НБУ є напівструктурна макроекономічна модель (Квартальна прогнозна модель (КПМ)), основою якої є елементи новокейнсіанської парадигми та яка досить добре відображає особливості як трансмісійного механізму монетарної політики в Україні, так й інші особливості вітчизняної економіки з високим ступенем агрегування показників. Технічні можливості середовища, в якому побудовано модель, дають змогу досить повно задовольняти потреби процесу прийняття рішень з монетарної політики – це зокрема можливість розробки сценаріїв, оцінювання впливу одного або кількох макроекономічних шоків, врахування експертних суджень при розробці прогнозу.

Зараз у НБУ проводиться тестування сучаснішої та такої, що набуває все більшої популярності серед центральних банків для практичних задач монетарної політики, динамічної стохастичної моделі загальної рівноваги. Подібні моделі також базуються на ново кейнсіанській парадигмі, що є кроком вперед порівняно з КПМ, оскільки суттєво розширюють представлення економіки через пряме відображення в моделі принципів функціонування основних економічних агентів з притаманними їм особливостями на мікроекономічному рівні. Це дозволить краще відображати структурні особливості економіки України та збільшити число можливих для оцінювання економічних шоків.

Також було суттєво поліпшено систему короткострокового прогнозування через побудову та налагодження процесу використання векторно-авторегресійних моделей з багатьма змінними, що значно розширює ступінь надійності прогнозів.

Упродовж 2014 року проводилися чисельні оцінки впливу зміни обмінного курсу на споживчі ціни, банківський та реальний сектори. Була розроблена модель проблемної заборгованості. Модель дозволяє оцінювати зміни рівня негативно класифікованої заборгованості для окремих видів кредитних портфелів (у національній та іноземній валюті для фізичних осіб і суб'єктів господарювання) в залежності від прогнозу макроекономічних змінних. Результати, які отримано за допомогою модельних розрахунків, використовувалися зокрема під час діагностичного обстеження 35 найбільших банків у 2014 році.

Дослідження

У звітному році Національний банк України продовжував проведення опитувань керівників підприємств щодо їхніх ділових очікувань. Також було започатковано щомісячні опитування аналітиків фінансового сектору (професійних прогнозистів).

У 2014 році Національним банком України в рамках проведення роботи з наукового обґрунтування напрямів реабілітації фінансового сектору України та підвищення його стійкості в посткризовий період було проведено такі дослідження:

– обґрунтування основних підходів щодо ідентифікації системно важливих банків і регулювання та нагляду за ними;

– обґрунтування рекомендацій щодо запровадження світової практики визначення системних ризиків у небанківському фінансовому секторі України та обсягу "тіньового" банківського сектору (Shadow banking) в Україні;

– обґрунтування пропозицій щодо стимулювання розвитку ринку довгострокових гривневих ресурсів та вдосконалення управління готівково-грошовим обігом на сучасному етапі.

З метою посилення потенціалу Національного банку України щодо ефективного обслуговування суспільства проведено такі наукові дослідження:

– розроблення обґрунтованих пропозицій щодо відновлення довіри до банківської системи та забезпечення її надійного функціонування;

– узагальнення та систематизація процесів трансформації функцій та ролі центральних банків провідних країн світу в сучасних умовах;

– обґрунтування підходів щодо вдосконалення комунікаційної політики Національного банку України;

– розроблення пропозицій для підвищення ефективності монетарної політики при переході до режиму інфляційного таргетування;

– щодо окремих макропруденційних інструментів (LTV, DSTI, CCB) (сутність, досвід країн світу та виклики, що стоять перед Національним банком України за умов впровадження зазначених інструментів);

– щодо ефективності надходжень до Державного бюджету України від податку на доходи, отримані фізичними особами у формі процентів, нарахованих на банківські депозити та впливу його застосування на ліквідність банківської системи.

З метою виявлення та зниження загроз для фінансової системи вивчено світовий досвід регулювання та нагляду за фінансовим сектором.

Упродовж звітного року за участю технічної допомоги USAID – "Розвиток фінансового сектору" (FinRep) Центр наукових досліджень розробив проект "Стратегії підвищення рівня фінансової грамотності населення в Україні". Значну увагу було приділено науковому обґрунтуванню "Стратегії розвитку фінансового сектору" та "Стратегічної програми розвитку безготівкових роздрібних платежів в Україні на 2012–2014 роки".

Обґрунтовані практичні рекомендації щодо підвищення дієвості банківської системи України в контексті інтеграційних процесів знайшли відображення в монографії: "Банківська система України на шляху євроінтеграції" (авт. кол.; за ред. С.А. Буковинського) Національний банк України. Центр наукових досліджень. – К.: УБС НБУ, 2015. – 496 с.

Упродовж року Національним банком України за участю міжнародних фінансових організацій було проведено низку заходів з обговорення проблемних питань наукових досліджень і розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів розвитку фінансової системи України.

4.5. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Співробітництво з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ)

Співробітництво з МВФ, який є одним з основних партнерів України, є важливим чинником формування інвестиційного клімату нашої країни, а також індикатором для взаємовідносин з іншими міжнародними фінансовими організаціями та іноземними інвесторами.

Відповідно до Указу Президента України від 19.12.2005 № 1809/2005 "Про забезпечення представництва України в радах керуючих Міжнародного валютного фонду та Світового банку" Голова Національного банку України за посадою є Керуючим від України в Раді керуючих Міжнародного валютного фонду – найвищому органі організації.

Протягом 2014 року Україна брала активну участь у заходах МВФ як держава-член. Зокрема, забезпечено участь у Весняних та Щорічних зборах керуючих МВФ та Світового банку, а також у засіданнях Групи держав–членів МВФ, до якої входить Україна, на чолі з Нідерландами. Під час засідань обговорювались шляхи подальшого розвитку та діяльності МВФ, а також нагальні питання розвитку світової фінансової системи та економіки в цілому.

Однією з основних подій двосторонньої співпраці з МВФ у 2014 році є затвердження 29 квітня 2014 року Виконавчою радою МВФ нової програми "Стенд-бай" для України. Для нашої держави та для світу в цілому це стало потужним сигналом підтримки як з політичної, так і економічної точки зору.

Програма передбачала здійснення глибинних структурних трансформацій української економіки в таких сферах, як монетарна, валютно-курсова та фіскальна політика, фінансовий сектор, енергетичний сектор, а також зміцнення державного урядування, посилення прозорості та поліпшення бізнес-клімату.

Нова програма докорінно відрізнялася від попередніх як глибиною передбачених реформ, так і інтенсивністю діалогу між Україною та МВФ.

У рамках Програми в 2014 році Україна отримала два транші: 2.058 млрд. СПЗ, або 3.2 млрд. дол. США, у травні та 915 млн. СПЗ, або 1.4 млрд. дол. США, у вересні 2014 року. Зазначені кошти підлягали розподілу між Національним банком України та Міністерством фінансів України.

Восени 2014 року розпочався другий перегляд виконання Україною умов Програми. В цілому МВФ позитивно оцінював кроки, здійснені нашою державою на цьому шляху. Водночас наприкінці року за результатами оцінки стану економічної ситуації стало зрозуміло, що діюча програма не відповідає сучасним реаліям та потребам України. Тому сторони розпочали технічні обговорення щодо заміни діючої програми на нову в рамках інструменту розширеного фінансування (Extended Fund Facility – EFF).

Співробітництво зі Світовим банком

Співробітництво зі Світовим банком є одним із дієвих механізмів, що допомагає Україні впроваджувати структурні реформи та залучати пільгові кредитні ресурси в її економіку.

Взаємодія Національного банку України зі Світовим банком у 2014 році відбувалась у рамках Стратегії партнерства між Україною та Світовим банком на 2012–2016 роки, зокрема в частині взаємодії з метою розвитку фінансового сектору України.

Національний банк України спільно з Урядом України розробляли з підготовки спільного з Світовим банком проекту "Перша позика на політику розвитку фінансового сектору", зокрема щодо підвищення платоспроможності банківської системи, зміцнення правової та інституційної основи для підвищення стійкості та ефективності банківської системи, посилення спроможності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб щодо врегулювання неплатоспроможних банків.

За підсумками роботи з підготовки даного проекту Україна у вересні 2014 року отримала 500 млн. дол. США, які було спрямовано на фінансування загального фонду Державного бюджету України.

Після завершення підготовки вказаного проекту Україна та Світовий банк відразу розпочали розробку підготовчих заходів нового проекту "Друга позика на політику розвитку фінансового сектору". Національний банк України забезпечував виконання у 2014 році передбачених проектом заходів для успішної його підготовки, що також дозволить Україні отримати для підтримки Державного бюджету 500 млн. дол. США.

Крім того протягом 2014 року Національний банк України для належної підготовки вказаних проектів залучав експертну та технічну допомогу Світового банку.

У рамках участі України в заходах Світового банку як держави–члена цієї організації Національний банк України брав участь у Весняних та Щорічних

зборах МВФ та Світового банку, а також у засіданні Групи держав-членів Світового банку, до якої входить Україна, на чолі з Нідерландами.

Співробітництво з Європейським банком реконструкції та розвитку (далі – ЄБРР)

ЄБРР був і залишається одним із провідних інвесторів в Україну, який надає значну підтримку економічним реформам в країні та вкладення якого мають комплексний характер.

З метою забезпечення стабільності банківської системи Національний банк України активно співпрацював з ЄБРР шляхом залучення допомоги ЄБРР для вдосконалення процесів реструктуризації банків, аналізу результатів діагностичних звітів банків та розробки необхідних законодавчих та нормативних положень.

У рамках реалізації спільних намірів щодо розвитку в Україні ринків капіталу Національний банк України разом з Міністерством фінансів України та ЄБРР співпрацювали в 2014 році при підготовці Меморандуму про взаєморозуміння, який визначатиме напрями співпраці для розвитку місцевого ринку капіталу в Україні та заходи, які будуть підтримані з допомогою ЄБРР.

Протягом 2014 року співпраця з ЄБРР також здійснювалась у рамках забезпечення виконання Україною функцій члена ЄБРР. Так, Національний банк України взяв участь у Щорічних зборах Ради керуючих ЄБРР, які відбулись 13 – 16 травня 2014 року у м. Варшава (Польща), під час яких розглядались питання нарощування обсягів річних інвестицій ЄБРР в Україну, надання технічної допомоги в рамках багатостороннього донорського Фонду технічної допомоги Україні, започаткування випуску ЄБРР облігацій внутрішньої позики деномінованих у гривні, а також загальні питання діяльності ЄБРР.

Співробітництво з Чорноморським банком торгівлі та розвитку (далі – ЧБТР)

Україна є однією із країн–засновниць ЧБТР, ресурси якого спрямовуються на фінансування регіональних проектів і сприяння розвитку приватної та підприємницької діяльності в державах-членах.

Згідно з Указом Президента України від 26.02.2002 № 181/2002 “Про забезпечення членства України у Чорноморському банку торгівлі та розвитку” Національний банк України призначає заступника Керуючого від України в Правлінні ЧБТР. У рамках виконання функцій заступника Керуючого від

України Національним банком України протягом 2014 року взято участь у двох офіційних заходах ЧБТР.

Заходи Національного банку України у сфері європейської інтеграції

Національний банк України відіграє особливу роль у євроінтеграційному процесі України. Одним з його основних завдань у цьому процесі є приведення банківської системи України, яка є основою ринкової інфраструктури економіки країни, у відповідність до норм і стандартів ЄС.

Ключовим питанням у сфері європейської інтеграції в 2014 році була підготовка до імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, укладання якої дозволилдало змогу перейти на новий рівень відносин з ЄС. Національний банк України брав активну участь у розробці Плану заходів з імплементації Угоди, який було затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847-р, та забезпечив виконання заходів Плану.

Крім того протягом 2014 року Національним банком України успішно здійснювалося виконання заходів Порядку денного асоціації "Україна – ЄС".

З метою залучення другої макрофінансової допомоги ЄС у сумі 1 млрд. євро для стабілізації фінансово-економічної системи країни Голова Національного банку України у травні 2014 року в межах наданих йому повноважень підписав відповідну Кредитну угоду та Меморандум про взаєморозуміння між Україною та ЄС. Національний банк України забезпечив виконання умов надання двох траншів цієї допомоги (1 млрд. євро) та трьох траншів (360 млн. євро) першої макрофінансової допомоги ЄС у сумі 610 млн. євро, що дозволило отримати в 2014 році надходження до Державного бюджету України в сумі 1.36 млрд. євро.

Крім цього Національним банком України забезпечено виконання Національного плану заходів з виконання другої фази Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України.

У 2014 році Національний банк України брав участь у засіданні Підкомітету № 3 "Політика в сфері підприємств, конкуренція, співробітництво в регуляторній сфері", під час якого відбувся ефективний діалог з ЄС щодо актуальних питань взаємовідносин між Україною та ЄС у регуляторній сфері.

З метою використання кращих світових та європейських практик банківської діяльності для підвищення ефективності своєї роботи Національним банком України в 2014 році впроваджувалися заходи щодо залучення зовнішньої допомоги Європейського Союзу як у рамках

започаткування нового проекту допомоги ЄС у сфері фінансових послуг, так і інструменту інституційної розбудови TAIEX.

Також у 2014 році Національним банком України поглиблено діалог з Європейським центральним банком з метою розширення співробітництва та активізації залучення Національного банку України до заходів ЄЦБ.

Співробітництво з MONEYVAL

Протягом 2014 року Національний банк України на запит Державної служби фінансового моніторингу України та відповідно до результатів третього раунду оцінки України надавав матеріали щодо поточного стану та вдосконалення системи запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на Пленарні засідання Комітету експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL).

В рамках підготовки до проведення четвертого раунду оцінки України з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, а також оцінки зміцнення фінансової цілісності через охоплення фінансових послуг Національний банк України надавав інформацію Державній службі фінансового моніторингу України для заповнення Запитальника MONEYVAL.

Представник Національного банку України у складі урядової делегації України взяв участь у 45 Пленарному засіданні Комітету експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL).

Співробітництво Національного банку України з центральними банками та банківськими установами інших країн

Національний банк України протягом 2014 року продовжував роботу із забезпечення двостороннього міжнародного співробітництва з метою встановлення і розширення міжнародних зв'язків, представлення інтересів України в центральних банках інших країн, впровадження передового світового досвіду для забезпечення розвитку банківського сектору України, формування позитивного іміджу України у світової спільноти та посилення її інвестиційної привабливості. Регіональний вектор охоплював країни Європи, Азії, Америки, а співробітництво забезпечувалось у форматі візитів, переговорів, зустрічей, участі в міжнародних заходах, реалізації проектів міжнародної технічної та експертної допомоги.

Так, у 2014 року представники Національного банку України взяли участь у понад 530 двосторонніх зустрічах з представниками центральних банків, дипломатичних установ інших країн, іноземних банків та їхніх представництв, міжнародних організацій, а також участь у понад 250 міжнародних заходах. Тривала робота спільних двосторонніх міжурядових комісій, а також засіданнях та переговорах з укладання міжнародних угод, зокрема з питань сприяння та захисту інвестицій.

4.6. КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Комунікаційна політика

Масштабні зміни українського суспільства та амбітні завдання з реформування банківської системи потребують підтримки громадськістю діяльності влади і Національного банку зокрема. Саме тому роль комунікацій з ринком та населенням зросла до однієї з найважливіших функцій установи. Ключовим елементом забезпечення довіри до банківської системи було підвищення прозорості дій Національного банку України та максимально можлива відкритість даних з розвитку банківського сектору.

Взаємодія зі ЗМІ

Розуміючи важливість медіа спільноти в поширенні інформації для якнайширшого кола користувачів, у 2014 році значно активізовано співпрацю з засобами масової інформації, зокрема:

– опрацьовано 830 відповідей на журналістські запити;

– організовано 44 інтерв'ю з керівництвом Національного банку України;

– опубліковано та поширено 289 офіційних прес-релізів про внутрішні та зовнішні події, основні напрями грошово-кредитної політики, ініціативи НБУ;

– проведено 147 медіа заходів, зокрема брифінгів, прес-конференцій, круглих столів тощо.

Також продовжено ефективну практику проведення інформаційних днів для представників засобів масової інформації, метою яких є побудова професійної комунікації та налагодження сталого діалогу з основним пулом фахових економічних журналістів.

Цифрові комунікації

В умовах суттєвої волатильності фінансових ринків зростає важливість оперативного отримання інформації, необхідної для прийняття ефективних рішень. Значною мірою таким викликам відповідає комунікація в мережі Інтернет, а її основним інструментом залишається Офіційне інтернет-представництво Національного банку України (далі – інтернет-

представництво). Саме на його сторінках користувачі мали можливість ознайомитися з останніми рішеннями регулятора, численними макроекономічними та банківськими показниками, новинами законодавства та багатьма іншими видами інформації, яка оприлюднюється без затримок, якісно та вчасно.

Графік 22. **Динаміка відвідувань сторінок Офіційного інтернет-представництва Національного банку України**

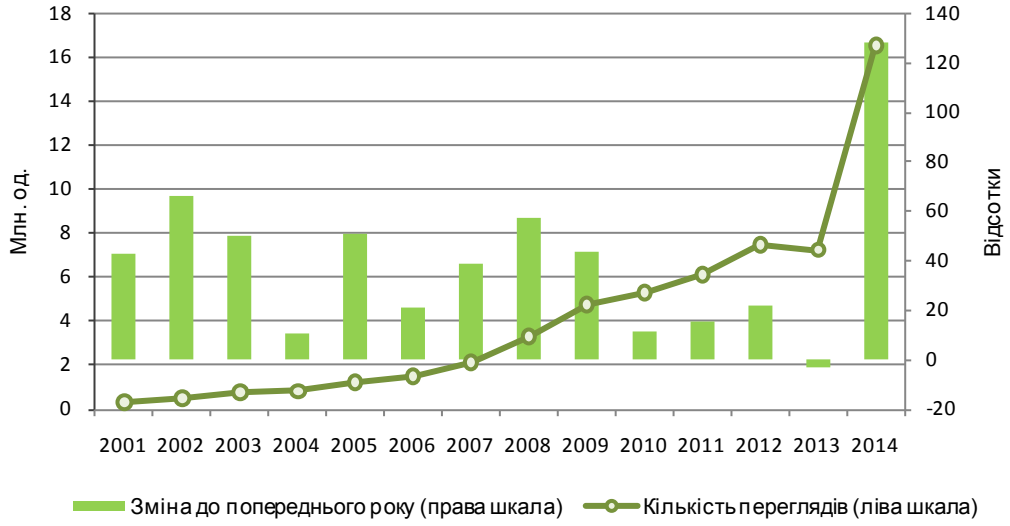

Про корисність даного комунікаційного каналу Національного банку свідчить постійно зростаючий інтерес користувачів. Так, в 2014 році було зафіксовано суттєве зростання як чисельності людей, що скористалися інтернет-представництвом (5 млн. унікальних відвідувачів), так і загального обсягу перегляду сторінок ресурсу (17 млн.), що на 129% перевищило показники відвідування за попередній 2013 рік.

Загалом у 2014 році на сторінках інтернет-представництва було розміщено більше 100 тисяч інформаційних матеріалів.

В умовах швидкого зростання як обсягів інформації, що розміщується Національним банком, так і рівня суспільної уваги до неї модернізація та розвиток інтернет-представництва набуває надзвичайного значення. Тому в 2014 році багато розділів було трансформовано, спрощено процес доступу користувачів до важливих показників, підвищено рівень інтуїтивної навігації.

Так, у розділі "Новини" оперативно оприлюднюються повідомлення та прес-релізи з роз'ясненнями цілей регуляторних заходів Національного банку, в розділі "Пряма мова" можна ознайомитися з інтерв'ю представників установи засобам масової інформації, а про процес налагодження конструктивного

діалогу між регулятором та суспільством можна дізнатися за посиланням "Громадської ради".

Підрозділ з комунікацій розвивав напрацьовані роками інструменти і впроваджував нові. Так, у 2014 році в соціальній мережі Facebook було відкрито сторінку Національного банку України, що дало змогу оперативно інформувати громадськість, насамперед журналістів, про рішення регулятора. Крім того сторінка використовувалася для інтерактивного спілкування з користувачами мережі та реагування на нагальні питання, що найбільше турбують громадськість. У цілому за рік було опубліковано 334 інформаційні повідомлення. Сторінку уподобали майже 10 тисяч користувачів, а загалом була охоплена аудиторія у півмільйона осіб. На каналі відеоінформації Youtube було розміщено 63 ролики, які переглянуло понад 23 тисячі користувачів.

Громадська рада

У 2014 році вперше в історії Національного банку створено окремий майданчик для комунікації з представниками громадськості – Громадську раду при Національному банку. Метою її функціонування було налагодження ефективної взаємодії Національного банку України з громадськістю, захисту прав та інтересів споживачів банківських послуг, зокрема шляхом надання Громадською радою пропозицій щодо вдосконалення законодавства України. 5 червня 2014 року постановою Правління Національного банку № 335 було передбачено створення Громадської ради. Вже 16 червня 2014 року на підставі протоколу зборів ініціативної групи зі створення Громадської ради затверджено персональний і кількісний склад Громадської ради в чисельності 15 осіб з терміном повноважень 2 роки. До складу Громадської ради увійшло чотири особи від банківських асоціацій та об’єднань, один представник Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та 10 учасників різних громадських організацій, які створили п’ять комісій щодо напрацювання рішень з конкретних питань:

– з питань стабілізації гривні;

– з питань валютних кредитів;

– з питань реформування банківської системи;

– з питань банків які віднесені до категорії неплатоспроможних;

– з питань платежів фізичних осіб.

Робота Громадської ради дає змогу ініціативним громадянам, які мають фахову освіту, реалізувати своє конституційне право на участь в управлінні державними справами, брати участь у підготовці проектів нормативно-

правових актів, проведенні громадських обговорень з питань діяльності банків і захисту прав та інтересів клієнтів банків, запровадити на практиці дієві механізми у сфері захисту прав споживачів банківських послуг.

Одним з основних надбань Громадської ради в 2014 році стало напрацювання Меморандуму про реструктуризацію споживчих кредитів в іноземній валюті між банками, громадянами та Національним банком. Робота над вирішенням питання наразі продовжується.

Зустрічі з банкірами

Відбувається постійний конструктивний діалог з банківською спільнотою. Щотижня представники центрального банку обговорюють з керівниками 40 найбільших за обсягом активів банків шляхи вирішення актуальних проблем та викликів, що постають перед фінансовим сектором. Оперативно забезпечується інформування громадськості про рішення за результатами цих нарад.

Разом з комунікацією на рівні вищого менеджменту банків здійснювалась оперативна співпраця з відповідальними за зв’язки з громадськістю підрозділами органів державної влади, що здійснюють регулювання фінансового ринку, та українськими банками з єдиного розуміння та адекватного сприйняття журналістами регуляторних рішень Національного банку України.

Трансформація Національного банку України

З метою підвищення інституційної спроможності Національного банку України як регулятора в 2014 році було розпочато трансформацію його структури. Ключовими завданнями процесу трансформації було визначено:

- *спрощення організаційної структури та оптимізація чисельності персоналу;*
- *централізація управління та реінжиніринг всіх процесів;*
- *концентрація на ключових функціях та підвищення ефективності системи прийняття рішень;*
- *скорочення ієрархічних рівнів центрального апарату та підвищення ефективності внутрішніх процесів взаємодії між його підрозділами;*
- *оптимізація супроводжуючих та непрофільних функцій;*
- *оптимізація структури територіальних управлінь.*

Реформування організаційної структури передбачає поетапний план дій.

Упродовж першого етапу (підготовчого), який тривав до листопада 2014 року, проведено глибокий аналіз діючої структури, функцій та процесів у Національному банку, проведено ряд консультацій з міжнародними організаціями, місіями, провідними міжнародними та вітчизняними експертами. Було проаналізовано понад 100 моделей організаційної структури центрального банку, що застосовуються в різних країнах світу.

Завдяки цьому затверджено цільову структуру першого рівня підпорядкування Голові/заступникам Голови, введено поняття адміністративного та функціонального підпорядкування і управління, структурні підрозділи територіальних управлінь Національного банку України функціонально підпорядковано відповідним структурним підрозділам на рівні Центрального апарату, опрацьовано кінцеві пропозиції щодо змін в організаційних структуах підрозділів центрального апарату.

Наразі триває реалізація другого етапу трансформації Національного банку України – впровадження нової організаційної структури центрального апарату. Перехід від ієрархічної до функціонально-орієнтованої структури управління сприятиме побудові ефективного та мобільного центрального банку, здатного до роботи в умовах нових викликів. Зміна управлінської структури супроводжується повним переглядом функцій та оптимізацією чисельності персоналу, необхідного для їх виконання. Централізація управління на рівні центрального апарату та реінжиніринг усіх процесів сприятимуть

підвищенню ефективності виконання Національним банком України наглядової та регуляторної функцій. З грудня 2014 року відбувається призначення на посади керівників підрозділів у новій структурі, затвердження кінцевих штатних розписів, переведення працівників до нової структури, передавання функцій від попередньої до нової структури.

На початок 2015 року заплановано старт третього етапу процесу трансформації – реформування структури територіальних управлінь. Передбачається створення чотирьох центрів управління на регіональному рівні – східного, центрального, західного та південного макрорегіонів з центрами у Дніпропетровську, Києві, Львові та Одесі відповідно. Кожен з чотирьох макрорегіонів відповідатиме за кілька областей та виконуватиме більшість управлінських функцій. Водночас функції касової підтримки та інкасації залишаться на рівні теперішніх територіальних управлінь в областях. Оптимізація структури територіальних управлінь дасть змогу зменшити чисельність персоналу, який виконує неключові та супроводжуючі функції, з одночасним посиленням основних ключових функцій Національного банку в регіонах.

В рамках третього етапу впровадження організаційних змін буде завершено оптимізацію супроводжуючих та непрофільних для центрального банку функцій. Функції, не пов'язані з безпосереднім виконанням Національним банком України законодавчо визначених завдань, будуть ліквідовані, передані іншим відомствам або вони будуть виконуватись за рахунок їхнього аутсорсингу.

Одним із результатів трансформації Національного банку України є оптимізація чисельності персоналу, зокрема задіяного у виконанні неключових або допоміжних функцій. У рамках трансформаційних процесів чисельність працівників територіальних управлінь та структурних підрозділів зменшиться майже удвічі, чисельність персоналу центрального апарату скоротиться майже на чверть. Навчальні заклади Національного банку України будуть повністю передані Міністерству освіти і науки України. Водночас Національний банк України як роботодавець дотримується усіх норм чинного законодавства та виконує всі свої зобов'язання перед працівниками.

4.7. КАДРОВА ПОЛІТИКА

Одним з пріоритетних завдань кадрової політики в 2014 році була робота з реформування системи менеджменту кадрів у рамках зміни функціонально-організаційної структури Національного банку України.

Нові підходи до залучення персоналу

Переглянуто та змінено процес підбору персоналу:

– вакантні посади укомплектовуються на конкурсній основі кандидатами з банківського та фінансового ринків праці;

– розширено канали пошуку персоналу, зокрема, залучено сайт з працевлаштування, широко застосовується прямий пошук кандидатів, соціальні мережі тощо;

– запроваджується попередня перевірка кандидатів щодо благонадійності.

На 1 січня 2015 року чисельність персоналу Національного банку України становили 8 887 осіб.

Таблиця 13. **Якісні показники персоналу Національного банку України станом на 01.01.2015**

Показники	Всього осіб	%	З повною вищою освітою, %	З них жінок, %
Керівників	1 926	21.7	90.2	43.4
Професіоналів	3 764	42.4	94.2	62.6
Фахівців	150	1.7	51.3	55.3
Технічних службовців	633	7.1	40.6	49.0
Робітників	2 414	27.2	18.4	25.6
Всього	8 887			
У тому числі:				
Докторів і кандидатів наук, осіб	134			
Середній вік працюючих в НБУ, роки	43.4			

Навчання та підвищення кваліфікації персоналу

Для впровадження стратегічних ініціатив з підвищення рівня ефективності банківської системи України Національним банком реалізуються програми розвитку персоналу за різними напрямами підтримання/підвищення рівня професійної компетентності. При цьому увага приділяється навчанню не тільки персоналу банку, а й працівників всієї банківської системи України.

Упродовж 2014 року було організовано 1 164 навчальні заходи (семінари, конференції, курси, стажування тощо), в тому числі 118 за кордоном. Із 8 802 слухачів[45], які взяли участь у цих навчальних заходах, 6 495 – працівники Національного банку України, решта – фахівці банківських та інших установ. Загалом у звітному році підвищили свою кваліфікацію 3 436 працівників системи Національного банку України (33.7% від загальної чисельності працюючих).

Навчання проводилось у центрі підвищення кваліфікації Національного банку України, навчальних закладах, територіальних управліннях та структурних одиницях Національного банку України, на робочих місцях, в установах і організаціях України, а також за кордоном у центральних банках зарубіжних країн, інших міжнародних організаціях.

Графік 23. **Структура тематики навчальних заходів у 2013 - 2014 роках в Україні та за кордоном**

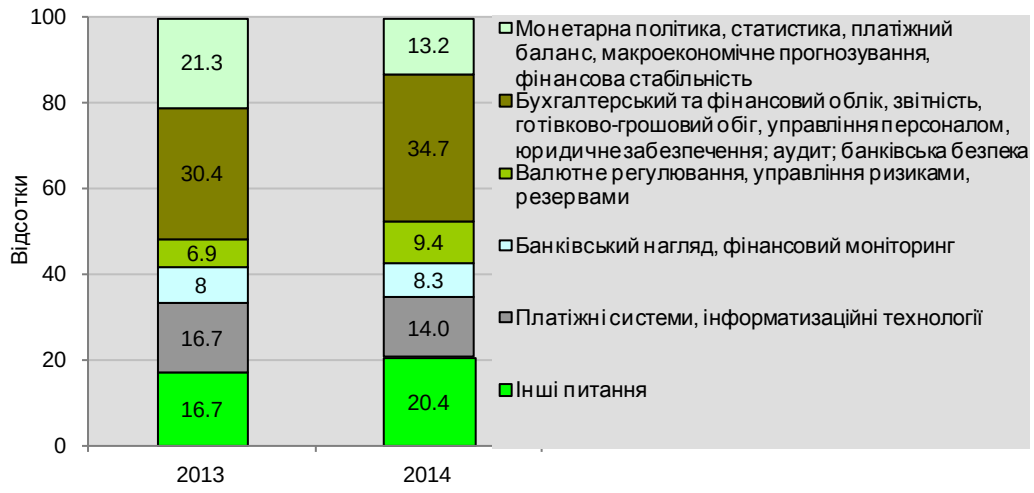

Фактичні інвестиції в розвиток персоналу Національного банку України за 2014 рік становили 6 640.9 тис. грн.

Бібліотечні фонди

Національний банк України також володіє потужним бібліотечним фондом професійної літератури та унікальних документів. На кінець 2014 року бібліотечний фонд нараховував 87 979 примірників видань з фінансів, бізнесу, банківській справі, управління персоналом, соціології тощо. Бібліотека Національного банку є однією з найбільших бібліотек України.

Навчальні заклади Національного банку України

Навчальні заклади Національного банку України утримують лідерські позиції в підготовці висококваліфікованих фахівців для фінансово-кредитної

[45] Кількість направлень працівників на навчання.

системи України та забезпеченні їхньої конкурентоспроможності в секторі економіки.

Станом на 01.01.2015 за усіма напрямами та спеціальностями у вищих навчальних закладах Національного банку України навчалась 5 621 особа. В 2014 році повну вищу освіту здобули 1 748 осіб (за денною формою навчання – 1 261 особа, за заочною формою навчання – 487 осіб). З них на початок 2015 року 88.7% – працевлаштовано (52.1% – у банківській сфері).

Підвищення рівня фінансової грамотності населення

Україна долучилася до міжнародного процесу підвищення фінансової грамотності населення. Нині це питання стає одним із ключових у діяльності Національного банку України, оскільки населення – основний інвестор банківської системи, а отже й економіки. Особлива увага центрального банку до питання підвищення рівня фінансової грамотності стане запорукою зростання довіри з боку населення до банківського сектору, а також до Національного банку України як регулятора.

Розуміючи усю важливість фінансової обізнаності населення та системи захисту їхніх прав як споживачів фінансових послуг, у 2014 році Національний банк України розпочав роботу над проектом Стратегії підвищення рівня фінансової грамотності населення України на 2015 – 2019 роки.

У серпні 2014 року Національний банк України розпочав спільний проект із Програмою розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II) з розробки національного веб-сайту з фінансової грамотності. До роботи долучилися фахівці Мінекономрозвитку, Мінфіну, МОН, Мінсоцполітики, Державної фіскальної служби, Фонду гарантування вкладів, Пенсійного фонду, АУБ, Держкомфінпослуг, НКЦПФР. На засіданнях робочої групи було затверджено концепцію створення сайту, план заходів, цільові аудиторії, основні рекомендації, які мають забезпечити повторне відвідування сайту, обговорено структуру маркетингового плану, розплановано роботу з експертами. Наразі триває робота з наповнення розділів сайту.

У рамках реалізації Плану заходів з підвищення рівня фінансової грамотності населення на друге півріччя 2014 року Національний банк України вдруге проводив Всеукраїнський тиждень фінансової грамотності, що стартував 3 листопада і був продовжений до кінця місяця та пролонгував святкування Всесвітнього дня заощаджень, який відзначався 31 жовтня. Метою святкування Всеукраїнського тижня фінансової грамотності та Всесвітнього дня заощаджень в Україні стало привернення уваги громадськості до підвищення рівня фінансової грамотності українців, а також стимулювання обачної та свідомої поведінки громадян при веденні особистих фінансів.

Основними завданнями при проведенні заходів стало роз'яснення щодо необхідності ведення сімейного бюджету, основних принципів фінансового

обліку, виховання звички до заощаджень та інвестицій заради фінансової стабільності в майбутньому. Національним банком України було запропоновано висвітлення саме цих питань, оскільки вони є найбільш проблемними для наших громадян. Так, за останніми соціологічними дослідженнями лише 18% українців ведуть облік усіх доходів і витрат, а 15% ведуть їхній частковий облі, майже 13% роблять заощадження.

До проведення Всеукраїнського тижня фінансової грамотності та Всесвітнього дня заощаджень долучилися громадські організації, професійні асоціації, банківські та фінансові установи, комерційні компанії, центральні та місцеві органи влади, викладачі шкіл і вищих навчальних закладів, міські та районні бібліотеки тощо. Активну участь у підготовці та проведенні заходів взяли фахівці територіальних управлінь Національного банку України в всіх регіонах країни.

У рамках проведення Всеукраїнського тижня фінансової грамотності Національним банком України було:

– розроблено рекомендації та сценарії освітніх заходів відповідно до особливостей різних вікових і соціальних груп населення та сфери їніх інтересів. Упродовж святкування за методичними рекомендаціями та матеріалами до Національного банку України звернулося майже 200 установ та організацій;

– проведено Вікторину з фінансової грамотності (6 – 17 листопада), в якій взяли участь 1 943 громадянина України (63 надали правильні відповіді на всі запитання), а також підготовлено грамоти та медалі для переможців і подяки для учасників, які правильно відповіли на всі запитання;

– проведено два відкриті уроки (в Межигірській гімназії № 19 м. Києва та Київському вищому професійному училищі водного транспорту), присвячені популяризації ідеї системного заощадження та ведення власного бюджету;

– організовано екскурсію до Музею грошей Національного банку України студентам Київського вищого професійного училища водного транспорту;

– спільно з Програмою розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II) організовано конкурс на найкраще відео на тему "ЗАОЩАДЖУЙ!", що проводився з 31 жовтня до 28 листопада 2014 року серед учнів навчальних закладів України, які вивчають курс "Фінансова грамотність". Мета конкурсу – поглибити розуміння важливості заощаджень для досягнення своїх фінансових цілей.

У Дніпропетровську відбувся перший в Україні регіональний учнівський

турнір із курсу "Фінансова грамотність", який було приурочено до Всеукраїнського тижня фінансової грамотності. Турнір було організовано Міністерством освіти і науки України, Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів та банківської діяльності, Національним банком України, Університетом банківської справи Національного банку України (м. Київ), Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти, Дніпропетровською обласною радою, Департаментом освіти і науки Дніпропетровської обласної та міської державних адміністрацій, Дніпропетровським обласним інститутом післядипломної освіти та Дніпропетровським університетом імені Альфреда Нобеля і відбувся за фінансової підтримки Програми розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II). Членами журі були провідні науковці вищих навчальних закладів Києва, Дніпропетровська, Харкова, Черкас, а також досвідчені вчителі-методисти. У турнірі брали участь команди шкіл, де впроваджено дослідно-експериментальний освітній проект із підвищення рівня фінансової грамотності української молоді, який було започаткованову 2012 році.

Загалом, за нашими оцінками (відповідно до поданих звітів територіальних управлінь), у семінарах, лекціях, шкільних уроках, інтерактивних заняттях, Днях відкритих дверей взяли участь майже 226 тис. українців, що перевищило показник попереднього року вбільш як у 10 разів (у 2013 році в заходах, присвячених тижню фінансової грамотності та Всесвітньому дню заощаджень, взяли участь майже 20 тис. українців).

Національний банк України і надалі приділятиме багато уваги проведенню заходів із підвищення рівня фінансової грамотності населення, що сприятиме:

– прозорості фінансових продуктів і банківських послуг;

– підвищенню довіри до банківської системи;

– забезпеченню повноцінного притоку коштів на фінансові ринки;

– розумінню дії фінансових інструментів, використанню їх при прийнятті ґрунтовних рішень щодо розподілу доходів між заощадженнями та інвестиціями, які б сприяли економічній безпеці України та підвищенню добробуту населення;

– формуванню фінансової культури, починаючи зі шкільної освіти і закінчуючи програмами фінансової освіти населення пенсійного віку.

Ми цінуємо та підтримуємо ініціативи всіх сторін, які зацікавлені в підвищенні рівня добробуту українців.

4.8. АУДИТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Протягом 2014 року було здійснено 197 аудиторських перевірок ефективності управління ризиками та внутрішнього контролю за основними напрямами діяльності структурних підрозділів Національного банку України, в тому числі: 26 комплексних аудитів; 165 тематичних аудитів за 14 тематичними напрямами; шість раптових ревізій готівки та інших цінностей. Крім того на виконання доручень керівництва Національного банку було проведено три позапланові аудити. Аудитом було охоплено діяльність 72.5% структурних підрозділів Національного банку.

Зазначені перевірки здійснювалися відповідно до Плану проведення аудиторських перевірок структурних підрозділів Національного банку України в 2014 році, затвердженого рішенням Ради Національного банку України та складеного на основі ризик-орієнтованих підходів до вибору об'єктів аудиту.

Відповідно до вимог Міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту, прийнятих та опублікованих міжнародним Інститутом внутрішніх аудиторів під час кожного аудиту:

– здійснювалась оцінка рівня ймовірного впливу усіх виявлених порушень, недоліків та проблемних питань на рівень ризиків, властивих об'єктам аудиту Національного банку з урахуванням їхніх причин і вагомості, наявності аналогічних порушень за результатами попереднього аудиту;

– здійснювалась оцінка стану внутрішнього контролю та повноти виконання рекомендацій, наданих за результатами попередніх аудитів;

– надавалися рекомендації структурним підрозділам щодо вжиття заходів управління ризиками та вдосконалення наявних процедур внутрішнього контролю;

– здійснювався моніторинг виконання структурними підрозділами прийнятих рекомендацій.

На виконання рекомендацій, наданих МВФ за результатами оцінки захисних механізмів, було здійснено:

– перевірки на визначені у Меморандумі про взаєморозуміння з МВФ контрольні дати та за їхніми результатами контрольні звіти про чисті міжнародні резерви, чисті внутрішні активи Національного банку України;

– організацію та проведення незалежного зовнішнього оцінювання якості роботи аудиту сертифікованими аудиторами Центрального банку Нідерландів, визначеними за погодженням з експертами МВФ.

На виконання вимог Закону України “Про Національний банк України” двічі за рік відбулось інформування Ради Національного банку України та Голови Національного банку України про результати роботи.

Голова В. Гонтарева

КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ

за рік, що закінчився 31 грудня 2014 року

Зміст

Заява про відповідальність керівництва щодо підготовки та затвердження консолідованої фінансової звітності за рік, який закінчився 31 грудня 2014 року 133

Звіт незалежного аудитора 134

Консолідований звіт про фінансовий стан 136
Консолідований звіт про сукупні доходи 137
Консолідований звіт про рух грошових коштів 138
Консолідований звіт про зміни у власному капіталі 140

Примітки до консолідованої фінансової звітності

1 Основна діяльність 141
2 Основи облікової політики та складання звітності 143
3 Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку 158
4 Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку 160
5 Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах 162
6 Цінні папери нерезидентів 163
7 Авуари в СПЗ 168
8 Цінні папери України 169
9 Кредити банкам та іншим позичальникам 173
10 Внутрішній державний борг 176
11 Внески в рахунок квоти МВФ 176
12 Основні засоби та нематеріальні активи 177
13 Інші активи 178
14 Кошти банків 180
15 Кошти державних та інших установ 181
16 Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком 181
17 Зобов'язання перед МВФ 182
18 Інші зобов'язання 183
19 Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України 183
20 Управління капіталом 184
21 Грошові кошти та їх еквіваленти 185
22 Процентні доходи та витрати 186
23 Комісійні доходи та витрати 186
24 Інші доходи 187
25 Витрати на утримання персоналу 187
26 Адміністративно-господарські та інші витрати 187
27 Чисте (збільшення)/зменшення резервів 188
28 Управління фінансовими ризиками 188
29 Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику 192
30 Кредитний ризик 194
31 Валютний ризик 196
32 Процентний ризик 198
33 Ризик ліквідності 203
34 Позабалансові зобов'язання і похідні фінансові інструменти 205
35 Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань 206
36 Подання фінансових інструментів за категоріями оцінки 209
37 Операції зі зв'язаними сторонами 209
38 Розкриття значних сум за статтями активів і зобов'язань 211
39 Події, що відбулися після звітної дати 211

Національний банк України

Заява про відповідальність керівництва щодо підготовки та затвердження консолідованої фінансової звітності за рік, який закінчився 31 грудня 2014 року

Керівництво несе відповідальність за підготовку консолідованої фінансової звітності, яка достовірно відображає фінансовий стан Національного банку України та його дочірніх компаній станом на кінець дня 31 грудня 2014 року, а також результати їх діяльності, рух грошових коштів та зміни у капіталі за рік, який закінчився цією датою, а також за розкриття основних принципів облікової політики та іншої пояснювальної інформації, відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (надалі – "МСФЗ").

При підготовці консолідованої фінансової звітності керівництво несе відповідальність за:

- належний вибір та застосування облікової політики;
- представлення інформації, у т.ч. даних про облікову політику, у формі, що забезпечує прийнятність, достовірність, співставність та зрозумілість такої інформації;
- розкриття додаткової інформації у випадках, коли виконання вимог МСФЗ є недостатнім для розуміння користувачами звітності того впливу, який ті чи інші угоди, а також інші події чи умови здійснюють на фінансовий стан та фінансові результати діяльності Національного банку України та його дочірніх компаній;
- ствердження про дотримання вимог МСФЗ, за умови, що будь-які суттєві відхилення розкриті та роз'яснені в консолідованій фінансовій звітності; та
- оцінку здатності Національного банку України та його дочірніх компаній продовжувати свою діяльність на безперервній основі.

Керівництво також несе відповідальність за:

- створення, впровадження та підтримання у Національному банку України ефективної та надійної системи внутрішнього контролю;
- ведення обліку у формі, яка б дозволяла розкрити та пояснити угоди Національного банку України та його дочірніх компаній, а також надати на будь-яку дату інформацію з достатньою точністю про фінансовий стан Національного банку України та його дочірніх компаній і забезпечити відповідність консолідованої фінансової звітності вимогам МСФЗ;
- ведення облікової документації у відповідності до законодавства України;
- застосування обґрунтовано доступних заходів щодо збереження активів Національного банку України та його дочірніх компаній;
- запобігання і виявлення випадків шахрайства та інших порушень.

Консолідована фінансова звітність за рік, який закінчився 31 грудня 2014 року, була затверджена керівництвом Національного банку України 9 квітня 2015 року.

Від імені Правління Національного банку України:

Голова
В.О. Гонтарева

9 квітня 2015 року

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку
Б.В. Лукасевич

9 квітня 2015 року

Deloitte.

ПрАТ «Делойт енд Туш ЮСК»
вул. Жилянська, 48, 50а
Київ, 01033
Україна

Тел.: +38 (044) 490 9000
Факс: +38 (044) 490 9001
www.deloitte.ua

ЗВІТ НЕЗАЛЕЖНОГО АУДИТОРА

Раді та Правлінню Національного банку України:

Ми провели аудит консолідованої фінансової звітності, що додається, Національного банку України та його дочірніх компаній, яка складається з консолідованого звіту про фінансовий стан станом на 31 грудня 2014 року та відповідних консолідованих звітів про сукупні доходи, про рух грошових коштів та про власний капітал за рік, що закінчився цією датою, а також з розкриття основних принципів облікової політики та іншої пояснювальної інформації.

Відповідальність керівництва за консолідовану фінансову звітність

Керівництво несе відповідальність за підготовку цієї консолідованої фінансової звітності та її достовірне представлення відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності, а також за створення такої системи внутрішнього контролю, яка, на думку керівництва, є необхідною для підготовки консолідованої фінансової звітності, що не містить суттєвих викривлень внаслідок фінансових зловживань або помилок.

Відповідальність аудитора

Нашою відповідальністю є висловлення думки щодо цієї консолідованої фінансової звітності на підставі проведеного нами аудиту. Ми провели аудит згідно з Міжнародними стандартами аудиту. Ці стандарти вимагають обов'язкового дотримання аудиторами етичних норм, а також планування та проведення аудиту з метою одержання достатньої впевненості в тому, що консолідована фінансова звітність не містить суттєвих викривлень.

Аудит включає проведення процедур, необхідних для отримання аудиторських доказів, які підтверджують суми та розкриття інформації у консолідованій фінансовій звітності. Вибір процедур базується на професійному судженні аудитора, включаючи оцінку ризиків суттєвого викривлення консолідованої фінансової звітності внаслідок фінансових зловживань або помилок. Оцінка таких ризиків включає огляд системи внутрішнього контролю над підготовкою та достовірним представленням консолідованої фінансової звітності з метою розробки аудиторських процедур, що відповідають даним обставинам, але не з метою висловлення думки щодо ефективності системи внутрішнього контролю Національного банку України та його дочірніх компаній. Аудит також включає оцінку доречності використання облікової політики та обґрунтованості бухгалтерських оцінок, зроблених керівництвом, а також оцінку загального представлення консолідованої фінансової звітності.

Ми вважаємо, що отримані нами аудиторські докази забезпечують достатню та обґрунтовану основу для надання нашої аудиторської думки
.

Назва «Делойт» стосується однієї або більшої кількості юридичних осіб, що належать до складу «Делойт Туш Томацу Лімітед», приватної компанії, відповідальність учасників якої обмежена наданими ними гарантіями, зареєстрованої згідно із законодавством Великобританії; причому кожна з таких юридичних осіб є самостійною і незалежною юридичною особою. Детальний опис юридичної структури «Делойт Туш Томацу Лімітед» і юридичних осіб, які входять до її складу, представлений у мережі Інтернет за адресою: www.deloitte.com/about.

© 2015 ПрАТ «Делойт енд Туш ЮСК». Всі права застережено.

Висловлення думки

На нашу думку, дана консолідована фінансова звітність достовірно, в усіх суттєвих аспектах відображає фінансовий стан Національного банку України та його дочірніх компаній станом на 31 грудня 2014 року, а також результати їх діяльності та рух грошових коштів за рік, що закінчився цією датою, згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності.

Пояснювальний розділ

Ми звертаємо увагу на Примітку 4 до цієї консолідованої фінансової звітності. Вплив економічної кризи та політичної нестабільності, які тривають в Україні, а також їхнє остаточне врегулювання неможливо передбачити з достатньою вірогідністю, і вони можуть негативно вплинути на економіку України та операційну діяльність Національного банку України та його дочірніх компаній. Наша думка не містить застережень стосовно даного питання.

Інші питання

Аудит консолідованої фінансової звітності Національного банку України та його дочірніх компаній за рік, який закінчився 31 грудня 2013 року, проводив інший аудитор, який висловив безумовно-позитивну думку стосовно цієї звітності 8 квітня 2014 року.

Deloitte & Touche

9 квітня 2015 року

Сертифікований аудитор Наталія Самойлова

Сертифікат аудитора банків №0202, виданий Аудиторською палатою України 24 грудня 2014 року згідно з рішенням Аудиторської палати України № 304/2, дійсний до 24 грудня 2019 року

ПрАТ "Делойт енд Туш Юкрейніан Сервісез Компані"
Україна, 01033, м. Київ, вул. Жилянська, 48, 50А

Консолідований звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2014 року

	Примітки	2014	2013
			(у мільйонах гривень)
Активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	5	**17 338**	58 125
Цінні папери нерезидентів	6	**88 118**	100 580
Авуари в СПЗ	7	**59**	128
Монетарне золото		**14 366**	7 893
Цінні папери України	8	**330 774**	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	9	**81 573**	66 998
Внутрішній державний борг	10	**2 180**	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	11	**31 344**	16 945
Основні засоби та нематеріальні активи	12	**7 196**	7 231
Інші активи	13	**4 321**	2 693
Усього активів		**577 269**	416 995
Зобов'язання			
Банкноти та монети в обігу		**304 811**	261 870
Кошти банків	14	**28 895**	47 432
Кошти державних та інших установ	15	**14 648**	4 036
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	19	**61 803**	11 886
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком України	16	**19 609**	3 126
Зобов'язання перед МВФ	17	**65 615**	31 140
Інші зобов'язання	18	**1 346**	1 361
Усього зобов'язань		**496 727**	360 851
Власний капітал			
Статутний капітал		**100**	100
Загальні та інші резерви		**23 993**	33 474
Резерви переоцінки активів і зобов'язань		**56 420**	22 542
Усього власного капіталу	20	**80 513**	56 116
Неконтрольована частка		**29**	28
Усього капіталу		**80 542**	56 144
Усього пасивів		**577 269**	416 995

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 9 квітня 2015 року.

Голова В. О. Гонтарева

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку Б. В. Лукасевич

Примітки, подані на сторінках 141 – 212, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності

Консолідований звіт про сукупні доходи за 2014 рік

	Примітки	**2014**	2013
			(у мільйонах гривень)
Процентні доходи	22	**37 629**	21 331
Процентні витрати	22	**(1 319)**	(996)
Чистий процентний дохід до вирахування резервів	22	**36 310**	20 335
Чисте (збільшення)/зменшення резервів за кредитами банкам та іншим позичальникам	27	**(26 856)**	538
Чистий процентний дохід після вирахування резервів		**9 454**	20 873
Комісійні доходи	23	**436**	367
Комісійні витрати	23	**(16)**	(11)
Чистий комісійний дохід	23	**420**	356
Результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті		**88 866**	(3 988)
Результати від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю		**2 295**	1 106
Результати від операцій з фінансовими інструментами, крім операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю		**(15)**	3
Інші доходи	24	**538**	436
Усього чистих доходів		**101 558**	18 786
Витрати на утримання персоналу	25	**(2 248)**	(2 238)
Витрати, пов'язані з виготовленням банкнот, монет, сувенірної та іншої продукції		**(1 184)**	(927)
Адміністративно-господарські та інші витрати	26	**(951)**	(847)
Зменшення корисності активів Національного банку України, що розміщені на тимчасово окупованих територіях	12, 13,18	**(1 042)**	–
Чисте збільшення резервів за іншими активами	27	**(52)**	(1)
Прибуток до оподаткування		**96 081**	14 773
Витрати з податку на прибуток дочірніх компаній		**(1)**	–
Прибуток за рік		**96 080**	14 773
Інші сукупні доходи/(витрати), які не підлягають перекласифікації як складові прибутків або збитків у наступних періодах:			
Переоцінка банківських металів		**1 042**	(686)
Інші сукупні доходи/(витрати) за рік		**1 042**	(686)
Разом сукупні доходи за рік		**97 122**	14 087
Прибуток за рік, який належить:			
Національному банку України		**96 079**	14 779
неконтрольованій частці		**1**	(6)
		96 080	14 773
Сукупні доходи, які належать:			
Національному банку України		**97 121**	14 093
неконтрольованій частці		**1**	(6)
		97 122	14 087

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 9 квітня 2015 року.

Голова В. О. Гонтарева

Головний бухгалтер – директор Департаменту бухгалтерського обліку Б. В. Лукасевич

Директор Департаменту фінансового контролінгу О.В. Стринжа

Примітки, подані на сторінках 141 – 212, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності

Консолідований звіт про рух грошових коштів за 2014 рік

	Примітки	**2014**	2013
			(у мільйонах гривень)
Операційна діяльність			
Прибуток за рік		**96 080**	14 773
Коригування:			
Знос та амортизація	12	**588**	469
Чисте збільшення/(зменшення) резервів за активами	27	**26 908**	(537)
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	9	**1 979**	(398)
Зміна в нарахованих доходах		**(5 119)**	(1 696)
Зміна в нарахованих витратах		**231**	(107)
Результат переоцінки боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю		**855**	1 498
Нереалізований результат переоцінки фінансових активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті		**(88 969)**	4 343
Зменшення корисності активів Національного банку України, що розміщені на тимчасово окупованих територіях		**1 042**	-
Інший рух коштів, що не є грошовим		**9**	21
Чистий грошовий прибуток до зміни операційних активів та зобов'язань		**33 604**	18 366
Чисте збільшення кредитів банкам та іншим позичальникам		**(45 109)**	(842)
Погашення внутрішнього державного боргу	10	**132**	132
Чисте (збільшення)/зменшення інших активів		**(9 878)**	298
Чисте зменшення інших зобов'язань		**(1 246)**	(59)
Чисте (вибуття)/надходження грошових коштів від операційної діяльності до перерахування коштів до Державного бюджету України		**(22 497)**	17 895
Перерахування коштів до Державного бюджету України	19	**(22 807)**	(28 308)
Чисте вибуття грошових коштів від операційної діяльності		**(45 304)**	(10 413)
Інвестиційна діяльність			
Чисте зменшення розміщених строкових депозитів		**5 894**	1 235
Чисте зменшення цінних паперів нерезидентів		**79 519**	24 504
Придбання цінних паперів України		**(162 456)**	(49 411)
Продаж та погашення цінних паперів України		**14 438**	1 669
Продаж/(придбання) монетарного золота		**848**	(1 382)
Придбання дочірньої компанії, за вирахуванням отриманих грошових коштів		–	(45)
Придбання основних засобів та нематеріальних активів		**(998)**	(1 044)
Надходження від продажу основних засобів		**5**	10
Чисте вибуття грошових коштів від інвестиційної діяльності		**(62 750)**	(24 464)

Примітки, подані на сторінках 141 – 212, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності

Консолідований звіт про рух грошових коштів за 2014 рік (продовження)

	Примітки	2014	2013
			(у мільйонах гривень)
Фінансова діяльність			
Випуск банкнот та монет в обіг		**42 941**	39 084
Погашення зобов'язань перед МВФ		**(10 332)**	(24 394)
Надходження коштів від отриманих кредитів МВФ		**13 940**	–
Чиста зміна залучених строкових депозитів		**434**	–
Чиста зміна депозитних сертифікатів, що емітовані Національним банком України		**16 468**	2 792
Чисте надходження грошових коштів від фінансової діяльності		**63 451**	17 482
Вплив зміни курсів іноземних валют на грошові кошти та їх еквіваленти		**17 412**	(2 239)
Чисте зменшення грошових коштів та їх еквівалентів		**(27 191)**	(19 634)
Грошові кошти та їх еквіваленти			
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок звітного року	21	**(1 515)**	18 119
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець звітного року	21	**(28 706)**	(1 515)

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 9 квітня 2015 року.

Голова В. О. Гонтарева

Головний бухгалтер – директор Департаменту бухгалтерського обліку Б. В. Лукасевич

Примітки, подані на сторінках 141 – 212, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності

Консолідований звіт про зміни у власному капіталі за 2014 рік

	Примітки	Статутний капітал	Загальні та інші резерви	Резерв переоцінки активів і зобов'язань	Усього власного капіталу	Некон-трольована частка	Усього капіталу
							(у мільйонах гривень)
Залишок на 01 січня 2013 року		100	22 378	44 426	66 904	–	**66 904**
Усього сукупних доходів за 2013 рік		–	14 779	(686)	14 093	(6)	**14 087**
Реалізований резерв за проданими банківськими металами	19	–	34	(34)	–	–	**–**
Компенсація резервом переоцінки активів і зобов'язань сум нереалізованих витрат від переоцінки цінних паперів	19	–	421	(421)	–	–	**–**
Компенсація резервом переоцінки активів і зобов'язань сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота	19	–	8 435	(8 435)	–	–	**–**
Використання загальних резервів	10	–	(687)	–	(687)	–	**(687)**
Перерахування коштів до Державного бюджету України	19	–	–	(12 308)	(12 308)	–	**(12 308)**
Зобов'язання Національного банку України з перерахування прибутку до Державного бюджету України	19	–	(11 886)	–	(11 886)	–	**(11 886)**
Придбання дочірньої компанії		–	–	–	–	34	**34**
Залишок на 31 грудня 2013 року		**100**	**33 474**	**22 542**	**56 116**	**28**	**56 144**
Усього сукупних доходів за 2014 рік		–	96 079	1 042	97 121	1	**97 122**
Реалізований результат переоцінки за проданими банківськими металами	19	–	119	(119)	–	–	**–**
Реалізований результат переоцінки за проданими цінними паперами і ф'ючерсами		–	292	(292)	–	–	**–**
Спрямування нереалізованих результатів від переоцінки цінних паперів до резерву переоцінки	19	–	(242)	242	–	–	**–**
Спрямування нереалізованих результатів від переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті до резервів переоцінки	19	–	(34 042)	34 042	–	–	**–**
Перерахування коштів до Державного бюджету України	19	–	(9 884)	(1 037)	(10 921)	–	**(10 921)**
Зобов'язання Національного банку України з перерахування прибутку до Державного бюджету України за 2014 рік	19	–	(61 803)	–	(61 803)	–	**(61 803)**
Залишок на 31 грудня 2014 року		**100**	**23 993**	**56 420**	**80 513**	**29**	**80 542**

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 9 квітня 2015 року.

Голова В. О. Гонтарева

Головний бухгалтер – директор Департаменту бухгалтерського обліку Б. В. Лукасевич

Примітки, подані на сторінках 141 – 212, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності

Примітки до консолідованої фінансової звітності

1 Основна діяльність

Національний банк України (далі – "Національний банк") є центральним банком України і здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України "Про Національний банк України" та інших законодавчих актів України. Згідно із законодавством України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України за умови, якщо це не перешкоджає досягненню основної функції.

Національний банк не має на меті отримання прибутку. Фінансові результати діяльності Національного банку, а також структура його активів, зобов'язань і капіталу визначаються функціями Національного банку як особливого центрального органу державного управління.

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" Національний банк виконує такі основні функції:

відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики, розроблених Радою Національного банку, визначає та проводить грошово-кредитну політику;

монопольно здійснює емісію національної валюти України та організовує її обіг;

забезпечує накопичення та зберігання міжнародних (золотовалютних) резервів (далі – міжнародні резерви) і здійснення операцій з ними та банківськими металами;

є кредитором останньої інстанції для банків і організовує систему рефінансування; здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі; представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;

здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах компетенції, визначеної Законом України "Про Національний банк України".

Згідно із Законом України "Про Національний банк України" Національний банк надає кредити банкам для підтримки ліквідності, купує та продає на відкритому ринку цінні папери, валютні цінності, дорогоцінні метали, продає пам'ятні монети з дорогоцінних і недорогоцінних металів на внутрішньому і зовнішньому ринках, виконує операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням державних цінних паперів, їх погашенням і виплатою доходів за ними, веде рахунки Державної казначейської служби України, рахунки міжнародних організацій та здійснює інші операції, необхідні для забезпечення виконання своїх функцій. Національний банк також виконує функції депозитарію державних цінних паперів України.

Статутний капітал Національного банку є державною власністю.

Відповідно до Конституції України основними завданнями Ради Національного банку є розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики. Крім того, відповідно до Закону України "Про Національний банк України" Рада Національного банку затверджує щорічно кошторис доходів та витрат Національного банку на наступний рік, приймає рішення про збільшення розміру статутного капіталу Національного банку, затверджує річну фінансову звітність Національного банку, звіт про виконання кошторису доходів та витрат Національного банку та розподіл прибутку до розподілу за звітний рік, затверджує рішення Правління Національного банку про участь Національного банку в міжнародних фінансових організаціях, а також виконує інші функції відповідно до своїх повноважень, визначених законодавством України.

До системи Національного банку входять 25 управлінь на території України, а також Головне господарське управління, Центральне сховище, Державна скарбниця України, Група управління проектами міжнародних кредитних ліній, Центральна розрахункова палата, Банкнотно-монетний двір, Фабрика банкнотного паперу. Дочірніми установами Національного банку є Українська академія банківської справи (м. Суми), Університет банківської справи (м. Київ), ТОВ "Банківське телебачення" (м. Київ), які перебувають у повній власності Національного банку, та ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ", частка участі Національного банку в статутному капіталі якого становить 77,79% (31 грудня 2013 року – 77,79%).

1 Основна діяльність (продовження)

Станом на 31 грудня 2012 року Національний банк визнавав у консолідованому звіті про фінансовий стан інвестицію до асоційованої компанії Всеукраїнського депозитарію цінних паперів (далі – Депозитарій) у розмірі 22,86% від його статутного капіталу (примітка 13). У травні 2013 року відповідно до вимог Закону України "Про депозитарну систему в Україні" Національний банк придбав 83 800, або 54,71% акцій Депозитарію, у результаті чого частка Національного банку у капіталі Депозитарію становила 77,57%. Усі придбані акції мають право голосу. Керівництво Національного банку вважає, що з моменту набуття прав власності на 77,57% акцій Депозитарію Національний банк отримав контроль над Депозитарієм. Відповідно в консолідованій фінансовій звітності за 2013 рік Національний банк визнав вибуття інвестиції в асоційовану компанію та придбання дочірньої компанії.

Відповідно до Закону України "Про депозитарну систему України" правонаступником Депозитарію є ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ" (далі – Розрахунковий центр).

Надалі, протягом 2013 року Національний банк збільшив частку участі у статутному капіталі Розрахункового центру до 77,79% шляхом викупу простих акцій Розрахункового центру.

Статутний капітал Розрахункового центру становить 153,1 мільйона гривень, який складається із простих іменних акцій номінальною вартістю 1 000 гривень кожна.

Винятковою компетенцією Розрахункового центру є проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом "поставка цінних паперів проти оплати". Розрахунковий центр відкриває та веде грошові рахунки учасників фондового ринку. Також забезпечує виплату доходу за цінними паперами, номінальної вартості під час погашення цінних паперів та здійснення емітентом інших корпоративних операцій, у тому числі за тими цінними паперами, що розміщені та обертаються за межами України.

До складу Університету банківської справи (м. Київ) уключені Львівський, Харківський, Черкаський та Севастопольський інститути банківської справи.

У 2013 році відповідно до Закону України від 04.07.2013 №399-VII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо повернення державного контролю та виробництва державними підприємствами документів та бланків, які потребують використання спеціальних елементів захисту", Державне підприємство "Поліграфкомбінат "Україна" по виготовленню цінних паперів" (далі – Поліграфкомбінат) передано в управління Національного банку.

Поліграфкомбінат засновано на державній власності та утворено з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Основним завданням Поліграфкомбінату є задоволення потреб держави, підприємств, організацій та установ, окремих юридичних та фізичних осіб у бланках документів, які відповідно до законодавства України потребують використання спеціальних елементів захисту, марках акцизного податку, поштових марках, бланках, маркованих конвертах, картках, листівках, платіжних картках, а також інших видах поліграфічної продукції та поліграфічних послуг.

У 2014 році відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 травня 2014 року № 525-р "Про передачу цілісного майнового комплексу державного підприємства "Державний центр персоналізації документів" в управління Національного банку" Державний центр персоналізації документів передано в управління Національного банку. Після звітної дати закінчився процес реорганізації Державного центру персоналізації документів шляхом припинення як юридичної особи та приєднання до Поліграфкомбінату як структурного підрозділу.

Національний банк застосував судження та здійснив аналіз щодо дотримання критеріїв контролю відповідно до МСФЗ 10 "Консолідована фінансова звітність" стосовно Поліграфкомбінату. Національний банк має владні повноваження щодо Поліграфкомбінату, однак не зазнає ризиків або не має права щодо змінних результатів його діяльності та є агентом, а не принципалом стосовно Поліграфкомбінату. На підставі таких суджень зроблено висновок про те, що Національний банк не здійснює контролю за Поліграфкомбінатом та відповідно Поліграфкомбінат не було консолідовано під час складання цієї фінансової звітності.

2 Основи облікової політики та складання звітності

Консолідована фінансова звітність Національного банку складена відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ), затверджених Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Дана консолідована фінансова звітність була підготовлена на основі припущення, що Національний банк є організацією, здатною продовжувати свою діяльність на безперервній основі.

Ця консолідована фінансова звітність була складена за принципом оцінки за собівартістю, за винятком фінансових активів, класифікованих як фінансові активи з відображенням переоцінки як прибутку або збитку, які оцінюються за справедливою вартістю. Консолідована фінансова звітність представлена в національній валюті України – гривні, що є функціональною валютою та валютою представлення фінансової звітності. Консолідована фінансова звітність Національного банку складається в мільйонах гривень.

Основа консолідації

Консолідована фінансова звітність уключає фінансову звітність Національного банку та його дочірніх компаній станом на 31 грудня 2014 року.

Дочірні компанії включають компанії, які контролюються Національним банком. Наявність контролю визначається в разі виконання одночасно таких умов:

наявність владних повноважень стосовно об’єкта інвестування;

права щодо змінних результатів діяльності об’єкта інвестування та можливість зазнавати ризиків;

спроможність використовувати свої владні повноваження щодо об’єкта інвестування з метою впливу на результати Національного банку.

Дочірні компанії повністю консолідуються починаючи з дати фактичного отримання Національним банком контролю за ними (яка, як правило, є датою придбання) і консолідація припиняється починаючи з дати втрати контролю.

Зміна частки участі в дочірній компанії без втрати контролю обліковується як операція з капіталом. Збитки дочірньої компанії відносяться на неконтрольовану частку участі, навіть якщо це призводить до виникнення від’ємного залишку.

Якщо Національний банк втрачає контроль над дочірньою компанією, то він припиняє визнання активів та зобов’язань дочірньої компанії (у тому числі відповідного гудвілу), балансової вартості неконтрольованої частки участі; визнає справедливу вартість отриманої винагороди, справедливу вартість інвестиції, що залишається, а також результат операції у складі прибутків або збитків; перекласифіковує частку Національного банку в компонентах, що раніше були визнані у складі іншого сукупного доходу, до складу прибутків або збитків.

Під час консолідації звітності дочірніх компаній виключаються всі залишки за внутрішньосистемними операціями, у тому числі суми доходів і витрат за операціями між дочірніми компаніями. Національний банк і його дочірні компанії застосовують єдину облікову політику для складання консолідованої фінансової звітності. Фінансова звітність дочірніх компаній складена за той самий звітний період, що і звітність Національного банку.

Інвестиції в асоційовані компанії

Асоційовані компанії – це компанії, на діяльність яких Національний банк має суттєвий вплив. Суттєвий вплив – це повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової та операційної політики об’єкта інвестицій, але не контроль чи спільний контроль над такими політиками.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Інвестиції в асоційовані компанії відображаються за методом участі в капіталі і включаються до статті "Інші активи". Подальші зміни в балансовій вартості відображають зміни частки Національного банку в чистих активах асоційованої компанії, що відбулися після придбання. Частка Національного банку в прибутках або збитках асоційованих компаній з часу здійснення інвестицій визнається в складі інших доходів або витрат консолідованого звіту про сукупний дохід. Частка Національного банку в інших змінах капіталу асоційованих компаній, що відбулися з часу здійснення інвестицій, визнається у складі консолідованих звітів про сукупні доходи та про власний капітал. Проте, якщо частка Національного банку у збитках асоційованої компанії дорівнює або перевищує його частку участі в асоційованій компанії, то Національний банк не визнає подальших збитків, за винятком випадків, коли він має зобов'язання здійснювати платежі асоційованій компанії або від її імені.

Основні методи оцінки

Фінансові активи та зобов'язання відображаються за справедливою вартістю або амортизованою собівартістю залежно від їх класифікації.

Справедлива вартість – це ціна, яка була б отримана за продаж активу або сплачена за передавання зобов'язання у звичайній операції на головному (або найсприятливішому) ринку на дату оцінки за поточних ринкових умов (тобто вихідна ціна) незалежно від того, чи спостерігається така ціна безпосередньо, чи оцінена за допомогою іншої методики оцінювання.

Ринок, на якому Національний банк, як правило, здійснює операції продажу активу або передавання зобов'язання, приймається за головний ринок або, якщо немає головного ринку, за найсприятливіший ринок. У Національного банку має бути доступ до основного або найсприятливішого ринку на дату оцінки. Національний банк оцінює справедливу вартість активу або зобов'язання, користуючись припущеннями, якими користувалися б учасники ринку, складаючи ціну активу або зобов'язання, та припускаючи, що учасники ринку діють у своїх економічних інтересах.

Якщо для активу або зобов'язання є головний ринок, то оцінка справедливої вартості представляє ціну на такому ринку (незалежно від того, чи ця ціна є безпосередньо відкритою, чи її оцінку отримано за іншою методикою оцінювання), навіть якщо ціна на іншому ринку є потенційно сприятливішою на дату оцінки.

Для визначення справедливої вартості фінансових інструментів, щодо яких немає інформації про ринкові ціни із зовнішніх джерел, використовуються такі методики оцінки, як дисконтування грошових потоків та аналіз фінансової інформації про об'єкти інвестування. Застосування методик оцінки може потребувати припущень, що не підкріплені ринковими даними. У цій консолідованій фінансовій звітності інформація розкривається в тих випадках, за яких заміна такого припущення можливим альтернативним варіантом може призвести до суттєвої зміни сум прибутку, доходів, витрат, загальної суми активів чи зобов'язань.

Національний банк застосовує методики оцінювання, що відповідають обставинам та для яких є достатньо даних, щоб оцінити справедливу вартість, максимізуючи використання доречних відкритих вхідних даних та мінімізуючи використання закритих вхідних даних.

Усі активи та зобов'язання, справедлива вартість яких оцінюється або розкривається у консолідованій фінансовій звітності, класифікуються в межах ієрархії рівнів справедливої вартості, що описана нижче, на підставі вхідних даних найнижчого рівня, які є суттєвими для оцінки справедливої вартості в цілому:

рівень 1 – ціни котирування ідентичних активів або зобов'язань на активному ринку (без будь-яких коригувань);

рівень 2 – моделі оцінки, у яких суттєві для оцінки справедливої вартості в цілому вхідні дані, що належать до найнижчого рівня ієрархії, є прямо або опосередковано спостережуваними на ринку;

рівень 3 – моделі оцінки, у яких суттєві для оцінки справедливої вартості в цілому вхідні дані, що належать до найнижчого рівня ієрархії, не спостерігаються на ринку.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Витрати на проведення операції – витрати на придбання, випуск або вибуття фінансового активу чи фінансового зобов'язання і які не були б сплачені, якби операція не відбулася. Витрати на проведення операції не включають премій або дисконтів за борговими інструментами, витрат на фінансування, внутрішніх адміністративних витрат чи витрат на зберігання.

Амортизована собівартість – це сума, за якою фінансовий актив чи фінансове зобов'язання оцінюється під час первісного визнання, мінус виплати основної суми плюс або мінус накопичена амортизація будь-якої різниці між цією первісною сумою та сумою погашення, розрахована із застосуванням методу ефективної процентної ставки, та мінус будь-яке зменшення вартості фінансових активів унаслідок знецінення.

Метод ефективної процентної ставки – метод обчислення амортизованої собівартості фінансового активу або фінансового зобов'язання та розподілу доходів чи витрат від відсотків на відповідний період. Ефективна процентна ставка – це ставка, за якою очікувані майбутні грошові виплати або надходження (без урахування майбутніх збитків, пов'язаних із наданням кредитів) точно дисконтуються протягом очікуваного терміну дії фінансового інструменту або у відповідних випадках протягом коротшого терміну до чистої балансової вартості фінансового активу або фінансового зобов'язання.

Операції в іноземній валюті та монетарному золоті

Монетарні активи і зобов'язання в іноземній валюті та монетарне золото первісно визнаються за офіційним курсом гривні до іноземних валют (золота) на дату розрахунку – дату визнання активів і зобов'язань і надалі переоцінюються під час кожної зміни офіційного курсу*.

Монетарні активи і зобов'язання в іноземній валюті та монетарне золото відображаються в консолідованій фінансовій звітності за офіційним курсом гривні до іноземних валют (золота), установленим Національним банком на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан.

Немонетарні активи в іноземній валюті відображаються за історичною вартістю, тобто за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату придбання активу.

Монетарне золото – це запаси золотих зливків світового стандарту, що зберігаються в Державній скарбниці України. Монетарне золото входить до складу міжнародних резервів та обліковується за масою в тройських унціях і його вартістю в гривнях за офіційним курсом Національного банку. Офіційний курс розраховується на підставі інформації про ціни на золото, визначені (зафіксовані) учасниками Лондонської асоціації ринку дорогоцінних металів та офіційного курсу гривні до долара США.

Золото, яке розміщене в іноземних банках і на яке нараховуються проценти, уключається до складу коштів та депозитів в іноземній валюті та відображається в консолідованій фінансовій звітності за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан.

---

*Станом на 31 грудня 2014 року офіційний курс гривні до долара США встановлювався кожного робочого дня після 12.00 за київським часом за курсом, який визначається як середньозважений курс покупців і продавців, що склався поточного робочого дня за даними Системи підтвердження угод на міжбанківському валютному ринку України Національного банку України і діє з часу встановлення. Унаслідок цього протягом одного дня послідовно діють два офіційні курси.

Станом на 31 грудня 2013 року офіційний курс гривні до долара США встановлювався за курсом, який визначався як середньозважений курс продавців і покупців на міжбанківському валютному ринку України, що встановився за попередній робочий день, з можливим відхиленням ±2 %. Офіційний курс гривні до інших іноземних валют установлюється на підставі офіційного курсу гривні до долара США та крос-курсів цих валют на міжнародних ринках.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Основні офіційні курси гривні до іноземних валют, за якими відображені монетарні статті консолідованого звіту про фінансовий стан, та монетарного золота були такими:

	31 грудня 2014 року (у гривнях)	31 грудня 2013 року (у гривнях)
1 долар США	**15,768556**	7,993000
1 СПЗ	**22,845563**	12,350849
1 євро	**19,232908**	11,041530
1 тройська унція золота	**18 827,656**	9 665,535

Результати переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті, а також золота, яке розміщене в іноземних банках, у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют та золота включаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, у якому вони виникли.

Операції з Міжнародним валютним фондом

У відносинах України з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ) Національний банк виконує функції депозитарію і фіскального агента в частині отриманих ним коштів. У консолідованій фінансовій звітності Національного банку відображаються всі суми вимог України до МВФ і зобов'язань перед МВФ у частині отриманих Національним банком коштів. Сума відповідних активів уключає авуари в спеціальних правах запозичення (далі – СПЗ) та внески в рахунок квоти МВФ. Сума відповідних зобов'язань уключає вартість цінних паперів, випущених на користь МВФ Міністерством фінансів України за квотою і Національним банком як фіскальним агентом за його запозиченнями, а також кошти на рахунках МВФ № 1 та № 2. Рахунок № 1 призначений для проведення операцій з МВФ, уключаючи сплату внесків за квотою, купівлю і викуп коштів. Рахунок № 2 використовується для розрахунків за операціями МВФ у валюті України.

Активи та зобов'язання, номіновані в СПЗ, у тому числі внески в рахунок квоти МВФ, перераховуються в гривні за офіційним курсом гривні до СПЗ на дату консолідованого звіту про фінансовий стан. Офіційний курс гривні до СПЗ розраховується на підставі інформації про курс СПЗ до долара США, установлений МВФ, та про офіційний курс гривні до долара США, установлений Національним банком.

Доходи, отримані за авуарами в СПЗ, відображаються як процентні доходи, а витрати, сплачені за користування коштами МВФ, відображаються як процентні та комісійні витрати в консолідованому звіті про сукупні доходи. Невідшкодована комісія за домовленістю про купівлю СПЗ відображається як комісійні витрати. Амортизація витрат, пов'язаних з операціями з МВФ, здійснюється із застосуванням ефективної процентної ставки та відображається як процентні витрати.

Операції з фінансовими інструментами

Фінансові активи Національного банку залежно від наміру їх придбання класифікуються таким чином:

Кошти та депозити в іноземній валюті

Кошти та депозити в іноземній валюті визнаються, коли Національний банк розміщує кошти в іноземній валюті в банках-контрагентах без наміру подальшої торгівлі ними. Ці кошти не пов'язані з похідними інструментами, не котируються на ринку і підлягають поверненню на фіксовану дату або дату, яка може бути визначена.

Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю

До цієї категорії належать цінні папери, які не відповідають критеріям оцінки за амортизованою собівартістю. Національний банк управляє групою таких фінансових інструментів відповідно до задокументованої моделі діяльності, що використовується для управління фінансовими активами Національного банку і яка передбачає продаж таких цінних паперів у короткостроковій перспективі.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Справедлива вартість цих цінних паперів визначається ринковим котируванням на головному або найсприятливішому ринку. Цінні папери цієї категорії можуть бути перекласифіковані в цінні папери за амортизованою собівартістю в разі зміни моделі діяльності.

Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю

До цієї категорії належать цінні папери, стосовно яких виконуються обидві такі умови:

цінні папери утримуються в межах моделі діяльності, що використовується для управління фінансовими активами Національного банку, відповідно до якої цінні папери утримуються для отримання грошових потоків згідно з умовами їх випуску;

договірні умови передбачають виникнення на визначені дати грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення номінальної вартості та процентів за цінними паперами.

Інструменти капіталу, що обліковуються за справедливою вартістю

До цієї категорії належать інвестиції до статутних капіталів компаній, які не є асоційованими або дочірніми. За відсутності інформації для визначення справедливої вартості інструментів капіталу, собівартість є найкращою оцінкою справедливої вартості. Тому справедлива вартість інвестицій в акції Міждержавного банку та Чорноморського банку торгівлі та розвитку визначається як собівартість, тобто дорівнює балансовій вартості.

Кредити, надані банкам та іншим позичальникам

Кредити, надані банкам та іншим позичальникам, визнаються, якщо Національний банк надає кошти контрагентам – банкам та іншим позичальникам з метою отримання договірних грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення основної суми боргу та процентів. Ці кредити не пов'язані з похідними інструментами, не котируються на ринку і підлягають поверненню на фіксовану дату або дату, яка може бути визначена.

Внутрішній державний борг

Внутрішній державний борг – це заборгованість за кредитами, що надані Уряду України. За цими кредитами очікується отримання договірних грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення основної суми боргу та процентів. Внутрішній державний борг первісно визнається за справедливою вартістю та обліковується за амортизованою собівартістю.

Визнання та оцінка фінансових інструментів

Визнання фінансових інструментів здійснюється таким чином:

операції з фінансовими інструментами відображаються в консолідованому звіті про фінансовий стан на дату розрахунку, тобто на дату набуття (передавання) права власності на них;

боргові цінні папери та інструменти капіталу, що обліковуються за справедливою вартістю, первісно визнаються за справедливою вартістю;

кошти та депозити в іноземній валюті, боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю, кредити банкам та іншим позичальникам і всі фінансові зобов'язання первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції.

Найкращим свідченням справедливої вартості фінансового інструмента на момент первісного визнання є ціна операції (тобто справедлива вартість компенсації виплаченої або отриманої). Якщо справедлива вартість на момент первісного визнання відрізняється від ціни операції, то інструмент обліковується на дату первісного визнання таким чином:

за вартістю оцінки, якщо про справедливу вартість є свідчення цін котирування на активному ринку для ідентичних активів або зобов'язань (тобто вхідні дані рівня 1) або коли вона визначається на основі методики оцінки, яка використовує лише ті дані, які є спостережуваними на ринку. Національний банк визнає різницю між справедливою вартістю на момент первісного визнання і ціною операції як прибуток або збиток;

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

в усіх інших випадках за вартістю оцінки, з урахуванням коригування щодо перенесення на майбутні періоди різниці між справедливою вартістю на момент первісного визнання і ціною операції. Після первісного визнання Національний банк визнає цю перенесену на майбутні періоди різницю як прибуток або збиток у тій мірі, у якій він виникає в результаті зміни фактора (включно із фактором часу), який учасники ринку враховували б під час визначення ціни активу або зобов'язання.

Подальший облік фінансових інструментів Національного банку здійснюється таким чином:

боргові цінні папери та інструменти капіталу, що обліковуються за справедливою вартістю, переоцінюються під час кожної зміни їх ринкової вартості. Результат від зміни справедливої вартості включається до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, у якому він виник;

кошти та депозити в іноземній валюті, боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю, кредити банкам та іншим позичальникам, а також внутрішній державний борг обліковуються за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективної процентної ставки.

Резерви під зменшення корисності (знецінення) фінансових активів

Витрати від знецінення визнаються в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи в міру їх виникнення внаслідок однієї або кількох подій (збиткових подій), що відбулися після первісного визнання фінансового активу, і якщо ця подія (або події) впливає (впливають) на розрахункові майбутні грошові потоки від фінансового активу або групи фінансових активів, які можуть бути оцінені достовірно.

Об'єктивним свідченням зменшення корисності (знецінення) фінансових активів є інформація, яка стосується таких збиткових подій:

значні фінансові труднощі, що виникли в боржника або емітента;

порушення боржником умов договору або порушення емітентом цінних паперів умов їх випуску;

ймовірність банкрутства або іншої фінансової реорганізації боржника або емітента;

створення кредитором у зв'язку з економічними або юридичними причинами, що випливають з фінансових труднощів боржника або емітента, таких умов, які не були б створені за інших обставин (зміна процентної ставки, пролонгація тощо);

наявність інформації про значне скорочення розрахункових майбутніх грошових потоків за групою фінансових активів з часу їх первісного визнання тощо.

Резерв під знецінення формується шляхом віднесення відповідної суми на витрати. Сума резерву розраховується як різниця між балансовою вартістю фінансового активу та теперішньою вартістю очікуваних грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною процентною ставкою.

Якщо в наступному періоді сума витрат від знецінення активу зменшується і це зменшення може бути об'єктивно віднесене до події, яка відбулася після визнання таких витрат, то визнані раніше витрати сторнуються шляхом коригування рахунку резерву. Сума зменшення відображається в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи.

Активи, погашення яких неможливе, списуються за рахунок сформованого резерву під знецінення після завершення всіх необхідних процедур щодо відшкодування активу.

Зміна умов фінансових активів

Якщо умови фінансових активів змінюються у зв'язку з фінансовими труднощами позичальника, то такі фінансові активи є знеціненими і їх знецінення розраховується з використанням первісної ефективної процентної ставки, визначеної до зміни умов. Якщо кредити видані під плаваючу ставку, то знецінення таких активів розраховується з використанням поточної ефективної процентної ставки. Якщо зміна умов відбувається не у зв'язку з фінансовими труднощами позичальника, то такі фінансові активи не є знеціненими і за такими активами коригується балансова вартість.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Сума коригування визначається як різниця між теперішньою вартістю нових грошових потоків з урахуванням змінених умов, дисконтованих за первісною ефективною процентною ставкою (поточною ефективною процентною ставкою, якщо кредити видані під плаваючу ставку), та балансовою вартістю фінансового активу на дату зміни умов.

Операції репо

Кошти, що сплачені за договорами про купівлю-продаж цінних паперів із зобов'язанням зворотного викупу (репо), відображаються як кредити, надані банкам. Різниця між ціною придбання та ціною подальшого продажу відображається як процентний дохід, що визнається за методом ефективної ставки протягом строку дії договорів.

Кошти, що отримані за договорами про купівлю-продаж цінних паперів (репо), уключаються до статті "Кошти банків" консолідованого звіту про фінансовий стан. Цінні папери залишаються в складі активів Національного банку. Різниця між ціною продажу цінних паперів та ціною їх зворотного викупу відображається як процентні витрати, що визнаються за методом ефективної процентної ставки протягом строку дії договорів.

Основні засоби

Основні засоби обліковуються за первісною вартістю за мінусом накопиченого зносу.

Первісна вартість придбаних основних засобів складається з витрат на придбання та введення їх в експлуатацію.

Витрати на поліпшення об'єктів основних засобів, що призводять до збільшення первісно очікуваних вигід від їх використання, збільшують первісну вартість цих об'єктів. Витрати на ремонт та обслуговування основних засобів визнаються в міру їх здійснення. Витрати на заміну основних частин або компонентів основних засобів капіталізуються, а залишкова вартість заміненої частини відноситься на витрати в консолідованому звіті про сукупні доходи звітного періоду.

У разі знецінення основних засобів їх вартість зменшується до вартості очікуваного відшкодування або справедливої вартості за мінусом витрат на реалізацію залежно від того, яка з цих двох величин є вищою. Зменшення балансової вартості відноситься на фінансові результати. Витрати на знецінення активу, визнані в попередніх періодах, сторнуються, якщо відбулася зміна оцінок, застосованих для визначення очікуваного відшкодування, або справедливої вартості за мінусом витрат на реалізацію.

Результат від реалізації основних засобів, який розраховується як різниця між сумою отриманих коштів і балансовою вартістю активів, визнається у складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи.

Незавершене будівництво відображається в обліку за первісною вартістю. Після завершення будівництва активи включаються до класу будівель і споруд за первісною вартістю. Незавершене будівництво не амортизується до того часу, доки актив не буде готовий до використання.

Амортизація

Нарахування амортизації (зносу) основних засобів здійснюється після того, як основні засоби стають придатними для використання, із застосуванням прямолінійного методу з метою рівномірного зменшення первісної вартості до ліквідаційної вартості протягом строку їх експлуатації за такими нормами:

будівлі та споруди	20 – 50 років;
транспортні засоби	7 – 28 років;
машини та обладнання	4 – 20 років;
інструменти, прилади та інвентар	4 – 10 років;
інші	2 – 25 років.

Земля і незавершене будівництво не підлягають амортизації.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Ліквідаційна вартість активу – це оціночна сума, яку Національний банк отримав би в поточний час від продажу цього активу, за мінусом оцінених витрат на продаж, якби стан та строк експлуатації активу відповідав строку експлуатації та стану, які цей актив матиме наприкінці строку корисного використання. Ліквідаційна вартість активу дорівнює нулю, якщо Національний банк має намір використовувати актив до кінця фізичного строку його експлуатації.

Нематеріальні активи

Усі нематеріальні активи Національного банку мають кінцевий термін використання і включають переважно програмне забезпечення та ліцензії на право користування програмними продуктами.

Первісна вартість придбаних нематеріальних активів складається з витрат на придбання та введення їх в експлуатацію. Придбані нематеріальні активи амортизуються за прямолінійним методом протягом очікуваного строку їх корисного використання, який становить від 3 до 8 років і надалі обліковуються за первісною вартістю за мінусом зносу.

Гудвіл

Гудвіл, набутий у результаті операцій з об'єднання бізнесу, первісно відображається в сумі, що дорівнює перевищенню суми переданої винагороди над чистими ідентифікованими активами та зобов'язаннями, що придбаваються. Гудвіл, що виникає під час придбання дочірніх компаній, відображається в складі нематеріальних активів. Гудвіл, що виникає під час придбання асоційованих компаній, відображається в складі інвестицій в асоційовані компанії. Після первісного визнання гудвіл відображається за первісною вартістю за вирахуванням накопичених збитків від знецінення.

Гудвіл аналізується на предмет знецінення щорічно або частіше, якщо певні події або зміна обставин свідчать про можливе знецінення балансової вартості. Знецінення гудвілу визначається шляхом оцінки вартості відшкодування підрозділу або групи підрозділів, що генерують грошові потоки, на які було віднесено гудвіл. Збиток від знецінення гудвілу визнається, якщо вартість відшкодування підрозділу (групи підрозділів), що генерують грошові потоки, є меншою, ніж його балансова вартість. Збитки від знецінення гудвілу не відновлюються в майбутньому.

Банківські та інші дорогоцінні метали

Банківські метали – це запаси золота, що не є монетарним, срібла, платини та паладію, які зберігаються в Державній скарбниці України. Банківські метали обліковуються за масою в тройських унціях та їх вартістю в гривнях за офіційним курсом Національного банку. Офіційний курс розраховується на підставі інформації про ціни на дорогоцінні метали, визначені (зафіксовані) учасниками Лондонської асоціації ринку дорогоцінних металів та учасниками Лондонського ринку платини і паладію та офіційного курсу гривні до долара США.

Офіційні курси гривні до банківських металів, за якими банківські метали відображені в консолідованій фінансовій звітності, становили:

	31 грудня 2014 року	31 грудня 2013 року
1 тройська унція золота	**18 827,656**	9 665,535
1 тройська унція срібла	**252,297**	159,221
1 тройська унція платини	**19 174,564**	10 926,431
1 тройська унція паладію	**12 819,836**	5 643,058

Нереалізовані результати переоцінки банківських металів у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до банківських металів уключаються до інших сукупних доходів у консолідованому звіті про сукупні доходи у тому періоді, у якому вони виникли. Реалізовані результати переоцінки банківських металів уключаються до складу нерозподіленого прибутку.

Банківські метали, що розміщені на депозитах в іноземних банках, за якими нараховуються процентні доходи, уключаються до статті "Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах". Результати переоцінки банківських металів, які розміщені в іноземних банках, у зв'язку зі

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

зміною офіційного курсу гривні до банківських металів уключаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, у якому вони виникли.

Дорогоцінні метали включають зливки золота, які не відповідають визначеним стандартам, брухт золота та інших металів і обліковуються за собівартістю в складі запасів матеріальних цінностей.

Банківські та дорогоцінні метали включаються до статті "Інші активи" у консолідованому звіті про фінансовий стан.

Банкноти та монети в обігу

Сума банкнот і монет в обігу – це номінальна вартість банкнот і монет (розмінних, обігових, пам'ятних, інвестиційних), які є засобами платежу і випущені в обіг Національним банком після введення гривні у вересні 1996 року. Банкноти та монети в обігу визнаються зобов'язаннями за номінальною вартістю з часу видачі їх банкам і клієнтам Національного банку. Готівкові кошти в національній валюті, що зберігаються у сховищах і касах Національного банку, не включаються до суми банкнот та монет в обігу.

Кошти банків

Кошти банків визнаються, коли грошові кошти надходять до Національного банку від банків-контрагентів. Ці зобов'язання не є похідними інструментами і первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю.

Кошти державних та інших установ

Кошти державних та інших установ є непохідними зобов'язаннями перед державними та іншими клієнтами, первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю.

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком, первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективної процентної ставки. Під час погашення депозитних сертифікатів, що емітовані Національним банком, різниця між сумою погашення і амортизованою собівартістю включається до прибутку або збитку в консолідованому звіті про сукупні доходи.

Визнання доходів та витрат

Процентні доходи та витрати визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи для всіх боргових інструментів (крім тих, що обліковуються за справедливою вартістю) за принципом нарахування з використанням методу ефективної процентної ставки. Процентні доходи за борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю, визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи в складі результатів від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю.

Усі інші комісійні та інші доходи і витрати визнаються за принципом нарахування залежно від стадії завершення певної операції, що оцінюються на підставі співвідношення наданих (отриманих) послуг до загального обсягу послуг, передбачених договором.

Витрати на виготовлення грошей

Національний банк здійснює виготовлення банкнот і монет національної валюти України. Витрати на виготовлення банкнот і монет (крім пам'ятних монет, виготовлених з дорогоцінних металів та інвестиційних монет) відображаються за рахунками витрат Національного банку в міру передавання готової продукції Банкнотно-монетним двором до Центрального сховища Національного банку. Витрати на виготовлення банкнот і монет включають амортизацію виробничого устаткування, витрати на оплату праці, інші виробничі витрати.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Вартість пам'ятних монет, виготовлених з дорогоцінних металів, та інвестиційних монет визнається активом у консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку в статті "Інші активи" та списується на витрати в міру реалізації цих монет.

Витрати на утримання персоналу

Витрати на оплату праці, сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, перерахування внесків до Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку, а також підготовку кадрів та підвищення кваліфікації визнаються в тому періоді, у якому вони були понесені Національним банком.

Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку

Національний банк є засновником Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку, який є фондом із визначеними внесками. Національний банк сплачує внески до цього фонду на контрактній основі. Після перерахування коштів Національний банк не несе зобов'язань щодо виплат. Внески до фонду визнаються в складі витрат на утримання персоналу в момент виникнення зобов'язання з перерахування коштів. Після виходу на пенсію працівників Національного банку всі виплати здійснюються Корпоративним недержавним пенсійним фондом Національного банку.

Національний банк здійснює адміністрування, управління активами та зберігання активів Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку.

Витрати, пов'язані з перерахуванням до загальнодержавних соціальних фондів

Національний банк згідно із законодавством України здійснює перерахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до Державної фіскальної служби України. Кошти, що перераховуються до Державної фіскальної служби України, визнаються витратами Національного банку в міру їх здійснення.

Оподаткування

Відповідно до Податкового кодексу України Національний банк здійснює розрахунки з Державним бюджетом України відповідно до Закону України "Про Національний банк України".

Національний банк перераховує прибуток до розподілу до Державного бюджету України відповідно до Закону України "Про Національний банк України". Прибуток до розподілу визначається шляхом зменшення прибутку на суму нереалізованих доходів звітного періоду, які спрямовуються до резервів переоцінки, та суму нереалізованих витрат, не компенсованих сумою резерву переоцінки, та включенням доходів, що стають реалізованими в поточному звітному періоді. Ці перерахування класифікуються як розрахунки із засновником та відображаються в консолідованому звіті про зміни у власному капіталі (примітка 19).

Законом України "Про Державний бюджет України на 2015 рік" унесені зміни до Закону України "Про Національний банк України" та установлено, що у 2014, 2015 та 2016 роках Національний банк проводить відрахування до загальних резервів, поки сума загальних резервів не дорівнюватиме 4, 7 та 10 відсоткам обсягу грошово-кредитних зобов'язань Національного банку у ці роки відповідно. Після формування загальних резервів у розмірі, передбаченому Законом України "Про Національний банк України", прибуток до розподілу підлягає перерахуванню до Державного бюджету України в повному обсязі.

Інші податки, які сплачує Національний банк, уключені до складу адміністративно-господарських та інших витрат.

Резерви переоцінки активів і зобов'язань

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" нереалізовані доходи від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота у зв'язку зі змінами курсу гривні до іноземних валют, монетарного золота протягом звітного року, а також нереалізовані доходи від переоцінки цінних паперів та похідних інструментів у зв'язку з переоцінкою до справедливої вартості Національний банк спрямовує до статті "Резерв переоцінки активів і зобов'язань" у розділі "Власний капітал" у консолідованому звіті про фінансовий стан та в консолідованому звіті про зміни у власному капіталі.

Сума резерву переоцінки використовується для компенсації сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота, цінних паперів, похідних інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю, якщо вони накопичуються протягом звітного року.

Сума резерву переоцінки за проданою іноземною валютою, монетарним золотом, цінними паперами та похідними інструментами включаються до прибутку до розподілу у відповідних звітних періодах.

Забезпечення під імовірні майбутні витрати

Забезпечення під імовірні майбутні витрати Національного банку включають формування забезпечення (примітка 18):

на оплату щорічних (основних, додаткових та соціальних) відпусток своїх працівників для забезпечення відшкодування майбутніх витрат на оплату щорічних (основних, додаткових та соціальних) відпусток, не використаних працівниками установ Національного банку за минулі робочі роки і перенесених на наступні роки, з урахуванням сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Національний банк визначає суму резерву як недисконтовану суму короткострокових виплат працівникам, очікуваних до сплати відповідно до наданих працівниками послуг, за вирахуванням будь-яких уже сплачених сум;

від втрати готівки, що зберігається в запасах готівки, оборотних касах та банкоматах Головного управління Національного банку в Автономній Республіці Крим, управлінь Національного банку в Донецькій та Луганській областях, ураховуючи ситуацію в результаті тимчасової окупації, яка унеможливлює роботу управлінь Національного банку на зазначених територіях.

Грошові кошти та їх еквіваленти

З метою звітування про рух грошових коштів до грошових коштів та їх еквівалентів уключаються фінансові активи на вимогу та з терміном погашення до трьох місяців з дати виникнення, які можуть бути використані на першу вимогу і мають незначний ризик коливання вартості, а також зобов'язання на вимогу, за винятком банкнот та монет в обігу. Оскільки Національний банк є емісійним банком, то джерелом ліквідних коштів у національній валюті є зобов'язання на вимогу (кореспондентські рахунки банків, рахунки Уряду, рахунки МВФ тощо).

Взаємні заліки

Взаємозалік фінансових активів і зобов'язань (з подальшим уключенням до консолідованого звіту про фінансовий стан лише чистої суми) може здійснюватися лише в разі наявності юридично визначеного права взаємозаліку визнаних сум, якщо є намір одночасно реалізувати актив і розрахуватися за зобов'язаннями або провести розрахунок на основі чистої суми.

Уведення нових та змінених стандартів і тлумачень фінансової звітності, які застосовувалися для складання консолідованої фінансової звітності Національного банку

Зміни до МСБО 36 "Зменшення корисності активів" – "Розкриття інформації про відшкодовування вартості для нефінансових активів" (застосовуються ретроспективно до річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2014 року або після цієї дати, допускається дострокове застосування за умови застосування МСФЗ 13). Ці зміни усувають небажані наслідки для розкриття інформації згідно з МСБО 36, пов'язані з набранням чинності МСФЗ 13. Крім того, такі зміни вимагають розкриття інформації про суми очікуваного відшкодування активів або одиниці, яка генерує грошові кошти, за якими протягом звітного періоду був визнаний або відновлений збиток від знецінення.

Тлумачення КТМФЗ 21 "Обов'язкові платежі" (набирає чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2014 року або після цієї дати). У тлумаченні роз'яснюється, що компанія повинна визнавати зобов'язання щодо зборів та інших обов'язкових платежів, якщо має місце діяльність, яка обумовить необхідність виплати, визначеної відповідним законодавством. У разі обов'язкового платежу, необхідність виплати якого виникає внаслідок досягнення граничного встановленого мінімального значення, тлумачення зазначає, що зобов'язання не визнається до досягнення встановленого мінімального значення.

Змінені МСФЗ та тлумачення, які набрали чинності в 2014 році і які не вплинули на консолідовану фінансову звітність Національного банку

Зміни до МСФЗ 10, МСФЗ 12 та МСБО 27 "Інвестиційні компанії" (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2014 року або після цієї дати) передбачають виключення з вимоги щодо консолідації для компаній, що відповідають визначенню інвестиційної компанії згідно з МСФЗ 10. Відповідно до виключення з вимоги щодо консолідації такі інвестиційні компанії повинні враховувати дочірні компанії за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

Зміни до МСБО 32 "Взаємозалік фінансових активів та фінансових зобов'язань" (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2014 або після цієї дати). У змінах роз'яснюється значення фрази "зараз володіє юридично закріпленим правом на здійснення взаємозаліку", а також критерії взаємозаліку щодо розрахункових систем, у рамках яких використовуються механізми неодночасно валових платежів.

Зміни до МСБО 39 "Новація похідних інструментів і продовження обліку хеджування" (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2014 року або після цієї дати). Зміни звільняють компанію від необхідності припинення обліку хеджування, якщо новація похідного інструменту, класифікованого як інструмент хеджування, задовольняє певні критерії.

Стандарти, які були опубліковані, але ще не набрали чинності

МСФЗ 9 "Фінансові інструменти" (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2018 року, допускається дострокове застосування), застосовується щодо класифікації та оцінки фінансових активів та зобов'язань, обліку хеджування, знецінення фінансових активів та припинення визнання.

МСФЗ 9, випущений у листопаді 2009 року, увів нові вимоги щодо класифікації та оцінки фінансових активів. У жовтні 2010 року до МСФЗ 9 унесені поправки та включені нові вимоги щодо класифікації та оцінки фінансових зобов'язань і припинення визнання фінансових інструментів, а у листопаді 2013 року випущені нові вимоги щодо обліку хеджування. У липні 2014 року Рада з МСФЗ випустила остаточний варінт МСФЗ 9, у якому вводяться вимоги щодо обліку знецінення фінансових активів, а також деякі зміни вимог щодо класифікації та оцінки фінансових активів. МСФЗ 9 замінить чинний стандарт МСФЗ 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка".

Відповідно до ключових вимог МСФЗ 9:

Класифікація та оцінка фінансових активів. Фінансові активи класифікуються залежно від бізнес-моделі, у рамках якої вони утримуються, та характеристик потоків грошових коштів, передбачених договором. Зокрема, боргові інструменти, які утримуються в рамках бізнес моделі, метою якої є отримання грошових потоків, передбачених договором, і такі грошові потоки включають тільки виплату основної суми та процентів, як правило, оцінюються за амортизованою вартістю після первинного визнання. Версія МСФЗ 9, випущена у 2014 році, уводить категорію інструментів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, для боргових інструментів, що утримуються в рамках бізнес-моделі, мета якої досягається як отриманням грошових коштів, передбачених договором, так і шляхом продажу фінансових активів, разом з тим грошові потоки, передбачені договором, уключають тільки виплату основної суми та процентів за нею. Такі інструменти оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід. Усі інші боргові інструменти та дольові цінні папери оцінюються за справедливою вартістю. Крім того, згідно з МСФЗ 9 підприємства можуть зробити вибір, якій не підлягає відміні, обліковувати наступні зміни в справедливій вартості дольового інструменту (не призначених для торгівлі) у складі іншого сукупного доходу, і лише дохід від дивідендів – у складі прибутків та збитків.

Класифікація та оцінка фінансових зобов'язань. Фінансові зобов'язання класифікуються аналогічно до вимог МСФЗ 39, проте існують відмінності у вимогах до оцінки власного кредитного ризику організації. МСФЗ 9 вимагає, щоб сума зміни справедливої вартості фінансового зобов'язання, пов'язана зі зміною кредитного ризику даного зобов'язання, визнавалась в іншому сукупному доході, тільки якщо визнання впливу зміни кредитного ризику зобов'язання в складі іншого сукупного доходу не призводить до виникнення чи збільшення облікового дисбалансу в прибутку чи збитку. Зміни справедливої вартості, пов'язані з кредитним ризиком фінансового зобов'язання, надалі не перекласифіковуються до прибутку чи збитку.

Знецінення. Версія МСФЗ 9, випущена у 2014 році, уводить модель на основі очікуваних кредитних збитків для оцінки знецінення фінансових активів взамін моделі понесених кредитних збитків, яка передбачена МСФЗ 39. Відповідно до моделі очікуваних кредитних збитків організації визнають очікувані кредитні збитки та їх зміни на кожну звітну дату, відображаючи зміни кредитного ризику від дати первинного визнання. Іншими словами, для відображення кредитних збитків не обов'язковим є настання події, яка свідчить про знецінення.

Облік хеджування. Уводиться нова модель обліку хеджування, метою якої є більш тісно пов'язати облік хеджування з діями керівництва з управління ризиками під час хеджування фінансових та нефінансових статей. Відповідно до МСФЗ 9 розширено перелік операцій, до яких дозволяється приміняти облік хеджування, зокрема, з'явилися нові інструменти, які можна визначити як інструменти хеджування, крім того, компоненти ризику нефінансових статей можуть відтепер бути кваліфіковані як статті, що хеджуються. Крім того, оцінка ефективності хеджування замінена на принцип економічних відносин між об'єктом та інструментом хеджування. Ретроспективна оцінка хеджування більше не вимагається. Крім того, уведені розширені вимоги до розкриття інформації щодо діяльності організації з управління ризиками.

Припинення визнання. Вимоги до припинення визнання фінансових активів та зобов'язань суттєво не змінилися порівняно з МСФЗ 39.

Залежно від вибраного підходу перехід може здійснюватися одночасно або від різних дат для різних вимог стандарта. Національний банк достроково застосував МСФЗ 9 у частині, що стосується класифікації та оцінки фінансових активів та зобов'язань під час складання консолідованої фінансової звітності за 2012 рік.

Зміни до МСБО 19 "Пенсійні програми з установленими виплатами – внески працівників" (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 липня 2014 року, можливе дострокове застосування) пояснюють вимоги відносно того, як внески працівників або третіх осіб, пов'язані із наданням послуг, повинні розподілятися за періодами надання послуг. Крім того, зміни дають змогу визнавати внески як зменшення вартості послуг того періоду, у якому послугу надано, якщо сума внеску не залежить від строку служби.

МСФЗ 14 "Рахунки відкладених тарифних різниць" (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2016 року, можливе дострокове застосування) дозволяє організаціям, які вперше застосовують МСФЗ, продовжувати відображати залишки (з деякими змінами), пов'язані з рахунками відкладених тарифних різниць, відповідно до раніше застосованих загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (ЗПБО), як на дату переходу на МСФЗ, так і в наступних періодах. Застосування МСФЗ 14 не матиме впливу на консолідовану фінансову звітність Національного банку, оскільки вона складається відповідно до МСФЗ з 2012 року.

МСФЗ 15 "Виручка за договорами з клієнтами" (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2017 року, можливе дострокове застосування). У травні 2014 року був випущений МСФЗ 15, який установлює єдину комплексну модель обліку виручки за договорами з клієнтами. МСФЗ 15 замінить усі діючі стандарти з визнання виручки, уключаючи МСБО 18 "Дохід", МСБО 11 "Договори на будівництво" та відповідні інтерпретації.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Ключовий принцип МСФЗ 15 полягає в тому, що організація повинна визнавати виручку в момент або під час передавання обіцяних товарів чи послуг клієнтам у сумі, що відповідає очікуваній винагороді, в обмін на товари і послуги. Зокрема, стандарт пропонує застосовувати єдину модель, що складається з п'яти етапів, для всіх договорів з клієнтами.

П'ять этапів моделі включають таке:

ідентифікація договору з клієнтом;

ідентифікація зобов'язань виконавця згідно з договором;

визначення вартості угоди;

розподіл вартості угоди на зобов'язання виконавця;

визнання виручки в момент або протягом виконання зобов'язання виконавцем.

Відповідно до МСФЗ 15 організація визнає виручку в міру того, як виконується зобов'язання виконавця, тобто коли контроль за товарами чи послугами, складовими зобов'язання виконавця, переходить до клієнта. Стандарт уводить більш чіткі вказівки з таких питань обліку, як момент визнання виручки, облік змінної винагороди, витрати, пов'язані з укладанням і виконанням договорів та інші. Крім цього, уводяться нові вимоги щодо розкриття інформації.

Зміни до МСФЗ 11 "Облік придбання частки участі у спільних операціях". Зміни до МСФЗ 11 уключають роз'яснення з обліку придбання частки в спільних операціях, які представляють собою бізнес, як визначено в МСФЗ 3 "Об'єднання бізнесу". Зокрема, зміни вимагають, щоб до таких угод застосовувалися принципи обліку об'єднань бізнесу, передбачені МСФЗ 3 та іншими стандартами.

Такі самі вимоги повинні застосовуватися під час обліку створення спільних операцій, якщо існуючий бізнес є внеском одного з учасників спільних операцій. Учасник спільних операцій також повинен розкрити інформацію, яку вимагає МСФЗ 3 та інші стандарти в частині об'єднань бізнесу.

Зміни до МСБО 16 та МСБО 38 "Роз'яснення припустимих методів амортизації" (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2016 року). Зміни до МСБО 16 забороняють організаціям використовувати метод амортизації на основі виручки щодо об'єктів основних засобів. Зміни до МСБО 38 вносять спростовне припущення, що виручка не є припустимою підставою для розрахунку амортизації нематеріального активу. Це припущення може бути спростовано тільки, якщо нематеріальний актив виражений як вимір виручки або виручка і споживання економічних вигод від нематеріального активу тісно взаємопов'язані.

Зміни до МСБО 16 та МСБО 41 "Сільське господарство: плодоносні рослини" (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2016 року, з можливістю дострокового застосування). Зміни до МСБО 16 та МСБО 41 дають визначення плодоносної рослини і вносять вимогу враховувати біологічні активи, які відповідають визначенню плодоносних рослин, як основні засоби відповідно до МСБО 16 замість МСБО 41. Продукція, вирощена на плодоносних рослинах, як і раніше враховується як сільськогосподарська продукція відповідно до МСБО 41.

Зміни до МСБО 27 "Застосування методу участі в окремих фінансових звітах" (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2016 року, з можливістю дострокового застосування). Зміни до МСБО 27 дозволяють організаціям застосовувати метод пайової участі як один з можливих методів обліку інвестицій у дочірні, спільні та залежні підприємства в окремих фінансових звітах.

Зміни до МСФЗ 10 та МСБО 28 "Продаж або внесок активів інвестором в спільне або залежне підприємство" (застосовуються перспективно стосовно операцій, які здійснювалися протягом річних періодів, що починаються 01 січня 2016 року, з можливістю дострокового застосування). Зміни надають роз'яснення, що в разі продажу або внеску активів у спільне або залежне підприємство, а також у разі втрати контролю за дочірнім підприємством, коли зберігається спільний контроль або суттєвий вплив, прибуток або збиток визнається в залежності від того, чи є активи або дочірнє підприємство бізнесом, як визначено в МСФЗ 3. Якщо активи або дочірнє підприємство є бізнесом, то прибуток або збиток визнається в повній сумі, якщо активи або дочірнє підприємство не є бізнесом, то частка підприємства в прибутках або збитках виключається.

Національний банк здійснює оцінку впливу на консолідовану фінансову звітність від прийняття та застосування остаточного варіанта МСФЗ 9 "Фінансові інструменти". Щодо інших стандартів та тлумачень, то, за оцінками керівництва, їх прийняття до застосування в майбутніх періодах не завдасть суттєвого впливу на консолідовану фінансову звітність.

Удосконалення Міжнародних стандартів фінансової звітності (опубліковані у 2010 – 2012 роках і набрали чинності з 01 липня 2014 року)

Відповідно до переглянутого МСФЗ 2 "Платіж на основі акцій" унесено зміни до визначень "умови набуття прав" та "ринкової умови" та доповнено визначеннями "умови досягнення результатів" та "умови терміну (строку) служби", які раніше були частиною визначення "умови набуття прав".

Зміни до МСФЗ 3 "Об'єднання бізнесу" роз'яснюють, що умовне відшкодування, класифіковане як актив або зобов'язання, має оцінюватися за справедливою вартістю на кожну звітну дату незалежно від того, чи є воно фінансовим інструментом, що входить у сферу дії МСБО 39 або МСФЗ 9 "Фінансові інструменти", або нефінансовим активом чи зобов'язанням.

Зміни до МСФЗ 8 "Операційні сегменти" вимагають розкривати судження керівництва під час застосування критеріїв агрегування операційних сегментів, а також роз'яснюють, що звірка агрегованих активів звітних сегментів з активами організації повинна розкриватися у звітності, якщо інформація за активами сегмента регулярно подається керівництву, яке приймає операційні рішення.

Зміни, унесені в основу для висновків МСФЗ 13 "Оцінка справедливої вартості", роз'яснюють, що випущений МСФЗ 13, супутні зміни до МСБО 39 та МСФЗ 9 не скасовують можливості оцінювати короткострокову дебіторську і кредиторську заборгованості, для яких не встановлена процентна ставка, виходячи з номінальної суми без ефекту дисконтування, якщо вплив дисконтування несуттєвий. Ці зміни набувають чинності негайно.

Зміни до МСБО 16 "Основні засоби" та МСБО 38 "Нематеріальні активи" усувають суперечності в обліку накопиченої амортизації основних засобів і нематеріальних активів під час застосування моделі переоцінки. Змінені стандарти пояснюють, що валова вартість переобраховується методом, який відповідає методу переоцінки балансової вартості активу, а накопичена амортизація представляє собою різницю між валовою вартістю і балансовою вартістю активу з урахуванням накопичених збитків від знецінення.

Зміни до МСБО 24 "Розкриття інформації про зв'язані сторони" надають роз'яснення, що компанія, яка надає послуги із забезпечення керівним персоналом організацію, що звітує, є пов'язаною стороною такої організації. Відповідно суми витрат, які виплачені або підлягають виплаті організацією такій компанії з надання послуг у забезпеченні ключовим управлінським персоналом, повинні розкриватися як операції з пов'язаними сторонами. Розкриття цих витрат за компонентами винагороди не потрібно.

Удосконалення Міжнародних стандартів фінансової звітності (опубліковані у 2011 – 2013 роках і набрали чинності з 01 липня 2014 року)

Зміни до МСФЗ 3 надають роз'яснення, що стандарт не застосовується до обліку створення будь-якої спільної діяльності у фінансовій звітності такої спільної діяльності.

Зміни до МСФЗ 13 роз'яснюють, що виняток, який стосується портфеля інвестицій, що дозволяє оцінювати справедливу вартість групи фінансових активів і фінансових зобов'язань на нетто-основі, застосовується до всіх договорів у рамках сфери дії МСБО 39 або МСФЗ 9 навіть, якщо такі договори не відповідають визначенню фінансових активів або фінансових зобов'язань МСБО 32.

Зміни до МСБО 40 “Інвестиційна нерухомість” роз’яснюють, що МСБО 40 та МСФЗ 3 не є взаємовиключними і можуть застосовуватися одночасно. Відповідно компанія, що придбаває інвестиційну нерухомість, повинна визначити, чи відповідає визначення інвестиційної нерухомості вимогам МСБО 40, а також чи є операція об’єднанням бізнесу відповідно до МСФЗ 3.

Удосконалення Міжнародних стандартів фінансової звітності (опубліковані у 2012 – 2014 роках і набирають чинності з 01січня 2016 року)

Зміни до МСФЗ 5 “Страхові контракти” роз’яснюють, що перекласифікація активу або групи вибуття з категорії “призначені для продажу” у категорію “призначені для розподілу власникам” або навпаки не повинна розглядатися як зміна плану продажу або плану розподілу власникам, і що до таких активів або груп вибуття повинні застосовуватися вимоги класифікації, подання та оцінки, що відповідають новому способу вибуття. Крім того, зміни надають роз’яснення, що активи, які більше не задовольняють критеріям “призначених для розподілу власникам” і не переносяться в категорію “призначених для продажу” повинні обліковуватися аналогічно активам, які перестають бути призначеними для продажу. Зміни застосовуються перспективно.

Зміни до МСФЗ 7 “Фінансові інструменти: розкриття інформації” містять додаткове роз’яснення в частині визначення того, чи є договір на обслуговування продовженням участі в переданому активі для цілей розкриття інформації щодо переданих активів. Крім того, до МСФЗ 7 внесені зміни, які роз’яснюють, що інформація стосовно взаємозаліку фінансових активів і фінансових зобов’язань необов’язково повинна розкриватися в проміжній фінансовій звітності за всі проміжні періоди, однак, такі розкриття можуть знадобитися в скороченій проміжній фінансовій звітності відповідно до вимог, що містяться в МСБО 34 “Проміжна фінансова звітність”. Зміни застосовуються ретроспективно.

Зміни до МСБО 19 роз’яснюють, що в разі визначення ставки дисконтування для зобов’язань з виплати винагород по закінченні трудової діяльності на підставі високоякісних корпоративних облігацій потрібно використовувати облігації, випущені в такій валюті, у якій будуть здійснюватися виплати винагород. Зміни набувають чинності з початку самого раннього порівняльного періоду, представленого у фінансовій звітності, у якій ці зміни вперше застосовані.

Зміни до МСБО 34 “Проміжна фінансова звітність” надають роз’яснення, якщо інформація, розкриття якої вимагається відповідно до МСБО 34, розкривається в проміжному фінансовому звіті компанії, але не в складі проміжної фінансової звітності, перехресні посилання на таку інформацію повинні міститися в проміжній фінансовій звітності, якщо проміжний фінансовий звіт компанії доступний користувачам на тих самих умовах і в такі самі терміни, що і проміжна фінансова звітність.

3 Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку

Національний банк використовує оцінки, припущення і професійні судження, які впливають на суми активів і зобов’язань, що відображені в консолідованій фінансовій звітності за поточний фінансовий рік та відображатимуться в консолідованій фінансовій звітності за наступний фінансовий рік. Оцінки та судження регулярно переглядаються й базуються на досвіді керівництва та інших факторах, уключаючи майбутні події, очікування яких за наявних умов є обґрунтованим. Найсуттєвіші оцінки та судження були такими.

Фінансові активи, які оцінюються за амортизованою вартістю

Керівництво Національного банку провело перевірку фінансових активів, які оцінюються за амортизованою собівартістю, та підтвердило, що:

активи утримують у моделі бізнесу, мета якої – утримування активів задля збирання контрактних грошових потоків;

контрактні умови фінансових активів передбачають у певні дати надходження грошових потоків, які є лише погашенням основної суми та сплатою відсотків на непогашену основну суму.

3 Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку (продовження)

Знецінення цінних паперів, які оцінюються за амортизованою собівартістю

Національний банк регулярно переглядає свій портфель цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю, щодо можливого знецінення. Під час визначення того, чи потрібно визнавати витрати на формування резервів під знецінення, керівництво Національного банку застосовує професійні судження про наявність ознак, що свідчать про зменшення майбутніх грошових потоків за портфелем цінних паперів. Такий показник може включати дані, які можна визначити та які характеризують негативну зміну платоспроможності емітента.

Керівництво Національного банку вважає що станом на 31 грудня 2014 та 2013 років не існувало ознак знецінення цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю.

Знецінення кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам

Національний банк регулярно перевіряє свій кредитний портфель щодо можливого знецінення.

Більшість кредитів банкам та іншим позичальникам оцінюються на індивідуальній основі. Керівництво Національного банку застосовує професійне судження для оцінки майбутніх грошових потоків за кожним окремим кредитом. Резерви під знецінення індивідуально значних кредитів розраховуються за методом дисконтування майбутніх грошових потоків за цими кредитами з урахуванням погашення кредиту і реалізації забезпечення за відповідним кредитом. Під час оцінки майбутніх втрат від знецінення за кредитами банкам, які перебувають у стані ліквідації, визнані неплатоспроможними або мають значні фінансові труднощі, керівництво застосовує судження та розраховує майбутні грошові потоки переважно від реалізації застави.

Вартість нерухомості, що отримана у якості забезпечення кредитних операцій, визначається Національним банком за справедливою вартістю. Резерв під знецінення кредитів зазнає впливу від застосування оціночної вартості заставного майна, що потребує здійснення професійних суджень. Облікові оцінки, пов'язані з оцінкою нерухомості в умовах відсутності ринкових цін, які формуються на активному ринку, є основним джерелом виникнення невизначеності оцінки, тому що: (і) їй властива висока мінливість від періоду до періоду, та (іі) визнання зміни оцінок може потенційно мати суттєвий вплив.

Під час визначення того, чи потрібно визнавати витрати на формування резервів під знецінення за кредитами, наданими в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку, керівництво Національного банку застосовує професійні судження про наявність ознак, що свідчать про зменшення майбутніх грошових потоків за кредитним портфелем, перш ніж може бути виявлено знецінення за окремим кредитом у цьому портфелі. Такий показник може включати дані, які можна визначити та які характеризують негативну зміну платоспроможності позичальників, а також зміну національних або місцевих економічних умов, пов'язаних з невиконанням зобов'язань за кредитами Національного банку, які оцінюються на портфельній основі. Під час розрахунку майбутніх грошових потоків Національний банк застосовує оцінки на основі минулого досвіду щодо витрат, пов'язаних з активами з подібними характеристиками кредитного ризику, аналогічними до тих активів у портфелі, які використовувалися для прогнозування майбутніх грошових потоків.

Методика та припущення, що використовуються для оцінки сум і строків майбутніх грошових потоків, постійно аналізуються для уникнення будь-якої розбіжності між розрахунковими і фактичними витратами.

3 Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку (продовження)

Зменшення або збільшення на 10% майбутніх дисконтованих грошових потоків за індивідуально знеціненими кредитами, яке може бути в результаті виникнення різниці в сумах і строках грошових потоків, призведе до збільшення резервів під знецінення кредитного портфеля станом на 31 грудня 2014 року в сумі 4 200 мільйонів гривень або до зменшення резервів під знецінення кредитного портфеля в сумі 1 654 мільйони гривень відповідно (станом на 31 грудня 2013 року – збільшення на 1 241 мільйон гривень або зменшення на 1 336 мільйонів гривень).

Знецінення основних засобів та нематеріальних активів

Керівництво Національного банку в кінці кожного звітного періоду переглядає балансову вартість основних засобів та нематеріальних активів щодо можливого знецінення, якщо певні події або зміна обставин свідчать про можливе знецінення балансової вартості (примітки 12, 13). Знецінення основних засобів та нематеріальних активів визначається шляхом оцінки вартості відшкодування активів.

Операції зі зв'язаними сторонами

У своїй звичайній діяльності Національний банк здійснює операції зі зв'язаними сторонами, головним чином з Урядом, банками та організаціями під контролем держави. Відповідно до МСФЗ 9 фінансові інструменти під час початкового їх визнання слід обліковувати за справедливою вартістю. Якщо немає активного ринку для визначення ринкових процентних ставок, то застосовуються професійні судження. Підставою для таких суджень є ціноутворення щодо подібних видів операцій з незв'язаними сторонами та аналіз ефективної процентної ставки.

Умови операцій зі зв'язаними сторонами зазначені в примітці 37.

4 Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку

Грошово-кредитна політика Національного банку в 2014 році здійснювалася за надскладних як зовнішніх, так і внутрішніх умов.

Обмежені можливості державного фінансування, збиткова діяльність підприємств та зростання заборгованості з виплати заробітної плати були чинниками низького внутрішнього інвестиційного та споживчого попиту. Дія зазначених чинників посилювалася у зв'язку із соціально-політичною напругою в країні, а також активними військовими діями на сході України, які разом з іншими факторами ускладнили ведення господарської діяльності.

Зазначене відповідним чином позначилося як на сукупному обсязі виробництва , так і на стані реального сектору економіки. Зокрема, падіння реального ВВП у 2014 році становило 6,8% (ріст реального ВВП у 2013 році становив 0%) (http://ukrstat.org).

Накопичені в попередні роки зовнішні дисбаланси на фоні пригніченої економічної кон'юктури, а також суспільно-політичні та військові дії в країні призвели до суттєвого погіршення ринкових очікувань з одночасним підвищенням попиту на іноземну валюту. Так у 2014 році офіційний курс гривні відносно долара США змінився на 97,3% (із 7,993 гривень за долар США станом на 31 грудня 2013 року до 15,769 гривень за долар США станом на 31 грудня 2014 року).

Іншим суттєвим чинником негативного впливу на обмінний курс гривні були макроекономічні диспропорції, зумовлені значними дефіцитами державного бюджету України та НАК "Нафтогаз України". Для їх нівелювання та запобігання формуванню додаткового валютного попиту Національний банк фактично вивів із міжбанківського валютного ринку України найкрупнішого покупця іноземної валюти – НАК "Нафтогаз України", забезпечивши компанії доступ до іноземної валюти завдяки проведенню адресних інтервенцій.

Зниження обмінного курсу гривні, адміністративне підвищення окремих цін і тарифів унаслідок проведення непопулярних, але необхідних економічних реформ, відобразилися на ціновій динаміці. Приріст індексу споживчих цін у 2014 році становив 24,9% (у 2013 році – 0,5%) (http://ukrstat.org).

4 Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку (продовження)

У вищезазначених умовах дії Національного банку насамперед спрямовувалися на стабілізацію банківської системи та сприяння забезпеченню вчасного проведення розрахунків. З цією метою Національний банк підтримував ліквідність банків як через надання нових кредитів рефінансування, так і шляхом перегляду графіків їх повернення. Також були лібералізовані вимоги до формування банками обов'язкових резервів, у тому числі через повне вивільнення коштів з окремого рахунку. Крім того, з метою збереження довіри до банківської системи Національний банк значну увагу приділяв підтримці Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

У 2014 році відбулося зменшення міжнародних резервів. Основним фактором зменшення розміру міжнародних резервів стало від'ємне сальдо валютних інтервенцій Національного банку.

Станом на 31 грудня 2014 року суверенний рейтинг України становив "Caa3" за оцінкою рейтингової агенції Moody's, "CCC-" за оцінкою рейтингової агенції Standard & Poor's та "CCC" за оцінкою рейтингової агенції Fitch (станом на 31 грудня 2013 року суверенний рейтинг України становив "Caa1" за оцінкою рейтингової агенції Moody's, "B-" за оцінкою рейтингової агенції Standard & Poor's та "B-" за оцінкою рейтингової агенції Fitch).

Для економіки України характерними особливостями є ті, що властиві ринковій економіці перехідного періоду. Свідченням цього є неконвертованість національної валюти за межами країни, низька ліквідність державного і приватного ринків боргових зобов'язань та інструментів капіталу, а також бюджетні обмеження. Тому у 2014 році Національний банк був зобов'язаний викупити та отримати шляхом набуття у власність державні цінні папери України в сумі 183 290 мільйонів гривень за номінальною вартістю з метою регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банків (у 2013 році – 42 757 мільйонів гривень за номінальною вартістю) та протягом 2014 року здійснив перерахування до Державного бюджету України в сумі 22 807 мільйонів гривень (у 2013 році – 28 308 мільйонів гривень) (примітки 8 та 19).

У таблиці зазначені суми статей консолідованого звіту про фінансовий стан, пов'язані із заборгованістю Уряду.

	Примітки	**2014**	2013
			(у мільйонах гривень)
Цінні папери України	8	**330 774**	154 134
Внутрішній державний борг	10	**2 180**	2 268

Інформація щодо розрахункової справедливої вартості заборгованості Уряду наведена в примітці 35.

Зміна операційного та політичного середовища в Україні у 2014 році

У січні-лютому 2014 року посилення політичної невизначеності призвело до відсторонення Верховною Радою України Президента України і більшості членів Уряду України. Верховна Рада України ініціювала певні політичні реформи та призначила перехідний Уряд. Завданням перехідного Уряду було формування пакета антикризових заходів, які покликані зупинити спричинені політичною нестабільністю падіння виробництва, валового національного продукту, скоротити дефіцит державного бюджету та інших макроекономічних показників. 21 березня перехідний Уряд України підписав угоду про політичну асоціацію з Європейським Союзом. У 2014 році відбулися позачергові вибори Президента України, Верховної Ради України та сформовано Уряд України.

4 Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку (продовження)

У березні 2014 року окупаційна влада Автономної Республіки Крим провела референдум, за результатами якого проголосила про вихід зі складу України та приєднання до Російської Федерації. Голосування пройшло без участі міжнародних спостерігачів. Міжнародні організації та світова спільнота не визнали результати референдуму, оскільки вважають, що його проведення порушує український суверенітет та міжнародне право. У той час, коли Конституційний Суд України визнав неконституційним проведення референдуму та проголошення незалежності, Президент Російської Федерації та представники Автономної Республіки Крим підписали угоду про прийняття Республіки до складу Російської Федерації, яка була ратифікована Конституційним Судом та Державною Думою Російської Федерації. Станом на 31 грудня 2014 року втрати активів Національного банку, що розташовані на території чи інакшим чином пов'язані із Автономною Республікою Крим (уключаючи кредити позичальникам) та які понесені у зв'язку із втратою контролю українською владою за окремими районами Донецької та Луганської областей становлять 1 042 мільйони гривень, що становить 0,18% від консолідованих активів Національного банку (станом на 31 грудня 2013 року балансова вартість активів Національного банку, що знаходилися розташовані на території чи інакшим чином були пов'язані із Автономною Республікою Крим становили 673 мільйони гривень, що становило 0,16% від консолідованих активів Національного банку).

Керівництво стежить за поточним станом розвитку подій і вживає заходів за необхідності. Подальший негативний розвиток подій може негативно вплинути на результати діяльності та фінансовий стан Національного банку в такий спосіб і такою мірою, що наразі не можуть бути достовірно визначені.

Стабільність економіки України значною мірою залежатиме від політики та дій Уряду України, спрямованих на реформування адміністративної, фіскальної та правової систем, а також економіки в цілому. Унаслідок цього діяльності в Україні властиві ризики, яких не існує в умовах більш розвинених ринків. Українська економіка значною мірою залежить від коливань на світових ринках та темпів розвитку світової економіки.

5 Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах

	2014	2013
		(у мільйонах гривень)
Фінансові активи		
Готівкова іноземна валюта	**1 135**	598
Кошти на вимогу	**10 186**	25 814
Строкові депозити в іноземній валюті	**6 017**	26 495
Нараховані процентні доходи за депозитами в золоті	–	1
Усього фінансових активів	**17 338**	52 908
Нефінансові активи		
Строкові депозити і депозити на вимогу:		
у золоті	–	5 217
Усього нефінансових активів	–	5 217
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті та банківських	**17 338**	58 125

До суми коштів на вимогу станом на 31 грудня 2014 року включені залишки за рахунками спеціального призначення в сумі 178 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2013 року – 131 мільйон гривень), які веде Національний банк у межах кредитних ліній, отриманих від міжнародних фінансових установ, а також кошти в сумі 7 мільйонів гривень для розрахунків за ф'ючерсними операціями в рамках угод про управління інвестиціями та надання консультативних послуг між Міжнародним банком реконструкції та розвитку та Національним банком (2013 рік – 5 мільйонів гривень) (примітка 34).

Станом на 31 грудня 2013 року за строковими депозитами в золоті Національний банк отримував проценти в доларах.

5 Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах (продовження)

Станом на 31 грудня 2014 та 2013 років всі кошти та депозити в іноземній валюті є непростроченими, незнеціненими і не забезпечуються заставою.

Відшкодування всіх коштів та депозитів в іноземній валюті очікується протягом 12 місяців (станом на 31 грудня 2013 року – відшкодування всіх коштів та депозитів в іноземній валюті очікувалося протягом 12 місяців).

Аналіз коштів і депозитів в іноземній валюті в розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику – у примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

6 Цінні папери нерезидентів

Станом на 31 грудня 2014 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
			(у мільйонах гривень)
Цінні папери нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю:			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:			
номіновані в доларах США	37 526	1 029	**38 555**
цінні папери емітентів держав ЄС:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	2 368	–	**2 368**
номіновані в доларах США	7 510	13 668	**21 178**
номіновані в євро	4 887	7 774	**12 661**
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в євро	–	3 359	**3 359**
номіновані в доларах США	795	8 678	**9 473**
номіновані в австралійських доларах	403	–	**403**
Усього боргових цінних паперів	**53 489**	**34 508**	**87 997**
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	**120**
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	**1**
Усього інструментів капіталу	**–**	**121**	**121**
Усього цінних паперів нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю	**53 489**	**34 629**	**88 118**

Станом на 31 грудня 2014 та 2013 років усі боргові цінні папери нерезидентів є непростроченими і незнеціненими.

У 2014 році процентні доходи за цінними паперами нерезидентів, уключених у консолідований звіт про сукупні доходи до результатів від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю, становили 1 548 мільйонів гривень (у 2013 році – 1 807 мільйонів гривень).

Відшкодування всіх цінних паперів нерезидентів очікується протягом 12 місяців, за винятком інструментів капіталу на загальну суму 121 мільйон гривень (станом на 31 грудня 2013 року – 121 мільйон гривень).

Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів уключають боргові цінні папери, випущені іноземними центральними та інвестиційними банками, міжнародними агенціями й іншими емітентами.

6 Цінні папери нерезидентів (продовження)

Державні облігації, уключені до складу цінних паперів, випущених іншими емітентами, – це облігації, випущені місцевими органами влади інших держав.

Акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку

Внесок до статутного фонду Чорноморського банку торгівлі та розвитку (далі – ЧБТР) було здійснено відповідно до Угоди про заснування ЧБТР від 30 червня 1994 року.

Станом на 31 грудня 2014 року сума внеску Національного банку до статутного капіталу ЧБТР становить 24 мільйони СПЗ (120 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на дату здійснення інвестиції) (станом на 31 грудня 2013 року – 24 мільйони СПЗ, або 120 мільйонів гривень), частка Національного банку в сплаченому статутному капіталі ЧБТР становить 4% (станом на 31 грудня 2013 року – 4%).

Інвестиція в Міждержавний банк

Міждержавний банк (далі – МБ) був створений відповідно до багатосторонньої Угоди між країнами Співдружності Незалежних Держав у 1993 році і є міжнародною розрахунковою та кредитно-фінансовою установою. Розмір внеску України до статутного капіталу МБ становить 1 мільйон гривень, частка участі – 20,7%. Національний банк не має суттєвого впливу на прийняття рішень МБ і не отримує від нього доходів.

Станом на 31 грудня 2014 року ці інвестиції обліковуються за справедливою вартістю в сумі 121 мільйон гривень (станом на 31 грудня 2013 року – 121 мільйон гривень) та класифікуються як інструменти капіталу. Ці інвестиції придбані Національним банком на виконання однієї зі своїх функцій як центрального банку України, а саме представляти інтереси України в тих організаціях, у яких співробітництво здійснюється на рівні центральних банків. Операції з купівлі-продажу акцій цих установ не проводяться, оскільки вони є спеціалізованими міжнародними установами. Національний банк не має наміру реалізовувати зазначені інвестиції.

Аналіз цінних паперів нерезидентів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику за борговими цінними паперами – у примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

6 Цінні папери нерезидентів (продовження)

Станом на 31 грудня 2013 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
			(у мільйонах гривень)
Цінні папери нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю:			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:	29 360	1 195	30 555
номіновані в доларах США			
номіновані в австралійських доларах	–	1 220	1 220
цінні папери емітентів держав ЄС:	2 918	2 147	5 065
номіновані в англійських фунтах стерлінгів			
номіновані в доларах США	3 857	19 798	23 655
номіновані в євро	7 867	13 031	20 898
номіновані в австралійських доларах	–	1 499	1 499
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	925	925
номіновані в євро	–	1 375	1 375
номіновані в доларах США	845	9 639	10 484
номіновані в австралійських доларах	3 744	1 039	4 783
Усього боргових цінних паперів	**48 591**	**51 868**	**100 459**
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	120
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	1
Усього інструментів капіталу	**–**	**121**	**121**
Усього цінних паперів нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю	**48 591**	**51 989**	**100 580**

6 Цінні папери нерезидентів (продовження)

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів станом на 31 грудня 2014 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, у мільйонах гривень	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю в розрізі емітентів:						
Державні облігації:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	2 351	37 078	0,1-1,6	0,25-2,75	Кожні 6 місяців	Від 1 місяця до 4,9 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	95	2 325	0,4-0,9	1,0-2,75	Кожні 6 місяців	Від 22 днів до 3,6 року
номіновані в доларах США	476	7 498	0,2-1,7	0,25-1,75	Щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 2,2 місяця до 4,7 року
номіновані в євро	248	4 770	0,0-0,7	0,229-1,65	1 раз на рік або щокварталу	Від 3,5 місяця до 9,8 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	50	788	0,7	1	Кожні 6 місяців	1,6 року
номіновані в австралійських доларах	30	386	2,1-2,3	4,25-4,75	Кожні 6 місяців	Від 9,8 місяця до 2,6 року
Облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	65	1 025	0,5-1,5	1,4-1,95	Кожні 6 місяців	Від 2,5 місяця до 2,7 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в доларах США	860	13 562	0,2-1,8	0,24185-5,0	Щомісяця, щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 15 днів до 5,2 року
номіновані в євро	400	7 693	0,0-0,6	0,09-3,0	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 1,6 місяця до 9,5 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	547	8 630	0,2-1,9	0,2536-2,75	Щокварталу або кожні 6 місяців	Від 26 днів до 4,4 року
номіновані в євро	170	3 270	0,2-0,9	0,25-3,75	1 раз на рік	Від 23 днів до 6,8 року

6 Цінні папери нерезидентів (продовження)

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів станом на 31 грудня 2013 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, у мільйонах гривень	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю в розрізі емітентів:						
Державні облігації:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	3 638	29 085	0,1-1,5	0,125-2,75	Кожні 6 місяців	Від 4 місяців до 4,4 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	223	2 936	0,8-1,9	1,0-2,0	Кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 2,1 до 4,6 року
номіновані в доларах США	483	3 857	0,3-1,5	0,25-1,0	Кожні 6 місяців або щокварталу	Від 8,2 місяця до 4,3 року
номіновані в євро	713	7 873	0,1-1,6	0,25-3,125	1 раз на рік або щокварталу	Від 2,5 місяця до 6,2 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	105	839	0,4-0,9	0,875-1,375	Кожні 6 місяців	Від 1 місяця до 3,1 року
номіновані в австралійських доларах	494	3 519	2,4-3,9	4,25-6,25	Кожні 6 місяців	Від 5,5 місяця до 7,4, року
Облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	150	1 199	0,7-1,6	0,875-1,125	Кожні 6 місяців	Від 2,7 до 4,5 року
номіновані в австралійських доларах	170	1 211	2,9-3,7	3,0-3,5	Кожні 6 місяців	Від 1,8 до 4,1 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	160	2 112	0,5-1,7	0,62431-4,00	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 1,8 місяця до 4 років
номіновані в доларах США	2 470	19 743	0,19-2,7	0,24385-5,0	Щомісяця, щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 10 днів до 6,2 року
номіновані в євро	1 161	12 814	0,2-1,7	0,285-3,0	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 2,4 місяця до 6,8 року
номіновані в австралійських доларах	200	1 424	3,2-3,9	3,75-5,625	1 раз на рік або кожні 6 місяців	Від 1,7 до 4,5 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	70	924	0,8-1,2	0,875-1,21981	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 1,8 до 2,9 року
номіновані в доларах США	1 204	9 622	0,0-2,4	0,2581-2,9	Щокварталу або кожні 6 місяців	Від 15 днів до 5,1 року
номіновані в євро	120	1 325	0,6-1,7	1,375-3,75	1 раз на рік	Від 1,1 до 6,3 року
номіновані в австралійських доларах	145	1 033	3,2-3,3	3,0-3,4633	Щокварталу або кожні 6 місяців	Від 2,9 до 3,7 року

7 Авуари в СПЗ

Авуари в СПЗ – кошти до запитання в СПЗ, що обліковуються на рахунку, який відкрито в МВФ для України.

Нижче наведено рух коштів за рахунками авуарів у СПЗ протягом 2014 року:

	2014	2013
		(у мільйонах гривень)
Залишок авуарів у СПЗ станом на 1 січня	**128**	73
Надходження коштів від МВФ за програмою "Стенд-бай"		
на користь Національного банку	**19 033**	–
на користь Уряду	**35 931**	–
Купівля СПЗ	**40 999**	45 970
Інші надходження та платежі	**89**	–
Погашення кредиту:		
від імені Національного банку	**(11 587)**	(24 470)
від імені Уряду	**(28 758)**	(20 089)
Сплата комісій, пов'язаних з отриманням кредиту	**(536)**	–
Конвертація СПЗ в інші іноземні валюти		
на користь Національного банку	**(18 713)**	–
на користь Уряду	**(35 931)**	–
Сплата відсотків за користування позикою МВФ:		
від імені Національного банку	**(237)**	(566)
від імені Уряду	**(438)**	(782)
Сплата відсотків за користування коштами, отриманими за розподілом СПЗ:		
від імені Національного банку	**(1)**	(1)
від імені Уряду	**(20)**	(11)
Курсові різниці	**100**	4
Залишок авуарів у СПЗ станом на 31 грудня	**59**	128

У 2014 році на рахунок авуарів у СПЗ надійшли кошти на суму 2 973 мільйони СПЗ (54 964 мільйони гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу) за програмою "Стенд-бай". Із них 768 мільйонів СПЗ (13 929 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату отримання) та 265 мільйонів СПЗ (5 104 мільйони гривень за офіційним курсом на дату отримання) – отримання першого та другого траншів за новою програмою "Стенд-бай" на рахунок Національного банку, які були конвертовані в інші іноземні валюти і відображені як заборгованість Національного банку перед МВФ, 1 290 мільйонів СПЗ (23 396 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату отримання) та 650 мільйонів СПЗ (12 535 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату отримання) – надходження коштів першого та другого траншів за програмою "Стенд-бай" на користь Уряду України, які були конвертовані в інші іноземні валюти і зараховані на рахунок Державного казначейства в Національному банку.

Протягом 2013 року Україна не отримувала коштів від МВФ.

8 Цінні папери України

Станом на 31 грудня 2014 року цінні папери України подані таким чином:

	Державні цінні папери	Корпоративні цінні папери	Усього
			(у мільйонах гривень)
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	9 254	–	**9 254**
В іноземній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики, номіновані в доларах США	1 427	–	**1 427**
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю	10 681	–	**10 681**
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	311 565	–	**311 565**
облігації інших державних установ	–	5 052	**5 052**
В іноземній валюті:			
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 932	–	**1 932**
ОЗДП, номіновані в євро	1 544	–	**1 544**
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю	**315 041**	**5 052**	**320 093**
Усього цінних паперів України	**325 722**	**5 052**	**330 774**

Національний банк відповідно до Закону України "Про Національний банк України" здійснює операції з цінними паперами України тільки на вторинному ринку.

Облігації внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) емітовані Міністерством фінансів України і мають номінальну вартість 1 000 гривень кожна.

У 2014 році Національний банк придбав ОВДП у національній валюті загальною номінальною вартістю 181 900 мільйонів гривень, частину з яких у сумі 1 026 мільйонів гривень віднесено до категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю та були придбані через механізм двостороннього котирування та ОВДП загальною номінальною вартістю 180 874 мільйони гривень віднесено до категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю (у 2013 році – загальною номінальною вартістю 42 757 мільйонів гривень), із них:

ОВДП загальною номінальною вартістю 62 257 мільйонів гривень Національний банк придбав з метою регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банків (у 2013 році всі ОВДП були придбані з метою регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банків);

ОВДП загальною номінальною вартістю 95 890 мільйонів гривень, які Національний банк придбав за зверненням Уряду України для забезпечення загальнодержавних потреб у результаті збільшення Урядом України статутного капіталу НАК "Нафтогаз України" за рахунок випуску ОВДП;

набуття у власність ОВДП загальною номінальною вартістю 20 717 мільйонів гривень у результаті реструктуризації заборгованості Міністерства фінансів України перед Національним банком за здійснені платежі з погашення траншу Уряду за здійсненими розрахунками з МВФ у рамках програми "Стенд-бай";

набуття у власність ОВДП загальною номінальною вартістю 2 010 мільйонів гривень у зв'язку із задоволенням вимог Національного банку як покупця за договорами прямого репо та кредитом овернайт.

8 Цінні папери України (продовження)

У 2014 році Національний банк придбав облігації внутрішньої державної позики загальною номінальною вартістю 93,5 мільйона доларів США, або 1 390 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату придбання, емітовані Міністерством фінансів України, номіновані в доларах США із номінальною вартістю 1 000 доларів кожна, які віднесено до категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю. ОВДП, номіновані в доларах США придбавалися, в основному, з метою регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банків.

Облігації зовнішньої державної позики (далі – ОЗДП), емітовані Міністерством фінансів України, номіновані в доларах США та євро і мають номінальну вартість 100 000 доларів та 50 000 євро кожна.

До облігацій інших державних установ віднесено облігації Державної іпотечної установи з додатковим забезпеченням у формі державної гарантії за зобов'язаннями емітента, що видані Кабінетом Міністрів України (далі – облігації ДІУ), та облігації Державного агентства автомобільних доріг України з додатковим забезпеченням у формі державної гарантії за зобов'язаннями емітента, що видані Кабінетом Міністрів України (далі – облігації Укравтодор). У 2014 році Національний банк не придбавав облігацій інших державних установ (у 2013 році Національний банк придбавав облігації інших державних установ з метою регулювання ліквідності банків).

Облігації ДІУ мають номінальну вартість 100 000 гривень кожна. У 2014 та 2013 роках Національним банком облігації ДІУ не придбавалися.

У 2013 році Національним банком були придбані облігації Укравтодор номінальною вартістю 2 800 мільйонів гривень та справедливою вартістю на дату придбання 2 828 мільйонів гривень. У 2014 році Національним банком облігації Укравтодор не придбавалися. Облігації Укравтодор мають номінальну вартість 1 000 гривень кожна.

Станом на 31 грудня 2014 року Національний банк з метою управління фінансовими активами Національного банку під час проведення операцій з регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банківської системи здійснив такі переведення:

ОВДП з категорії боргових цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю загальною номінальною вартістю 7 770 мільйонів гривень, до категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю. Дохідність до погашення для розрахунку справедливої вартості на дату перекласифікації за такими цінними паперами становила 20,10% – 24,75%, справедлива вартість станом на 31 грудня 2014 року становила 6 860 мільйонів гривень;

ОВДП з категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю загальною номінальною вартістю 10 331 мільйон гривень, до категорії боргових цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю.

Усі цінні папери України були непростроченими та незнеціненими станом на 31 грудня 2014 та 2013 років.

Відшкодування всіх цінних паперів України очікується пізніше, ніж через 12 місяців від звітної дати, за винятком номінальної вартості ОВДП та облігацій інших державних установ і нарахованих процентів за борговими цінними паперами на загальну суму 23 093 мільйони гривень та номінальної вартості ОЗДП і нарахованих процентів за ОЗДП на загальну суму 1 631 мільйон гривень, які підлягають сплаті протягом 2015 року (станом на 31 грудня 2013 року відшкодування всіх цінних паперів України очікувалося пізніше, ніж через 12 місяців від звітної дати, за винятком номінальної вартості ОВДП та облігацій інших державних установ і нарахованих процентів за борговими цінними паперами на загальну суму 13 348 мільйонів гривень та нарахованих процентів за ОЗДП на загальну суму 116 мільйонів гривень, які підлягають сплаті протягом 2014 року).

Аналіз кредитного ризику за цінними паперами України наведено в примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33. Інформацію про розрахункову справедливу вартість цінних паперів України наведено в примітці 35.

8 Цінні папери України (продовження)

Станом на 31 грудня 2013 року цінні папери України подані таким чином:

	Державні цінні папери	Корпоративні цінні папери	Усього
			(у мільйонах гривень)
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	8 080	–	8 080
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	136 987	–	136 987
облігації інших державних установ	–	7 273	7 273
В іноземній валюті:			
ОЗДП, номіновані в доларах США	954	–	954
ОЗДП, номіновані в євро	840	–	840
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю	**138 781**	**7 273**	**146 054**
Усього цінних паперів України	**146 861**	**7 273**	**154 134**

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України станом на 31 грудня 2014 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість у гривнях, у мільйонах гривень	**Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах**	**Дохідність до погашення, % річних**	**Розмір купона, % річних**	**Періодичність сплати купона**	**Строки погашення**
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	10 331	–	17,6-36,4	0,00-14,30	Кожні 6 місяців	Від 1,1 місяця до 4,6 року
В іноземній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики, номіновані в доларах США	1 475	94	10,2-18,0	7,75-9,45	Кожні 6 місяців	Від 1,1 місяця до 1,6 року
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	306 475	–	9,7-18,4	9,50-17,60	Кожні 6 місяців	Від 1,1 року до 9,8 року
облігації інших державних установ	5 030	–	9,8-17,3	9,50-16,30	Щокварталу	Від 1 року до 3,7 року

8 Цінні папери України (продовження)

	Загальна номінальна вартість у гривнях, у мільйонах гривень	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах	Дохід-ність до пога-шення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
В іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	2 050	130	10,1-10,3	6,58-6,75	Кожні 6 місяців	Від 1,9 до 2,9 року
ОЗДП, номіновані в євро	1 597	83	11,1	4,95	1 раз на рік	До 9,5 місяця

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України станом на 31 грудня 2013 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість у гривнях, у мільйонах гривень	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах	Дохід-ність до пога-шення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	7 894	–	9,5-9,7	9,50-9,75	Кожні 6 місяців	Від 11 місяців до 2,7 року
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	139 160	–	9,7-17,9	5,50-15,00	Кожні 6 місяців	Від 1 місяця до 8,4 року
облігації інших державних установ	7 230	–	8,2-17,3	8,00-16,30	Щокварталу	Від 23 днів до 4,7 року
В іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 039	130	10,1-10,3	6,58-6,75	Кожні 6 місяців	Від 2,9 до 3,9 року
ОЗДП, номіновані в євро	917	83	11,1	4,95	1 раз на рік	До 1,8 року

9 Кредити банкам та іншим позичальникам

Кредити банкам та іншим позичальникам за цільовим призначенням класифікуються таким чином:

	2014	2013
		(у мільйонах гривень)
Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності:		
для стабілізації роботи банків	**97 483**	55 022
за операціями репо	**2 560**	14 745
шляхом проведення тендерів Національним банком	**13 314**	9 905
овернайт	**–**	478
інші	**10**	10
Кредити, надані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	**10 200**	–
Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	**36**	36
Інші	**2**	2
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	**(42 032)**	(13 200)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	**81 573**	66 998

Сума кредитів для стабілізації роботи банків, за якими очікується відшкодування або сплата пізніше, ніж за 12 місяців від звітної дати, становить 23 028 мільйонів гривень за номінальною вартістю (станом на 31 грудня 2013 року – 35 022 мільйони гривень).

Протягом 2014 та 2013 років Національний банк здійснював підтримку ліквідності банків через постійно діючу лінію рефінансування (кредити овернайт), рефінансування банків строком до 14 днів, до 90 днів та до 360 днів шляхом проведення тендерів і підтримання ліквідності банків шляхом проведення операцій прямого репо з державними облігаціями України та надання стабілізаційних кредитів.

У резервах під кредити банкам та іншим позичальникам протягом 2014 року відбулися такі зміни:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	**Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку**	**Інші**	**Усього**
			(у мільйонах гривень)	
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на початок року	**13 162**	**36**	**2**	**13 200**
Збільшення резерву (примітка 27)	28 841	–	–	**28 841**
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	1 979	–	–	**1 979**
Зменшення резерву (примітка 27)	(1 985)	–	–	**(1 985)**
Списання активів за рахунок резервів	(3)	–	–	**(3)**
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на кінець року	**41 994**	**36**	**2**	**42 032**

9 Кредити банкам та іншим позичальникам (продовження)

У резервах під кредити банкам та іншим позичальникам протягом 2013 року відбулися такі зміни:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
				(у мільйонах гривень)
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на початок року	**13 933**	**36**	**169**	**14 138**
Збільшення резерву (примітка 27)	1 243	–	–	1 243
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	(398)	–	–	(398)
Зменшення резерву (примітка 27)	(1 615)	–	(166)	(1 781)
Списання активів за рахунок резервів	(1)	–	(1)	(2)
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на кінець року	**13 162**	**36**	**2**	**13 200**

Станом на 31 грудня 2014 року кредити банкам та іншим позичальникам за кредитною якістю класифікуються так:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	**Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку**	**Кредити, надані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та інші**	**Усього**
				(у мільйонах гривень)
Непрострочені і незнецінені з кредитним рейтингом:				
CC	46 728	–	–	**46 728**
CCC	1 365	–	–	**1 365**
без рейтингу	8 714	–	10 200	**18 914**
Усього непрострочених і незнецінених	**56 807**	–	**10 200**	**67 007**
Прострочені, але не знецінені:				
прострочені до 30 днів	**117**	–	–	**117**
Індивідуально знецінені:				
непрострочені	45 820	–	–	**45 820**
прострочені до 30 днів	5 275	–		**5 275**
прострочені від 31 до 90 днів	1 657	–	–	**1 657**
прострочені від 90 до 180 днів	650	–		**650**
прострочені від 181 до 360 днів	2 092	–		**2 092**
прострочені більше ніж 360 днів	949	36	2	**987**
Усього індивідуально знецінених	**56 443**	**36**	**2**	**56 481**
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	(41 994)	(36)	(2)	**(42 032)**
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	**71 373**	–	**10 200**	**81 573**

9 Кредити банкам та іншим позичальникам (продовження)

Кредитна якість кредитів, наданих Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, обмежена суверенним рейтингом України станом на 31 грудня 2014 року.

Як зазначено в примітці 2, основним чинником, який Національний банк брав до уваги під час розгляду питання знецінення кредитів, є погіршення фінансового стану позичальника, їх прострочений статус та можливість реалізації застави. У таблиці, зазначеній вище, у якій представлена класифікація кредитів банкам та іншим позичальникам, наведено аналіз термінів прострочення платежів за кредитами, які в індивідуальному порядку визнані як знецінені.

Станом на 31 грудня 2013 року кредити банкам та іншим позичальникам за кредитною якістю класифікуються так:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
				(у мільйонах гривень)
Непрострочені і незнецінені з кредитним рейтингом:				
B-	254	–	–	254
CCC+	36 930	–	–	36 930
без рейтингу	15 219	–	–	15 219
Усього непрострочених і незнецінених	**52 403**	**–**	**–**	**52 403**
Індивідуально знецінені:				
непрострочені	26 678	–	–	26 678
прострочені від 31 до 90 днів	1	–	–	1
прострочені більше ніж 360 днів	1 078	36	2	1 116
Усього індивідуально знецінених	**27 757**	**36**	**2**	**27 795**
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	(13 162)	(36)	(2)	(13 200)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	**66 998**	**–**	**–**	**66 998**

Зазвичай надання кредитів банкам для підтримання їх ліквідності здійснювалося під забезпечення цінними паперами, а саме – державними облігаціями України, облігаціями місцевих позик, облігаціями підприємств, у тому числі тих, розміщення яких здійснено під гарантію Кабінету Міністрів України, іноземною валютою, акціями власників істотної участі банку, а також нерухомим майном, майновими правами за кредитними договорами, іпотекою.

Станом на 31 грудня 2014 року оцінена різниця між фактичними збитками Національного банку від зменшення корисності кредитів та збитками від зменшення корисності цих кредитів, що були б понесені якщо вони були надані без застави, становить 14 449 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2013 – 7 079 мільйонів гривень).

Аналіз кредитів банкам та іншим позичальникам у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику – у примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33. Розрахункова справедлива вартість кредитів банкам та іншим позичальникам зазначена в примітці 35.

10 Внутрішній державний борг

	2014	2013
		(у мільйонах гривень)
Внутрішній державний борг за кредитами, наданими Уряду в національній валюті:		
1994 – 1996	**2 180**	2 268
Усього внутрішнього державного боргу	**2 180**	2 268

Кредити в національній та іноземній валютах надавалися Національним банком у 1991 – 1996 роках для фінансування дефіциту Державного бюджету України. Відповідно до Закону України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України" (далі – Закон про реструктуризацію) заборгованість за кредитами в національній валюті, які надавалися в 1994 – 1996 роках у сумі 3 439 мільйонів гривень, у 2000 році було реструктуризовано та віднесено на внутрішній державний борг. Внутрішній державний борг є незабезпеченим.

Відповідно до Закону про реструктуризацію протягом 2010 – 2035 років щокварталу рівними частинами здійснюється погашення суми внутрішнього державного боргу України в національній валюті за кредитами, наданими в 1994 – 1996 роках, зі здійсненням плати на рівні 5% річних за його обслуговування. У 2014 році погашено внутрішній державний борг України в національній валюті на суму 132 мільйони гривень (у 2013 році – 132 мільйони гривень). Процентні доходи за кредитами, що надані Уряду в національній валюті, визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи.

На 1 січня 2013 року Національний банк визнав внутрішній державний борг за амортизованою собівартістю, визначеною шляхом дисконтування майбутніх грошових потоків та здійснив коригування балансової вартості внутрішнього державного боргу шляхом формування дисконту в сумі 687 мільйонів гривень.

Станом на 31 грудня 2014 року відшкодування внутрішнього державного боргу в сумі 132 мільйони гривень очікується впродовж 12 місяців, а відшкодування решти боргу – пізніше, ніж через 12 місяців (станом на 31 грудня 2013 року відшкодування внутрішнього державного боргу в сумі 132 мільйони гривень очікувалося впродовж 12 місяців, а відшкодування решти боргу – пізніше, ніж через 12 місяців).

Аналіз внутрішнього державного боргу в розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33. Інформацію про розрахункову справедливу вартість внутрішнього державного боргу наведено в примітці 35.

11 Внески в рахунок квоти МВФ

Сума квоти – це спеціальний тип активу, який є внеском України як члена МВФ. Величина квоти залежить від економічного розвитку країни і визначається Радою керуючих МВФ. Квота визначає для країни-члена кількість голосів у МВФ, ліміти доступу до фінансових ресурсів МВФ та частку в розподілі СПЗ – одиниці обліку МВФ. Основна частина квоти України була сплачена шляхом випуску Міністерством фінансів України та Національним банком безпроцентних боргових зобов'язань на користь МВФ, а решта суми квоти – зарахована на рахунки МВФ № 1 та № 2 (примітка 17). Станом на 31 грудня 2014 року загальна сума квоти України становить 1 372 мільйони СПЗ (31 344 мільйони гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року) (станом на 31 грудня 2013 року – 1 372 мільйони СПЗ, або 16 945 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року). Проценти за квотою не нараховуються. Внески в рахунок квоти є непоточним активом.

12 Основні засоби та нематеріальні активи

	Будівлі та споруди	Транспортні засоби	Машини та обладнання	Інструменти, прилади та інвентар	Інші основні засоби	Незавершені капітальні вкладення	Нематеріальні активи	Усього
								(у мільйонах гривень)
Балансова вартість на 01 січня 2013 року	**4 875**	**87**	**1 349**	**50**	**103**	**370**	**93**	**6 927**
Надходження	40	36	205	8	13	221	177	**700**
Придбання дочірньої компанії	67	1	1	1	–	2	3	**75**
Вибуття	–	–	(2)	–	–	–	–	**(2)**
Переведення до іншої категорії	87	2	(121)	–	2	34	(4)	**–**
Нарахована амортизація (знос)	(131)	(21)	(251)	(9)	(18)	–	(39)	**(469)**
Первісна вартість на 31 грудня 2013 року	6 170	231	2 700	145	276	627	389	**10 538**
Знос на 31 грудня 2013 року	(1 232)	(126)	(1 519)	(95)	(176)	–	(159)	**(3 307)**
Балансова вартість на 31 грудня 2013 року	**4 938**	**105**	**1 181**	**50**	**100**	**627**	**230**	**7 231**
Надходження	9	2	1 188	2	10	101	48	**1 360**
Вибуття	–	(2)	(2)	–	(1)	(4)	–	**(9)**
Переведення до іншої категорії	50	–	280	1	6	(336)	(1)	**–**
Знецінення	(695)	(5)	(31)	(18)	(39)	(10)	–	**(798)**
Нарахована амортизація (знос)	(157)	(24)	(290)	(9)	(17)	–	(91)	**(588)**
Первісна вартість на 31 грудня 2014 року	6 249	207	4 108	148	289	388	435	**11 824**
Знос на 31 грудня 2014 року	(2 104)	(131)	(1 782)	(122)	(230)	(10)	(249)	**(4 628)**
Балансова вартість на 31 грудня 2014 року	**4 145**	**76**	**2 326**	**26**	**59**	**378**	**186**	**7 196**

Первісна вартість повністю амортизованих основних засобів, які ще використовуються, становить 1 015 мільйонів гривень станом на 31 грудня 2014 року (станом на 31 грудня 2013 року – 859 мільйонів гривень).

Основні засоби та нематеріальні активи є непоточними активами.

Ураховуючи тимчасову окупацію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також окремих районів Донецької та Луганської областей, у 2014 році за активами Національного банку, використання яких не є можливим, здійснено визнання зменшення корисності на 798 мільйонів гривень.

13 Інші активи

	2014	2013
	(у мільйонах гривень)	
Інші фінансові активи		
Кредити працівникам Національного банку та інша дебіторська заборгованість – непрострочена і незнецінена	**537**	345
Майнові права за кредитними договорами, права вимоги за якими перейшли Національному банку	**18**	14
Інші	**462**	53
Резерв за іншими фінансовими активами	**(54)**	(1)
Усього інших фінансових активів	**963**	411
Інші нефінансові активи		
Банківські метали	**1 869**	632
Оборотні матеріальні активи	**429**	303
Авансові платежі	**449**	806
Дорогоцінні метали та каміння	**310**	184
Пам'ятні та інвестиційні монети, сувенірна та інша продукція	**206**	253
Інвестиції в асоційовані компанії	**95**	99
Інші	**-**	15
Резерв за іншими активами	**-**	(10)
Усього інших нефінансових активів	**3 358**	2 282
Разом інших активів	**4 321**	2 693

Інші фінансові активи є незабезпеченими.

У сумі резерву за іншими активами відбулися такі зміни:

	2014	2013
	(у мільйонах гривень)	
Резерв за іншими активами на початок року	**11**	10
Збільшення резерву протягом року (примітка 27)	**52**	1
Списання активів за рахунок резервів	**(9)**	–
Резерв за іншими активами на кінець року	**54**	11

Інвестиції в асоційовані компанії станом на 31 грудня 2014 року подані таким чином:

Найменування компанії	**Країна реєстрації**	**Вид діяльності компанії**	**2014**		2013	
			Балансова вартість	**Частка участі (%)**	Балансова вартість	Частка участі (%)
					(у мільйонах гривень)	
Німецько-Український фонд	Україна	Фінансова установа особливого типу	**64**	**31,25**	70	31,25
Публічне акціонерне товариство "Національний депозитарій України"	Україна	Депозитарна діяльність	**31**	**25**	29	25
Усього			**95**		99	

13 Інші активи (продовження)

Німецько-Український фонд (далі – НУФ) заснований Кабінетом Міністрів України в особі Міністерства фінансів України, Національним банком і Німецькою кредитною установою для відбудови (KfW), зареєстрованою в Німеччині. Основною сферою діяльності НУФ є підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств України шляхом їх фінансування через уповноважені українські банки-учасники (з використанням коштів НУФ). Відповідно до статуту НУФ не має на меті отримання прибутку. Прибуток НУФ спрямовується на збільшення кредитних ресурсів для малих і середніх підприємств.

Публічне акціонерне товариство "Національний депозитарій України" (далі – Національний депозитарій) засноване Національним банком, Національною комісією з цінних паперів і фондового ринку та іншими учасниками фондового ринку. Згідно зі статутом Національний депозитарій проводить діяльність із депозитарного обліку та обслуговування обліку цінних паперів і корпоративних операцій емітента на рахунках у цінних паперах клієнтів.

Національний депозитарій не розподіляє одержаний ним прибуток між акціонерами. Прибуток Національного депозитарію може використовуватися тільки для забезпечення діяльності Національного депозитарію.

Станом на 31 грудня 2014 року Національний банк володіє 2 580 простими іменними акціями Національного депозитарію номінальною вартістю 10 000 гривень кожна, загальною номінальною вартістю 25,8 мільйона гривень (у 2013 році – 2 580 простими іменними акціями Національного депозитарію номінальною вартістю 10 000 гривень кожна, загальною номінальною вартістю 25,8 мільйона гривень).

За інвестиціями в асоційовані компанії відбулися такі зміни:

	2014	2013
	(у мільйонах гривень)	
Балансова вартість інвестицій на початок року	**99**	128
Частка Національного банку в (збитках)/прибутках асоційованих компаній	**(4)**	6
Вибуття асоційованої компанії	**–**	(35)
Балансова вартість інвестицій на кінець року	**95**	99

Інформацію про загальні активи та зобов'язання асоційованих компаній станом на 31 грудня 2014 року, а також доходи, витрати, прибуток, збиток асоційованих компаній за 2014 та 2013 фінансові роки наведено нижче:

	2014	2013
	(у мільйонах гривень)	
Усього активів	**697**	461
Усього зобов'язань	**163**	86
Усього доходів	**75**	64
Усього витрат	**81**	42
Чистий (збиток)/прибуток за рік	**(6)**	22

Ураховуючи тимчасову окупацію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також окремих районів Донецької та Луганської областей, у 2014 році за активами Національного банку, використання яких не є можливим, здійснено уцінку балансової вартості запасів матеріальних цінностей на суму 25 мільйонів гривень. Цю суму включено до оборотних матеріальних активів, які включають оборотні матеріальні активи, дорогоцінні метали і каміння, вартість пам'ятних, інвестиційних монет і сувенірної продукції.

Відшкодування всіх інших активів очікується протягом 12 місяців, за винятком довгострокової дебіторської заборгованості, банківських металів та інвестицій в асоційовані компанії загальною сумою 2 221 мільйон гривень станом на 31 грудня 2014 року (станом на 31 грудня 2013 року – 1 020 мільйонів гривень).

13 Інші активи (продовження)

Аналіз інших фінансових активів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику – у примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

14 Кошти банків

	2014	2013
		(у мільйонах гривень)
Кореспондентські рахунки:		
у національній валюті	**27 528**	33 025
Строкові депозити:		
в іноземній валюті	**444**	–
Кошти обов'язкових резервів на окремих рахунках у Національному банку	**265**	10 923
Кошти банків на рахунках із спеціальним режимом використання:		
у національній валюті	**323**	198
в іноземній валюті	**335**	3 286
Усього коштів банків	**28 895**	47 432

Строкові депозити в іноземній валюті представлені коштами банків в іноземній валюті, що отримані як забезпечення за кредитами рефінансування.

Кошти обов'язкових резервів обліковуються на окремому рахунку в Національному банку та на кореспондентських рахунках у національній валюті. Станом на 31 грудня 2014 та 2013 років обов'язковий резерв розраховується як проста середня за місяць і має утримуватися в межах від 0% до 15% від певних зобов'язань банків.

Станом на 31 грудня 2014 року відповідно до нормативно-правових актів Національного банку банки, які віднесені до категорії проблемних, а також банки, які мають заборгованість перед Національним банком (за кредитами для підтримки ліквідності/стабілізаційними кредитами під програми фінансового оздоровлення, кредитами для збереження ліквідності) та до яких застосована процедура особливого режиму контролю шляхом призначення куратора банку, повинні тримати на окремому рахунку в Національному банку 20% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування згідно з установленими нормативами на відповідний період, решта банків – формують та зберігають кошти обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку в Національному банку (станом на 31 грудня 2013 року відповідно до нормативно-правових актів Національного банку банки повинні формувати на окремому рахунку в Національному банку 40% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування). Крім того, станом на 31 грудня 2014 року банки щоденно на початок операційного дня повинні тримати на кореспондентському рахунку в Національному банку кошти в сумі, не менше ніж 40% (станом на 31 грудня 2013 року – не менше ніж 60%) від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування та зберігаються на кореспондентському рахунку в Національному банку.

За залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку станом на 31 грудня 2014 року, нараховуються проценти в розмірі 30% (станом на 31 грудня 2013 року – 30%) від облікової ставки Національного банку за умови дотримання банками порядку формування та зберігання обов'язкових резервів. Відсотки за залишками коштів, що формують обов'язкові резерви на кореспондентському рахунку, не нараховувалися. Станом на 31 грудня 2014 року відсотки за залишками коштів обов'язкових резервів на окремому рахунку в Національному банку не нараховувалися (станом на 31 грудня 2013 року сума нарахованих відсотків, включених до складу коштів обов'язкових резервів на окремих рахунках у Національному банку, становила 16 мільйонів гривень).

14 Кошти банків (продовження)

Станом на 31 грудня 2014 та 2013 років банкам дозволено зараховувати для покриття обов'язкових резервів, що формуються на кореспондентському рахунку в Національному банку, облігації внутрішніх державних позик, номінованих в іноземній валюті в розмірі 10% від їх балансової вартості в гривневому еквіваленті, довгострокові облігації внутрішніх державних позик у національній валюті з терміном обігу (відповідно до умов первинного випуску) понад 3 600 днів у розмірі 100% від їх балансової вартості та залишки коштів, які перебувають на рахунках банку "Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках" та "Кошти банків у розрахунках", відкритих у ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ", у розмірі 100% їх балансової вартості.

Кошти банків із спеціальним режимом використання станом на 31 грудня 2014 та 2013 років включають резерви за залученими банками позиками в іноземній валюті від нерезидентів, кошти для формування статутного капіталу новостворюваних банків під час їх реєстрації, для проведення розрахунків ліквідаційними комісіями в разі припинення діяльності банків та в інших випадках, передбачених законодавством України та нормативно-правовими актами Національного банку.

Станом на 31 грудня 2014 та 2013 років усі кошти банків мають строк погашення до 12 місяців.

Аналіз коштів банків у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

15 Кошти державних та інших установ

	2014	2013
		(у мільйонах гривень)
Кошти бюджетів та бюджетних установ	**13 572**	3 773
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	**819**	80
Інші	**257**	183
Усього коштів державних та інших установ	**14 648**	4 036

Національний банк обслуговує кошти Державного бюджету України і місцевих бюджетів, які консолідовані на єдиному казначейському рахунку.

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" за залишками коштів бюджетних установ проценти не сплачуються.

Станом на 31 грудня 2014 року кошти інших установ уключають залишки на рахунку Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку в сумі 4 мільйони гривень (станом на 31 грудня 2013 року – 20 мільйонів гривень).

Станом на 31 грудня 2014 та 2013 років усі кошти державних та інших установ мають строк погашення до 12 місяців.

Аналіз коштів державних та інших установ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

16 Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитний сертифікат Національного банку – це один із монетарних інструментів, що є борговим цінним папером Національного банку в бездокументарній формі, який засвідчує розміщення в Національному банку коштів банків та їх право на отримання внесеної суми і процентів після закінчення встановленого строку.

16 Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком (продовження)

У 2014 та 2013 роках операції з розміщення депозитних сертифікатів здійснювалися на договірній основі з банками строком на один день (депозити овернайт) та до 90 днів.

Станом на 31 грудня 2014 року в обігу перебували депозитні сертифікати номінальною вартістю 1 мільйон гривень кожен строком розміщення від 6 до 45 днів, середньозважена дохідність за якими становила 10,31% річних (станом на 31 грудня 2013 року середньозважена дохідність – 2,06% річних, строк розміщення від 3 до 29 днів). Середньозважена дохідність за розміщеними протягом 2014 року депозитними сертифікатами становила 5,68% річних, початковий строк розміщення коштів – від 1 до 85 днів (у 2013 році – середньозважена дохідність – 2,05% річних, початковий строк розміщення – від 1 до 85 днів).

Станом на 31 грудня 2014 та 2013 років усі депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком, мають строк погашення до 12 місяців.

Аналіз депозитних сертифікатів за валютами наведено в примітці 29, аналіз процентного ризику – у примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

17 Зобов'язання перед МВФ

	2014	2013
		(у мільйонах гривень)
Рахунки МВФ № 1 та № 2	**79**	43
Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ	**1 861**	1 006
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	**31 265**	16 902
Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ	**32 410**	13 189
Усього зобов'язань перед МВФ	**65 615**	31 140

Рахунок МВФ № 1 – гривневий рахунок МВФ у Національному банку, що використовується для відображення операцій з МВФ, пов'язаних із використанням та поверненням кредитів МВФ; рахунок МВФ № 2 – гривневий рахунок МВФ у Національному банку, що використовується для надходжень та адміністративних видатків МВФ у гривні на території України.

Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ – це кошти, які були отримані Національним банком у результаті спеціального розподілу СПЗ.

Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою – це зобов'язання зі сплати квоти. До їх складу також уключено боргові зобов'язання Міністерства фінансів України на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти на суму 2 511 мільйонів гривень станом на 31 грудня 2014 року (станом на 31 грудня 2013 року – 2 511 мільйонів гривень).

Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ – це кредити, отримані від МВФ на рахунки в Національному банку. У 2014 році зобов'язання перед МВФ збільшилися за рахунок надходжень від МВФ на суму 1 033 мільйони СПЗ (19 033 мільйони гривень за офіційним курсом на дату здійснення операції або 13 940 мільйонів гривень за річним курсом МВФ) (у 2013 році кошти від МВФ не надходили). Протягом 2014 року відбулося погашення зобов'язань перед МВФ на суму 679 мільйонів СПЗ (11 587 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу, або 10 332 мільйони гривень за річним курсом МВФ) [у 2013 році – на суму 2 009 мільйонів СПЗ (24 470 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу або 24 394 мільйони гривень за річним курсом МВФ)] (примітка 7).

Усі зобов'язання перед МВФ є довгостроковими, крім залишків на рахунках МВФ № 1 і № 2 та зобов'язань перед МВФ за розподілом СПЗ, що може бути використане Урядом на його вимогу.

Аналіз зобов'язань перед МВФ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

18 Інші зобов'язання

	2014	2013
		(у мільйонах гривень)
Інші фінансові зобов'язання		
Поточні рахунки працівників	**879**	1 242
Кредиторська заборгованість	**131**	66
Забезпечення під невикористані відпустки	**97**	28
Усього інших фінансових зобов'язань	**1 107**	1 336
Інші нефінансові зобов'язання		
Забезпечення під імовірні зобов'язання	**219**	–
Кредиторська заборгованість за податками	**8**	10
Доходи майбутніх періодів	**12**	12
Інші	–	3
Усього інших нефінансових зобов'язань	**239**	25
Разом інших зобов'язань	**1 346**	1 361

Станом на 31 грудня 2014 та 2013 років усі інші зобов'язання є поточними.

Забезпечення під імовірні зобов'язання включають формування забезпечення від втрати готівки, що зберігається в запасах готівки, оборотних касах та банкоматах Головного управління Національного банку в Автономній Республіці Крим, управлінь Національного банку в Донецькій та Луганській областях, ураховуючи ситуацію унаслідок тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької і Луганської областей, яка унеможливлює роботу територіальних управлінь Національного банку на зазначених територіях.

Аналіз інших фінансових зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 31 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

19 Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України

Національний банк визначає прибуток до розподілу відповідно до статті 5-1 Закону України "Про Національний банк України", яка набрала чинності з 1 січня 2012 року.

Частина прибутку до розподілу, яка підлягає сплаті до Державного бюджету України після підтвердження зовнішнім аудитом та затвердження Радою Національного банку річної фінансової звітності, перераховується в наступному за звітним році відповідно до Закону України "Про Національний банк України".

Законом України "Про Державний бюджет України на 2015 рік" унесено зміни до Закону України "Про Національний банк України" та надано право Національному банку у I кварталі 2015 року здійснити перерахування частини прибутку до Державного бюджету України, але не більше 25 відсотків від річної суми (примітка 39).

19 Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України (продовження)

Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України на 2014 рік наведені в розрахунку:

	2014	2013
	(у мільйонах гривень)	
Прибуток за рік, що належить Національному банку, за консолідованим звітом про сукупні доходи	**96 079**	14 779
(Спрямування)/компенсація нереалізованих результатів від переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті до резервів переоцінки	**(34 042)**	8 435
Спрямування нереалізованих результатів від переоцінки цінних паперів до резерву переоцінки	**(242)**	–
Компенсація резервом переоцінки активів і зобов'язань сум нереалізованих витрат від переоцінки цінних паперів	**–**	421
Реалізований результат переоцінки за проданими банківськими металами	**119**	34
Реалізований результат переоцінки за проданими цінними паперами і ф'ючерсами	**292**	–
Коригування на від'ємний результат діяльності дочірніх компаній	**61**	103
Прибуток до розподілу за рік	**62 267**	23 772
Формування загальних та інших резервів Національного банку		–
Нерозподілений прибуток за рік	**(464)**	(11 886)
Визнання зобов'язань перед Державним бюджетом за рахунок:		
частини прибутку до розподілу	**61 803**	11 886
Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України	**61 803**	11 886

Національний банк у 2014 році здійснив перерахування коштів до Державного бюджету України в сумі 22 807 мільйонів гривень, з яких 11 886 мільйонів гривень відповідно до Закону України "Про Національний банк України" визнано зобов'язаннями перед Державним бюджетом України на 2014 рік, 9 884 мільйони гривень перераховано на підставі рішення Ради Національного банку після затвердження Звіту про виконання кошторису доходів та витрат Національного банку України на 2013 рік та 1 037 мільйонів гривень перераховано за рахунок залишку реалізованого результату переоцінки іноземної валюти, монетарного золота та банківських металів минулих періодів (у 2013 році Національний банк здійснив перерахування коштів до Державного бюджету України в сумі 28 308 мільйонів гривень).

20 Управління капіталом

Капітал Національного банку – залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань.

Для Національного банку як центрального банку України немає вимог до розміру власного капіталу, крім розміру статутного капіталу, установленого Законом України "Про Національний банк України".

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" розмір статутного капіталу становить 10 мільйонів гривень. Його розмір може бути збільшений за рішенням Ради Національного банку.

За підсумками 2007 року Радою Національного банку було збільшено статутний капітал Національного банку до 100 мільйонів гривень.

Формування загальних та інших резервів Національного банку здійснюється відповідно до Закону України "Про Національний банк України" за рахунок прибутку до розподілу Національного банку за рішенням Правління Національного банку.

20 Управління капіталом (продовження)

Мета управління капіталом Національного банку полягає в підтриманні належного рівня капіталу для забезпечення економічної самостійності та здатності виконання Національним банком його функцій. Загальна сума капіталу, управління яким здійснює Національний банк, дорівнює сумі власного капіталу, зазначеній у консолідованому звіті про фінансовий стан. Сума капіталу, управління яким здійснює Національний банк, станом на 31 грудня 2014 року становить 80 513 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2013 року – 56 116 мільйонів гривень).

Цілі і політика управління окремими складовими капіталу Національного банку визначаються відповідними внутрішніми положеннями, які затверджуються Правлінням Національного банку.

Частина прибутку до розподілу, визначена Законом України "Про Національний банк України" спрямовується до загальних та інших резервів Національного банку.

Сума прибутку, яка спрямовується на формування інших резервів Національного банку з метою забезпечення інвестицій у придбання, будівництво, поліпшення необоротних матеріальних і нематеріальних активів та соціального забезпечення потреб працівників Національного банку, визначається в межах лімітів, передбачених кошторисом доходів і витрат Національного банку за відповідними статтями.

Резерв переоцінки активів і зобов'язань уключає результат, який виник під час переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті, монетарному золоті та банківських металах у зв'язку зі змінами курсу гривні до іноземних валют, монетарного золота та банківських металів та у зв'язку зі зміною справедливої вартості фінансових активів.

Станом на 31 грудня 2014 року власний капітал Національного банку складається з таких компонентів:

	2014	2013
	(у мільйонах гривень)	
Статутний капітал	**100**	100
Загальні резерви	**14 622**	13 443
Інші резерви	**8 907**	8 145
Нерозподілений прибуток	**464**	11 886
Резерв переоцінки активів і зобов'язань	**56 420**	22 542
Усього власного капіталу	**80 513**	56 116

21 Грошові кошти та їх еквіваленти

	Примітки	**2014**	2013
		(у мільйонах гривень)	
Готівкова іноземна валюта	5	**1 135**	598
Кошти на вимогу (крім золота, банківських металів та коштів, використання яких є обмеженим)	5	**10 001**	25 683
Розміщені короткострокові депозити з терміном погашення до трьох місяців (крім золота, банківських металів та коштів, використання яких є обмеженим)		**6 017**	25 819
Авуари в СПЗ	7	**59**	128
Кошти банків на вимогу (крім нарахованих відсотків)	14	**(28 451)**	(47 416)
Кошти державних та інших установ	15	**(14 648)**	(4 036)
Рахунки МВФ № 1, № 2	17	**(79)**	(43)
Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ	17	**(1 861)**	(1 006)
Поточні рахунки працівників	18	**(879)**	(1 242)
Усього грошових коштів та їх еквівалентів		**(28 706)**	(1 515)

22 Процентні доходи та витрати

	2014	2013
		(у мільйонах гривень)
Процентні доходи		
Доходи за цінними паперами України	**26 503**	15 406
Доходи за кредитами банкам та іншим позичальникам	**10 708**	5 555
Доходи за коштами та депозитами в іноземній валюті	**131**	157
Доходи за внутрішнім державним боргом	**187**	194
Інші	**100**	19
Усього процентних доходів	**37 629**	21 331
Процентні витрати		
Витрати за операціями з МВФ	**(291)**	(463)
Витрати за коштами банків	**(127)**	(152)
Витрати за депозитними сертифікатами, що емітовані Національним банком	**(696)**	(161)
Витрати за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	**(63)**	(17)
Інші	**(142)**	(203)
Усього процентних витрат	**(1 319)**	(996)
Чистий процентний дохід	**36 310**	20 335

До інших процентних доходів віднесено процентні доходи за кредитами, наданими працівникам, а до інших процентних витрат віднесено витрати за коштами працівників. У 2014 році проценти отримані та проценти сплачені, які включено до грошових потоків від операційної діяльності в консолідованому звіті про рух грошових коштів, становили 31 409 мільйонів гривень (у 2013 році – 21 894 мільйонів гривень) та 1 088 мільйони гривень (у 2013 році – 1 103 мільйони гривень) відповідно.

У 2014 році до складу доходів за кредитами банкам та іншим позичальникам уключено доходи за знеціненими кредитами в розмірі 3 329 мільйонів гривень (у 2013 році – 2 340 мільйонів гривень), у тому числі коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам, – 1 979 мільйонів гривень (у 2013 році – 398 мільйонів гривень) (примітка 9).

23 Комісійні доходи та витрати

	2014	2013
		(у мільйонах гривень)
Комісійні доходи		
Доходи за операціями з розрахунково-касового обслуговування	**288**	209
Доходи за послугами системи електронних платежів та електронної пошти	**141**	149
Доходи за операціями з фінансовими інструментами	**2**	4
Доходи за послугами з доставки цінностей	**2**	3
Інші	**3**	2
Усього комісійних доходів	**436**	367
Комісійні витрати		
Витрати за операціями з фінансовими інструментами	**(15)**	(11)
Інші	**(1)**	–
Усього комісійних витрат	**(16)**	(11)
Чистий комісійний дохід	**420**	356

24 Інші доходи

	2014	2013
	(у мільйонах гривень)	
Доходи від продажу інвестиційних і пам'ятних монет, сувенірної та іншої продукції	**333**	230
Доходи від припинення визнання фінансових активів	**74**	81
Доходи від діяльності навчальних закладів	**30**	30
Штрафи, пеня, неустойки, що отримані	**23**	26
Прибуток від вибуття основних засобів і нематеріальних активів	**2**	9
Доходи від реєстрації та видачі ліцензій	**4**	6
Доходи від управління кредитними лініями	**3**	2
Інші	**69**	52
Усього інших доходів	**538**	436

До інших доходів віднесено доходи за інвестиціями в асоційовані компанії, від діяльності підрозділів соціально-побутової сфери, реалізації брухту дорогоцінних металів, інших послуг, друкованої продукції тощо.

25 Витрати на утримання персоналу

	2014	2013
	(у мільйонах гривень)	
Заробітна плата персоналу	**1 436**	1 328
Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та внески до недержавних пенсійних фондів	**651**	701
Матеріальна допомога та інші соціальні виплати	**130**	124
Інші	**31**	85
Усього витрат на утримання персоналу	**2 248**	2 238

До інших витрат на утримання персоналу віднесено витрати на підготовку кадрів і підвищення кваліфікації, витрати на спецодяг, взуття та інші засоби захисту працівників, витрати на забезпечення житлом працівників Національного банку тощо.

26 Адміністративно-господарські та інші витрати

	2014	2013
	(у мільйонах гривень)	
Амортизаційні відрахування	**420**	331
Податки, збори та обов'язкові платежі	**129**	3
Експлуатаційні та господарські витрати	**122**	150
Витрати на утримання необоротних матеріальних та нематеріальних активів	**107**	120
Знецінення гудвілу	**–**	52
Витрати на послуги та обслуговування телекомунікацій	**38**	37
Операційні витрати навчальних закладів	**27**	29
Штрафи та пені сплачені	**16**	18
Витрати на службові відрядження	**13**	20
Канцелярські витрати	**3**	3
Інші	**76**	84
Усього адміністративно-господарських та інших витрат	**951**	847

26 Адміністративно-господарські та інші витрати (продовження)

Сума амортизації за 2014 рік не включає амортизацію в сумі 168 мільйонів гривень (у 2013 році – 138 мільйонів гривень), що нарахована на основні засоби, які використовуються для виготовлення банкнотного паперу, банкнот, монет та іншої продукції. Ця частина амортизації включається до витрат на виготовлення банкнот, монет та іншої продукції.

До інших витрат віднесено витрати на матеріальну допомогу непрацюючим пенсіонерам, поштові, представницькі витрати, витрати на аудит тощо.

27 Чисте (збільшення)/зменшення резервів

	Примітки	**2014**	2013
		(у мільйонах гривень)	
(Збільшення)/зменшення резервів:			
за кредитами банкам та іншим позичальникам	9	**(26 856)**	538
за іншими активами	13	**(52)**	(1)
Усього чистого (збільшення)/зменшення резервів		**(26 908)**	537

28 Управління фінансовими ризиками

Метою управління ризиками Національного банку є:

забезпечення утримання ризиків Національного банку на безпечному рівні на постійній основі;

сприяння ефективному управлінню активами і пасивами Національного банку, зокрема запобігання неадекватному використанню коштів;

забезпечення дотримання необхідного рівня ліквідності активів Національного банку;

дотримання під час управління активами і пасивами Національного банку обмежень, визначених законодавством України, а також принципів, внутрішніх правил, процедур та лімітів, визначених нормативно-правовими актами Національного банку;

вчасне надання керівництву Національного банку належної інформації (звітів) про стан управління ризиками активів та пасивів Національного банку.

Основними принципами управління фінансовими ризиками Національного банку є такі:

управління фінансовими ризиками має сприяти уникненню або зменшенню впливу на фінансові потоки та капітал Національного банку ризиків, які притаманні активам та зобов'язанням Національного банку, з урахуванням рівня схильності Національного банку до прийняття ризиків, що визначається законами України та нормативно-правовими актами Національного банку;

допустимий рівень фінансових ризиків Національного банку визначається Правлінням Національного банку та Комітетом з управління активами і пасивами Національного банку;

контроль за дотриманням прийнятного рівня фінансових ризиків Національного банку здійснюється керівництвом структурних підрозділів та Департаментом управління ризиками Національного банку.

Управління фінансовими ризиками Національного банку проводиться через установлення нормативно-правовими актами Національного банку кількісних лімітів та якісних обмежень і умов, інформацію про дотримання яких у вигляді щомісячних звітів надає керівництву Національного банку Департамент управління ризиками.

28 Управління фінансовими ризиками (продовження)

Для покриття можливих збитків від реалізації фінансових ризиків Національного банку, пов'язаних із виконанням його функцій, згідно з окремим положенням здійснюється формування резервів.

Основними видами фінансових ризиків, притаманних діяльності Національного банку, є кредитний, валютний, процентний ризики та ризик ліквідності.

Кредитний ризик

Кредитний ризик – це ризик зазнати збитків унаслідок невиконання контрагентом своїх фінансових зобов'язань перед Національним банком.

Кредитний ризик властивий операціям Національного банку з коштами міжнародних резервів унаслідок розміщення відповідних коштів на кореспондентських рахунках і депозитах в іноземних банках, а також у цінні папери емітентів-нерезидентів, номіновані в іноземній валюті, у цінні папери України і надання кредитів банкам та іншим позичальникам.

Максимальний рівень кредитного ризику Національного банку відображено в балансовій вартості фінансових активів, що обліковуються в консолідованому звіті про фінансовий стан. Для зобов'язань з надання кредитів максимальний рівень кредитного ризику дорівнює сумі зобов'язання (примітка 34).

Управління кредитним ризиком Національного банку здійснювалося шляхом:

визначення мінімально допустимих кредитних рейтингів контрагентів, цінних паперів та їх емітентів;

установлення довгострокових кредитних лімітів на обсяги розміщення коштів для банків-контрагентів та емітентів цінних паперів;

установлення короткострокових кредитних лімітів на обсяг загальної заборгованості під час виконання операцій з банками-контрагентами;

установлення обмежень на розмір стандартної дюрації (середньої тривалості) розміщення коштів за валютами та видами фінансових інструментів;

виконання операцій на відкритому ринку через кредитування під заставу та проведення операцій репо і своп;

моніторингу відповідності учасників кредитних ліній вимогам, визначеним відповідними кредитними договорами;

моніторингу кредитоспроможності банків-контрагентів.

Аналіз розміщення активів Національного банку за географічною ознакою (примітка 29) свідчить про те, що протягом 2014 року частка фінансових активів Національного банку, розміщених у країнах, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – країни ОЕСР), у загальному обсязі фінансових активів зменшилася з 39% станом на 31 грудня 2013 року до 19% станом на 31 грудня 2014 року, насамперед за рахунок зменшення обсягів золотовалютних резервів України та збільшення обсягів фінансових активів, номінованих у гривні.

Валютний ризик

Валютний ризик – це ризик зазнати збитків унаслідок несприятливих змін курсу гривні до іноземних валют.

Національному банку властивий валютний ризик у зв'язку з наявністю відкритих валютних позицій консолідованого звіту про фінансовий стан, обумовлених управлінням коштами міжнародних резервів.

28 Управління фінансовими ризиками (продовження)

Обсяг валютного ризику Національного банку оцінювався із застосуванням методу Value_at_Risk (VaR) через розрахунок ризикової вартості відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан, уключаючи міжнародні резерви, як можливої зміни їх вартості в гривнях з імовірністю 95% протягом одного робочого дня, десяти робочих днів та одного місяця. З метою підвищення пруденційності в оцінці валютного ризику у 2014 році було змінено параметри моделі розрахунку VaR, зокрема для розрахунку кореляції між обмінними курсами гривні до різних валют та цінами в гривнях монетарного золота і банківських металів, що є компонентами відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан, а також волатильностей обмінних курсів гривні до різних валют та цін у гривнях монетарного золота та банківських металів ураховуються дані з 1 січня 2008 року (у 2013 році – з 1 січня 2008 року). Відповідно були перераховані значення VaR та співвідношення відкритої валютної позиції до консолідованого власного капіталу Національного банку станом на 31 грудня 2014 року.

Упродовж 2014 року ризикова вартість відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан протягом одного дня збільшилася з 0,73% станом на 31 грудня 2013 року до 1,22% станом на 31 грудня 2014 року від гривневого обсягу позиції, протягом десяти днів збільшилася з 2,62% станом на 31 грудня 2013 року до 3,84% станом на 31 грудня 2014 року і протягом одного місяця з 3,33% станом на 31 грудня 2013 року до 5,57% станом на 31 грудня 2014 року.

Зменшення протягом 2014 року ризикової вартості відкритої валютної позиції Національного банку в процентному вимірі на 8,8% на зазначених горизонтах виміру VaR обумовлено на 73,4% зменшенням обсягів відкритої позиції та зміною її валютної структури, на 107,8% значним падінням курсу гривні до іноземних валют та банківських металів, на 45,9% підвищенням волатильності курсу гривні до іноземних валют та на 13,3% підвищенням кореляції між змінами курсу гривні до іноземних валют.

Під час оцінки ризикової вартості відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан, уключаючи міжнародні резерви, протягом 2014 року щомісяця проводився аналіз рівня впливу на формування ризикової вартості окремих валютних позицій, а також зміни фізичних обсягів та обмінних курсів валют, кореляції коливань обмінних курсів валют, співвідношення обсягів високоволатильних і низьковолатильних порівняно з гривнею валют.

З метою аналізу майбутнього рівня валютного ризику проводилося стрес-тестування, за результатами якого досліджувався рівень впливу на зміну вартості міжнародних резервів можливого виникнення турбулентності на фінансових ринках унаслідок кризових ситуацій.

Управління валютним ризиком Національного банку здійснювалося із застосуванням таких заходів:

визначення нормативної валютної структури міжнародних резервів у вигляді діапазону можливих коливань часток кожної валюти в складі міжнародних резервів Національного банку;

урахування коефіцієнта структурного хеджування, який відображає рівень зменшення валютного ризику сукупності активів унаслідок змін, що компенсують вартість валютних компонентів у результаті кореляції обмінних курсів валют та цін на монетарне золото і банківські метали.

Процентний ризик

Процентний ризик – це ризик зазнати збитків через несприятливі зміни процентних ставок.

Процентний ризик Національного банку в 2014 році визначався насамперед чутливістю до зміни процентних ставок ринкової вартості цінних паперів нерезидентів, у які розміщено кошти міжнародних резервів, та зобов'язань перед МВФ. Для обмеження процентного ризику управління портфелями цінних паперів проводилося з урахуванням нормативних орієнтирів – індексів цінних паперів, що визначаються для портфелів цінних паперів у кожній валюті окремо, та їх показників модифікованих дюрацій.

28 Управління фінансовими ризиками (продовження)

Модифікована дюрація портфеля цінних паперів характеризує рівень впливу зміни ринкової процентної ставки на зміну ринкової вартості портфеля.

Упродовж 2014 року модифікована дюрація портфеля цінних паперів, номінованих в іноземній валюті, зменшилася з 2,38 % (23,98 мільйона гривень на 1 базисний пункт) станом на 31 грудня 2013 року до 1,76% (15,50 мільйона гривень на 1 базисний пункт) станом на 31 грудня 2014 року. Зокрема, під час зміни ринкових процентних ставок за доларами США, євро та англійськими фунтами стерлінгів на 100 базисних пунктів за умови незмінної структури портфеля цінних паперів нерезидентів його вартість станом на 31 грудня 2014 року зміниться на 1 550 мільйонів гривень, що призведе до відповідного коригування суми прибутку та власного капіталу (у 2013 році – під час зміни ринкових процентних ставок за доларами США, євро та англійськими фунтами стерлінгів на 100 базисних пунктів ринкова вартість портфеля цінних паперів нерезидентів змінилася б на 2 398 мільйонів гривень, що призвело б до відповідного коригування суми прибутку та власного капіталу Національного банку).

Іншим методом, який застосовувався протягом звітного року для оцінки рівня процентного ризику Національного банку, є аналіз динаміки середньозваженої мультивалютної процентної маржі (спреду) між процентними ставками за активами та зобов'язаннями Національного банку, а також консолідованих активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок.

Щомісячні звіти з аналізом модифікованої дюрації, змін процентної маржі та консолідованих активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок готує і подає на розгляд керівництва Національного банку Департамент управління ризиками.

Ризик ліквідності

Ризик ліквідності – це ризик відсутності доступних для використання коштів для виконання поточних зобов'язань.

Управління ризиком ліквідності, який властивий операціям з управління коштами міжнародних резервів (значною мірою через мінливість обсягів операцій інтервенцій на внутрішньому валютному ринку), передбачає чотири рівні підтримання ліквідності:

утримання певних обсягів коштів міжнародних резервів у грошовій формі на кореспондентських рахунках Національного банку в іноземній валюті (відповідно до визначених нормативно-правовими актами Національного банку мінімально необхідних і максимально допустимих щоденних залишків на кореспондентських рахунках Національного банку в іноземній валюті);

наявність у складі міжнародних резервів високоліквідних цінних паперів (за основними валютами) з дотриманням допустимих їх часток у межах, визначених нормативно-правовими актами Національного банку;

організація рівномірного в часі повернення коштів, розміщених на строкових депозитах і в цінних паперах у разі їх утримання до погашення;

можливість проведення конверсійних операцій за потреби використання наявної ліквідності коштів в одній валюті для оперативної компенсації недостатнього рівня ліквідності коштів в іншій валюті.

Ризик ліквідності контролюється шляхом моніторингу дотримання мінімальних і максимальних вимог до ліквідності міжнародних резервів, визначених Інвестиційною декларацією.

Детальна оцінка вищезазначених ризиків наведена в примітках 29 – 33.

29 Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику

Станом на 31 грудня 2014 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

(у мільйонах гривень)

	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	1 135	16 203	–	–	**17 338**
Цінні папери нерезидентів	–	88 117	–	1	**88 118**
Авуари в СПЗ	–	–	59	–	**59**
Цінні папери України	330 774	–	–	–	**330 774**
Кредити банкам та іншим позичальникам	81 573	–	–	–	**81 573**
Внутрішній державний борг	2 180	–	–	–	**2 180**
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	31 344	–	**31 344**
Інші фінансові активи	963	–	–	–	**963**
Усього фінансових активів	**416 625**	**104 320**	**31 403**	**1**	**552 349**
Фінансові зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	304 811	–	–	–	**304 811**
Кошти банків	28 895	–	–	–	**28 895**
Кошти державних та інших установ	14 648	–	–	–	**14 648**
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	19 609	–	–	–	**19 609**
Зобов'язання перед МВФ	–	–	65 615	–	**65 615**
Інші фінансові зобов'язання	1 107	–	–	–	**1 107**
Усього фінансових зобов'язань	**369 070**	–	**65 615**	–	**434 685**
Чиста балансова позиція	**47 555**	**104 320**	**(34 212)**	**1**	**117 664**
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів	(2 790)	–	–	–	**(2 790)**
Чиста позабалансова позиція (примітка 34)	(2 790)	–	–	–	**(2 790)**
Чиста позиція	**44 765**	**104 320**	**(34 212)**	**1**	**114 874**

29 Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного Ризику (продовження)

Станом на 31 грудня 2013 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

(у мільйонах гривень)

Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	598	52 310	–	–	52 908
Цінні папери нерезидентів	–	100 099	–	481	100 580
Авуари в СПЗ	–	–	128	–	128
Цінні папери України	154 134	–	–	–	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	66 998	–	–	–	66 998
Внутрішній державний борг	2 268	–	–	–	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	16 945	–	16 945
Інші фінансові активи	411	–	–	–	411
Усього фінансових активів	**224 409**	**152 409**	**17 073**	**481**	**394 372**
Фінансові зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	261 870	–	–	–	261 870
Кошти банків	47 432	–	–	–	47 432
Кошти державних та інших установ	4 033	3	–	–	4 036
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	3 126	–	–	–	3 126
Зобов'язання перед МВФ	–	–	31 140	–	31 140
Інші фінансові зобов'язання	1 321	15	–	–	1 336
Усього фінансових зобов'язань	**317 782**	**18**	**31 140**	–	**348 940**
Чиста балансова позиція	**(93 373)**	**152 391**	**(14 067)**	**481**	**45 432**
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів	(422)	–	–	–	**(422)**
Чиста позабалансова позиція (примітка 34)	(422)	–	–	–	**(422)**
Чиста позиція	**(93 795)**	**152 391**	**(14 067)**	**481**	**45 010**

30 Кредитний ризик

Фінансові активи Національного банку за кредитними рейтингами контрагентів, установленими міжнародними рейтинговими компаніями Fitch IBCA, Moody's та Standard & Poor's, подані за найнижчим із присвоєних зазначеними компаніями рейтингом кожному контрагенту. Рейтинги наводяться відповідно до кодування рейтингової компанії Fitch IBCA із застосуванням таблиці відповідностей рейтингів інформаційної системи Bloomberg. Рейтинг AAA+ – це рейтинг, який використовується для ідентифікації таких високонадійних міжнародних фінансових установ, як Банк міжнародних розрахунків.

		2014		2013	
	Кредитний рейтинг	**Обсяг**	**% у фінансових активах**	Обсяг	% у фінансових активах
Фінансові активи – непрос грочені і незнецінені:				*(у мільйонах гривень)*	
Кошти та депозити в іноземній валюті:					
кошти на вимогу	AAA	**87**	**0,5**	2 035	3,9
	AA+	**1 107**	**6,4**	1 080	2,0
	AA-	**4 583**	**26,4**	9 958	18,8
	A+	**2 916**	**16,8**	12 607	23,8
	A	**1 315**	**7,6**	133	0,3
	A-	**178**	**1,0**	1	0,0
строкові депозити	AAA	**3 438**	**19,8**	6 361	12,0
	AA+	**2**	**0,0**	–	–
	AA	**–**	**–**	–	–
	AA-	**2 442**	**14,1**	2 076	3,9
	A+	**–**	–	1 486	2,8
	A	**–**	–	4 952	9,4
	A-	**135**	**0,8**	11 621	22,0
готівкова іноземна валюта	Без ризику	**1 135**	**6,6**	598	1,1
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті:		**17 338**	**100,0**	52 908	100,0
Цінні папери нерезидентів:					
державні облігації	**AAA**	**6 771**	**7,7**	12 784	12,7
	AA+	**44 082**	**50,1**	33 664	33,5
	AA-	**2 636**	**3,0**	2 143	2,1
облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	**AAA**	**10 400**	**11,8**	23 845	23,8
	AA+	**4 789**	**5,4**	6 558	6,5
	AA	**269**	**0,3**	440	0,4
	AA-	**13 353**	**15,2**	19 552	19,5

30 Кредитний ризик (продовження)

	Кредитний рейтинг	2014 Обсяг	2014 % у фінансових активах	2013 Обсяг	2013 % у фінансових активах
					(у мільйонах гривень)
	A+	**4 151**	**4,7**	520	0,5
	A	**1 546**	**1,8**	953	1,0
Усього боргових цінних паперів нерезидентів		**87 997**	**100,0**	100 459	100,0
Цінні папери України	CCC-	**325 722**	**98,5**	–	–
	CCC+	–	–	146 861	**95,3**
	Без рейтингу	**5 052**	**1,5**	7 273	4,7
Усього цінних паперів України		**330 774**	**100,00**	154 134	100,0
Кредити банкам та іншим позичальникам:					
кредити, надані для підтримання ліквідності та кредити, надані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	B-	–	–	254	0,5
	CCC+	–	–	36 930	70,5
	CCC	**1 365**	**2,0**	–	–
	CC	**46 728**	**69,8**	–	–
	Без рейтингу	**18 914**	**28,2**	15 219	29,0
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам		**67 007**	**100,0**	52 403	100,0
Інші фінансові активи	Без рейтингу	**963**	**100,0**	411	100,0

Загальна сума кредитів, наданих п'ятьом банкам із найбільшою сумою кредитної заборгованості, станом на 31 грудня 2014 року становила 68 572 мільйони гривень (станом на 31 грудня 2013 року – 52 066 мільйонів гривень), або 55% (станом на 31 грудня 2013 року – 65%) від загальної суми кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам до формування резерву. Резерв, визнаний за кредитами, наданими цим п'ятьом банкам, становив 24 515 мільйонів гривень станом на 31 грудня 2014 року (станом на 31 грудня 2013 року – 6 765 мільйонів гривень).

Цінні папери України без визначеного міжнародного рейтингу представлені облігаціями державних підприємств, рейтинг яких обмежений суверенним рейтингом України.

31 Валютний ризик (продовження)

Станом на 31 грудня 2014 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Немонетарні	Усього
Фінансові активи								*(у мільйонах гривень)*
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	9 609	1 644	–	1 104	4 981	–	**17 338**
Цінні папери нерезидентів	–	69 206	16 020	–	2 368	403	121	**88 118**
Авуари в СПЗ	–	–	–	59	–	–	–	**59**
Цінні папери України	325 871	3 359	1 544	–	–	–	–	**330 774**
Кредити банкам та іншим позичальникам	81 573	–	–	–	–	–	–	**81 573**
Внутрішній державний борг	2 180	–	–	–	–	–	–	**2 180**
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	31 344	–	–	–	**31 344**
Інші фінансові активи	963	–	–	–	–	–	–	**963**
Усього фінансових активів	**410 587**	**82 174**	**19 208**	**31 403**	**3 472**	**5 384**	**121**	**552 349**
Фінансові зобов'язання								
Банкноти та монети в обігу	304 811	–	–	–	–	–	–	**304 811**
Кошти банків	28 116	718	61	–	–	–	–	**28 895**
Кошти державних та інших установ	3 905	316	10 255	–	–	172	–	**14 648**
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	19 609	–	–	–	–	–	–	**19 609**
Зобов'язання перед МВФ	–	–	–	65 615	–	–	–	**65 615**
Інші фінансові зобов'язання	1 032	4	11	–	–	60	–	**1 107**
Усього фінансових зобов'язань	**357 473**	**1 038**	**10 327**	**65 615**	**–**	**232**	**–**	**434 685**
Чиста балансова позиція	**53 114**	**81 136**	**8 881**	**(34 212)**	**3 472**	**5 152**	**121**	**117 664**

31 Валютний ризик (продовження)

Станом на 31 грудня 2013 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долар США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Немонетарні	Усього
Фінансові активи								*(у мільйонах гривень)*
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	38 650	5 208	–	1 741	7 309	–	52 908
Цінні папери нерезидентів	–	64 694	22 273	–	5 990	7 502	121	100 580
Авуари в СПЗ	–	–	–	128	–	–	–	128
Цінні папери України	152 340	954	840	–	–	–	–	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	66 998	–	–	–	–	–	–	66 998
Внутрішній державний борг	2 268	–	–	–	–	–	–	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	16 945	–	–	–	16 945
Інші фінансові активи	411	–	–	–	–	–	–	411
Усього фінансових активів	**222 017**	**104 298**	**28 321**	**17 073**	**7 731**	**14 811**	**121**	**394 372**
Фінансові зобов'язання								
Банкноти та монети в обігу	261 870	–	–	–	–	–	–	261 870
Кошти банків	44 146	2 872	344	–	–	70	–	47 432
Кошти державних та інших установ	1 893	2 012	131	–	–	–	–	4 036
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	3 126	–	–	–	–	–	–	3 126
Зобов'язання перед МВФ	–	–	–	31 140	–	–	–	31 140
Інші фінансові зобов'язання	1 318	2	16	–	–	–	–	1 336
Усього фінансових зобов'язань	**312 353**	**4 886**	**491**	**31 140**	–	**70**	**–**	**348 940**
Чиста балансова позиція	**(90 336)**	**99 412**	**27 830**	**(14 067)**	**7 731**	**14 741**	**121**	**45 432**

Активи і зобов'язання в інших валютах переважно складаються зі статей у швейцарських франках, австралійських доларах та японських єнах.

32 Процентний ризик

Станом на 31 грудня 2014 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувались як середньозважені процентні ставки, передбачені договорами на звітну дату.

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Загальна середньозважена ставка
							(у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,10	0,00	–	0,00	0,11	0,11
Цінні папери нерезидентів	–	0,64	0,24	–	0,60	2,22	0,57
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,05	–	–	0,05
Цінні папери України	12,92	7,33	4,95	–	–	–	12,83
Кредити банкам та іншим позичальникам	15,76	–	–	–	–	–	15,76
Внутрішній державний борг	5,00	–	–	–	–	–	5,00
Фінансові зобов'язання							
Кошти обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку	–	–	–	–	–	–	–
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	5,04	–	–	–	–	–	5,04
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	10,31	–	–	–	–	–	10,31
Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ	–	–	–	1,05	–	–	1,05

Позначка "–" у таблиці означає, що Національний банк не має відповідних активів або зобов'язань у зазначеній валюті, за якими нараховуються проценти.

За змінною ставкою нараховуються проценти за авуарами в СПЗ та кредитом МВФ (процентна ставка переглядається щотижня).

Проценти за цінними паперами нерезидентів нараховуються як за змінною ставкою, так і за фіксованою.

Станом на 31 грудня 2013 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувались як середньозважені процентні ставки, передбачені договорами на звітну дату.

32 Процентний ризик (продовження)

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Загальна середньозважена ставка
							(у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,19	0,23	–	0,48	1,26	0,48
Цінні папери нерезидентів	–	0,76	0,71	–	1,25	3,18	0,96
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,13	–	–	0,13
Цінні папери України	11,47	6,65	4,95	–	–	–	11,40
Кредити банкам та іншим позичальникам	7,45	–	–	–	–	–	7,45
Внутрішній державний борг	5,00	–	–	–	–	–	5,00
Фінансові зобов'язання							
Кошти обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку	1,95	–	–	–	–	–	1,95
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	9,11	–	–	–	–	–	9,11
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	2,06	–	–	–	–	–	2,06
Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ	–	–	–	1,14	–	–	1,14

32 Процентний ризик (продовження)

Аналіз фінансових активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок

У наведеній нижче таблиці зазначено концентрацію ризику процентних ставок за строками їх перегляду або погашення залежно від того, що настає раніше.

Для фінансових активів і зобов'язань з фіксованою процентною ставкою строковість визначалася з урахуванням періоду від дати консолідованого звіту про фінансовий стан до дати погашення згідно з контрактом, для активів і зобов'язань зі змінною процентною ставкою – з урахуванням найближчого терміну перегляду процентних ставок чи дати погашення залежно від того, що настає раніше.

Станом на 31 грудня 2014 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Безпро-центні	Усього
						(у мільйонах гривень)	
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	10 474	1 839	–	–	–	5 025	**17 338**
Цінні папери нерезидентів	5 664	12 119	12 755	52 510	4 949	121	**88 118**
Авуари в СПЗ	59	–	–	–	–	–	**59**
Цінні папери України	2 576	5 899	14 951	193 786	113 562	–	**330 774**
Кредити банкам та іншим позичальникам	12 317	31 047	10 196	28 013	–	–	**81 573**
Внутрішній державний борг	–	22	66	363	1 729	–	**2 180**
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	31 344	**31 344**
Інші фінансові активи	3	1	438	92	423	6	**963**
Усього фінансових активів	**31 093**	**50 927**	**38 406**	**274 764**	**120 663**	**36 496**	**552 349**
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	304 811	**304 811**
Кошти банків	–	–	–	–	–	28 895	**28 895**
Кошти державних та інших установ	819	–	–	–	–	13 829	**14 648**
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	19 259	350	–	–	–	–	**19 609**
Зобов'язання перед МВФ	32 351	59	–	–	–	33 205	**65 615**
Інші фінансові зобов'язання	–	–	–	–	–	1 107	**1 107**
Усього фінансових зобов'язань	**52 429**	**409**	**–**	**–**	**–**	**381 847**	**434 685**
Чистий розрив	**(21 336)**	**50 518**	**38 406**	**274 764**	**120 663**	**(345 351)**	**117 664**
Сумарний розрив	**(21 336)**	**29 182**	**67 588**	**342 352**	**463 015**	**117 664**	

32 Процентний ризик (продовження)

Станом на 31 грудня 2013 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Безпро-центні	Усього
						(у мільйонах гривень)	
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	47 176	3 488	–	–	–	2 244	52 908
Цінні папери нерезидентів	8 263	11 587	3 114	73 512	3 983	121	100 580
Авуари в СПЗ	128	–	–	–	–	–	128
Цінні папери України	736	2 995	9 621	105 789	34 993	–	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	7 978	12 299	20 515	25 384	822	–	66 998
Внутрішній державний борг	–	68	194	804	1 202	–	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 945	16 945
Інші фінансові активи	3	1	5	128	251	23	411
Усього фінансових активів	**64 284**	**30 438**	**33 449**	**205 617**	**41 251**	**19 333**	**394 372**
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	261 870	261 870
Кошти банків	–	–	–	–	–	47 432	47 432
Кошти державних та інших установ	126	–	–	–	–	3 910	4 036
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	3 126	–	–	–	–	–	3 126
Зобов'язання перед МВФ	13 163	26	–	–	–	17 951	31 140
Інші фінансові зобов'язання	1 322	4	–	–	–	10	1 336
Усього фінансових зобов'язань	**17 737**	**30**	–	–	–	**331 173**	**348 940**
Чистий розрив	**46 547**	**30 408**	**33 449**	**205 617**	**41 251**	**(311 840)**	**45 432**
Сумарний розрив	**46 547**	**76 955**	**110 404**	**316 021**	**357 272**	**45 432**	

У наведеній нижче таблиці представлено аналіз чутливості до ризику зміни процентних ставок. Відсоток зміни процентних ставок, що використовується, помножений на значення фінансових активів та зобов'язань, демонструє очікуваний рівень впливу на прибуток/(збиток) та капітал, який використовується Національним банком під час складання внутрішніх звітів щодо процентного ризику для провідного управлінського персоналу Національного банку і відображає оцінку керівництвом Національного банку зміни процентних ставок.

Станом на 31 грудня 2014 року Національний банк мав від'ємний розрив активів і пасивів зі змінною ставкою в розмірі 21 384 мільйонів гривень, який збільшився порівняно з 31 грудня 2013 року на 25 798 мільйонів гривень в основному за рахунок збільшення зобов'язань перед МВФ на 19 221 мільйон гривень.

Станом на 31 грудня 2013 року Національний банк мав позитивний розрив активів і пасивів зі змінною ставкою в розмірі 4 414 мільйонів гривень.

Станом на 31 грудня 2014 року частка цінних паперів нерезидентів зі змінною ставкою становила 13,38% від загального портфеля (станом на 31 грудня 2013 року – 17,45%).

32 Процентний ризик (продовження)

Сформована структура процентних позицій наражає Національний банк на ризик можливого зниження чистого процентного доходу і капіталу за одночасного зростання процентних ставок на ринку. Чистий вплив на прибуток та капітал буде негативним на 213 мільйонів гривень за умови збільшення ставок на 100 базисних пунктів (відповідно вартість одного базисного пункту ("BPV") становить 2 мільйони гривень).

За одночасного зниження процентних ставок на ринку на 100 базисних пунктів чистий вплив на прибуток та капітал буде позитивним та становитиме 213 мільйонів гривень.

(у мільйонах гривень)

	Станом на 31 грудня 2014 року	**Вартість базисного пункта BPV (1 б. п.)**	**Чутливість фінансових активів (+100 б. п.)**	**Чутливість фінансових активів (-100 б. п.)**
Активи, чутливі до зміни ставки				
Цінні папери нерезидентів (змінна ставка)	11 786	1,18	118	(118)
Авуари в СПЗ	59	0,01	1	(1)
Усього	**11 845**	**1,19**	**119**	**(119)**
Пасиви, чутливі до зміни ставки				
Кошти фонду гарантування вкладів фізичних осіб	819	0,08	(8)	8
Зобов'язання перед МВФ	32 410	3,24	(324)	324
Усього	**33 229**	**3,32**	**(332)**	**332**
Розрив	**(21 384)**			
Чистий вплив на прибуток або збиток та капітал			**(213)**	**213**

	Станом на 31 грудня 2013 року	Вартість базисного пункта BPV (1 б. п.)	Чутливість фінансових активів (+100 б. п.)	Чутливість фінансових активів (-100 б. п.)
Активи, чутливі до зміни ставки				
Цінні папери нерезидентів (змінна ставка)	17 555	1,76	176	(176)
Авуари в СПЗ	128	0,01	1	(1)
Усього	**17 683**	**1,77**	**177**	**(177)**
Пасиви, чутливі до зміни ставки				
Кошти фонду гарантування вкладів фізичних осіб	80	0,01	(1)	1
Зобов'язання перед МВФ	13 189	1,32	(132)	132
Усього	**13 269**	**1,33**	**(133)**	**133**
Розрив	**4 414**			
Чистий вплив на прибуток або збиток та капітал			**44**	**(44)**

33 Ризик ліквідності

Для розрахунку ризику ліквідності строки погашення активів ураховуються відповідно до очікуваних на звітну дату строків отримання грошових потоків для їх погашення з урахуванням періоду, який залишився від звітної дати до очікуваної дати погашення, установленої в контрактах, відповідного грошового потоку, а строки погашення зобов'язань – виходячи з періоду до погашення, який залишився на звітну дату згідно з контрактами.

Суми фінансових зобов'язань, наведені в таблиці ризику ліквідності, відображають недисконтовані грошові потоки за контрактами. Ці недисконтовані потоки можуть відрізнятися від сум, зазначених у консолідованому звіті про фінансовий стан, оскільки суми в консолідованому звіті про фінансовий стан ґрунтуються на дисконтованих грошових потоках. Похідні контракти, розрахунки за якими проводитимуться на підставі чистої суми, наведені за чистою сумою, яка, як очікується, буде сплачена.

Наведена нижче таблиця відображає аналіз погашення непохідних фінансових активів, що зазначені за їх балансовою вартістю, за термінами, установленими в контрактах. Знецінені кредити включені в таблицю за балансовою вартістю з урахуванням резервів під знецінення і на підставі очікуваних термінів припливу грошових коштів.

Якщо суми, що підлягають сплаті, не є фіксованими, то такі суми наводяться в аналізі ліквідності з урахуванням умов, які були на дату звітності. Позиції в іноземній валюті перераховані за курсами спот на дату консолідованого звіту про фінансовий стан.

Оцінка ризику ліквідності Національного банку станом на 31 грудня 2014 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	**1 – 3 місяці**	**3 – 12 місяців**	**1 – 5 років**	**Понад 5 років**	**Строк погашення не визначений**	**Усього**
						(у мільйонах гривень)	
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	15 499	1 839	–	–	–	–	**17 338**
Цінні папери нерезидентів	2 400	4 361	18 777	57 510	4 949	121	**88 118**
Авуари в СПЗ	59	–	–	–	–	–	**59**
Цінні папери України	2 576	5 899	14 951	193 786	113 562	–	**330 774**
Кредити банкам та іншим позичальникам	12 317	31 047	10 196	28 013	–	–	**81 573**
Внутрішній державний борг	–	22	66	363	1 729	–	**2 180**
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	31 344	**31 344**
Інші фінансові активи	3	1	438	92	423	6	**963**
Усього фінансових активів	32 854	**43 169**	**44 428**	**279 764**	**120 663**	**31 471**	**552 349**
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	304 811	–	–	–	–	–	**304 811**
Кошти банків	28 895	–	–	–	–	–	**28 895**
Кошти державних та інших установ	14 648	–	–	–	–	–	**14 648**
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	19 259	350	–	–	–	–	**19 609**
Заборгованість перед МВФ	3 474	1 131	6 456	24 275	–	31 265	**66 601**
Інші фінансові зобов'язання	1 107	–	–	–	–	–	**1 107**
Зобов'язання з надання кредитів	2 790	–	–	–	–	–	**2 790**
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	**374 984**	**1 481**	**6 456**	**24 275**	**–**	**31 265**	**438 461**
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	**(342 130)**	**41 688**	**37 972**	**255 489**	**120 663**	**206**	**113 888**
Сумарний розрив ліквідності	**(342 130)**	**(300 442)**	**(262 470)**	**(6 981)**	**113 682**	**113 888**	

33 Ризик ліквідності (продовження)

Оцінка ризику ліквідності Національного банку станом на 31 грудня 2013 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Усього
							(у мільйонах гривень)
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	49 419	3 489	–	–	–	–	52 908
Цінні папери нерезидентів	1 610	2 287	8 886	83 693	3 983	121	100 580
Авуари в СПЗ	128	–	–	–	–	–	128
Цінні папери України	736	2 995	9 621	105 789	34 993	–	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	7 978	12 299	20 515	25 384	822	–	66 998
Внутрішній державний борг	–	68	194	804	1 202	–	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 945	16 945
Інші фінансові активи	3	1	5	128	251	23	411
Усього фінансових активів	**59 874**	**21 139**	**39 221**	**215 798**	**41 251**	**17 089**	**394 372**
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	261 870	–	–	–	–	–	261 870
Кошти банків	47 432	–	–	–	–	–	47 432
Кошти державних та інших установ	4 036	–	–	–	–	–	4 036
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	3 126	–	–	–	–	–	3 126
Заборгованість перед МВФ	1 922	1 949	5 687	4 829	–	16 903	31 290
Інші фінансові зобов'язання	1 322	4	–	–	–	10	1 336
Зобов'язання з надання кредитів	–	–	422	–	–	–	422
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	**319 708**	**1 953**	**6 109**	**4 829**	**–**	**16 913**	**349 512**
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	**(259 834)**	**19 186**	**33 112**	**210 969**	**41 251**	**176**	**44 860**
Сумарний розрив ліквідності	**(259 834)**	**(240 648)**	**(207 536)**	**3 433**	**44 684**	**44 860**	

Внески в рахунок квоти МВФ і частина зобов'язань перед МВФ, що належать до боргових зобов'язань на користь МВФ зі сплати внеску за квотою, віднесені до категорії "Строк погашення не визначений" у зв'язку з природою цього залишку.

34 Позабалансові зобов'язання і похідні фінансові інструменти

Зобов'язання з надання кредитів

Зобов'язання з надання кредитів уключають такі статті:

	2014	2013
	(у мільйонах гривень)	
Зобов'язання з надання кредитів банкам для підтримання ліквідності	**2 790**	422
Усього зобов'язань з надання кредитів	**2 790**	422

Зобов'язання з надання кредитів – це невикористані суми, призначені для кредитування банків. Національний банк стосовно кредитного ризику за зобов'язаннями з надання кредитів наражається на потенційні збитки в загальній сумі невикористаних зобов'язань у разі надання невикористаної суми таких кредитів. Проте можлива сума збитків є меншою, ніж загальна сума невикористаних зобов'язань, оскільки виконання більшості зобов'язань з надання кредитів залежить від дотримання клієнтами певних кредитних стандартів. Національний банк відстежує строки до погашення зобов'язань з надання кредитів, оскільки більш довгострокові зобов'язання зазвичай характеризуються вищим кредитним ризиком, ніж короткострокові. Загальна сума невиконаних зобов'язань з надання кредитів за угодою необов'язково передбачає майбутні грошові кошти, оскільки строк дії таких фінансових інструментів може закінчитися без фінансування.

Зобов'язання з капітальних вкладень

Станом на 31 грудня 2014 року Національний банк мав зобов'язання з капітальних вкладень, які стосувалися придбання, будівництва та поліпшення основних засобів і нематеріальних активів, на загальну суму 118 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2013 року – 575 мільйонів гривень).

Похідні фінансові інструменти

Відповідно до Угоди про управління інвестиціями та надання консультативних послуг між Міжнародним банком реконструкції та розвитку і Національним банком із жовтня 2013 року здійснювалися операції з ф'ючерсами для регулювання процентного ризику.

Станом на 31 грудня 2014 року Національний банк мав 138 довгих біржових процентних ф'ючерсних контрактів із термінами виконання з березня 2015 року до вересня 2016 року, умовна вартість яких становить 526 мільйонів гривень або 33 мільйони доларів США, та 1 096 коротких біржових процентних ф'ючерсних контрактів із термінами виконання з березня 2015 року до червня 2019 року, умовна вартість яких становить 4 258 мільйонів гривень або 270 мільйонів доларів США (станом на 31 грудня 2013 року – 572 довгі біржові процентні ф'ючерсні контракти із термінами виконання з березня 2014 року до березня 2016 року, умовна вартість яких становила 1 057 мільйонів гривень або 132 мільйони доларів США, та 1 288 коротких біржових процентних ф'ючерсних контрактів із термінами виконання з березня 2014 року до вересня 2018 року, умовна вартість яких становила 2 541 мільйон гривень або 318 мільйонів доларів США). Кошти для розрахунків за ф'ючерсними операціями в сумі 7 мільйонів гривень (у 2013 році – 5 мільйонів гривень) оцінено за справедливою вартістю та включено до складу коштів та депозитів в іноземній валюті станом на 31 грудня 2014 року (примітка 5).

Судові процедури

До Національного банку під час його діяльності пред'являються певні претензії і позови. Проте на підставі власної оцінки, а також відповідно до внутрішніх фахових висновків керівництво вважає, що Національний банк не зазнає внаслідок цього суттєвих збитків. У зв'язку з цим відповідний резерв у цій консолідованій фінансовій звітності не створювався.

35 Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань

Національний банк визначає розрахункову справедливу вартість фінансових активів і зобов'язань, використовуючи ринкову інформацію (за її наявності) та відповідні методики оцінки. Проте для тлумачення ринкової інформації з метою визначення розрахункової справедливої вартості неодмінно потрібне суб'єктивне судження. Як зазначено в примітці 4, економіка України характеризується особливостями, властивими ринковій економіці перехідного періоду, і активність її фінансового ринку поки що є низькою. Таким чином, розрахунки не завжди відповідають реальним сумам, за які Національний банк міг би реалізувати фінансові активи та зобов'язання з урахуванням поточних обставин.

Фінансові активи та зобов'язання, що відображені за справедливою вартістю. Боргові цінні папери нерезидентів відображені в консолідованому звіті про фінансовий стан за справедливою вартістю. Справедлива вартість цих цінних паперів визначається на підставі котирувань на активному ринку. Справедлива вартість більшої частини цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю, визначалася на підставі даних щодо котирувань на ринку, що не є активним (станом на 31 грудня 2013 року справедлива вартість більшої частини цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю, визначалася на підставі даних щодо котирувань на ринку, що не є активним).

Національний банк визначив, що справедлива вартість певних фінансових активів і зобов'язань суттєво не відрізняється від їх балансової вартості. До цих фінансових активів і зобов'язань належать кошти та депозити в іноземній валюті, авуари в СПЗ та внески в рахунок квоти МВФ, інші фінансові активи, банкноти та монети в обігу, кошти банків, кошти державних та інших установ, депозитні сертифікати Національного банку та зобов'язання перед МВФ, інші фінансові зобов'язання.

Справедлива вартість боргових цінних паперів в іноземній валюті, що відображені за амортизованою собівартістю (ОЗДП, номіновані в доларах США та євро), визначається на підставі даних щодо котирувань на активному ринку.

Справедливу вартість тих фінансових активів і зобов'язань, для яких немає активного ринку, Національний банк розраховував за методом дисконтування грошових потоків. Зазначена модель ураховує майбутні процентні платежі та погашення основної суми заборгованості, строки погашення та ставку дисконтування. Оскільки визначення ставки дисконтування є суб'єктивним, то для розрахунку використовували дві ставки дисконтування, у результаті чого було отримано низку оціночних значень справедливої вартості для однієї категорії активів. Метод дисконтування грошових потоків Національний банк використовував для розрахунку справедливої вартості цінних паперів України, номінованих у національній валюті, і кредитів банкам та іншим позичальникам.

Як ставки дисконтування для визначення справедливої вартості боргових цінних паперів у національній валюті використовувалися ставки, розраховані на основі кривої дохідності.

Як ставки дисконтування для визначення справедливої вартості внутрішнього державного боргу в національній валюті використовувалася середньозважена ставка Національного банку за всіма інструментами рефінансування.

Як ставки дисконтування для визначення справедливої вартості кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам, використовувалася ставка рефінансування банків за грудень 2014 року, яка розрахована на рівні півтори облікової ставки Національного банку, а саме овернайт, строком від 32 до 92 днів та понад 92 дні [у 2013 році використовувалася ринкова ставка, розрахована як облікова ставка Національного банку +1,5%, але не менше, ніж середньозважена ставка міжбанківського кредитування (ставка KIACR) у національній валюті, а саме овернайт, строком від 32 до 92 днів та понад 92 дні].

35 Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань (продовження)

Використані ставки дисконтування були такими:

	2014	2013
	Ставка дисконтування, у % річних	Ставка дисконтування, у % річних
Цінні папери України в національній валюті:		
облігації внутрішньої державної позики	**13,89 – 27,04**	10,04 – 20,57
облігації інших державних установ	**14,05 – 29,49**	8,63 – 19,60
Внутрішній державний борг у національній валюті (1994 – 1996 роки)	**15,57**	7,15
Кредити банкам та іншим позичальникам	**14,00 – 21,00**	9,092 – 10,622

У нижченаведеній таблиці подано балансову та можливу оцінки справедливої вартості фінансових активів, які не відображаються в консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку, за їх справедливою вартістю:

	2014		2013	
				(у мільйонах гривень)
	Балансова вартість	**Розрахункова справедлива вартість**	Балансова вартість	Розрахункова справедлива вартість
Цінні папери України в національній валюті:				
облігації внутрішньої державної позики	**311 565**	**304 121**	136 987	138 001
облігації інших державних установ	**5 052**	**4 809**	7 273	7 417
в іноземній валюті:				
ОЗДП, номіновані в доларах США	**1 932**	**1 330**	954	975
ОЗДП, номіновані в євро	**1 544**	**1 053**	840	878
Усього цінних паперів України, які не відображаються за справедливою вартістю	**320 093**	**311 313**	146 054	147 271
Внутрішній державний борг	**2 180**	**1 431**	2 268	2 466
Кредити банкам та іншим позичальникам	**81 573**	**78 673**	66 998	67 180

Беручи до уваги, що розрахунки оціночної справедливої вартості ґрунтуються на певних припущеннях, слід ураховувати те, що надана інформація може не повністю відображати вартість, яка може бути реалізована.

35 Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань (продовження)

Справедлива вартість фінансових інструментів за рівнями її оцінки розподілялася таким чином:

	2014			2013		
	Рівень 1	**Рівень 2**	**Рівень 3**	Рівень 1	Рівень 2	Рівень 3
						(у мільйонах гривень)
Активи, які оцінені за справедливою вартістю:						
Кошти та депозити в іноземній валюті (ф'ючерси)	**7**	–	–	5	–	–
Цінні папери нерезидентів, які обліковуються за справедливою вартістю	**87 997**	–	**121**	100 459	–	121
Цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:						
у національній валюті						
облігації внутрішньої державної позики	–	**9 254**	–	–	8 080	–
в іноземній валюті						
облігації внутрішньої державної позики, номіновані в доларах США	–	**1 427**	–	–	–	–
Активи, справедлива вартість яких розкривається:						
Цінні папери України						
в національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	–	**32 802**	**271 319**	–	138 001	–
облігації інших державних установ	–	**2 763**	**2 046**	–	7 417	–
в іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	**1 330**	–	–	975	–	–
ОЗДП, номіновані в євро	**1 053**	–	–	878	–	–
Внутрішній державний борг	–	–	**1 431**	–	–	2 466
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	–	**78 673**	–	–	67 180

У 2014 році не відбувалося суттєвих переведень фінансових інструментів між першим і другим рівнями оцінки справедливої вартості (у 2013 році відбулося переведення боргових цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю в національній валюті, балансовою вартістю 7 929 мільйонів гривень з першого до другого рівня оцінки справедливої вартості у зв'язку зі зникненням активного ринку за цими фінансовими інструментами). Національний банк вважає переведення між рівнями справедливої вартості такими, що відбулися, станом на кінець звітного періоду.

За фінансовими інструментами, що включені до третього рівня оцінки справедливої вартості, протягом 2014 та 2013 років не відбувалося змін у їх складі та балансовій вартості, а також не визнавалося жодних доходів або витрат. Зміна елементів вхідних даних до обґрунтовано можливих альтернативних припущень не мала би суттєвого впливу на справедливу вартість таких інструментів станом на 31 грудня 2014 та 2013 років.

36 Подання фінансових інструментів за категоріями оцінки

Відповідно до МСФЗ 9 “Фінансові інструменти” Національний банк відносить свої фінансові активи до таких категорій: за справедливою вартістю та амортизованою собівартістю.

Усі фінансові зобов’язання Національного банку відображаються за амортизованою собівартістю.

Станом на 31 грудня 2014 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи, що обліковуються за справедливою вартістю	**Активи, що обліковуються за амортизованою собівартістю**	**Усього**
			(у мільйонах гривень)
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	7	17 331	**17 338**
Цінні папери нерезидентів	88 118	–	**88 118**
Авуари в СПЗ	–	59	**59**
Цінні папери України	10 681	320 093	**330 774**
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	81 573	**81 573**
Внутрішній державний борг	–	2 180	**2 180**
Внески в рахунок квоти МВФ	–	31 344	**31 344**
Інші фінансові активи	–	963	**963**
Усього фінансових активів	**98 806**	**453 543**	**552 349**

Станом на 31 грудня 2013 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи, що обліковуються за справедливою вартістю	Активи, що обліковуються за амортизованою собівартістю	Усього
			(у мільйонах гривень)
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	5	52 903	52 908
Цінні папери нерезидентів	100 580	–	100 580
Авуари в СПЗ	–	128	128
Цінні папери України	8 080	146 054	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	66 998	66 998
Внутрішній державний борг	–	2 268	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	–	16 945	16 945
Інші фінансові активи	–	411	411
Усього фінансових активів	**108 665**	**285 707**	**394 372**

37 Операції зі зв’язаними сторонами

Для складання цієї консолідованої фінансової звітності сторони вважаються зв’язаними, якщо вони перебувають під спільним контролем або якщо одна з них має змогу контролювати іншу чи може мати суттєвий вплив на іншу сторону під час прийняття фінансових та управлінських рішень, як зазначено в МСБО 24 “Розкриття інформації про зв’язані сторони”. Під час розгляду всіх відносин, що можуть виникати між зв’язаними сторонами, увага приділяється суті цих відносин, а не лише їх юридичній формі. До зв’язаних сторін Національного банку належать Уряд України, організації, які перебувають під контролем держави, провідний управлінський персонал тощо.

37 Операції зі зв'язаними сторонами (продовження)

Національний банк під час своєї діяльності здійснює операції зі зв'язаними сторонами. У цій примітці наводяться тільки суттєві операції зі зв'язаними сторонами. Нижче зазначено залишки за цими операціями на кінець року:

		2014			2013		
	Примітки	**Уряд та організації під контролем держави**	**Асоційовані компанії**	**Інші зв'язані сторони**	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони
					(у мільйонах гривень)		
Цінні папери України	8	**330 774**	**–**	**–**	154 134	–	–
Кредити банкам та іншим позичальникам		**34 889**	**–**	**–**	41 710	–	–
Кредити Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	9	**10 200**	**–**	**–**	–	–	–
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам		**(4 843)**	**–**	**–**	(4 263)	–	–
Внутрішній державний борг	10	**2 180**	**–**	**–**	2 268	–	–
Інші активи		**72**	**95**	**–**	75	99	–
Кошти банків		**5 164**			5 828		
Кошти державних та інших установ		**13 572**	**180**	**5**	3 773	131	20
Кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	15	**819**	**–**	**–**	80	–	–
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	19	**61 803**	**–**	**–**	11 886	–	–
Інші зобов'язання		**5**	**–**	**–**	9	–	–

До інших зв'язаних сторін включено Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку.

Умови вищезазначених операцій були такими:

за короткостроковими кредитами державним банкам (які включено до кредитів банкам та іншим позичальникам у вищенаведеній таблиці, а саме за операціями прямого репо з державними облігаціями України) станом на 31 грудня 2014 року розрахунковий розмір процентної ставки встановлено від 18,40% до 19,50% (станом на 31 грудня 2013 року – 6,50%);

за кредитами рефінансування, наданими шляхом проведення тендерів, станом на 31 грудня 2014 року була встановлена процентна ставка від 10,00% до 19,50% (станом на 31 грудня 2013 року – від 6,50% до 7,00%); ці кредити підлягають погашенню в термін до 1 року;

за довгостроковими кредитами державним банкам (які включено до кредитів банкам та іншим позичальникам у вищенаведеній таблиці) станом на 31 грудня 2014 року була встановлена процентна ставка від 7,00% до 16,00% (станом на 31 грудня 2013 року – від 7,00% до 8,50%); ці кредити підлягають погашенню в термін від 1 до 2 років (станом на 31 грудня 2013 року – від 1 до 3 років);

за кредитами, наданими Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, станом на 31 грудня 2014 року була встановлена процентна ставка 12,5 %;

за коштами державних та інших установ відсотки не нараховуються;

за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб станом на 31 грудня 2014 року була встановлена процентна ставка 5,04% (станом на 31 грудня 2013 року – 9,11%);

за залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані державними банками на окремий рахунок у Національному банку (які включено до коштів банків у вищенаведеній таблиці), станом на 31 грудня 2014 року була встановлена процентна ставка 4,20% (станом на 31 грудня 2013 року – 1,95%);

37 Операції зі зв'язаними сторонами (продовження)

Умови операцій із внутрішнім державним боргом та цінними паперами України розкрито у відповідних примітках.

У нижченаведеній таблиці зазначено статті доходів і витрат за операціями зі зв'язаними сторонами:

	2014			2013		
	Уряд та організації під контролем держави	**Асоційовані компанії**	**Інші зв'язані сторони**	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони
					(у мільйонах гривень)	
Процентні доходи	**30 576**	**–**	**–**	18 321	–	–
Процентні витрати	**(95)**	**–**	**–**	(31)	–	–
Комісійні доходи	**201**	**–**	**–**	175	–	–
Інші доходи	**90**	**3**	**–**	31	9	–
Витрати на утримання персоналу	–	**–**	**157**	–	–	214
Інші витрати	**(40)**	**(3)**	**–**	(17)	–	–
Чисте збільшення/ (зменшення) резервів	**580**	**–**	**–**	(563)	–	–

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" послуги для Державного казначейства України надаються Національним банком безоплатно.

У 2014 році короткострокові виплати (заробітна плата) провідному управлінському персоналу становили 12,9 мільйонів гривень (у 2013 році – 12 мільйонів гривень). Сальдо заборгованості за виданими управлінському персоналу кредитами станом на 31 грудня 2014 року становить 1 мільйон гривень (станом на 31 грудня 2013 року – 6 мільйонів гривень). Ці кредити є непростроченими і незнеціненими.

38 Розкриття значних сум за статтями активів і зобов'язань

Станом на 31 грудня 2014 року 61% (станом на 31 грудня 2013 року – 38%) від загальної суми консолідованих активів Національного банку (за винятком квоти МВФ) становила заборгованість Уряду України за наданими кредитами та державними цінними паперами України, 7% (станом на 31 грудня 2013 року – 7%) становили купонні облігації уряду США, 3% (станом на 31 грудня 2013 року – 4%) – купонні облігації уряду Великобританії та інших держав ЄС та 15% (станом на 31 грудня 2013 року – 16%) – кредити, надані українським банкам та іншим позичальникам.

Станом на 31 грудня 2014 року 65% (станом на 31 грудня 2013 року – 76%) від загальної суми консолідованих зобов'язань (за винятком векселів на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти) становили банкноти та монети в обігу, 6% (станом на 31 грудня 2013 року – 14%) – кошти банків, 7% (станом на 31 грудня 2013 року – 4%) – зобов'язання перед МВФ.

39 Події, що відбулися після звітної дати

За результатами роботи чергової місії МФВ, що тривала до середини лютого 2015 року, досягнуто домовленості з Україною стосовно програми економічних реформ за підтримки чотирирічної Програми Розширеного Фінансування (EFF) у сумі близько 17,5 мільярдів доларів США. У березні 2015 року Україна отримала перший транш у сумі 3 546 мільйонів СПЗ, з яких 1 631 мільйон СПЗ зараховані на рахунок Національного банку, та 1 915 мільйонів СПЗ – на рахунок Державного казначейства. Досягнуті домовленості з МВФ передбачають виконання протягом визначеного періоду Урядом України та Національним банком певних умов, які, серед іншого, стосуються структурних змін та інших аспектів діяльності Національного банку.

39 Події, що відбулися після звітної дати (продовження)

З метою забезпечення прогнозованого та контрольованого розвитку ринкової ситуації Національний банк застосовуватиме жорсткішу грошово-кредитну політику. Так Національний банк з початку 2015 року двічі підвищував облікову ставку – з 14,0% до 19,5% річних 6 лютого, а з 4 березня облікову ставку встановлено на рівні 30% річних.

У лютому 2015 року відповідно до Закону України "Про Державний бюджет України на 2015 рік" Національний банк здійснив авансове перерахування прибутку до розподілу за 2014 рік до Державного бюджету України в сумі 5 450 мільйонів гривень.

У березні 2015 року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України та постанови Правління Національного банку повноваження з управління корпоративними правами держави щодо ТОВ "Банківське телебачення" передано Міністерству інформаційної політики.

Після 31 грудня 2014 року офіційний курс гривні до долара США знизився на 49%. На дату підписання цього звіту 1 долар США становить 23,510335 гривень.

9 квітня 2015
року м. Київ,
Україна